

FILOCALIA
SFINTELOR
NEVOINTE
ALE
DESAVARSIRII

4

Uscăetia

4

Editorii exprimă mulțumirile lor
d-nei Lidia STĂNILOAE, d-lui Dumitru IONESCU,
Association d'Entraide Suisse-Roumanie,
Rev. Pasteur Dr. Gilbert SCHULLE și Pr. Dr. François MEAN
pentru sprijinit acordat reeditării FILOCALIEI.

Ediție îngrijită de Preot Prof. Dr. Constantin Galeriu
Corectura textului grec: Preot Prof. Dr. Ștefan Alexe
Redactor: Nicolae Prelipceanu
Viziunea grafică și coperta: Mircea Dumitrescu
Tehnoredactare computerizată: Gabriela Burlacu

ISBN 973-95266-9-1(Filocalia)
ISBN 973-96455-1-8(Filocalia vol. IV)

Toate drepturile acestei ediții aparțin editurii Harisma

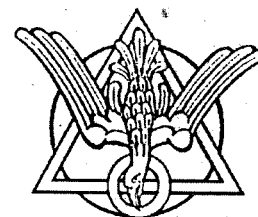
FILOCALIA

sau
culegere din scrierile
Sfinților Părinți
care
arată cum
se poate omul
curăți,
lumina
și desăvârși

Traducere, introducere și note,
de:

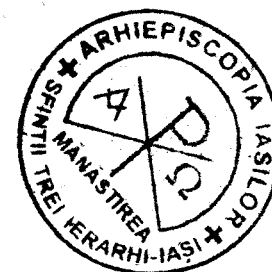
Preot Profesor Doctor
Dumitru Stăniloae
Membru al Academiei Române

Ediția a II-a

harisma

București, 1994

INV. NR. 4.

PREFAȚA TRADUCĂTORULUI
la Ediția a doua a primelor patru volume

Întrucât primele patru volume din Filocalia s-au tipărit la Sibiu în anii 1947-1948 într-un număr de exemplare restrâns și de aceea s-au epuizat curând, mi-am dat acordul editurii "Harisma" să le tipărească într-o a doua ediție. Scrierile cuprinse în colecția Filocalia, ajunsă până la volumul 12, au fost foarte căutate prin faptul că descriu un drum progresiv al vieții duhovnicești, cu recomandări din cele mai concrete. Drumul acesta este cel al curățirii omului de patimile ce-l închid în egoismul satisfacțiilor trecătoare, închis orizontului vieții spirituale mereu mai bogate și veșnice. Și el nu este un drum inventat de om ci este calea înfățișată de viața lui Iisus Hristos și în care poate înainta cel ce crede în El. Hristos însuși este personificarea acestei «căi» sau, mai bine spus, El însuși este «calea» și a înainta în ea e una cu a înainta în El spre ținta desăvârșirii la care a înălțat El umanitatea asumată prin biruirea cu răbdare a slăbiciunilor și patimilor noastre primite de bunăvoie și a suportării cu iubire a dușmanilor până la răstignire având ca rezultat învingerea morții și veșnicia ca viață fericită a Lui ca om și a celor care se vor alipi Lui prin credință.

Programul vieții descrise în Filocalia este un program

hristologic. Este trăirea lui Hristos din puterea lui Hristos pe care Îl au trăitorii în ei prin rugăciune tot mai deasă. Este calea spre cea mai înaltă noblete omenească, este singura cale care promovează unirea oamenilor între ei în Hristos, opusă dezbinărilor care aduc atâta suferință omenească.

Separarea operei lui Hristos de lucrarea Lui ca om – unită cu colaborarea omului – a început să fie făcută mai târziu de scolastică prin împărțirea prea strictă în Teologia Dogmatică și Morală. S-a spus că Dogmatica are să reprezinte ce e Dumnezeu în Sine și ce a făcut El pentru om, iar Morala ce are de făcut omul. S-a trecut peste faptul că ceea ce face omul nu face singur, ci face întărit de Hristos și de Duhul Lui cel Sfânt. De aceea în sensul teologic apusean nu există nici un fel de scrieri care să descrie, asemenea celor filocalice, drumul omului în Hristos sau al lui Hristos în om, de felul Filocaliei. În catolicism nu se știe de o energie necreată a lui Hristos lucrând în om și întărind lucrarea omului spre a-l face să înainteze tot mai mult în Hristos. Despre o astfel de viață în Hristos nu se vorbește nici în Reformațiune nici în grupările neoprotestante. După catolicism Hristos ne-a mântuit, dând prin cruce satisfacție lui Dumnezeu pentru jignirea adusă Lui de păcatele oamenilor, terminându-și cu aceasta lucrarea mântuitoare și retrăgându-se în cer, lăsând pe pământ un înlocuitor care să împartă oamenilor meritele câștigate de Hristos prin satisfacția adusă de El.

În Reformațiune se merge mai departe negându-se aproape complet Tainele în care catolicismul nu mai vede lucrarea necreată a lui Hristos. Iar în grupările neoprotestante se neagă chiar crucea lui Hristos ca

mijloc de mântuire și de biruire a morții, ba i se refuză lui Iisus chiar numele de Hristos contrar faptului că și L-a dat El însuși (Mt. 16, 16-17), nume care-L arată ca Fiul Lui Dumnezeu.

De aceea toate aceste forme apusene ale creștinismului se mulțumesc să laude pe Iisus ca pe cineva distant care le-a adus sau le va aduce iertarea de păcate, fără să vadă în El pe lucrătorul mântuirii și al sfînțirii în El, trăit într-o unire tot mai mare prin rugăciune, dar și prin efortul lor de a se asemăna tot mai mult Lui prin știința lor de a folosi puterea Lui spre a crește în unire și asemănare cu El.

Preot Prof. Dr. D. Stăniloae
Sf. Paști ale anului 1992

Prefață *

Cu vrerea și cu ajutorul Milostivului Dumnezeu iese la lumina tiparului românesc acest al IV-lea volum al Filocaliei. Cu el se încheie primul volum din Filocalia greacă (ed. II), care cuprinde două volume. Menționăm că în primul volum grec se cuprind următorii autori în ordinea aceasta: Antonie cel Mare, Isaia Pustnicul, Evagrie Monahul cu 3 scrieri, Ioan Casian cu două scrieri, Marcu Ascetul cu 3 scrieri, *Isihie Preotul*, Nil Ascetul cu 2 scrieri, Diadoh al Foticeii, *Ioan Carpatiul* cu 2 scrieri, *Teodor al Edesei* cu 2 scrieri, *Maxim Mărturisitorul* cu 3 scrieri, *Talasie*, *Ioan Damaschin*, *Filimon*, *Teognost*, *Filotei*, *Ilie Ecdicul* și *Teofan Monahul*. În volumul de față dăm pe autorii scriși cu cursive, după ce în cel dintâi i-am dat pe ceilalți, cu excepția Sf. Maxim Mărturisitorul dat în al doilea și al treilea volum.

Ar urma ca în volumul V să dăm pe primii autori din vol. II al Filocaliei grecești, începând cu Petru Damaschin, scriitor din veacul al 12-lea. Dar probabil că vom intercala în 2 sau 3 volume (V - VII) scrierile lui Simion Noul Teolog, marele sfânt și scriitor duhovnicesc din v. al 11-lea, și anume cuvântările dintr-o traducere

* Am introdus această prefață în acord cu dorința autorului.

neogreacă, iar imnele din textul grec vechi, original.¹

Autorii cuprinși în volumul de față sunt puțin cunoscuți în ce privește viața lor. Dar scrierile lor au fost foarte gustate în mănăstirile din Răsărit și în timpul din urmă au devenit obiectul unor atente cercetări.² Ele cuprind cele mai prețioase norme concrete pentru realizarea idealurilor de viață duhovnicească, prezentate în scrierile anterioare în chip mai mult speculativ. De aceea ele și-au pus pecetea caracteristică pe viața monahală a Răsăritului. Mulțimea de manuscrise de la Academia Română, în care se cuprind, arată cât de mult se citeau și în mănăstirile noastre.

Tipărirea lor în aceste vremuri nu e un act prea ciudat, precum s-ar părea la prima vedere. Prețul nesfârșit ce-l dau ele omului ca om, indiferent de condițiile exterioare accidentale ale poziției lui sociale și ale situației lui materiale, lupta neîndurată și necurmată ce-o pretind împotriva patimii iubirii de avuție, a mândriei, a întristării, le face azi chiar mai înțelese păturilor largi ale poporului, decât în timpurile anterioare, când se socotea că virtuțile opuse acelor patimi (neaverea, dragostea de om mai presus de orice, negrija, slujirea obștei, bucuria, sentimentul de egalitate), sunt posibilități rezervate în deplinătatea lor numai monahilor.

Greutăților materiale ale tipăririi le-am putut face față în mare măsură prin ajutorul dat de I.P.Sf.Patriarh Iustinian, care a binevoit, cu o promptă înțelegere, să dispună plasarea a trei sute de exemplare din primele 3 volume (câte 100 din fiecare) între preoții din Arhiepiscopia Bucureștilor, act pentru care îi exprim întreaga mea grațitudine. P.S.Episcopul Nicolae al Clujului de asemenea a angajat pentru eparhia Sa 100

exemplare. Un însufletit sprijinitor și răspânditor al cărții s-a arătat P.C. Păr. Dr. Ilarion Felea*, rectorul Academiei teologice din Arad, la îndemnul P.S. Sale Episcopului Andrei.

Tuturor le aduc cele mai călduroase mulțumiri în Domnul.

Prt. D. STANILOAE

* Săvârșit din viață în închisorile totalitarismului ateu.

Talasie Libianul

Talasie a fost egumenul unei mănăstiri din pustia Libiei, cu care s-a împrietenit Sf. Maxim Mărturisitorul în drumurile sale prin Africa, după anul 626. Către el avem mai multe scrisori ale Sf. Maxim.³ Lui îi adresează Sf. Maxim pe la 631 - 633 și marea sa scriere "Răspunsuri către Talasie", în care interpretează în sens asceticomistic o listă de 65 locuri grele din Sf. Scriptură, trimisă de acela.

După părerea lui Viller și Rahner, Talasie a alcătuit cele 400 de capete "Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte", pe la 650.⁴ Tot aceștia îl socotesc pe Talasie un ucenic al Sf. Maxim, deși cel din urmă se socotește pe sine ucenic al lui Talasie.⁵ De fapt se observă o strânsă înrudire între sentințele lui Talasie și între scrisul Sf. Maxim și cum Sf. Maxim este mult mai adânc și cugetarea lui mult mai încheată, nu încapă îndoială că Talasie e dependent de Maxim și nu invers. Întâlnim la Talasie aceeași ordine a virtuților (IV, 61), aceeași idee despre "înțelesurile simple" (I 54), aceeași asemănare a raportului dintre minte și simțire cu o căsătorie (II 27), aceeași dialectică a plăcerii și durerii (a rostihului la suta III), aceeași deosebire între contemplația naturală ca faza a doua a urcușului duhovnicesc

și teologia ca faza a treia (IV 62), deși Talasie nu stăruie așa de mult asupra acestui punct ca Maxim. Un termen nou la Talasie este cel al isihiei, al liniștii.

Dar deși sunt mai simple, cele 400 de capete ale lui Talasie observă parcă o ordine mai riguroasă în înșiruirea lor, ca de pildă cele 400 de capete despre dragoste ale lui Maxim. Aproape fiecare sentință reia ideea din cea anterioară, urmărindu-se printr-un grup întreg de sentințe dezvoltarea aceleiași teme.

O notă caracteristică a acestor 400 de capete este că literele inițiale ale tuturor sentințelor dintr-o centurie dau o propoziție cu un oarecare înțeles, așa zisul acrostih.⁶

Cuviosul și de Dumnezeu purtătorul
Părintele nostru

Talasie Libianul și Africanul

Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea
după minte către Pavel presbiterul¹

SUTA ÎNTÂIA

Al cărei acrostih este acesta: Fratelui duhovnicesc
și iubitului Domn Pavel, Talasie, la arătare isihast,
iar în realitate căutător de slavă deșartă.

1. Dorul întins întreg spre Dumnezeu leagă pe cei ce-l au, cu Dumnezeu și întreolaltă.
2. Minte, care a dobândit dragoste duhovnicească nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea.
3. Cel ce binecuvântează cu gura dar disprețuiește cu inima ascunde fățarnicia sub chipul dragostei.
4. Cel ce a dobândit dragoste rabdă fără să se tulbure supărările și suferințele ce-i vin de la dușmani.
5. Singură iubirea unește zidirea cu Dumnezeu și faptele întreolaltă în același cuget.
6. Dragoste adevărată a dobândit acela care nu suferă bănuiei și vorbe împotriva aproapelui.

7. Cinstit în fața lui Dumnezeu și a oamenilor este acela care nu încearcă nimic pentru surparea dragostei.
8. De dragostea nefățarnică ține cuvântul adevărat pornit din conștiința cea bună.
9. Cel ce aduce fratelui la cunoștință ocările altuia, ascunde pizma sub înfățișarea bunăvoinței.
10. Precum virtuțile trupești își atrag slava de la oameni, așa cele duhovnicești pe cea de la Dumnezeu.
11. Dragostea și înfrânarea curățesc sufletul, dar mintea o luminează rugăciunea curată.
12. Bărbat puternic este acela care alungă păcatul prin făptuire și cunoștință.
13. Cel ce a dobândit nepătimirea și cunoștința duhovnicească a aflat har la Dumnezeu.
14. De vrei a birui gândurile pătimase, câștigă înfrânarea și dragostea față de aproapele.
15. Păzește-te de neînfrânare și ură și nu vei întâmpina piedică în vremea rugăciunii tale.
16. Precum nu se pot vedea arome în mocirlă, așa nici bună mireasmă dragostei în sufletul celui ce ține minte răul.
17. Stăpânește cu vitejie mânia și pofta și te vei izbăvi degrabă de gândurile rele.
18. Slava deșartă o stingi făptuind în ascuns; iar mândria o izgonești nedisprețuind pe nimeni.
19. De slava deșartă ține fățarnicia și minciuna, iar de mândrie părerea de sine și pizma.

20. Povățuitor este acela ce se stăpânește pe sine și-și supune sufletul și trupul rațiunii.
21. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de cercare, dacă ia parte la necaz.
22. Asigură-ți simțurile cu chipul (modul) isihiei și cumpănește gândurile care stau în inimă.
23. Întâmpină fără pomenire de rău gândurile de supărare; iar față de cele iubitoare de plăcere arată-te cu vrăjmășie.
24. Liniștea (isihia), rugăciunea, dragostea și înfrânarea, sunt o căruță cu patru roate, care suie mintea la ceruri.
25. Topește-ți trupul cu foamea și privegherea și vei alunga gândul josnic al plăcerii.
26. "Precum se topește ceara de fața focului",² așa gândul necurat de frica lui Dumnezeu.
27. Rea pagubă este pentru sufletul înțelept să zăbovească mintea multă vreme într-o patimă de ocară.
28. Rabdă întâmplările de întristare și de durere, că prin acestea te curățește purtarea de grijă (Providența) a lui Dumnezeu.
29. Dacă ai aruncat materia și te-ai lepădat de lume, leapădă-te acum și de gândurile rele.
30. Lucrarea proprie a minții e să se ocupe neîncetat cu cuvintele lui Dumnezeu.
31. Precum lucrul lui Dumnezeu este să cârmuiască lumea, așa a sufletului este să-și cârmuiască trupul.

- 32.** Cu ce nădejde vom întâmpina pe Hristos, dacă am slujit până acum plăcerilor trupului?
- 33.** Plăcerea se stinge prin reaua pătimire și prin întristare, fie prin cele de bună voie, fie prin cele aduse de Providență.
- 34.** Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.
- 35.** Lipsa plăcerii naște întristarea: iar plăcerea e împreunată cu toată patima.
- 36.** Cu măsura cu care măsoară trupului tău, ți se va măsura întors din partea lui Dumnezeu.
- 37.** Fapta judecății dumnezeiești e rasplătirea dreaptă a celor săvârșite în trup.
- 38.** Virtutea și cunoștința nasc nemurirea; lipsa lor e maica morții.³
- 39.** Întristarea după Dumnezeu stinge plăcerea; iar stingerea plăcerii înseamnă învierea sufletului.
- 40.** Nepătimirea este nemișcarea sufletului spre păcat. Dar ea nu se poate ajunge fără mila lui Hristos.
- 41.** Mântuitorul sufletului și al trupului este Hristos. Cel ce pășește pe urmele Lui se slobozește de păcat.
- 42.** De vrei să dobândești mântuirea, leapădă-te de plăceri și ia asupra ta înfrânarea și dragostea, împreună cu rugăciunea stăruitoare.
- 43.** De nepătimire ține dreapta socoteală adevărată (discernământul). Urmând acesteia, fă totul cu măsură și rânduială.

- 44.** Domnul și Dumnezeuul nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmează Lui, nu va rămâne în întuneric.
- 45.** Adună-ți mintea și păzește-ți gândurile; și pe care le vei afla pătimișe, războiește-le.
- 46.** Trei sunt căile prin cari primești gânduri: simțirea (lucrarea simțurilor), amintirea și starea mustului (amestecarea) din trup. Dar cele mai stăruitoare sunt cele din amintire.
- 47.** Cel căruia i s-a dat înțelepciune cunoaște scopurile celor netrupești și care este începutul și sfârșitul lumii.
- 48.** Nu uita de făptuire și ți se va lumina mintea ta. "Comori ascunse și nevăzute, zice, îți voi deschide ție în chip ascuns".⁴
- 49.** Cel ce s-a slobozit de patimi a aflat har la Dumnezeu și cel ce s-a învrednicit de cunoștință mare milă.
- 50.** Mintea slobozită de patimi se face în chipul luminii, luminându-se neîncetat de contemplațiile lucrurilor.
- 51.** Lumina sufletului este sfânta cunoștință, de care fiind lipsit cel fără de minte, umblă în întuneric.
- 52.** Cel ce petrece în întuneric este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunericul neștiinței.
- 53.** Cel ce iubește pe Iisus se va slobozi de păcat. Iar cel ce urmează Lui va vedea cunoștința adevărată.
- 54.** Mintea slobozită de patimi vede gândurile simple,⁵ atât când veghează trupul, cât și în somn.
- 55.** Mintea curățită la culme se simte strâmtorată de lucruri și vrea să fie mereu afară de toate cele create.

- 56.** Fericit este cel ce a ajuns la nesfârșirea fără margini; și a ajuns acela care a trecut peste cele mărginite.
- 57.** Rațiunile lui Dumnezeu le cercetează acela care-L cinstește pe El. Dar le află cel îndrăgostit de adevăr.
- 58.** Minte ce se mișcă din dreptate află adevărul. Dar cea care se mișcă din vreo patimă nu-l va afla.
- 59.** Precum în ființă Dumnezeu este necunoscut, așa în măreție este fără margini.
- 60.** Ființa care nu are început și sfârșit nu poate fi înțeleasă după firea ei.
- 61.** Mântuirea fiecărei făpturi stă în purtarea de grijă, mai presus de orice bunătate, a Făcătorului.
- 62.** Domnul sprijină pe toți cei căzuți în stări vrednice de milă și ridică pe toți cei frânți.
- 63.** Hristos este judecătorul viilor și al morților și răsplătitorul faptelor fiecăruia.
- 64.** De vrei să-ți stăpânești sufletul și trupul, taie de mai înainte pricinile patimilor.
- 65.** Unește-ți puterile sufletului cu virtuțile și le vei despărți cu siguranță de toată pornirea patimilor.
- 66.** Strunește cu înfrânarea pornirile poftelor; iar pe ale iușimii cu dragostea duhovnicească.
- 67.** Liniștea (isihia) și rugăciunea sunt cele mai mari arme ale virtuții, căci acestea, curățind mintea, o fac străvăzătoare.
- 68.** Numai întâlnirea duhovnicească folosește. Iar decât toate celelalte, mai de preț este liniștea (isihia).

- 69.** Dintre cele cinci feluri de întâlniri, alege trei; pe al patrulea să nu-l obișnuiești des, iar de al cincilea îndepărtează-te.
- 70.** Liniștea o iubește cel ce nu pătimește față de cele ale lumii.
- 71.** Conștiința este un învățător sincer. Cine ascultă de ea petrece fără greșală.
- 72.** Conștiința numai pe aceia nu-i judecă ce au ajuns la culmea virtuții, sau a păcatului.
- 73.** Nepătimirea cea mai înaltă face gândurile simple. Iar cunoștința cea mai înaltă stă înaintea Celui mai presus de cunoștință.
- 74.** Întristarea cea de ocară e pricinuită de lipsa plăcerilor. Cel ce le disprețuiește pe acestea petrece neîntristat.
- 75.** Întristarea, peste tot, este lipsa plăcerii, fie a celei după Dumnezeu, fie a celei după lume.
- 76.** Împărăția lui Dumnezeu este bunătate și înțelepciune. Cine le dobândește pe acestea viețuiește în ceruri.
- 77.** Om nenorocit este acela care prețuiește prin fapte trupul mai mult decât sufletul și lumea mai mult decât pe Dumnezeu.
- 78.** Dragoste deopotrivă față de toți a câștigat acela care nu pizmuiește pe cei strădalnici, iar de cei răi are milă.
- 79.** După adevăr ar trebui să conducă acela care împune mai întâi sufletului și trupului său legile virtuții.
- 80.** Neguțător duhovnicesc este acela care pentru cele viitoare se leapadă deopotrivă atât de cele plăcute cât și de cele acre ale vieții.

- 81.** Sufletul se întărește prin dragoste și înfrânare; iar mintea, prin rugăciunea curată și vederea (contemplarea) duhovnicească.
- 82.** Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca să nu te lipsești de sfatul folositor.
- 83.** Socotința vicleană gândește rele și preface vrednicile aproapelui în scăderi.
- 84.** Nu crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are vistierie rea gândește cele rele.
- 85.** Inima bună poartă gânduri bune. Căci precum este comoara ei, așa sunt și gândurile ei.
- 86.** Păzește-ți gândurile și fugi de păcat, ca nu cumva, întunecându-se mintea, să vezi unele în locul altora.
- 87.** Întărește-te gândindu-te la Iudeii care, orbiți de pizmă, L-au socotit pe Domnul și Dumnezeuul nostru drept Belzebut.
- 88.** Bănuiala rea întunecă cugetarea și te face să vezi, în loc de cale, cele alătura de cale.
- 89.** Păcatele stau alătura de virtuți, și de aceea cei răi iau virtuțile drept păcate.
- 90.** Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede în patima trândăviei.
- 91.** Conștiința curată ridică sufletul. Iar gândul murdar îl doboară la pământ.
- 92.** Răscolindu-se, patimile alungă slava deșartă; iar de sunt înlăturate, aceea iarăși se întoarce.

- 93.** De vrei să te izbăvești de toate patimile, apucă-te de înfrânare, de dragoste și de rugăciune.
- 94.** Mintea zăbovind prin rugăciune la Dumnezeu izbăvește și partea pasională a sufletului de patimi.
- 95.** Dumnezeu dând ființă fapturilor, a legat totodată toate prin purtarea Sa de grijă (prin Providență).
- 96.** Iar fiind Stăpân și făcându-Se rob, a arătat zidirii culmea purtării Sale de grijă (culmea Providenței Sale).
- 97.** Căci Dumnezeu și Cuvântul întrupându-Se neschimbat s-a unit cu toată zidirea prin trup⁶.
- 98.** Minune străină se întâmplă în cer și pe pământ, că Dumnezeu este pe pământ și omul în ceruri.
- 99.** Ca unind pe oameni cu Îngerii, să dăruiască totodată întregii zidiri dumnezeirea.
- 100.** Cunoștința Sfintei și celei de o ființă Treimi este sfințire și îndumnezeire pentru Îngeri și pentru oameni.
- 101.** Iertarea păcatelor este slobozire de patimi. Cine n-a fost încă slobozit prin har, n-a dobândit încă iertarea.

SUTA A DOUA

Al cărei acrostih este acesta: Roagă-te pentru mine, frate preacinstite, că mari rele aștept, vrednice de mine, întristări pentru suflet și dureri pentru trup.

- 1.** De vrei să te izbăvești dintr-o dată de păcate, leapădă-te de iubirea de sine, maica tuturor relelor.
- 2.** Sănătatea sufletului este nepătimirea și cunoștința.

La ea nu poate ajunge cel ce slujește plăcerilor.

3. Înfrânarea cu răbdare și dragostea cu îndelungă răbdare uscă plăcerile trupești și sufletești.

4. Începutul relexor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup.

5. E propriu celui rațional să se supună rațiunii și să-și strunească și robească trupul.

6. Este o rușine pentru omul rațional să se supună părții neraționale și să slujească poftelor urâte ale ei.

7. Este o faptă rea a sufletului rațional să părăsească pe Ziditorul și să se închine trupului.

8. Ți s-a poruncit să ai trupul slujitor, nu să slujești plăcerilor lui, împotriva firii.

9. Rupe legăturile iubirii față de trup și să nu dai nimic slugii ceea ce nu-i neapărată trebuință.

10. Închide simțurile în cetatea liniștii, ca să nu tragă mintea spre poftele lor.

11. Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția⁷ și citirea.

12. Nu va înceta mintea să se învârtască în jurul plăcerilor, până ce va fi pus stăpânire peste trup.

13. Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; și pentru dumnezeieștile dogme ca să ne învrednicim de cunoștință.

14. Netulburarea (nemurirea)⁸ sufletului stă în nepătimire și cunoștință; de ea nu se poate împărtăși cel ce slujește plăcerilor.

15. Pune stăpânire pe trup stingând plăcerile, și eliberează-l de robia cea grea⁹.

16. Fiind zidit slobod și chemat la slobozenie, nu răbda să fii rob patimilor necurate¹⁰.

17. Dracii leagă mintea de cele supuse simțurilor, prin întristări și plăceri, poftes și temeri.

18. Frica Domnului stăpânește poftesle și întristarea după Dumnezeu alungă plăcerea.

19. Poftea după înțelepciune disprețuiește frica și plăcerea cunoștinței izgonește întristarea.

20. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduințele.

21. Poftea e oprită de înfrânare și osteneală; și e micșorată de liniște și de dragostea dumnezeiască.

22. Să nu înțepi pe fratele cu vorbe de ghicituri; căci nu vei răbda când vei primi cele asemenea.

23. Mânia e oprită de îndelunga răbdare și de nepomenirea răului; și e micșorată de dragoste și de împreună pătimire (compătimire).

24. Cui i s-a dat cunoștință i s-a dat lumina înțelegerii. Iar cel ce primind-o o necinstește va vedea întuneric.

25. Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naște nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunoștința.

26. Ridică cele supuse simțurilor la o vedere cu mintea (la o contemplație inteligibilă) și vei înălța simțirea deasupra celor supuse simțurilor.

27. Femeia sensibilă închipuiește sufletul activ, cu care însoțindu-se mintea¹¹ naște virtuțile.

- 28.** Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunoștința de Dumnezeu celui ce o caută într-adevăr, cu evlavie și cu dor.
- 29.** Ceea ce este lumina pentru cei ce văd și pentru cele văzute, aceea este Dumnezeu pentru cei ce cugetă și pentru cele cugetate.
- 30.** Tăria sensibilă (cerul) închipuiește tăria credinței, în care strălucesc toți sfinții ca niște luminători.
- 31.** Ierusalimul¹² este cunoștința cerească a celor netrupești. Căci în ea se contemplă vederea păcii.
- 32.** Nu uita de făptuire. Căci uitând de ea se împuținează cunoștința, și făcându-se foamete, te vei coborî în Egipt.
- 33.** Libertatea spirituală (mintală) stă în izbăvirea de patimi. La ea nimeni nu ajunge fără mila lui Hristos.
- 34.** Pământul făgăduinței este Împărăția Cerurilor, pe care ne-o câștigă nepătimirea și cunoștința.
- 35.** Egiptul spiritual este întunecimea patimilor. La el nimeni nu coboară dacă nu cade la foamete.
- 36.** Obişnuiește-ți urechea să asculte des cuvinte duhovnicești și mintea ta se va depărta de gândurile necurate.
- 37.** Singur Dumnezeu e bun și înțelept prin fire. Dar se face și mintea prin împărtășire, dacă se străduiește.
- 38.** Stăpânește-ți stomacul, somnul, mânia și limba; și nu vei lovi de piatră piciorul tău.
- 39.** Nevoiește-te să iubești pe tot omul deopotrivă și

vei alunga de-a valma toate patimile.

- 40.** Vederea (contemplarea) celor supuse simțurilor este o lucrare comună a minții și a simțirii. Dar cunoștința celor inteligibile este numai a minții.
- 41.** Este cu neputință minții să se îndeletnicească cu cele inteligibile, de nu va tăia afecțiunea față de simțire și față de cele supuse simțurilor.
- 42.** Simțirea e dusă de o împătimire firească spre cele supuse simțurilor și fiind atrasă de acelea trage după sine și mintea.
- 43.** Încovoie simțirea spre slujirea minții și nu-i da vreme ca să o tragă ea pe aceea spre sine.
- 44.** Când se întâmplă ca mintea să se îndeletnicească cu cele supuse simțurilor, atrage simțirea la ea, ridicând în minte cele ce stau în față¹³.
- 45.** Semnul că mintea se îndeletnicește cu cele inteligibile îl avem în aceea că disprețuiește toate cele ce desfătează simțirea.
- 46.** Când mintea e deschisă spre vederea celor inteligibile, are față de ele o plăcere cu anevoie de pierdut.
- 47.** Când mintea se îmbogățește de cunoștința Unității, a pus cu totul stăpânire și pe simțire.
- 48.** Împiedică-ți mintea să se învârtăască în jurul celor supuse simțurilor ca să nu-și rodească prin ele plăceri și întristări.
- 49.** Cele cu care se îndeletnicește mintea întru cele dumnezeiești își fac și din partea pătimitoare (pasională, afectivă) armă dumnezeiască.

50. Este cu neputință minții să se pătrundă de cunoștință¹⁴, de nu-și va fi apropiat¹⁵ mai înainte partea pasională din sine prin virtuțile sale.

51. Minte se face străină de cele ale lumii, atunci când își taie orice afecțiune față de simțire.

52. De firea părții raționale a sufletului ține să se îndeletnicească cu cunoștința lui Dumnezeu; iar de a celei pasionale să îmbrățișeze dragostea și înfrânarea.

53. Este cu neputință minții să zăbovească la un lucru supus simțurilor, dacă n-a câștigat o patimă față de el.

54. Minte desăvârșită este aceea care s-a îmbibat de cunoștință; iar suflet desăvârșit este acela care s-a ținut cu virtuțile.

55. Afecțiunea minții față de simțire o face roabă plăcerilor trupului.

56. Minte e clintită din locul cunoștinței, când partea pasională (afectivă) a sufletului iese din virtuțile sale.

57. Am luat putere să ne facem fii ai lui Dumnezeu. Dar nu ne vom face, de nu ne vom dezbrăca de patimi.

58. Nimeni să nu-și închipuie că a ajuns fiu al lui Dumnezeu în chip actual, dacă nu a dobândit încă în sine trăsăturile dumnezeiești.

59. Asemănarea în purtare¹⁶ cu binele sau cu răul face sau fii ai lui Dumnezeu, sau fii ai satanei.

60. Bărbat chibzuit este cel ce ia aminte la sine și se grăbește să se despartă de toată întinăciunea.

61. Sufletul împietrit când e bătut nu simte, iar pe binefăcătorul său nu-l recunoaște.

62. Haina murdară scoate pe cel ce-o poartă afară de la nunta dumnezeiască și-l face părtaș de întunericul de afară.

63. Cel ce se teme de Domnul se îngrijește de sufletul său și se izbăvește pe sine de tovarășia cea rea.

64. Este cu neputință să dobândească mila lui Dumnezeu cel ce L-a părăsit pe El și slujește plăcerilor.

65. Chiar dacă nu vrem să credem, Iisus a zis că nimenea nu poate sluji la doi domni.

66. Sufletul întinat de patimi s-a împietrit și nu primește să creadă fără tăieri și arsuri.

67. Pe cei învățoși îi iau în primire probe înfricoșate. Căci fără dureri nu primesc să se înmoaie.

68. Bărbatul chibzuit se îngrijește de sine și prin dureri de bună voie ocolește pe cele fără voie.

69. Grija de suflet se arată în reaua pătimire și în smerenie, prin care iartă Dumnezeu toate păcatele.

70. Precum poftetele și mâniile înmulțesc păcatele, așa înfrânarea și smerenia le șterg.

71. Întristarea după Dumnezeu frânge inima; iar întristarea e născută de frica de munci.

72. Întristarea după Dumnezeu curățește inima și depărtează de la ea întinăciunea plăcerilor.

73. Răbdarea este iubirea de osteneală a sufletului. Iar unde este iubire de osteneală, s-a scos afară iubirea de plăcere.

- 74.** Orice păcat se face pentru plăcere și orice iertare vine pentru reaua pătimire și pentru întristare.
- 75.** Cel ce nu vrea să se pocăiască prin osteneli de bună voie cade, potrivit Providenței, în osteneli fără voie.
- 76.** Hristos este Mântuitorul lumii întregi și a dăruit oamenilor pocăința spre mântuire.
- 77.** Pocăința naște păzirea poruncilor; iar păzirea poruncilor aduce curăția sufletului.
- 78.** Curăția sufletului înseamnă izbăvirea de patimi; iar izbăvirea de patimi naște dragostea¹⁷.
- 79.** Suflet curat este acela care iubește pe Dumnezeu; iar minte curată aceea care s-a despărțit de neștiință.
- 80.** Luptă pentru poruncile lui Hristos până la moarte; căci curățindu-te prin ele, vei intra în viață.
- 81.** Folosește-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-l cu toată puterea nesupus plăcerilor¹⁸ și fără boală.
- 82.** Răscoala trupului vine din neglijarea rugăciunii, a dietei și a liniștii celei bune.
- 83.** Liniștea cea bună naște roade bune: înfrânarea, dragostea și rugăciunea curată.
- 84.** Cetirea și rugăciunea curățesc mintea; iar dragostea și înfrânarea partea pasională (afectivă) a sufletului.
- 85.** Păzește aceeași înfrânare totdeauna, ca să nu cazi, prin neegalitate, în cele contrare.

- 86.** Cel ce-și pune legi sie-și să nu se facă neascultător sie-și. Căci cel ce se nesocotește pe sine, pe sine se amăgește.
- 87.** Sufletele pătimase sunt apusuri spirituale, căci acestora le-a apus Soarele dreptății.
- 88.** Fiu al lui Dumnezeu este cel ce s-a făcut asemenea lui Dumnezeu, prin bunătate, înțelepciune, putere și dreptate.
- 89.** Deprinderea păcatului este boala sufletului. Iar păcatul cu lucrul este moartea lui.
- 90.** Nepătimirea desăvârșită este sărăcia spirituală, la care, ajungând mintea, se desparte de cele de aici.
- 91.** Păzește într-o armonie virtuțile sufletului; căci din acestea se naște roada dreptății.
- 92.** Zic Părinții că vederea celor inteligibile este netrupească, fiind cu totul liberă de materie și formă.¹⁹
- 93.** Precum cele patru stihii sunt din materie și formă, așa și trupurile plăsmuite din ele sunt din acelea.
- 94.** Cuvântul făcându-Se trup din iubirea de oameni, nici ceea ce era n-a prefăcut, nici ceea ce a devenit n-a preschimbat.
- 95.** Precum zicem că Hristos cel unul este din dumnezeire și omenitate și în dumnezeire și omenitate, așa zicem că este din două firi și în două firi.
- 96.** Mărturisim un singur ipostas al lui Hristos în două firi, unite neîmpărțit.
- 97.** Slăvim neîmpărțit ipostasul cel unul al lui Hristos și mărturisim neamestecată unirea firilor.

98. Ne închinăm unei Ființe a dumnezeirii în trei ipostasuri și mărturisim Sfânta Treime cea de o ființă.

99. Proprietățile deosebite ale celor trei ipostasuri sunt: cea de Tată, cea de Fiu și purcederea. Iar comun celor trei ipostasuri au: ființa, firea, dumnezeirea și bunătatea.

SUTA A TREIA

Al cărei acrostih este acesta: dar rele cu adevărat nu sunt cele care întristează trupul, dar sufletul îl curăță, ci cele care întristează conștiința, iar trupul îl desfătează²⁰.

1. Despre Cel din fire bun cugetă cele bune. Și despre tot omul gândește numai bine.

2. În ziua judecății ne va cere Dumnezeu să dăm socoteală pentru cuvinte, fapte și gânduri.

3. Deprinderea virtuții sau a păcatului ne mișcă să gândim, să grăim, sau să săvârșim cele bune sau cele rele.

4. Minte stăpânită de patimi cugetă cele ce nu se cuvin. Iar cugetarea aceasta o fac arătată cuvintele și faptele.

5. Gândului rău îi premerge patima. Iar pricina patimii este simțirea (percepția prin simțuri), precum pricina relei întrebuințări a acesteia este mintea.

6. Încuie simțirea și războiește închipuirea (prejudicata); și dezrădăcinează patimile cu armele poruncilor.

7. Păcatul învechit cere nevoință (asceză) îndelungată.

Căci obișnuința învârtosată nu poate fi clintită din loc dintr-o dată.

8. Nevoința stăruitoare în înfrânare și dragoste prin răbdare și liniște scoate cele înrădăcinate.

9. Mișcă-ți mintea neconținut la rugăciune și vei împrăștia gândurile care stăruiesc în inimă.

10. Nevoința are trebuință de răbdare și de îndelungă răbdare. Căci numai prin osteneală îndelungată se izgonește iubirea de plăcere.

11. Te vei deda ușor cu ostenele nevoinței, de vei face toate cu măsură și cu rânduială.

12. Păzește aceeași măsură în nevoință și să nu dezlegi canonul fără trebuință.

13. Precum dragostea și înfrânarea curătesc gândurile, așa contemplația și rugăciunea toată înălțarea trufașă.

14. Conștiința curată o fac ostenele nevoinței, ca postul, privegherea, răbdarea și îndelunga răbdare.

15. Cel ce rabdă loviturile încercărilor fără voie se face smerit la cuget, bine nădăjduitor și cercat.

16. Răbdarea este iubirea de ostenele a sufletului. Ea constă din ostenele de bună voie și din încercări fără de voie.

17. Păcatul e vestejit de stăruința în suferințe și e ars deplin de răbdarea până la capăt.

18. Venirea ostenelelor îndurerează simțirea; iar venirea întristării înlătură plăcerea.

19. Patru sunt patimile (afectele) cele mai generale, pe

care le folosește Providența cu înțelepciune una împotriva alteia.

20. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri vestește pofta.

21. Mentea chibzuită își întărește sufletul și-și deprinde trupul la toată nevoința.

22. Străduiește-te să faci monah nu numai pe omul din afară, ci și pe omul dinlăuntru, izbăvindul de patimi.

23. Prima lepădare este lepădarea de lucruri; a doua și a treia este lepădarea de patimi și de neștiință.

24. Ușor se izbăvește cineva, dacă vrea, de lucruri. Dar nu cu puțină osteneală de patimile²¹ față de ele.

25. Stăpânindu-ți pofta, vei birui și mânia; căci ea este pricina care stârnește mânia.

26. Oare ne-am izbăvit de gândurile pătimase și ne-am apucat de rugăciunea curată și nematerială, sau nu?

27. Mare este mintea care s-a izbăvit de patimi și s-a despărțit de fapte și petrece în Dumnezeu.

28. Cel ce înaintează filosofează în acestea trei: în porunci, în dogme și în credința Sfintei Treimi.

29. Mentea izbăvită de patimi se află în acestea: în gânduri simple, în contemplarea fapturilor și în lumina veșnică.²²

30. În sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau însă pe față abia când se arată lucrurile.

32. Patimile sunt stârnite de acestea trei: de amintire, de starea mustului din trup (κράσις) și de simțire (percepția simțială), precum s-a zis.

33. Mentea care a închis simțirea și și-a făcut egală starea mustului din trup²³ nu mai are război decât cu amintirea.

34. Patimile sunt stârnite de simțire, atunci când nu e de față și dragostea duhovnicească.

35. Postul cumpătat, privegherea și cântarea de psalmi fac egală starea trupului.

36. Acestea trei schimbă în rău starea trupului: lipsa de regulă în hrană, schimbarea aerului și atingerea dracilor.

37. Amintirile pătimase sunt făcute simple²⁴ prin rugăciune, citire, înfrânare și dragoste.

38. Închide întâi simțirea prin liniște și apoi luptă cu armele virtuților împotriva amintirilor.

39. Păcatul cu cugetul este reaua întrebuințare a gândurilor; iar păcatul cu fapta este reaua întrebuințare a lucrurilor.

40. Reaua folosire a gândurilor și a lucrurilor stă în a nu te folosi de ele cuvioș și drept.

41. Patimile de ocară sunt lanțuri ale minții, care o țin în lucrurile supuse simțurilor.

42. Nepătimire desăvârșită are acela care nu e împătimit nici de lucruri, nici de amintirile lor.

43. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunoștință, se poartă cu îndelungă răbdare și rabdă pătimind cele ce-i vin de la acela.

44. Gândurile rele sunt avuții rele; cel ce nu se leapădă de ele nu va ajunge la cunoștință.

- 45.** Cel ce ascultă de Hristos se călăuzește pe sine spre lumină; iar cel ce-i urmează Lui se îndreaptă pe sine.
- 46.** Amintirea răului este o lepră a sufletului; și i se întâmplă aceasta din necinstiri, din pagubă, sau din bănuiala gândurilor.
- 47.** Domnul orbește mintea pătimasă; căci se întristează pe nedrept pentru cele bune ale aproapelui.
- 48.** Sufletul bârfitor are în loc de lumină spine: căci se vatămă pe sine, pe ascultător și uneori și pe cel grăit de rău.
- 49.** Uită răul acela care se roagă pentru cel ce l-a întristat; și se izbăvește de pomenirea răului cel ce nu cruță darurile.
- 50.** Ura față de aproapele este moartea sufletului. Iar acesta o are și o face sufletul bârfitorului.
- 51.** Trândăvia vine din neglijența sufletului; și e neglijent sufletul care boltește de iubirea plăcerii.
- 52.** Cel ce iubește pe Iisus se deprinde cu osteneli; iar prin stăruința din osteneli izgonește trândăvia.
- 53.** Sufletul se întărește prin ostenelile nevoinței; iar făcând toate cu măsură, alungă trândăvia.
- 54.** Cel ce-și stăpânește pântecul vestejește pofta și mintea lui nu slujește gândurilor de curvie.
- 55.** Mintea celui înfrânat este biserică a Duhului Sfânt; iar mintea lacomului este sălaș al ciorilor.
- 56.** Săturarea naște pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește și pâinea simplă.

- 57.** Cel ce se bucură în chip ascuns împreună cu cel pizmuit se izbăvește de pizmă; iar cel ce ascunde pe cel pizmuit izbăvește (și pe alții) de pizmă.
- 58.** Îndepărtează-te de cel ce viețuiește cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la mulți.
- 59.** Câștigă-ți prieten pe bărbatul iubitor de osteneală și îl vei afla acoperământ greșelilor tale.
- 60.** Nepăsătorul s-a vândut multor stăpâni; și cum îl poartă, așa umblă.
- 61.** În vreme de pace îți este binevoitor ca un prieten; iar în vreme de încercare te războiește ca un dușman.
- 62.** Își pune sufletul său pentru tine înainte de stârnirea patimilor; iar când se stârnesc, îți ia sufletul tău.
- 63.** Pământul nelucrat s-a umplut de mărăcini, sufletul nepăsător de patimi necurate.
- 64.** Mintea chibzuită își înfânează sufletul, își chinuiește trupul și-și strunește patimile (își stăpânește afectele).
- 65.** Mișcările de la arătare sunt semnele celor dinlăuntru, precum roadele produse sunt semnele unor pomi necunoscuți.
- 66.** Cuvintele și faptele vădesc pe fățarnic și scot la arătare pe proorocul mincinos ascuns.
- 67.** Mintea nesocotită nu-și povățuiește (disciplinează) sufletul și-l depărtează de la dragoste și înfrânare.
- 68.** Pricina gândurilor netrebnice este deprinderea rea, care se naște din slavă deșartă, din mândrie și îngâmfare.

- 69.** Proprii celor spuse înainte sunt fățarnicia, viclenia, uneltirea, ironia și minciuna, care e cea mai rea.
- 70.** Slujesc celor spuse înainte: pizma, cearta, mânia, întristarea și ținerea minte a răului.
- 71.** Aceasta e calea celor ce viețuiesc în nepăsare și aceasta celor ascunse în mine.
- 72.** Sufletul se mântuiește prin reaua pătimire și smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite.
- 73.** De gândul chibzuit ține cuvântul de folos; iar de sufletul bun făptuirea virtuoasă.
- 74.** Mintea luminată scoate cuvinte înțelepte și sufletul curat cultivă gânduri dumnezeiești.
- 75.** Gândurile celui strădalnic se îndeletnicesc cu înțelepciunea, iar cuvintele lui luminează pe cei ce ascultă.
- 76.** Când sălășluiesc virtuțile în suflet, cultivă gânduri bune; iar când sălășluiesc păcatele, naște gânduri netrebnice.
- 77.** Sufletul pătimășului e fabrică de gânduri rele; și din vistieria lui scoate cele rele.
- 78.** Vistieria cea bună este deprinderea virtuților; și mintea bună scoate din aceasta cele bune.
- 79.** Mintea lucrată de dragostea dumnezeiască produce gânduri despre Dumnezeu; iar lucrată de iubirea de sine, face dimpotrivă.
- 80.** Mintea mișcată de dragostea către aproapele gândește neîncetat cele bune despre el; la dimpotrivă, bănuiește cele rele.

- 81.** Pricinile gândurilor bune sunt virtuțile; ale virtuților poruncile; iar a lucrării acestora voia liberă.
- 82.** Virtuțile și păcatele venind și trecând fac starea sufletului bună sau rea, mișcându-l spre gânduri corespunzătoare.
- 83.** Pricinile gândurilor rele sunt păcatele; a păcatelor neascultarea; a neascultării înșelăciunea simțirii; iar a înșelăciunii acesteia negrija minții de a o păzi pe aceasta.
- 84.** În cei ce înaintează, dispozițiile spre cele potrivnice se schimbă ușor; în cei desăvârșiți, deprinderile în amândouă părțile sunt greu de clintit.
- 85.** Tăria sufletului este o deprindere a virtuții anevoie de clintit, la care cel ce a ajuns zice: "Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos", și celelalte²⁵.
- 86.** Tuturor patimilor le premerge iubirea trupească de sine; iar la urma tuturor vine mândria.
- 87.** Cele trei gânduri mai cuprinzătoare ale poftii se nasc din patima iubirii de sine.
- 88.** Înțelege, desigur, gândul lăcomiei pânteceului, al slavei deșarte și al iubirii de argint, cărora le urmează toate gândirile pătimase, dar nu toate în comun.
- 89.** Gândului lăcomiei pânteceului îi urmează cel al curviei; gândului de slavă deșartă cel al mândriei. Iar celelalte în comun celor trei.
- 90.** Urmează în comun celor trei: gândul întristării, gândul mâniei, al pomenirii de rău, al pizmei, al trândăviei și celelalte.

Rugăciune

91. Stăpâne al tuturor, Hristoase, slobozește-ne pe noi de toate acestea, de patimile pierzătoare și de gândurile ce se nasc în ele.

92. Pentru Tine am fost făcuți, ca să ne desfătăm, așezați fiind în raiul făcut de Tine.

93. Dar ne-am atras nouă cinste, alegând în locul desfătării fericite stricăciunea.

94. A cărei plată am luat-o în noi înșine, schimbând viața veșnică cu moartea.

95. Acum, deci, Stăpâne, precum ai căutat la noi, caută până la sfârșit; precum te-ai întrupat, așa ne și mântuiește pe noi toți.

96. Căci ai venit să ne mântuiești pe noi cei pierduți. Să nu ne desparți pe noi de partea celor ce se mântuiesc.

97. Ridică sufletele și mântuiește trupurile. Curățește-ne pe noi toți de toată întinăciunea.

98. Rupe legăturile patimilor care ne stăpânesc pe noi, Cel ce ai rupt cetele dracilor.

99. Și ne izbăvește pe noi de asuprirea lor, ca numai tie să-ți slujim, luminii celei veșnice.

100. Înviind din morți și cântând împreună cu îngerii cântarea fericită, veșnică și nesfârșită.

SUTA A PATRA

A1 cărei acrostih este acesta: Cu toate acestea, roagă-te staruitor de Domnul Dumnezeu nostru, să ne izbăvească pe noi din relele adevărate și din cele neadevărate.

1. Cel ce și-a desfăcut mintea de dragoste față de trup și de mângâierile lui, acela a omorât cu duhul cel viu faptele trupului.

2. Nu socoti că te-ai despărțit de afecțiunea față de trup, până ce mintea se mai îndeletnicește cu cele ale trupului.

3. Precum cele ale trupului sunt simțirea și cele supuse simțurilor, așa cele ale sufletului sunt mintea și cele inteligibile.

4. Retrage-ți sufletul de la simțirea celor spuse simțurilor și mintea se va afla în Dumnezeu și în cele inteligibile.

5. Înrudite cu dumnezeirea sunt ființele cugetătoare, cunoscute numai cu mintea; iar simțirea și cele supuse simțurilor au fost create ca să slujească minții.

6. Simțirea și cele supuse simțurilor să-și slujească spre vederea (contemplarea) duhovnicească și să nu întorci simțirea și cele ale ei spre pofta trupului.

7. Ți s-a poruncit să omori faptele trupului, ca să învii prin osteneli sufletul omorât din plăceri.

8. Lasă-te stăpânit de Dumnezeu și stăpânește-ți simțirea și nu te lăsa tu, care ești mai bun, stăpânit de cel mai rău.

9. Dumnezeu este veșnic, nemărginit, nehotărnicit (indefinit), și a făgăduit bunuri veșnice, nemărginite și negrăite celor ce ascultă de El.

10. Ține de firea minții să petreacă în Dumnezeu, să cugete despre purtarea Lui de grijă și despre judecățile Lui înfricoșate.

11. Ai puterea de-a înclina spre amândouă părțile; fii al părții mai bune și vei supune pe cea mai rea.

12. Bună este simțirea și bune sunt cele spuse ei, ca lucruri ale Bunului Dumnezeu. Dar nu se pot asemana câtuși de puțin cu mintea și cu cele inteligibile.

13. Dumnezeu a zidit ființa rațională și mintală în stare de a primi duhul²⁶ și cunoștința Lui. Iar simțirea și cele supuse simțurilor le-a făcut spre trebuința ei.

14. Precum slugii netrebnice îi trebuiește nebunie să se supună stăpânului bun, așa este nebunie ca mintea rațională să se facă roabă trupului stricăcios.

15. Mintea, care nu-și stăpânește simțirea, cade prin ea în cele rele. Căci, înșelată de plăcerea celor spuse simțurilor, își naște sie-și netrebnicie.

16. Stăpânindu-ți simțirea, te asiguri din partea aducerii aminte. Căci amintirile, trezite prin simțire, mișcă patimile.

17. Asuprește-ți trupul și roagă-te mereu; și te vei izbăvi repede de gândurile aduse de amintire (de prejudecată).

18. Îndeletnicește-te neîncetat cu cuvinte dumnezeiești. Căci osteneala cu ele mistuie patimile.

19. Cetirea, privegherea, rugăciunea și psalmodia opresc mintea de la rătăcirea în jurul patimilor.

20. Precum primăvara mișcă plantele ca să odrăslească, așa și nepătimirea mișcă mintea spre cunoștința fapturilor.

21. Păzește poruncile și vei afla pace; iubește pe Dumnezeu și vei afla cunoștință.

22. În osteneală, în robotire și în sudoarea feței ai fost osândit să mănânci pâinea cunoștinței.

23. Negrija l-a dus pe strămoș la călcarea poruncii și, în loc de desfătarea Raiului, l-a osândit la moarte.

24. Stăpânește și tu pe Eva²⁷ și ia seama la șarpe ca nu cumva să-ți dea și ție din pom.

25. Precum sufletul face viu trupul după fire, așa și virtutea și cunoștința sufletul.

26. Mintea înfumurată, purtată de duhul slavei deșarte și al mândriei, e nour fără apă.

27. Stăpânindu-ți iubirea de slavă deșartă, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste.

28. Fugind de slava deșartă, caută spre Dumnezeu; iar de nu, vei cădea desigur în părerea de sine, sau în curvie.

29. E propriu slavei deșarte să-și arate destoinicia; și e propriu mândriei să disprețuiască și să se oțărască.

30. Fugind de lăcomia pântecului, păzește-te de dorința de-a plăcea oamenilor, care vrea să arate un obraz palid la vedere.

- 31.** Postul frumos este cel ce se bucură de mâncare puțină și simplă și nu să placă oamenilor.
- 32.** Postind până seara, să nu mănânci atunci până te sature, ca să nu zidești iarăși cele ce le-ai dăruit o dată.
- 33.** Când nu bei vin, să nu te sature de apă; iar de nu, îi dai curvei aceeași materie.
- 34.** Mândria ne face să ne depărtăm de ajutorul dumnezeiesc, să ne încredem în noi înșine și să ne înălțăm împotriva oamenilor.
- 35.** Împotriva mândriei sunt două leacuri; cine le primește pe acestea va avea un al treilea foarte aspru.
- 36.** Ca să înlături mândria, trebuie să te rogi cu lacrimi, să nu disprețuiești pe nimeni și să primești necazurile cele fără voie.
- 37.** Povățuirea prin încercări este un toiag duhovnicesc. Ea învață pe cel ce se înalță fără minte să cugete cu smerenie.
- 38.** Ține de firea minții să nu sufere gândul ce bârfește în ascuns pe aproapele³⁹.
- 39.** Precum grădinarul, dacă nu plivește buruienile, înecă legumele, așa și mintea, dacă nu curățește, pierde ostenelele.
- 40.** Bărbat chibzuit este acela care suferă sfatul și mai ales pe Părintele duhovnicesc, care-l sfătuiește.
- 41.** Cel omorât de patimi nu ascultă sfatul și nu suferă cîtuși de puțin mustrarea și povățuirea duhovnicească.
- 42.** Cel ce nu primește sfatul nu își îndreaptă căile

sale, ci e dus pururea spre prăpăstii și râpe.

43. Mintea care s-a lepădat de simțire²⁸ și nu mai suferă nici să vadă gând de plăcere este monah²⁹.

44. Mintea care s-a tămăduit pe sine însăși și tămăduiește și pe alții cu cele ce s-a vindecat pe sine este doctor.

45. Caută virtutea și păstrează-o nevătămată, ca să nu trăiești urât și să mori jalnic.

46. Domnul nostru Iisus Hristos a dăruit tuturor lumina dar cei ce nu ascultă de El se întunecă pe ei înșiși.

47. Să nu socotești lucru mic pierderea virtuții; căci pentru ea a intrat moartea în lume.

48. Omorâtă fiind mintea prin călcarea poruncii a urmat cu necesitate și moartea trupului.

50. Precum Adam neascultând a căzut în moarte, așa Mântuitorul ascultând a omorât moartea.

51. Omoară păcatul, că să nu învii mort și ca să nu treci de la o moarte mică la una mare.

52. Mântuitorul s-a întrupat pentru neascultarea lui Adam ca, dezlegând osânda, să învie pe toți.

53. Din viață la viață trece acela care și-a omorât patimile și s-a despărțit de neștiință.

54. Cercetează Scripturile și vei afla poruncile; și fă cele zise și te vei izbăvi de patimi.

55. Ascultarea poruncii aduce curăția sufletului; iar curăția sufletului aduce împărtășirea de lumină.

56. Cunoștința de Dumnezeu este pomul vieții, de care împărtășindu-se cel curat rămâne nemuritor.

57. Începutul făpturii este credința în Hristos; iar sfârșitul ei dragostea lui Hristos.

58. Iisus este Hristos și Domnul și Dumnezeuul nostru, care, dăruindu-ne credința în El spre viață,

59. Ni s-a arătat prin suflet, trup și îndumnezeire, ca să izbăvească din moarte și sufletul și trupul ca un Dumnezeu.

60. Să câștigăm credința, ca să venim la dragoste, din care se naște luminarea cunoștinței.

61. Bunului credinței îi urmează pe rând acestea: temerea de Dumnezeu, înfrânarea de la plăceri, răbdarea ostenelilor, nădejdea în Dumnezeu, nepătimirea și dragostea³⁰.

62. Din dragoste sinceră se naște cunoștința naturală. Iar acesteia îi urmează cel din urmă bun dorit. Acesta este harul cunoștinței de Dumnezeu (al teologiei)³¹.

63. Mintea, care-și stăpânește patimile, le stăpânește desigur din frică, crezând lui Dumnezeu cu privire la cele ce a nădăduit³² și cu privire la cele ce i-au fost făgăduite.

64. Căruia i s-a dat făgăduința i se cere înfrânare. Aceasta, dăinuind, naște răbdarea, care este o deprindere mult iubitoare de osteneală.

65. Semnul răbdării este dragostea de osteneli. Mintea îndrăznind spre ele nădăduiește să dobândească cele făgăduite și să scape de amenințări.

66. Așteptarea bunurilor viitoare unește mintea cu cele așteptate; iar zăbovind mintea în ele uită de cele de față.

67. Cel ce a gustat din cele nădăduite aruncă cele de față. Căci tot dorul și l-a golit în acela.

68. Dumnezeu este Cel ce a făgăduit bunurile viitoare. Crezând Lui, cel înfrânat dorește cele viitoare ca (altul) cele de față.

69. Semnul că mintea petrece în bunurile nădăduite este că a uitat cu totul de cele de aici și se lărgește în cunoștința celor viitoare.

70. Bun este adevărul pe care îl învățăm prin Dumnezeu adevărului, care umple încă de aici de încredințare sufletul iubitor de Dumnezeu.

71. Bunurile care așteaptă pe moștenitorii făgăduinței sunt mai presus de veacuri și mai înainte de orice veac și mai presus de orice minte și de cuvânt.

72. Să ne supunem pe noi înșine canoanelor evlaviei, ca nu cumva, abătând-ne în patimi, să cădem de la nădejde.

73. Iisus Hristos, cel unul din Treime, al cărui moștenitor vei fi tu.

74. Cel ce a învățat cunoștința făpturilor de la Dumnezeu nu va fi necredincios Scripturii cu privire la cele spuse mai înainte.

75. Duhul Sfânt, aflând mintea golită de patimi, o învață tainic, potrivit cu puterea ei, despre toate cele nădăduite.

- 76.** Sufletul primește cunoștința celor dumnezeiești pe măsura curăției minții.
- 77.** Cel ce și-a disciplinat trupul și petrece în cunoștință e curățit tot mai mult de cunoștința însăși.
- 78.** Minte, care începe să se înțelească (să filosofeze) în cele dumnezeiești, începe de la credință și, trecând prin cele de la mijloc, sfârșește iarăși la credința cea mai de sus.
- 79.** La începutul înțelepciunii e văzută frica care e la urmă. Iar la sfârșit, iubirea care e la început.
- 80.** Minte începând să se înțelească (să filosofeze) de la credința cea apropiată sfârșește la teologia (cunoștința de Dumnezeu) de dincolo de orice minte, care este credința ce nu se mai uită și vederea celor nevăzute.
- 81.** Rațiunile cu privire la Dumnezeu sunt contemplate de sfinți nu din El însuși, ci din cele din jurul Lui.
- 82.** Iar rațiunile din jurul lui Dumnezeu se cugetă unele prin afirmare, altele prin înlăturare.
- 83.** Ființa, dumnezeirea, bunătatea și toate câte se zic pozitiv sunt prin afirmare. Iar neîncepătoria, nemărginirea și nedefinirea și toate câte se zic negativ, sunt prin negare.
- 84.** Dumnezeirea ascunsă, mai presus de minte și de cuvânt, a Sfintei Treimi fiind una, cele spuse mai înainte și cele asemenea sunt cele contemplate în jurul ei.
- 85.** Precum spun (sfintii) o singură dumnezeire a Sfintei Treimi, așa măresc trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una.

- 86.** Cele spuse mai înainte prin afirmare și negare le cugetă comune Sfintei și celei de o ființă Treimii, afară de cele proprii fiecărui ipostas, care și ele se zic cele mai multe prin afirmare, iar altele prin negare.
- 87.** Cele proprii ipostasurilor dumnezeiești îndeosebi spun că sunt acestea: însușirea de Tată, însușirea de Fiu, purcederea și toate câte se zic îndeosebi.
- 88.** Iar ipostasul hotărăsc că este o ființă cu proprietăți deosebite. De aceea fiecare ipostas are și ființă comună și ceea ce-l deosebește ca ipostas.
- 89.** Cele spuse mai înainte în comun prin negare despre Sfânta Treime le socot mai proprii decât cele spuse prin afirmare. Dar nu așa și în privința proprietăților deosebitoare, deși se zic și ele, cum am spus mai înainte, unele prin afirmare, altele prin negare, ca însușirea de a fi născut și însușirea de a nu fi născut și cele asemenea. Căci însușirea de a nu fi născut se deosebește după înțeles de însușirea de a fi născut. Fiindcă cea dintâi însemnează că Tatăl nu s-a născut, iar a doua că Fiul s-a născut.
- 90.** Pentru lămurirea rațiunilor contemplate în jurul ființei Sfintei Treimi, ne folosim, cum s-a zis, de cuvinte și nume. Dar nu tot așa pentru cele ale ființei. Căci acestea sunt cu totul necunoscute de nici o minte și negrate prin nici un cuvânt, fiind cunoscute numai Sfintei Treimi.
- 91.** Precum zic că ființa cea una a Dumnezeirii e întreită în ipostasuri, așa mărturisesc că Sfânta Treime e de o ființă.

92. Tatăl e cugetat ca fără de început și ca început (principiu). Fără de început ca nenăscut. Iar început (principiu), ca Cel ce naște și purcede pe Cei ce sunt din El după ființă și sunt în El din veșnicie, adică pe Fiul și pe Duhul Sfânt.

93. Unitatea mișcându-se, după ei, până la Treime, rămâne unitate; iar Treimea adunându-se iarăși până la unitate, rămâne Treime, ceea ce este lucru minunat.³³

94. Înțeleg iarăși pe Fiul și pe Duhul, nu fără de principiu, dar veșnice. Nu fără de principiu, ca unele ce se rapoartă la Tatăl ca principiu și izvor; dar veșnice, ca unele ce sunt din veșnicie împreună cu Tatăl, unul prin naștere, celălalt prin purcedere.

95. Păzește dumnezeirea cea una a Treimii, neîmpărțită, și păstrează cele trei Ipostasuri ale Dumnezeirii celei una, neamestecate.

96. Proprietăți deosebitoare ale Tatălui zic că sunt acelea de-a fi fără de început și nenăscut; ale Fiului de a fi început (în principiu) și de a fi născut; iar ale Duhului Sfânt de a fi cu începutul (principiul) și de a fi purces. Iar începutul Fiului și al Duhului nu îl zic temporal. Căci cum ar fi așa? Ci prin el arată cauza din care, ca lumina din soare, își au din veșnicie existența. Căci din El (din principiu) sunt, după ființă, deși nu după El.

97. Proprietatea deosebitoare a ipostasurilor se păstrează iarăși, după ei, nemișcată și neschimbată. Iar ființa comună sau dumnezeirea neîmpărțită.

98. Mărturisesc unitatea în Treime și Treimea în unitate, ca una ce se împarte neîmpărțit și se unește împărțit.

99. Știu pe Tatăl ca începutul (principiul) cel unul al tuturor: al Fiului și al Duhului, ca născător și ca izvor veșnic, împreună veșnic, împreună nesfârșit, nehotărnicit, de o ființă și nedespărțit; iar al fapturilor, ca Făcător, Proniator și Judecător, prin Fiul adică și în Duhul Sfânt. "Căci din El și prin El și spre El sunt toate; Lui fie slava în veci. Amin"³⁴.

100. Pe Fiul și pe Duhul Sfânt le zic iarăși împreună veșnici cu Tatăl, dar nu împreună fără de început (principiu). Împreună veșnici cu Tatăl, ca fiind împreună cu Tatăl din nesfârșit. Dar nu împreună fără de început, nefiind fără cauză. Căci sunt din El, deși nu după El, ca lumina din soare, precum s-a spus mai-nainte. Le zic, iarăși, și fără de început, când se înțelege începutul din timp, ca să nu fie cugetate sub vreme cele din care este vremea. Deci nu sunt fără de început în privința cauzei, dar sunt fără de început în privința vremii, fiind mai înainte de orice vreme și de orice veac și mai presus de veac și de vreme, prin ele fiind tot veacul și toată vremea și cele din veac și cele din vreme; și ele fiind, precum s-a spus mai-nainte, împreună veșnice cu Tatăl, Căruia împreună cu ele I se cuvine slava și stăpânirea, în vecii vecilor, Amin.

Isihie Sinaitul

Monahul Isihie din mănăstirea Rugului (τῆς βάρτου) de pe muntele Sinai este autorul celor două sute de capete "Despre trezvie și virtute".¹ În Patrologia lui Migne ele sunt date sub numele lui Isihie Presbiterul din Ierusalim. Dar pe nedrept. Căci Isihie din Ierusalim a trăit în veacul V, pe când autorul acestor două sute de capete a trăit mai târziu, dat fiind că reproduce de mai multe ori nu numai din Marcu Ascetul² ci și din Ioan Scărarul³ și Maxim Mărturisitorul⁴ care au trăit pe la mijlocul v. VII.

Virtutea principală la Isihie este trezvia (νήπις) care se va bucura în scrierile ascetice de după el de multă prețuire. Ba se poate spune că după Isihie toată viața spirituală se reduce la trezvie sau atenție, că ea e metoda durabilă prin care omul întâi se purifică de toate cuvințele și gândurile pătimase, ca pe urmă să dobândească cunoștința tainică de Dumnezeu (Suta I, cap.1). Prin ea săvârșește omul urcușul duhovnicesc de-a lungul tuturor treptelor din faza activă și contemplativă. E atenția neconținută la sine care duce pe om la toate virtuțile (I,3), până la cunoașterea lui Dumnezeu. Pentru prima dată găsim la Isihie identificarea ei cu curăția inimii (I,1), sau cu liniștea inimii isihia (I,3). Ea mai e

numită și paza minții (I,3), având să ia seama la atacurile ce sunt aruncate de Satana în suflet, ca să nu provoace în noi gânduri prietenoase față de ele. Definiția atacului o ia Isihie literal de la Marcu Ascetul (I,2). După o caracterizare frumoasă, trezvia este "fixarea stăruitoare a gândului la poarta inimii, ca să privească gândurile hoștești care vreau să vină înăuntru" (I,6).

Ajutorul cel mai însemnat al trezviei este chemarea neîncetată a numelui lui Iisus (I,21; I,41; I,62; I,96-97; II,72; II,80; II,94; II,86-87). Mai înainte găsim această accentuare a chemării numelui lui Iisus la Diadoh. La Isihie chemarea acestui nume devine preocuparea principală.

După J.Hausherr, Isihie face parte, împreună cu Diadoh, Ioan Scărarul, Filotei Sinaitul, din spiritualitatea sinaită, care, spre deosebire de spiritualitatea ce coboară de la Sf.Vasile cel Mare sau de cea constantinopolitană din mănăstirea Studiiților, e mai pasivă, punând mai puțin preț pe virtuțile active și atribuind rolul cel mai mare harului dumnezeiesc, dintr-o convingere despre neputința omenească. De aici accentul pe care îl pune această spiritualitate pe liniștea interioară (ἡσυχία), obținută prin rugăciune și paza minții de orice gânduri și năluciri (λογισμοί, φαντασία).

Mai just ar fi poate să se spună că spiritualitatea sinaită e mai interioară, sau atrage atenția în mod deosebit asupra cauzelor interioare ale păcatului și asupra metodelor de combatere a lui de la origine. Căci trezvia și atenția continuă, prin care devine harul eficace, este și ea o încordare extraordinară, poate mai mare decât oricare alta; numai pasivă nu poate fi numită această virtute. Sau poate și mai just e că, presupunând

condițiile inferioare ale ascezei exterioare împlinite, Isihie în această scriere se ocupă cu treapta mai înaltă a curățirii păcatului dinăuntru. Dovadă că Scărarul, care e tot din spiritualitatea sinaită, descrie la început asceza exterioară și abia pe treptele ultime virtuțile interioare.

Expunând doctrina lui Isihie, Hausherr desprinde două principii dominante: unul psihologic și altul dogmatic. După cel psihologic, tot păcatul începe printr-un gând (λογισμός), iar după cel dogmatic, fără Iisus nu putem face nimic. De aci rezultă toate consecințele doctrinei spirituale a lui Isihie. După el, asceza exterioară (postul, înfrânarea, culcarea pe jos) nu ajunge.

Ea împiedică doar păcatul cu fapta (II,8). Singură atenția (προσοχή) se opune păcatului din cugetare. Testamentul Vechi simbolizează asceza exterioară, Testamentul Nou trezvia (νήψις). Primul e pedagog spre ultimul (II,10). Prin activitate nu se câștigă unirea cu Dumnezeu decât în aparență; pentru unirea adevărată e de trebuință virtutea atenției, care e paza minții, sau liniștea lipsită de năluciri (II,13).

Regulile războiului interior, pe care-l poartă trezvia pentru a ajunge la liniștea netulburată de gânduri și închipuiri, sunt următoarele:

1. Respingerea gândului de la prima lui arătare, adică de la atac, sau momeală (προσβολή), care nu e produsul nostru, ci al Satanei (II,71,72). Aceasta înseamnă a păzi capul șarpelui (II,76). Atacul pare la început nevinovat: e gândul sau închipuirea unui lucru sensibil (II,78). Întâi e trimis porumbul, ca pe urmele lui să se furișeze șarpele (II,61). Deci nu trebuie deosebit între gând bun și rău (εὖλογος și ὀλογος), ci omul trebuie să respingă pe toate

(I,49), mai ales până nu este desăvârșit. O dată ajuns însă la desăvârșire, mintea poate lăsa puțin gândurile să se miște, cum lasă un câine iepurele, mai nimerit cum lasă pisica șoarecele pentru a-l examina mai bine.

În această respingere a gândului de la prima apariție, rolul principal l-a avut atenția (προσοχή).

2. Dar dacă cu toate acestea gândul a pătruns, rolul de-a lupta cu el îi revine împotrivirii (ἀντίρρησις). Aceasta trebuie să zdrobească capul șarpelui (II,50; I,34).

3. Dar fără numele continuu al lui Iisus, toată sânguinta noastră e zadarnică (II,50; II,68). Deci atenția (προσοχή) și împotrivirea (ἀντίρρησις) trebuie să fie unite cu rugăciunea neîncetată.

Dar pentru că diavolul se poate travesti în înger al luminii, amestecând gânduri la început cuvioase în rugăciunea noastră, ca să ne împrăstie mintea, trebuie ca rugăciunea să constea într-un singur cuvânt sau gând (μονολόγιστος εὐχή), în cel al lui Iisus (II,72).⁵ Aceasta e rugăciunea lui Iisus. Ea trebuie să devină obișnuită ca respirația, "lipită de respirație", după formula lui Ioan Scărarul (P.G. 88, 1112 C). Rugăciunea această respirată continuu (II 87) va curăți aerul inimii de nourii întunericului (II,73). Atunci ca într-o oglindă ne vedem pe noi înșine, dar și fețele negre ale Etiopienilor spirituali (I,23). Cu numele lui Iisus putem zdrobi pruncii vavilonești, adică gândurile născute de Satana cu noi (II,50; II,56).

Mintea curățită de închipuiri (φαντασμία) și gânduri (λογισμοί) naște acum înțeleșuri (νοήματα) dumnezeiești (II,54). Pe urmă vede o lumină care la început e ca o candelă atârnată înăuntrul minții, apoi ca o lună, în sfârșit ca un soare cu lumină nesfârșită, iar acesta e

Iisus însuși (II,64). Acum am devenit văzători (θεωρητικοί). Întrucât călăuza care ne duce până acolo e paza minții, aceasta poate fi numită născătoare de lumină, născătoare de fulger, născătoare de foc (II,64).

În starea aceasta, inima îl are pe Iisus însuși ca Stăpân care îi spune în chip tainic voia Lui (II,84). Acesta e cerul Isihiei, în care a intrat mintea (II,98). Așa devenim îngeri în Hristos Iisus, prin trezvie și înălțare în dragoste (II,99)⁶.

Isihie Sinaitul

Către Teodul

Scurt cuvânt de folos sufletului și mântuitor
despre trezvie și virtute

Așa numitele cuvinte despre împotrivire și rugăciune

Suta întâia

1. Trezvia este o metodă duhovnicească durabilă, urmărită cu râvnă, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbăvește pe om cu totul de gânduri și cuvinte pătimase și de fapte rele; urmărită astfel, ea îi dăruiește apoi cunoștința sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putință, și dezlegarea tainelor dumnezeiești și ascunse. Ea împlinește toată porunca lui Dumnezeu din Vechiul și Noul Testament și aduce tot binele veacului ce va să vie. Ea e propriu zis curăția inimii, care, din pricina măreției și a frumuseții ei, sau mai bine zis din neatenția și negrija noastră, e azi atât de rară printre monahi. Pe aceasta o ferește Hristos, zicînd: "Fericiti cei curați cu inima căci aceia vor vedea pe Dumnezeu". Așa fiind, ea se cumpără foarte scump. Trezvia dăinuind mult în om, se face călăuză a vieții drepte și plăcute lui Dumnezeu. Iar urcușul în aceasta ne deprinde cu contemplația și cu felul cum trebuie să punem în mișcare, în chip cuvenit, cele trei părți ale sufletului și să ne păzim fără greșală simțurile. Ea sporește în fiecare zi cele

patru virtuți generale, în cel ce se împărtășește de ea.

2. Marele legiutor Moise, mai bine zis Duhul Sfânt, arătând lipsa de cusur, curătenia, lărgimea cuprinzătoare și puterea înălțătoare a acestei virtuți, și învățându-ne cum trebuie să o începem și să o deprindem, zice: "La aminte la tine, să nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta". Cuvânt ascuns numește arătarea, ca simplu gând, a vreunui lucru rău, urât de Dumnezeu.² Pe aceasta Părinții o numesc momeală (atac) aruncată în inimă de diavolul. Îndată ce aceasta se arată minții, îi urmează gândurile noastre, care intră în vorbă cu ea în chip pătimăș.

3. Trezvia e calea a toată virtutea și porunca lui Dumnezeu. Ea e numită și liniștea inimii (isihia). Iar desăvârșită pînă la golirea de orice nălucire, e tot ea și pază a minții.

4. Cel ce s-a născut orb nu vede lumina soarelui. Tot așa cel ce nu e călăuzit de trezvie nu vede cu îmbelșugare razele harului de sus, nici nu se va slobozi de lucrurile, de cuvintele și de gândurile rele și urâte de Dumnezeu. Acesta la moarte nu va scăpa liber de căpeteniile tartarului.

5. Atenția e liniștea neîncetată a inimii față de orice gând. Ea răsuflă și cheamă pururea și neîncetat numai pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, și împreună cu El se împotrivesc cu bărbăție vrăjmașilor. Și numai Lui se mărturisește, care are toată puterea să ierte păcatele. Dar îmbrăcându-se neîncetat, prin această chemare, în Hristos, care singur cunoaște în chip ascuns inimile, sufletul încearcă în tot felul să ascundă de toți oamenii dulceața lui și lupta dinăuntru, ca nu cumva

vicleanul să facă să înainteze răutatea lui și să surpe, pe nebagate de seamă, lucrarea cea bună.

6. Trezvia e fixarea stăruitoare a gândului și așezarea lui în poarta inimii, ca să privească gândurile hoșesti care vin și să asculte ce zic și ce fac ucigașele și care este chipul făurit și înălțat de diavoli, care încearcă să amăgească mintea prin năluciri. Însușindu-ne aceste osteneli, ele ne învață, cu multă știință, iscusința războiului minții.

7. Frica îndoită, părăsirile din partea lui Dumnezeu și întâmplările povățuitoare ale încercărilor dau naștere atenției ca supraveghetoare continuă în mintea omului, care încearcă astfel să astupe izvorul gândurilor și faptelor rele. Pentru ea sunt deci și părăsirile și încercările neașteptate din partea lui Dumnezeu, pentru îndreptarea vieții noastre. Și mai ales pentru cei ce au gustat odihna acestei bunătăți, dar pe urmă sunt fără grijă. Iar continuarea naște deprinderea; iar aceasta o îndesire a trezviei; în sfârșit aceasta, prin însușirea ei, face cu puțință contemplarea liniștită a războiului de mai înainte. Ei îi urmează rugăciunea stăruitoare a lui Iisus și liniștea dulce și fără năluciri a minții și starea care vine din Iisus.

8. Cugetarea fixându-se și chemând pe Hristos împotriva vrăjmașilor și căutându-și scăparea la El, ca o fiară înconjurată de mulți câini, și așezându-se pe sine înăuntrul cetății, privește cu mintea de departe asalturile spirituale ale nevăzuților vrăjmași; iar prin faptul că stă mereu cu Făcătorul de pace Iisus împotriva lor, rămâne nevătămată de ei.

9. Dacă ești veghetor, ți s-a dat să fii și văzut prezent

din orele de dimineată, dar să și vezi pe alții. Știi ce zic; iar de nu, fii cu luare aminte și vei înțelege.

10. Corpurile mărilor constau din apă multă. Iar ființa și fundamentul trezviei, al atenției, al liniștii sufletești adânci și abisul vederilor fericite și negrăite, al smereniei recunoscătoare, al dreptății și al dragostei constă din trezvia cea mai deplină și din rugăciunea fără gânduri a lui Iisus Hristos, care trebuie făcută strâns și des, neîncetat și cu osteneală, fără să slăbești.

11. "Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu".³ Iar voia Tatălui aceasta e: "Cei ce iubiți pe Domnul, urâți cele rele".⁴ Așadar, deodată cu rugăciunea lui Iisus Hristos, să urâm și gândurile rele; și iată că am făcut voia lui Dumnezeu.

12. Domnul nostru și Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte ca pildă a toată virtutea și ca model al întregului neam omenesc și ca ridicare din vechea cădere viața Sa a tot virtuoasă în trup, ca pe o zugrăvitură. Iar împreună cu toate virtuțile Sale, pe care ni le-a arătat, este și aceea că după Botez, suindu-se în pustie, începe lupta mintală cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu. Și prin acest mod al biruinței, Stăpânul ne-a învățat și pe noi, nevrednicii, cum trebuie să purtăm lupta față de duhurile răutății, adică în smerenie, cu post, cu rugăciune și cu trezvie; El care n-avea trebuință de ele, ca cel ce era Dumnezeu și Dumnezeul Dumnezeilor.

13. Iar câte sunt, după mine, felurile (modurile) trezviei, în stare să curețe mintea, treptat, de gândurile pătimase, iată că nu mă voi lenevi să ți le însemnez

într-un grai neîmpodobit și nemeșugit. Căci n-am socotit că, asemenea povestirilor de război, să ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Teodule, ia aminte la cele ce citești.

14. Așadar, un fel (mod) al trezviei e să-ți supraveghezi des fantazia⁵, adică atacul ca, neavând fantazia la dispoziție, Satana să nu poată făuri gânduri mincinoase, pentru a le înfățișa minții spre amăgire mincinoasă.

15. Altul constă în a avea pururea inima tăcând adânc și liniștită de orice gând; și să ne rugăm.

16. Altul să chemăm cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.

17. Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morții.

18. Toate aceste lucrări, iubitele, împiedică gândurile rele, ca niște portari. Iar despre trebuința de a căuta la cer și a socoti pământul ca nimic, lucru de folos împreună cu altele, voi grăi în alt loc mai pe larg, dacă Dumnezeu îmi va da cuvânt.

19. Dacă tăiem numai pentru puțină vreme pricina patimilor și ne ocupăm cu vederile duhovnicești, dar nu stăruim în ele, făcând din aceasta lucrul nostru, cu ușurință ne întoarcem iarăși la patimile trupului, fără să culegem alt rod de acolo, decât întunecarea desăvârșită a minții și abaterea spre cele materiale.

20. Cel ce se luptă înlăuntru trebuie să aibă în aceeași clipă aceste patru: smerenie, atenție deplină, împotrivire și rugăciune. Smerenie – fiindcă lupta lui este față de

dracii cei mândri, potrivnici smereniei; și ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos urăște pe cei mândri. Atenție – ca să-și facă inima pururea fără de nici un gând, chiar bun dacă ar părea. Împotrivire – pentru ca atunci când ar cunoaște cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean. "Și voi răspunde, zice, celor ce mă ocărăsc: oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?"⁶ Rugăciune – ca îndată după împotrivire să strige către Hristos într-un suspin negrăit; și atunci cel ce se luptă va vedea pe vrăjmaș risipindu-se prin numele sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreună cu nălucirile lui.

21. Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are armă pentru luptă. Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează neconținut în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vrăjmașul ce se luptă într-ascuns să fie biciuit și ars.

22. Tu ești dator să privești cu o căutătură ageră și încordată a minții, ca să cunoști pe cei ce intră. Iar cunoscându-i, îndată să zdrobești, prin împotrivire, capul șarpelui. Și o dată cu aceasta, strigă cu suspin către Hristos și vei simți ajutorul nevăzut dumnezeiesc și atunci vei vedea luminând departe curăția și dreptatea inimii.

23. Precum cel ce ține în mână o oglindă, dacă stă în mijlocul multora și privește în ea își vede fața așa cum este, dar vede și pe a altora, care se apleacă spre aceeași oglindă, tot astfel cel ce se apleacă spre inima sa își vede starea sa în ea, dar vede și fețele negre ale Arapilor spirituali.

24. Dar mintea nu poate să biruiască nălucirea drăcească numai prin sine. Să nu cumva să îndrăznească aceasta. Căci fiind vicleni, se prefac că sunt biruiți, dar pe de altă parte o fac să cadă prin slava deșartă. Prin chemarea lui Iisus însă, ei nu rabdă să stea și să te înșele nici măcar o clipă.

25. Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioară, și să te predai și tu vrăjmașilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeu totul, și-a născocit sie-și ca ajutor idol turnat.

26. Iar prin idol turnat să înțelegi mintea noastră slabă, care, câtă vreme cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor răutății, le izgonește ușor și cu știință măiastră pune pe fugă puterile nevăzute și războinice ale vrăjmașului. Dar când îndrăznește nesăbuită să se reazeme cu totul pe sine, se rostogolește ca pasărea zisă Oxypteros (repede zburătoare). "Spre Dumnezeu, zice, a nădăjdut inima mea și am fost ajutat; și a înflorit iarăși trupul meu".⁸ Sau: "Cine, afară de Domnul, mă va ridica pe mine și va sta împreună cu mine împotriva nenumăratelor gânduri uneltite cu viclenie?"⁹ Iar cel ce se nădăjduiește în sine și nu în Dumnezeu va cădea cadere jalnică.

27. Chipul și rânduiala liniștii inimii acesta este: Dacă vrei să lupți, să-ți fie mica gânganie a păianjenului pururea pildă. Iar de nu, încă nu te-ai liniștit cum trebuie cu mintea. Acela vânează muște mici. Iar tu, dacă faci așa și vrei să-ți câștigi liniștea sufletului cu osteneală, nu înceta să ucizi pururea "pruncii babilonești". Căci pentru această ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.

28. Precum nu e cu putință să se vadă Marea Roșie pe cer în mijlocul stelelor și precum nu poate omul să umble pe pământ fără să respire aerul acesta, așa nu e cu putință să ne curățim inima noastră de gânduri pătimase și să izgonim pe vrăjmașii spirituali din ea, fără chemarea deasă a lui Iisus Hristos.

29. Dacă petreci pururea în inima ta cu cuget smerit, cu pomenirea morții, cu învinuirea de sine, cu împotrivire și cu chemarea lui Iisus Hristos și umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmtă, dar aducătoare de bucurie și de desfătare a minții, vei ajunge la sfintele vedenii (contemplații) ale Sfinților și ți se vor lumina taine adânci de către Hristos, "în care sunt ascunse comorile înțelepciunii și ale cunoștinței"¹⁰ și "în care locuiește toată plinătatea Dumnezeirii trupestă".¹¹ Căci vei simți lângă Iisus că Duhul Sfânt saltă în sufletul tău. Pentru că de la El se luminează mintea omului să privească cu fața descoperită. "Căci nimeni nu numește pe Iisus Domn, fără numai în Duhul Sfânt",¹² care adeverește în chip tainic pe Cel căutat.

30. Dar iubitorii de învățătură trebuie să mai știe și aceea că pizmașii draci adeseori ascund și retrag de la noi războiul, pizmuindu-ne vrăjmașii pentru folosul, cunoștința și urcușul spre Dumnezeu ce le-am avea din război și pentru ca, nepurtând noi de grijă, să ne răpească fără de veste mintea și să ne facă iarăși neatenți cu cugetul. Căci scopul neconținut și lupta lor este să nu ne lase să fim cu luare aminte la inima noastră, cunoscând bogăția adunată în suflet din atenția de fiecare zi. Dar noi să ne ridicăm atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi

(contemplații) duhovnicești și războiul iarăși vine în minte; dar toate să le facem numai cu sfatul, ca să zic așa, al Domnului însuși, și cu smerenie.

31. Căci petrecând în chinovie, trebuie să tăiem toată voia noastră din proprie hotărâre și cu dragă inimă, însuși Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. Și așa să ne facem și noi ca niște lucruri de vânzare, lipsite de voință. Iar ca metodă în acestea se cuvine să nu punem în mișcare iuțimea fără judecată și împotriva firii, și pe urmă să ne aflăm fără îndrăzneală în războiul nevăzut. Căci voia noastră, netăiată de noi de bună voie, obișnuiește să se mânie pe cei ce încearcă să o taie fără să vrem. Iar din aceasta, iuțimea stârnindu-se cu lătrături rele, nimicește cunoștința luptei, pe care abia cu multă osteneală a putut-o dobândi. Căci iuțimea are putere stricătoare. Dacă e mișcată spre gânduri drăcești, le strică și le omoară pe acelea; dacă iarăși se tulbură împotriva oamenilor, strică gândurile cele bune din noi. Așadar iuțimea, precum văd, e stricătoare a oricărui fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, dacă se nimeresc. Căci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca armă și ca arc, dacă nu e folosită în amândouă părțile. Iar dacă lucrează în chip diferit, e stricătoare. Căci eu am cunoscut un câine, de altfel îndrăzneț împotriva lupilor, care sfășia oile.

32. Astfel trebuie să fugim de semeție, ca de veninul de aspidă și să ocolim multele întâlniri, ca pe niște șerpi și pui de vipere. Căci acestea pot să ne ducă repede la desăvârșita uitare a războiului celui dinlăuntru și să coboare sufletul de la bucuria înaltă, pe care o are inima din curăție. Fiindcă blestemata uitare se opune atenției ca apa focului și în toată vremea o războiește cu puterea.

Căci de la uitare ajungem la negrijă, iar de la negrijă la dispreț, la lăncezeală și la poște necuviincioase. Și așa ne întoarcem iarăși îndărăt, ca și câinele la vărsătura sa. Să fugim așadar de semetie, ca de un venin de moarte. Iar răul uitării și cele ce izvorăsc din ea le vindecă sigur paza minții și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos. Căci fără El nu putem face nimic.

33. Nu se întâmplă și nu e cu putință să te împrietești cu șarpele și să-l porți la sân, nici să dezmierzi, să slujești și să iubești în tot chipul trupul (afară de cele de trebuință și de nevoie) și să îngrijești totdeauna de virtutea cerească. Căci șarpele mușcă pe cel ce-l îngrijește, iar trupul întinează în plăceri pe cel ce-l slujește. Când trupul greșeste, să fie lovit fără cruțare ca un rob fugar, plin de must, să cunoască pe stăpânul biciului. Să nu petreacă în crâsmă; țărâna stricăcioasă, roaba și întunecata să nu uite pe stăpâna nestrăcioasă.¹³ Până la moarte să nu te încrezi în trupul tău. "Voia trupului este dușmană lui Dumnezeu",¹⁴ căci nu se supune legii lui Dumnezeu; și "trupul poartă împotriva duhului".¹⁵ "Iar cei ce sunt în trup nu pot plăcea lui Dumnezeu".¹⁶ Noi însă nu suntem în trup, ci în duh.

34. Lucrul înfrânării e să miște pururea mânia spre războiul dinlăuntru și spre disprețuirea de sine; al înțelepciunii să miște rațiunea spre trezvie deplină și neconținută și spre contemplarea duhovnicească; al dreptății să îndrepte partea poftitoare spre virtute și Dumnezeu; iar al Bărbăției să călăuzească cele cinci simțuri și să le păzească să nu se întineze prin ele omul nostru cel dinlăuntru, care este inima, și cel dinafară, care este trupul.

35. "Peste Israel mărirea Lui,"¹⁷ adică peste mintea văzătoare coboară frumusețea slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu putință. "Și puterea Lui în nouri", adică în sufletele luminoase, care privesc în dimineți spre Cel ce șade de-a dreapta Tatălui și le trimite lumină, așa cum își trimite soarele razele sale în nouri curați, arătându-și frumusețea sa.

36. Păcătuiind unul, zice dumnezeiasca Scriptură, va pierde bunătate mare, adică păcătuiind mintea, pierde mâncărurile și băuturile de ambrozie din capitolul dinainte.

37. Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înțelepți ca Solomon, nici mai cunoscători ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. Să nu ne încredem, așadar, în noi. Căci zice Scriptura: "Cel ce se încrede în sine va cădea cadere jalnică".

38. Să învățăm de la Hristos smerită cugetare; de la David umilință; iar de la Petru să plângem pentru căderile ce ni se întâmplă. Dar să nu deznădăjduim ca Samson, ca Iuda și ca Solomon cel prea înțelept.

39. "Căci diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită",¹⁸ împreună cu puterile sale. Prin urmare, să nu înceteze niciodată atenția inimii, trezvia, împotrivirea și rugăciunea către Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Căci ajutor mai mare, afară de Iisus, nu vei afla în toată viața ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaște, ca Dumnezeu, vicleniile, meșteșugurile și înșelăciunile dracilor.

40. Așadar sufletul să se încreadă în Hristos și să-l cheme pe El și să nu se înfricoșeze nicidecum. Căci nu

luptă singur, ci cu înfricoșatul Împărat Iisus Hristos, Făcătorul tuturor celor ce sunt, trupești și netrupești, sau văzute și nevăzute.

41. Precum ploaia cu cât mai multă cade pe pământ, cu atât îl înmoaie mai mult, așa și sfântul nume al lui Iisus, strigat de noi fără gânduri, cu cât îl chemăm mai des, înmoaie pământul inimii noastre și îl umple de bucurie și veselie.

42. Cei neîncercați e bine să știe și aceasta, că noi cei greoi și povârniți spre pământ cu trupul și cu cugetul nu putem în nici un alt chip, decât prin neconținută trezvie a minții și prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeu și Făcătorul nostru, să biruim pe vrăjmașii netrupești și nevăzuți, care ne vreau răul și sunt iscusiți în a ni-l face, care sunt ageri și ușori și încercați în războiul pe care-l poartă din anii de la Adam și până astăzi. De aceea celor neîncercați rugăciunea lui Iisus Hristos să le fie mijlocul de a proba și de a cunoaște binele. Iar celor încercați să le fie făptuirea, probarea și liniștea cel mai bun mod și învățător al binelui.

43. Precum copilul mic și fără răutate, văzând pe vreun făcător de năluciri, se bucură și se ia după el din nevinovăție, așa și sufletul nostru, fiind simplu și bun (căci așa a fost creat de bunul Stăpân) se desfată de momelele nălucirilor diavolului; și, amăgit, aleargă spre cel rău ca la cineva bun, precum aleargă porumbea spre cel ce întinde curse puilor ei. Și așa își amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavolești. Dacă întâlnește fața unei femei frumoase, sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voiește să plănuiască ceva cu ele, ca să prefacă în faptă ceea ce i s-a arătat

frumos. Și atunci, căzând la consimțire, preschimbă, prin mijlocirea trupului, în faptă nelegiuirea din cugetare, spre osânda proprie.¹⁹

44. Acesta-i meșteșugul vicleanului; și cu aceste săgeți otrăvește tot sufletul. De aceea nu e fără primejdie să lăsăm să intre în inima noastră gândurile, înainte ca mintea să ne fi fost mult cercată în război, și mai ales la început. Fiindcă într-o clipă sufletul nostru se încântă de momelile diavolești, se îndulcește de ele și le urmează. Ci trebuie numai să le înțelegem și îndată să le tăiem de cum răsăr și ne atacă (ne momesc). Dar după ce, prin războire îndelungată în acest lucru minunat, mintea s-a exercitat în el și-l înțelege și a dobândit deprinderea neîncetată a războiului, încât pătrunde cu adevărat gândurile, și cum zice Proorocul: "Poate stăpâni ușor vulpile cele mici", atunci trebuie să lase gândurile să vină înăuntru, apoi să le războiască în Hristos, să le vadăască cu știință și să le doboare.

45. Precum e cu neputință ca printr-un șanț să treacă foc și apă deodată, tot așa este cu neputință să intre în inimă păcatul, de nu va bate mai întâi în ușa inimii prin nălucirea momelii viclene.

46. Întâi este momeala (atacul); al doilea, însoțirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni;²⁰ al treilea, consimțirea (învoirea) minții de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcătos;²¹ al patrulea este fapta din afară, sau păcatul. Dacă, prin urmare, mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire și chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel

viclean, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele decât prin nălucire și gânduri. Despre momeala David zice: "În dimineți am ucis pe toți păcătoșii pământului"²² și celelalte; iar despre consimțire, marele Moise zice: "Și nu te vei învoi cu ei".

47. Mîntea cu minte se încaieră la luptă în chip nevăzut; mîntea drăcească cu mîntea noastră. De aceea e de trebuință să strigăm către Hristos ca să depărteze mîntea drăcească, iar biruința să ne-o dea nouă, ca un iubitor de oameni.

48. Chip al liniștii din inimă să-ți fie cel ce are o oglindă și se uită în ea; și atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele și bune.

49. Ia seama să nu ai niciodată în inima ta nici un gând, nici nerațional, nici rațional, ca așa să cunoști cu ușurință pe cei de alt neam, adică pe cei întâi născuți ai Egiptenilor.

50. Cât de bună, de plăcută, de luminoasă și de dulce, cât de frumoasă și de strălucitoare virtute este trezvia, călăuzită de Tine, Hristoase, pe drum bun și umblând cu multă smerenie a minții omenești, care veghează. Căci își întinde până la mare și până în adâncul vederilor ramurile ei și până la râurile tainelor desfătătoare și dumnezeiești mugurii ei; și adapă mîntea, arsă de multă vreme, din pricina necredinței, de sărătura duhurilor rele și a cugetului dușmănos al trupului, care este moarte.

51. Trezvia se aseamănă scării lui Iacov, deasupra căreia stă Dumnezeu și pe care umblă Sfinții Îngeri. Căci șterge din noi tot răul. Ea taie vorbăria, ocărârea,

clevetirea și toată lista relelor văzute, neîngăduind să fie lipsită, din pricina lor, nici măcar pentru puțină vreme de dulceața proprie.

52. Să o cultivăm, frații mei, pe aceasta cu râvnă. Și zburând în vederile ei cu cuget curat, împreună cu Iisus, să începem a ne privi păcatele noastre și viața de mai înainte. Ca frânți și umiliți de amintirea păcatelor noastre, să avem nedezipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în războiul nevăzut. Căci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie, sau slavă deșartă, sau iubire de noi înșine, vom pierde curăția inimii, prin care Dumnezeu se face cunoscut omului; fiindcă pricină a bunului al doilea, precum ni s-a făgăduit, este cel dintâi.

53. Mîntea atentă la lucrarea ei ascunsă va dobândi împreună cu celelalte bunuri, care izvorăsc din lucrarea neîncetată a păzirii de sine, și izbăvirea celor cinci simțuri de relele din afară. Căci fiind neîncetat atentă prin virtutea și prin trezvia sa, și vrînd să se desfăteze cu gândurile cele bune, nu îngăduie să fie furată prin cele cinci simțuri, când se apropie de ea gândurile materiale și deșarte. Ci cunoscând înșelăciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înlăuntrul său.

54. Stăruie înlăuntrul minții și nu vei obosi în ispite; dar dacă pleci de acolo, rabdă cele ce-ți vin asupra.

55. După cum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele.

56. Deci de nu vrei să pătimești rele, să nu vrei nici să faci rele. Pentru că lucrul dintâi urmează fără abatere

celui de al doilea. Căci ceea ce seamănă fiecare, aceea va și secera. Semănând deci cu voia cele rele, și secerându-le fără voie, suntem siliți să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.

57. Mintea se orbește prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere.

58. Cunoștința și credința, tovarășele firii noastre, nu se slăbesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelora.

59. Iuțimea, mânia, războaiele, uciderile și toată lista celorlalte rele, din pricina acelora s-au întărit atât de mult între oameni.

60. Cel ce nu cunoaște adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat. Căci cunoștința premerge după fire credinței. Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înțelegem, ci ca să le și facem.

61. Să ne apucăm deci de lucru. Căci înaintând așa, pas cu pas, vom afla că nu numai nădejdea în Dumnezeu, ci și credința tare, cunoștința mai lăuntrică, izbăvirea de ispite, darurile harismelor, mărturisirea din inimă și lacrimile stăruitoare le vin credincioșilor numai prin rugăciune; dar nu numai acestea, ci și răbdarea necazurilor ce vin peste noi, iertarea sinceră a aproapelui, cunoașterea legii duhovnicești, aflarea dreptății lui Dumnezeu, cercetarea Duhului Sfânt, darea comorilor duhovnicești și toate câte le-a făgăduit Dumnezeu să le dea oamenilor credincioși, atât aici cât și în veacul viitor. Scurt vorbind, este cu neputință ca sufletul să se arate după chipul lui Dumnezeu altfel decât prin darul (harisma) lui Dumnezeu și prin credința omului, stăruind în minte cu multă smerenie de cuget și cu rugăciunea ce

nu se împrăștie.

62. Am spus din experiență că este cu adevărat un mare bun ca cel ce voiește să-și curătească inima să cheme neconținut pe Domnul Iisus împotriva vrăjmașilor spirituali. Dar iată cum se acoperă cuvântul spus de mine din experiență cu mărturiile Scripturii: "Pregătește-te, zice, Israile, să chemi numele Domnului Dumnezeului Tău". Iar Apostolul zice: "Rugați-vă neîncetat".²³ Domnul nostru de asemenea zice: "Fără de Mine nu puteți face nimic; cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, acela aduce rod mult".²⁴ Și iarăși: "De nu va rămânea în Mine, se va scoate afară ca mlădița".²⁵ Mare bun este rugăciunea. Căci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce curățește inima, în care Dumnezeu se face văzut celor credincioși.

63. Bunul smereniei e greu de câștigat. Aceasta fiindcă e aducător de înălțare și iubit de Dumnezeu și pierzător aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu și aflătoare în noi. Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale altor virtuți. Dar căutând în el mireasma smereniei, anevoie o vei găsi. De aceea trebuie multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepădat de la început acest bun al smeritei cugetări și a iubit mândria. De aceea e și numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăție trupească poate să-și adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neașezat într-un loc, ca să i se zică, din această latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din Înger curat și luminos s-a arătat pe urmă spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul

păcat este, zice, mândria. De aceea a zis și mândrul Faraon: "Pe Dumnezeuul tău nu-l știu și pe Israel nu-l voi lăsa să plece".²⁶

64. Sunt multe lucrările minții, care pot să ne aducă darul bun al smeritei cugetări, dacă vom fi cu grijă la mântuirea noastră. De pildă, amintirea păcatelor cu cuvântul, cu fapta și cu gândul și alte multe ajută la sporirea smeritei cugetări, dacă sunt adunate în contemplație. Smerenie adevărată câștigă cineva și când mărește în sine faptele săvârșite în fiecare zi de cei apropiați între care petrece și le pune alătura cu ale sale. În felul acesta, văzând mintea puținătatea proprie și cât e de departe de desăvârșirea fraților, omul se va socoti pe sine pământ și cenușă și nu om, ci un câine oarecare, ca unul ce e mai prejos și mai puțin în toate decât toți oamenii raționali de pe pământ.

65. Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Părinte Vasile: "Mult ne ajută să nu păcătuim, nici să cădem în ziua următoare în aceleași greșeli, ca, după încheierea zilei, să cercetăm în conștiința noastră noi înșine cele ale noastre: ce am greșit și ce am săvârșit după dreptate? Aceasta o făcea și Iov pentru sine și pentru copiii săi. Căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare ceas". Și iarăși tot el zice: "Măsura e lucrul cel mai bun".

66. Iar altul dintre înțelepții în cele dumnezeiești a zis: "Începutul rodirii este floarea și începutul făptuirii înfrânarea". Prin urmare, să ne înfrânăm; iar aceasta, cu măsură și cu cântar, cum ne învață Părinții. Toată ziua celor douăsprezece ceasuri să o petrecem într-o păzire

minții. Căci făcând așa, vom putea să stingem, cu Dumnezeu, păcatul și să-l micșorăm printr-o anumită silă. Deoarece silită este și petrecerea virtuoașă, prin care se dă Împărăția Cerurilor.

67. Calea spre cunoștință este nepătimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

68. Cel ce se ocupă neîncetat cu cele dinlăuntru este cumpătat. Dar nu numai atât, ci și contemplă, cunoaște pe Dumnezeu și se roagă. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: "Umblați în duh, și pofta trupului să nu o săvârșiți".²⁷

69. Cel ce nu știe să umble pe calea duhovnicească, nu poartă grijă de cugetările pătimase; ci toată preocuparea lui se mișcă în jurul trupului. Iar urmarea e că sau petrece în lăcomia pîntecelui, în desfrânare, în întristare, în mânie și pomenirea răului și prin aceasta își întunecă mintea, sau se dedă la o nevointă fără măsură și-și tulbură înțelegerea.

70. Cel ce s-a lepădat de lucruri, de pildă de femeie, de bani și de cele asemenea, a făcut pe omul din afară monah, dar încă nu și pe cel dinlăuntru. Dar cel ce s-a lepădat și de înțelesurile pătimase ale acestora, l-a făcut și pe cel din lăuntru, care este mintea. Pe omul din afară ușor îl face cineva monah, numai să vrea; dar nu puțină luptă se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah.

71. Cine s-a izbăvit atunci în neamul acesta cu totul de înțelesurile pătimase și s-a învrednicit pentru totdeauna de rugăciunea curată și nematerială, ceea ce este semnul monahului dinlăuntru?

72. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe față abia atunci când apar pricinile.

73. Nu-ți închina toată atenția ta trupului, ci hotărăște-i lui nevoia după putere. Și toată mintea ta întoarce-o spre cele dinlăuntru. Căci "nevoia trupească la puțin folosește, iar evlavia spre toate e de folos".²⁸

74. Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentru că n-au fost tăiate pricinile, fie pentru că s-au retras dracii cu viclenie.

75. Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. De aceea zice Domnul: "Fericiti cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu",²⁹ adică pe El și vistierile ascunse în El, când se vor curăți pe ei prin dragoste și înfrânare. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât vor întinde curățirea.

76. Păzirea minții e un turn din care pot fi privite rațiunile fiecărei virtuți, precum turnul de odinioară al lui David preînchipuia tăierea împrejur a inimii.

77. Precum privind cu simțurile cele vătămătoare, ne păgubim, așa se întâmplă și cu mintea.

78. Precum cel ce a rănit inima plantei a uscat-o întreagă, așa să înțelegi și despre inima omului. Trebuie să fii cu luare aminte chiar în clipa aceea, pentru că tâlharii nu stau fără lucru.

79. Domnul, vrând să arate că toată porunca trebuie împlinită, pe de altă parte că înfierea s-a dăruit oamenilor în sângele Său, zice: "Când veți face cele poruncite vouă, ziceți că robi netrebnici suntem și ceea ce am fost

datori să facem, aceea am făcut"³⁰. De aceea Împărăția Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase. Iar sluga nu cere slobozirea ca plată, ci mulțumește, ca un îndatorat, și o primește după har.

80. Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, și celor ce slujesc Lui bine le dăruiește slobozirea. Căci zice: "Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău"³¹. Dar încă nu e slugă credincioasă cel ce se bazează numai pe cunoștință, ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos care a poruncit. Căci cel ce cinstește pe Stăpân face cele poruncite de El. Iar greșind sau neascultând, rabdă cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învățătură, fă-te și iubitor de osteneală. Căci cunoștința simplă îngâmă pe om.

81. Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală.

82. E proprie stelei lumina din jurul ei; tot așa e proprie cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia. Căci nu este alt semn care să facă cunoscuți și să arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit și înfățișarea umilă. Aceasta o strigă toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu viețuește așa, adică întru smerenie, cade din părtășia Celui ce s-a smerit pe Sine până la cruce și moarte, care este și legiuitorul cu fapta al dumnezeieștilor Evanghelii.

83. "Cei însetați, zice, mergeți la apă",³² iar cei însetați de Dumnezeu umblați întru curăția minții. Dar cel ce

zboară spre înălțime prin curăția ei trebuie să privească și spre pământul puținătății sale, fiindcă nimeni nu e mai înalt ca cel smerit. Căci precum când lipsește lumina, toate sunt neguroase și întunecate, tot așa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt deșarte și toate silințele noastre după Dumnezeu sunt putregăioase.

84. "Iar sfârșitul cuvântului tot auzi-l: teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui"³³ și cu mintea și cu simțirea. Căci dacă te silești să le păzești cu mintea, puțină trebuință vei avea de osteneli trupești ca să le păzești. Căci zice David: "Voit-am să fac voia Ta și legea Ta în mijlocul pântecelui meu".³⁴ De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adică în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu și legea lui, nu o poate face cu ușurință nici în afară. Și va zice către Dumnezeu cel fără trezvie și nepăsător: Nu vreau să cunosc căile tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminării dumnezeiești, de care e plin cel părtaș de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeiești.

85. Precum sarea cea văzută îndulcește pâinea și orișice mâncare și păstrează vreme îndelungată nestricate unele cărnuri, așa să înțelegi că face și păzirea minții cu dulceața ei spirituală prin lucrarea ei minunată. Căci îndulcește în chip dumnezeiesc și pe omul dinlăuntru și pe cel dinafară și izgonește puterea gândurilor rele și ne păzește neconținut în cele bune.

86. Din momeală ies multe gânduri, iar din acestea fapta văzută cea rea. Dar cel ce stinge îndată cu Iisus pe cea dintâi a scăpat de cele următoare și se va îmbogăți în dulcea cunoștință dumnezeiască, prin care va afla pe Dumnezeu, care este pretutindeni. Iar slujindu-și

oglanda minții în El, se luminează neconținut, ca un geam (vitraliu) curat de soarele văzut. Și atunci mintea, ajunsă la cel mai de pe urmă bun dorit, se va odihni în El de orice altă privire (contemplație).

87. Deoarece tot gândul intră în inimă prin închipuirea (nălucirea) vreunor lucruri sensibile, lumina fericită a dumnezeirii va lumina mintea atunci când aceasta se va odihni de toate și va părăsi orice formă ce vine din acestea. Căci strălucirea aceea se arată minții curate când dispar toate gândurile (chipurile).

88. Cu cât ești mai atent la cugetare, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. Și iarăși, cu cât îți încetezi cugetarea cu mai puțină grijă, cu atât te vei depărta mai mult de Iisus. Precum primul lucru luminează desăvârșit văzduhul minții, așa căderea de la trezvie și de la dulcea chemare a lui Iisus îi întunecă cu totul. Că lucrul este firesc să fie așa, precum am spus, și nu altfel, o vei afla prin experiență, din probarea cu lucrul. Căci virtutea și mai ales o lucrare ca aceasta, născătoare de lumină și de desfătare, nu se poate învăța decât prin experiență.

89. Pricina pentru care se cheamă neconținut Iisus, cu dragoste plină de dulceață și de bucurie, este faptul că văzduhul inimii este plin de bucurie și de liniște, datorită atenției desăvârșite. Iar pricina pentru care se curăță desăvârșit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, pricinuitoarea și binefăcătoarea bunătăților. "Eu sunt, zice, Dumnezeu Cel ce face pace".³⁵

90. Sufletul, care s-a umplut de binefaceri și s-a îndulcit de Iisus, răsplătește pe binefăcător cu bucurie și dragoste, prin mărturisire, mulțumind și chemând cu voluptate

pe Cel ce-l umple de pace; căci îl vede în mijlocul său spiritual, împrăștiind nălucirile duhurilor rele.

91. "Și a privit, zice David, ochiul minții mele întru vrăjmașii mei"³⁶ spirituali; "și întru cei vicleni ce se răscoală împotriva mea va auzi urechea mea". Și am văzut răsplata păcătoșilor, făcută de Dumnezeu în mine.

92. Iar când nu sunt în inimă năluciri, mintea se ține în starea cea după fire, fiind gata să se miște spre toată vederea (contemplația) desfătătoare, duhovnicească și de Dumnezeu iubitoare.

93. Așadar, precum am spus, trezvia și rugăciunea lui Iisus se susțin una pe alta. Căci atenția supremă vine din rugăciunea neîncetată; iar rugăciunea din trezvia și atenția supremă.

94. Pedagog bun și al sufletului și al trupului este pomenirea neîncetată a morții care, trecând peste toate cele de până atunci, să privim de acum la ea însăși mereu, la patul pe care vom sta așezați în preajma morții, și la celelalte.

95. Nu trebuie, fraților, să îmbrățișeze somnul cel ce voiește să rămână mereu neprihănit. Ci trebuie să aleagă una din două: sau să cadă și să se piardă după ce a fost dezbrăcat de virtuți, sau să stea pururea cu mintea înarmată. Căci și vrăjmașul stă pururea cu oastea sa în linie de bătaie.

96. Din pomenirea și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos se naște o anumită stare dumnezeiască în mintea noastră. Aceasta, dacă nu neglijăm rugăciunea neîncetată a minții către El, trezvia strânsă

și lucrarea de supraveghere, ci, săvârșind pururea și la fel acest lucru, chemăm pe Domnul Iisus Hristos, strigând cu ardoarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus să se așeze la mijloc. Căci continuarea este maica deprinderii, fie că e vorba de virtute, fie de păcat. Iar aceasta se stăpânește pe urmă, ca și firea. Ajungând mintea în starea aceasta, caută pe vrăjmași, ca un câine care vânează³⁷ un iepure în tufisuri. Căci așa caută și mintea gândurile cele rele. Dar acela ca să-l mănânce, iar aceasta ca să le risipească.

97. Deci oricând și oridecâteori se întâmplă să se înmulțească în noi gândurile rele, să aruncăm în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos și le vom vedea îndată împrăștiindu-se ca fumul în văzduh, cum ne învață experiența; iar mintea rămânând singură, să înceapă iarăși lucrarea atenției și a chemării neîncetate. Și de câte ori pătimim aceasta în urma împrăștierii, să facem așa.

98. Căci precum nu e cu putință a intra în luptă cu trupul gol, sau a înota în apă mare cu veșmintele, sau a trăi fără a respira, așa este cu neputință a învăța războiul cel mintal și ascuns, a-l urmări cu meșteșug și a-l împrăștia, fără smerenie și neconținută rugă către Hristos.

99. David cel prea mare în făptuire zice către Domnul: "Puterea mea prin tine o voi păstra".³⁸ Așadar puterea de a păzi în noi liniștea mintală a inimii,³⁹ din care nasc toate virtuțile, ne vine din ajutorul Domnului care a dat și poruncile și care, strigat de noi neîncetat, alungă de la noi uitarea păcătoasă, care strică liniștea inimii, ca apa

focul. De aceea, monahule, să nu dormi spre moarte din negrijă, ci biciuiește pe vrăjmași cu numele lui Iisus; și cum a zis oarecare înțelept,⁴⁰ să se lipească numele lui Iisus de răsuflarea ta⁴¹ și atunci vei cunoaște folosul liniștirii.

100. Când ne învrednicim, nevrednicii, cu frică și cu cutremur de dumnezeieștile și preacuratele taine ale lui Hristos, Dumnezeuul și Împăratul nostru, atunci și mai mult să arătăm trezvia, păzirea minții și osârdia, ca focul cel dumnezeiesc, sau trupul Domnului nostru Iisus Hristos, să mistuie păcatele noastre și necurățiile mici și mari. Căci întrând în noi, El alungă îndată din inimă duhurile viclene ale răutății și ne iartă păcatele făcute mai înainte și atunci mintea rămâne fără tulburarea gândurilor rele. Și dacă după aceea ne vom păzi cu osârdie mintea și vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iarăși de ele, dumnezeiescul trup ne va lumina și mai mult mintea și o va face asemenea unei stele.

Suta a doua

1. Uitarea obișnuiește să stingă paza minții, cum stinge apa focul. Dar rugăciunea neconținută a lui Iisus, împreună cu trezvia încordată, o nimicește cu totul din inimă. Căci rugăciunea are lipsă de trezvie, precum lampa de lumina făcliei.

2. Trebuie să ne ostenim pentru păzirea celor cinstite. Iar cinstite cu adevărat sunt acelea care ne păzesc de tot păcatul prin simțuri și prin minte. Acestea sunt: paza minții, împreună cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetată în adâncul inimii; liniștea neconținută a cugetării, ca să zic așa chiar și din partea gândurilor ce

ni se par de-a dreapta; și silința de-a ne afla goliți de gânduri, ca să nu ne înșele hoții. Căci deși ne ostenim stăruind în inimă, dar și mângâierea e aproape.

3. Căci inima păzită neîncetat, chiar dacă nu i se îngăduie să primească formele, chipurile și nălucirile duhurilor întunecate și viclene, obișnuiește totuși să nască din ea gânduri luminoase. Precum cărbunele naște flacăra, tot așa cu mult mai mult Dumnezeu, care locuiește în inimă de la Botez, dacă află văzduhul cugetării noastre curat de vânturile răutății și păzit de supravegherea minții, aprinde puterea noastră de înțelegere spre contemplație, ca flacăra ceara.

4. Trebuie să învățăm pururea în cuprinsul minții noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învârtește fulgerul în văzduhul tăriei, când e să înceapă ploaia. Aceasta o știu cu exactitate cei ce au experiența minții și a războiului dinăuntru. Deci să purtăm după o ordine războiul minții astfel: întâi atenție; pe urmă cunoscând că vrăjmașul a aruncat un gând, să-l lovim în inimă cu cuvinte de mânie și de blestem; în al treilea rând, să ne rugăm îndată împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndată să se risipească năluca drăcească, ca să nu se ia mintea după nălucire, ca un prunc amăgit de oarecare făcător de năluciri (scamator).

5. Să ne ostenim ca David, strigând: Doamne Iisuse Hristoase. "Răgușească gâtul nostru și să nu slăbească ochii minții noastre de la a nădăjdui întru Domnul Dumnezeuul nostru".⁴² Să ne amintim pururea de pilda judecătorului nedreptății,⁴³ pe care a spus-o Domnul ca

să ne arate că suntem datori să ne rugăm totdeauna și să nu slăbim; și vom afla câștig și izbăvire.

6. Precum cel ce privește la soare e cu neputință să nu-și umple privirile de lumină îmbelșugată, la fel cel ce se apleacă să privească văzduhul inimii nu se poate să nu se lumineze.

7. Precum e cu neputință a trăi viața aceasta fără a mânca și a bea, tot așa e cu neputință ca, fără paza minții și curăția inimii, care este și se numește trezvia, să ajungă sufletul la o stare duhovnicească și plăcută de Dumnezeu, sau să se izbăvească de păcatul cu mintea, chiar de se silește cineva, de teama muncilor, să nu păcătuiască.

8. Dar și cei ce se rețin printr-o anumită efortare de la păcatul cu fapta vor fi fericiți înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor și a Oamenilor, fiindcă au luat cu sila Împărăția Cerurilor.

9. Acesta este folosul minunat, pe care-l are mintea din liniște: Toate păcatele bat mai întâi numai prin gânduri la ușa minții, încât dacă ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi păcate sensibile și groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetătoare a trezviei, nelăsându-le să intre în omul nostru lăuntric și să se prefacă în fapte rele. Iar aceasta o face prin înrăurirea și ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos.

10. Vechiul Testament este chipul nevoinței trupești, exterioare și sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Testament, este chipul atenției, adică al curăției inimii. Și precum Vechiul Testament n-a desăvârșit și n-a întărit pe omul dinăuntru în cinstirea de Dumnezeu ("că pe nimenea, zice Apostolul, n-a desăvârșit legea"),⁴⁴

ci a împiedicat numai păcatele groase (căci doar pentru curăția sufletească e mai mare lucru a tăia și gândurile de la inimă și amintirile rele, (ceea ce este propriu Evangheliei) decât a împiedica scoaterea ochiului și a dintelui aproapei), tot așa se poate spune și despre dreptatea și nevoința trupească, adică despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, privegherea și celelalte, care se obișnuiesc în legătură cu trupul și fac să se liniștească partea afectivă (pasională) a trupului de păcatul cu fapta. Cum am zis despre Vechiul Testament, bune sunt și acestea, căci ele sunt o strunire a omului nostru din afară și un paznic împotriva patimilor cu fapta, ba mai mult, ele ne păzesc, sau ne împiedică și de la păcatele cu mintea, de pildă, ne izbăvesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, de pizmă, de mânie și de celelalte.

11. Curăția inimii, sau observarea și păzirea minții, al cărei chip este Noul Testament, dacă e ținută de noi cum trebuie, taie toate patimile și toate relele, dezrădăcinându-le din inimă, și aduce în schimb bucurie, bună nădăjduire, străpungere, plâns și lacrimi, cunoștință de noi înșine și de păcatele noastre, pomenirea morții, smerenie adevărată, iubire nesfârșită față de Dumnezeu și de oameni și dragoste dumnezeiască din inimă.

12. Precum nu se poate să nu taie aerul dinafară cel ce umblă pe pământ, tot așa e cu neputință să nu fie războită pururea inima omului către draci, sau să nu fie tulburată de ei într-ascuns, chiar dacă săvârșește multă nevoință trupească.

13. Dacă vrei să nu fii numai la arătare monah bun, îngăduitor și unit totdeauna cu Dumnezeu, ci să fii într-adevăr și de fapt așa, îngrijește cu toată puterea de virtutea atenției, care este paza și observarea minții, o

dulceață desăvârșită a inimii, o liniște fără năluciri, o stare fericită a sufletului, lucru care nu se află în mulți.

14. Căci aceasta se numește filosofia minții. Urmărește-o într-o multă trezvie și râvnă fierbinte, împreună cu rugăciunea lui Iisus, cu smerenie, cu neîncetare, în tăcerea buzelor sensibile și inteligibile, cu înfrânarea de la mâncări și băuturi și de la tot lucrul vinovat; urmărește-o pe calea cugetării, cu știință, cu chibzuială și ea te învață, împreună cu Dumnezeu, cele ce nu le știi, iar cele ce mai înainte îți erau cu neputință să le primești în minte, (ca unul ce umblai în întunericul patimilor și al faptelor întunecate și erai acoperit de uitare și de vălmășeala adâncului), ți le va face cunoscute, ți le va lumina și ți le va face înțelese.

15. Precum văile înmulțesc grâul, astfel înmulțește aceasta tot binele în inima ta. Mai bine zis, Domnul Iisus Hristos, fără de care nu putem face nimic, ți le va da acestea. La început îți va fi aceasta scară, pe urmă carte de citit. Înaintând apoi, ți se va descoperi ca cetate a Ierusalimului ceresc și vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, Împăratul puterilor lui Israel (împreună cu Părintele Său, Cel de o ființă, și cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare).⁴⁵

16. Dracii ne duc pururea spre păcătuire prin nălucire și minciună. De fapt, prin nălucirea iubirii de argint și a câștigului l-au făcut pe ticălosul de Iuda să vândă pe Domnul și Dumnezeul tuturor. Și prin minciuna unei odihne trupesti fără preț, a cinstei, a câștigului și a slavei, l-au dus la spânzurătoare și i-au pricinuit moartea veșnică. Ticăloșii l-au răsplătit cu ceea ce era contrar nălucirii sau momelii lor.

17. Privește, cum prin nălucire, minciună și făgăduieli goale, ne fac să cădem dușmanii mântuirii noastre. Dar însuși Satana s-a rostogolit așa ca un fulger din înălțimi, fiindcă i s-a nălucit că este la fel cu Dumnezeu. Și iarăși așa l-a despărțit pe Adam de Dumnezeu, dându-i nălucirea demnității dumnezeiești. Și la fel obișnuiește să-i amăgească vrăjmașul cel mincinos și viclean pe toți cei ce păcătuiesc.

18. Inima ni se acrește de veninul gândurilor răutății, când uitarea ne desface pentru multă vreme de atenția și de rugăciunea lui Iisus, din pricina negrijii noastre. Dar iarăși ne îndulcim de simțirea și de dulceața unei bucurii fericite, când săvârșim cele spuse mai înainte, cu tărie, cu râvnă și cu sânguință în atelierul minții noastre. Căci atunci râvnim să umblăm în liniștea inimii, nu pentru altceva, ci pentru dulcea plăcere și desfătare ce-o dă ea sufletului.

19. Știința științelor și meșteșugul meșteșugurilor e meșteșugul gândurilor viclene. Deci este un mod desăvârșit și un meșteșug minunat împotriva lor. El stă în a privi în Domnul nălucirea momelii și a păzi cugetarea, precum păzim ochiul sensibil și privim ager cu el la ceea ce vine, poate, să-l lovească și depărtăm, cât putem, orice gunoi din el.

20. Precum zăpada nu va naște flacără, sau apa foc, sau spinul smochină, așa nu se va libera inima nici unui om de gânduri, de cuvinte și de fapte drăcești, dacă n-a curățit cele din lăuntru, n-a unit trezvia cu rugăciunea lui Iisus, n-a ajuns la smerenie și liniște sufletească și nu s-a sârguit pe acest drum cu râvnă multă. Sufletul

fără atenție va fi în chip necesar sterp de tot gândul bun și desăvârșit, ca un catâr neroditor. În el nu este înțelegerea prudenței duhovnicești. Căci numai dulcele și bunul nume al lui Iisus aduce cu adevărat pace sufletului și golire de gândurile pătimase.

21. Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele, atunci zidesc amândouă cetate slavei deșarte, turn mândriei și gândurilor necredincioase ce locuiesc în ele. Dar Domnul tulbură unirea lor și o desface cu frica gheenei, silind sufletul stăpân să vorbească și să cugete lucruri străine și potrivnice sufletului. Din această frică se naște și învrăjbire, deoarece cugetul trupului este vrăjmaș lui Dumnezeu și nu vrea să se supună legii lui Dumnezeu.

22. Faptele din fiecare zi trebuie să le cântărim și să observăm în fiecare ceas și seara să le facem cât putem de ușoare prin pocăință, dacă vrem să biruim cu Hristos asupra răutății. Și trebuie să luăm seama dacă săvârșim toate faptele noastre sensibile și văzute după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu și numai pentru Dumnezeu, ca să nu fim furați în chip nerațional de simțuri.

23. Dacă câștigăm în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastră, nu trebuie să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne păgubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrabă trebuie să disprețuim cele deșarte, pentru frumusețea și câștigul dulce și vrednic de iubit al virtuții.

24. Suntem datori să mișcăm cele trei părți ale sufletului în chip convenit și potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afară și a șarpelui Satan. Mâniați-vă, zice, împotriva

păcatului, adică mâniați-vă pe voi înșivă și pe diavolul. "Mâniați-vă, ca să nu păcătuiți împotriva lui Dumnezeu". Pofta trebuie să o mișcăm spre Dumnezeu și virtute. Iar rațiunea să o punem în fruntea acestora amândouă cu înțelepciune și cu știință, spre a porunci, a sfătui, a pedepsi și a stăpâni cum stăpânește împăratul peste robi; și atunci rațiunea din noi le cârmuiește pe acestea după Dumnezeu. Iar dacă patimile se răscoală împotriva rațiunii și vreau să o conducă, să punem rațiunea peste ele. Căci zice fratele Domnului: "Dacă nu greșește cineva în cuvânt, acela e bărbatul desăvârșit, puternic să înfrâneze și întreg trupul" și celelalte.⁴⁶ Fiindcă, vorbind adevărat, toată nelegiuirea și păcatul se săvârșesc prin acestea trei, precum toată virtutea și dreptatea se susțin iarăși prin acestea trei.

25. Mintea se întuneacă și rămâne neroditoare atunci când grăiește cuvinte lumești, sau când, primindu-le în cuget, stă de vorbă cu ele, sau când trupul împreună cu mintea se ocupă în deșert cu niscai lucruri supuse simțurilor, sau când monahul se dedă la deșertăciuni. Căci atunci îndată pierde căldura, străpungerea, îndrăznirea în Dumnezeu și cunoștința. Căci cu cât suntem mai atenți la minte, ne luminăm, și cu cât suntem mai neatenți, ne întunecăm.

26. Cel ce urmărește și caută în fiecare zi pacea și liniștea minții, acela va disprețui cu ușurință tot ce e supus simțurilor, ca să nu ostenească în deșert. Iar dacă își nesocotește conștiința sa, va dormi cu amar în moartea uitării, pe care dumnezeiescul David se roagă să nu o doarmă.⁴⁷ Căci zice și Apostolul: "Cel ce cunoaște binele și nu-l face păcat are".⁴⁸

27. Minteia vine de la nepăsare iarăși la rânduiala și la trezvia sa, dacă va începe să fie iarăși cu grijă și dacă vom mișca puterea de activitate a minții noastre cu râvnă fierbinte.

28. Nu va înainta asinul de la moară în afară de cercul în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o desăvârșește, dacă nu-și va fi îndreptat cele dinăuntru ale sale. Căci fiind mereu oarbă cu ochii dinăuntru, nu poate să vadă virtutea și pe Iisus strălucind în lumină.

29. Un cal sprinten și falnic saltă cu desfătare când își primește călărețul; iar mintea desfătându-se se va desfăta în lumina Domnului, intrând în dimineți izbăvită de gânduri. Ea va porni de la puterea filosofiei sale active, ridicându-se pe ea însăși spre o putere negrăită, care contemplă virtuți și lucruri tainice. Și primind în inimă abis înalt de înțelesuri dumnezeiești de la Cel nesfârșit, i se va arăta ei, cât e cu puțință inimii, Dumnezeuul Dumnezeilor. Iar mintea uimită slăvește cu dragoste pe Dumnezeu, Cel care-I văzut și vede și pentru aceasta și aceea mântuiește pe cel ce-și ațintește astfel privirea spre El.

30. Inima ajunsă la liniște prin cunoaștere (în chip gnostic) va vedea abis înalt; iar urechea liniștii va auzi de la Dumnezeu lucruri nespuse de fericite.

31. Călătorul, care începe să facă o cale lungă, anevoie de umblat și plină de necazuri, gândindu-se să nu se rătăcească la întoarcere, așează niște semne și niște țăruiși în drumul său, ca să-i facă ușoară întoarcerea la ale sale. Iar bărbatul care călătorește cu trezvie își

înseamnă cuvintele (auzite), gândindu-se și el la același lucru.

32. Dar călătorului, întoarcerea de unde a plecat îi este pricină de bucurie, pe când celui ce umblă cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului rațional și semn de cădere de la faptele, cuvintele și înțelesurile plăcute lui Dumnezeu; și în vremea somnului sufletesc, aducător de moarte, va avea gândurile ca niște ace care îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeală și de nepăsarea care i-a venit din negrijă.

33. Căzând noi în necazuri, în descurajări și deznădăjduiri, trebuie să facem înăuntrul nostru ceea ce a făcut David: să ne vărsăm inima înaintea lui Dumnezeu și rugăciunea și necazul nostru să le vestim Domnului. Căci ne mărturisim lui Dumnezeu, care poate cârmui cu înțelepciune cele ale noastre, și poate ușura necazul nostru, dacă ne e spre folos, și ne poate izbăvi de întristarea pierzătoare și stricăcioasă.

34. Mânia pornită spre oameni împotriva firii și întristarea care nu e după Dumnezeu și trândăvia strică de asemenea gândurile bune și cunoscătoare. Pe acestea Domnul le împrăstie prin mărturisire, sădind înăuntru bucurie.

35. Iar gândurile împlântate și fixate în inimă, fără voia noastră, se șterg prin rugăciunea lui Iisus, făcută cu trezvie din adâncurile de înțelegere ale inimii.

36. Ajungând la strâmtorarea multor gânduri neraționale, vom afla ușurare și bucurie, dacă ne vom învinui pe noi înșine cu adevărat și fără patimă, sau dacă vom mărturisi toate Domnului, ca unui om. Prin acestea

două vom afla cu siguranță odihnă de orice.

37. Sfinții Părinți privesc pe legiuitorul Moise ca pe un chip al minții. Căci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple fața de slavă, e făcut Dumnezeu al lui Faraon de către Dumnezeu Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israel și dă legea, care luate figurat, după duh, sunt fapte și drepturi de ale minții.

38. Iar Aaron, fratele legiuitorului, este socotit chip al omului din afară. De aceea și noi, muștrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a greșit, îi zicem: "Ce ți-a greșit Israel, că te-ai grăbit să-i depărtezi pe ei de la Domnul Dumnezeu cel viu, Atotțiitorul?"

39. Domnul, când era să învie pe Lazăr din morți, ne-a arătat împreună cu alte bunuri și pe acela că trebuie să strunim prin amenințări moliciunea și petrecerea veselă a sufletului și să îmbrățișăm o viață aspră, adică dosădirea de sine, ca sufletul să poată fi izbăvit de iubirea de sine, de slava deșartă și de mândrie.

40. Precum fără corabie mare nu e cu putință a trece marea, așa fără chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putință a izgoni momeala gândului rău.

41. Împotrivirea obișnuiește să aducă la tăcere, iar chemarea (lui Iisus Hristos) să izgonească din inimă gândurile. Căci atunci când momeala ia chip în suflet prin nălucirea lucrului sensibil, de pildă când fața celui ce ne-a supărat, sau nălucirea frumuseții femeiești, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndată ni se dau pe față gândurile tinereții de minte a răului, ale curviei și ale iubirii de argint care pricinuesc nălucirile inimii. Și dacă mintea noastră e

încercată și disciplinată, având deprinderea de a observa și de a vedea curat și limpede nălucirile și înșelăciunile amăgitoare ale celor răi, stinge cu ușurință, prin împotrivire și prin rugăciunea lui Iisus Hristos, săgețile aprinse ale diavolului îndată ce s-au arătat, neîngăduind fanteziei pătimase să se miște deodată cu momeala și să modeleze cu patimă gândurile noastre după forma ce ni s-a arătat, sau să stea de vorbă cu ea în chip prietenos, sau să gândească mult la ea, sau să-și dea învoire cu ea. Căci din acestea urmează neapărat, ca nopțile zilelor, faptele rele.

42. Dacă însă mintea noastră este neîncercată în iscusința trezviei, îndată se amestecă în chip pătimas cu chipul ce i s-a nălucit, oricare ar fi, și stă de vorbă cu el, primind întrebări necuvenite și dând răspunsuri. Și atunci gândurile noastre se amestecă cu nălucirea drăcească, aceasta crescând și sporind și mai mult, ca să pară minții, care a primit-o și pe care a prădat-o, vrednică de iubit, frumoasă și plăcută. Mintea pățește atunci același lucru care s-ar întâmpla, de pildă, dacă s-ar arăta un câine undeva într-o livadă, unde se nimeresc și niște miei, care, fiind fără răutate, aleargă la câinele ce li se arată ca la maica lor, necâștigând din apropierea câinelui altceva, decât că se umplu de necurăția și de putoarea aceuia. În același chip și gândurile noastre aleargă prosteste spre toate nălucirile drăcești din minte și amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi văzute voind împreună să dărâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Căci așa se sfătuiesc și ele ce trebuie să facă spre a trece în faptă, prin trup, frumoasa și dulcea nălucire ce li s-a arătat în chip

amăgitor prin înrăurirea drăcească. Așa se înfăptuiesc înăuntru căderile sufletului. Pe urmă cele dinăuntru ale inimii se prelungesc și în afară în chip necesar.

43. Minteia e un lucru ușor și fără răutate, care lesne se ia după năluciri și anevoie se reține de la nălucirile nelegiuite, dacă nu are gândul stăpânitor peste patimi, care să o împiedice neconținut și să o țină în frâu.

44. Contemplația și cunoștința sunt călăuze ale vieții curate și pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul că cugetarea fiind înălțată de ele ajunge la disprețuirea plăcerilor și a altor lucruri sensibile și dulci ale vieții, socotindu-le fără preț.

45. Iar viața atentă în Iisus Hristos este, la rândul ei, maică a contemplației și a cunoștinței și născătoare a treptelor dumnezeiești și a înțelegerilor prea înțelepte, dacă s-a însoțit cu smerenia, cum zice dumnezeiescul Prooroc Isaia: "Cei ce așteaptă pe Domnul vor muta tăria, vor primi aripi și vor fi făcuți să zboare, prin Domnul".⁴⁹

46. Greu și neplăcut lucru pare oamenilor a se liniști sufletește de orice gând. Și într-adevăr e anevoios și ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvățați cu războiul să-și închidă și să-și îngrădească partea netrupească, ci și pentru cei ce au dobândit iscusința luptei nemateriale dinăuntru. Dar cel ce L-a sălășluit în pieptul său pe Domnul Iisus prin rugăciune neîncetată nu va osteni urmându-I Lui, după cuvântul Proorocului. Și unul ca acesta nu va dori zi petrecută omeneste, pentru frumusețea, desfătarea și dulceața lui Iisus; iar pe dușmanii săi, necredincioșii draci, care umblă împrejur, nu se va teme, grăindu-le din poarta inimii

și, prin Iisus, izgonindu-i din spate.

47. Când sufletul va fi zburat prin moarte în văzduh, având în porțile cerului pe Hristos cu sine și pentru sine, nu se va teme nici acolo de vrăjmașii săi, ci va grăi către ei din porți cu îndrăznire, ca și acum. Numai să nu slăbească până la ieșirea lui să strige către Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua și noaptea. Și El va face izbăvirea lui degrabă, după făgăduința Sa nemincinoasă, pe care a spus-o despre judecătorul nedreptății: "Zic vouă că va face izbăvirea lor degrabă"⁵⁰ și în viața de acum și după ieșirea sufletului din trup.

48. Plutind pe marea mintală (inteligibilă), încrede-te în Iisus. Căci El îți zice tainic înăuntrul inimii tale: "Nu te teme, fiul meu Iacob, puținule la număr Israele; nu te teme vierme Israele, Eu te apăr și te sprijinesc". Deci dacă Dumnezeu e cu noi, care e răul care să poată ceva împotriva noastră? Cu noi este Cel ce a fericit pe cei curați cu inima și a rânduit că Iisus cel dulce și singurul curat vrea să intre dumnezeiește și să locuiască în inimile curate. De aceea să nu încetăm, după dumnezeiescul Pavel, a ne deprinde mintea spre evlavie. Căci cu drep-tate s-a spus că evlavia este aceea care smulge din rădăcină semințele celui rău. Fiindcă evlavia e calea rațiunii, sau calea judecății, sau calea gândului.⁵¹

49. "Întru mulțimea păcii se va desfăta",⁵² după David, cel ce nu primește față de om, judecând nedreptate în inima sa, adică primind chipuri de ale duhurilor rele și prin chipuri cugetând păcatul; sau judecând rău în pământul inimii sale și prin aceasta predând păcatului pe cele drepte. Căci marii și cunoscătorii Părinți au

numit într-unele scrieri de ale lor și pe draci oameni, pentru facultatea lor rațională, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: "Un om rău a făcut aceasta"⁵³ și a amestecat în grâu neghină. Iar răul de la aceștia ne vine pentru că nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiți de gândurile rele.

50. După ce am început să viețuim cu atenție la minte, dacă împreună smerenia cu trezvia și însoțim rugăciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul cugetării, înfrumusețind, măturând, împodobind și curățind casa inimii noastre de răutate, călăuziți de numele cel sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfeșnic de lumină. Dacă ne vom încrede însă numai în trezvia sau atenția noastră, repede vom cădea răsturnându-ne, fiind împinși de vrăjmași, și ne vor răpune viclenii și înșelătorii; și tot mai mult ne vom prinde în mrejele gândurilor rele, ba chiar vom fi sfâșiați cu ușurință de către ei, neavând ca suliță puternică numele lui Iisus Hristos. Căci numai cuțitul acesta preacinstit, învârtit foarte des în inima ce nu se îngrijește decât de una, știe să strângă și să taie gândurile venite de la aceia, să le ardă și să le îngroape, ca focul paieile.⁵⁴

51. Lucrul trezviei neconținute, sau folosul și marele câștig pe care-l aduce ea sufletului, este să vadă îndată nălucirile gândurilor care au luat chip în minte; iar al împotrivirii este să respingă și să dea pe față gândul care încearcă să intre în văzduhul minții noastre prin nălucirea (închipuirea) vreunui lucru supus simțurilor. Dar ceea ce stinge și împrășteie îndată orice intenție a vrăjmașilor, orice gând, orice nălucire, orice formă și orice statuie rea, este chemarea Domnului. Căci de fapt și noi

înșine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, și izbăvirea noastră, a smeriților, a neînsemnaților și a netrebnicilor.

52. Cei mai mulți nu știm că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai năluciri de ale lucrurilor sensibile și lumești. Iar dacă stăruim mult timp în rugăciune, cu trezvie, rugăciunea goleşte cugetarea de toată nălucirea materială a gândurilor rele. Iar pe de altă parte îi face cunoscute gândurile vrăjmașilor și marele câștig al rugăciunii și al trezviei. "Și cu ochii tăi vei privi și răsplătirea păcătoșilor spirituali vei vedea"⁵⁵ și tu însuți cu mintea, și vei înțelege, zice David, dumnezeiescul cântăreț.

53. Să ne aducem aminte, dacă se poate, neconținut, de moarte. Prin această aducere aminte se naște în noi lepădarea grijiilor și a tuturor deșertăciunilor, paza minții și rugăciunea neîncetată, neîmpătımirea trupului, scârba de păcat și, dacă trebuie să spunem adevărul, aproape toată virtutea izvorăște din aceasta. De aceea, dacă se poate, să ne folosim de acest lucru, ca de răsuflarea proprie.

54. Inima golită desăvârșit de închipuiri va naște înțelesuri dumnezeiești și tainice, care saltă în mijlocul ei, cum saltă peștii și se dau peste cap delfinii în marea liniștită. Și precum marea e mișcată de adierea subțire, așa adâncul inimii de Duhul Sfânt. "Iar fiindcă sunteți fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, care strigă: Avva, Părinte!"⁵⁶

55. Orice monah va avea frică și va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia

minții, fie pentru că nu cunoaște frumusețea ei, fie pentru că, cunoscând-o, nu o poate urmări, din pricina lenii. Dar frica se va risipi fără doar și poate, când va începe lucrarea de păzire a minții, care este și se numește filosofia activă a minții.⁵⁷ Căci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: "Eu sunt calea, învierea și viața".⁵⁸

56. Și iarăși va fi înfricat văzând mulțime de gânduri și mulțime de prunci babilonești. Dar și această frică o risipește Hristos, dacă ne bazăm neconținut pe El, ca pe fundamentul cugetării; iar pruncii babilonești îi aruncăm la pământ, izbindu-i de această Piatră,⁵⁹ împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastră cu privire la ei: "Cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvânt rău".⁶⁰ "Căci fără de mine, zice, nu puteți face nimic".⁶¹

57. Monah cu adevărat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevărată a dobândit cel ce este monah în inimă.

58. Viața oamenilor se desfășoară în repetare de ani, de luni, de săptămâni, de zile, de nopți, de ceasuri și de minute. În aceasta trebuie, așadar, să ne desfășurăm și noi lucrările virtuozitate, adică trezvia, rugăciunea și dulceața inimii, în liniștea osârduitoare până la ieșirea noastră.

59. Va veni peste noi ceasul înfricoșat al morții; va veni și a-l ocoli nu este cu putință. Fie ca Stăpânul lumii și al văzduhului, venind atunci, să găsească fărădelegile noastre puține și neînsemnate, ca să nu ne vădească, adevărându-ne, și să plângem fără folos. "Căci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia Stăpânului său și n-a lucrat după voia lui ca o slugă, se va bate mult".⁶²

60. "Vai celor ce și-au pierdut inima", zice; ce se vor face când îi va cerceta Domnul? De aceea trebuie să ne sârguim, fraților.

61. Gândurilor simple și fără patimă le urmează cele pătimase, precum am aflat într-o îndelungată experiență și observare. Precum șarpele urmează porumbelului ce intră în cuibul lui,⁶³ socotesc că cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, și cele nepătimate celor pătimase.

62. Cu adevărat omul trebuie să se taie, prin hotărâre liberă, în două; și trebuie să se rupă cu cea mai înțeleaptă înțelegere, precum am spus. Se cuvine cu adevărat să se facă el însuși dușman neîmpăcat al său. Deci trebuie să avem față de noi înșine dispoziția ce o are cineva față de un om care l-a necăjit și nedreptățit cumplit, ba chiar mai mult decât atât, dacă vrem să înplinim marea și cea dintâi poruncă, adică să dobândim viețuirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vieții din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: "Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?"⁶⁴ Căci nu se supune legii lui Dumnezeu. Arătând apoi că a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastră, a zis: "Căci dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am fi judecați; dar judecându-ne Domnul, ne pedepsește".⁶⁵

63. Începutul rodirii este floarea, iar începutul observării minții înfrânarea în mâncări și băuturi, lepădarea și respingerea oricărui fel de gânduri și liniștea inimii.

64. Celor ce suntem întăriți în Hristos și am început să umblăm în trezvie fără greș, întâi ea ni se arată în minte ca un sfeșnic, ținut oarecum de mâna minții noastre și călăuzindu-ne pe cărările cugetării; pe urmă,

ca o lună atotluminoasă, rotindu-se pe cerul inimii; mai apoi ni se arată ca soare Iisus însuși, împrăștiind raze de dreptate, adică arătându-se pe Sine și pe ale Sale ca niște lumini atotstrălucitoare ale vederilor.

65. Iar acestea le descoperă tainic minții ce urmează poruncii Lui, care zice: "Tăiați împrejur învârtoșarea inimii voastre".⁶⁶ Precum s-a spus, trezvia sânguincioasă învață pe om înțelesuri fericite. Căci Dumnezeu nu caută la față. De aceea zice Domnul: Ascultați-mă și înțelegeți" că celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar celui ce nu are, și ceea ce i se pare că are se va lua de la dânsul".⁶⁷ "Iar celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine".⁶⁸ Deci cu mult mai mult i se vor lucra lui virtuțile.

66. Nu va umbla corabia multe mile fără apă; și nu va înainta deloc paza minții fără trezvie împreunată cu smerenie și cu rugăciunea lui Iisus Hristos.

67. Temelia casei sunt pietrele. Iar această virtute are și ca temelie și ca acoperiș închinatul și sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. Ușor va naufragia un cârmaci smintit în vreme de furtună, dacă a izgonit corăbierii, a aruncat lopețile și pânzele în mare, iar el doarme. Dar mai ușor va fi scufundat de către draci sufletul, care nu s-a îngrijit de trezvie și n-a chemat numele lui Iisus la începutul momelelor (atacurilor).

68. Spunem prin scris ceea ce știm, și mărturisim, celor ce vreau să asculte, ceea ce am văzut străbătând calea, dacă vreți să primiți cele spuse. Căci însuși El a spus: "De nu va rămâne cineva întru mine, se va scoate afară ca vița și o vor aduna și o vor arunca în foc și va

arde"; "iar cel ce rămâne întru mine și eu întru el, multă roadă va aduce".⁶⁹ Căci precum nu e cu puțință soarelui să lumineze fără lumină, așa nu e cu puțință să se curățească inima de întinăciunea gândurilor de pierzare, fără rugăciunea numelui lui Iisus. Iar dacă e adevărat aceasta, precum văd, să ne folosim de ea, ca de răsuflarea noastră. Căci ea este lumină, iar acelea întuneric; și acela este Dumnezeu și Stăpânul, iar acelea slugile dracilor.

69. Paza minții poate fi numită în chip cuvenit și pe dreptate născătoare de lumină, născătoare de fulger, aruncătoare de lumină și purtătoare de foc. Căci întrece, grăind adevărul, nenumărate și multe virtuți trupești. De aceea această virtute trebuie numită cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile strălucitoare ce se nasc din ea. Aceia dintre păcătoși, netrebniți, întinați, neștiutori, neînțelegători și nedrepți, care se îndrăgostesc de ea, pot să se facă prin Iisus Hristos, drepți, de treabă, curați, sfinți și înțelegători. Ba nu numai atât, ci pot și contempla și teologhisi cele tainice. Iar făcându-se contemplativi (văzători), înoată în această lumină preacurată și nesfârșită, se pătrund de ea cu pătrunderi negrăite și locuiesc și petrec împreună cu ea, fiindcă au "gustat și au văzut că bun e Domnul". În acești întâi vestitori se împlinește cuvântul dumnezeiescului David: "Iară drepții se vor mărturisi numelui Tău și vor locui drepții cu fața Ta".⁷⁰ Căci cu adevărat aceștia cheamă sincer numele lui Dumnezeu și se mărturisesc Lui, fiindcă le și place să ștea de vorbă cu El, iubindu-L, pururea.

70. Vai celui din lăuntru de la cele din afară. Căci mult va fi supărat omul din lăuntru de la cele din afară.

Și supărat, acesta se va folosi de bici împotriva simțurilor din afară. Cel ce a săvârșit cele cu lucrul a cunoscut mai înainte cele din contemplație.

71. Dacă omul din lăuntru petrece în trezvie, cum zic Părinții, este în stare să păzească și pe cel din afară. Dar noi și dracii făcători ai răutății săvârșim în comun amândouă felurile de păcate. Aceia dau chip păcatului în gânduri numai, sau în zugrăviri de năluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl săvârșim și prin gânduri înăuntru și prin fapte în afară. Dracii, fiind lipsiți de grosimea trupurilor, își pricinuiesc și lor și nouă muncile numai prin gânduri, prin viclenie și prin înșelăciune. Dacă n-ar fi lipsiți, blestemații, de grosimea trupului, n-ar întârzia să păcătuiască și prin fapte, păstrându-și de-a pururi voia liberă gata de a necinsti pe Dumnezeu.

72. Rugăciunea de un singur cuvânt (sau gând)⁷¹ omoară și prefăce în cenușă amăgirile lor. Căci Iisus, Dumnezeu și Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi neconținut și fără lenevie nu le îngăduie acestora să-și arate minții în oglinda cugetării, nici începutul intrării, pe care unii o numesc momeală, nici vreun chip oarecare și nici să grăiască niscăi cuvinte în inimă. Iar nepătrunzând vreun chip drăcesc în inimă, ea va fi goală, precum am spus, și de gânduri. Căci dracii au obiceiul să vorbească cu sufletul și să-l învețe păcatul prin gânduri, ascunzându-se de el.

73. Așadar prin rugăciunea neîncetată se curăță văzduhul cugetării de norii întunecoși și de vânturile duhurilor răutății. Iar curățindu-se văzduhul inimii, este cu neputință, zice, să nu strălucească în ea lumina

dumnezeiască a lui Iisus, dacă nu ne vom umfla de slăvă deșartă, de fumul mândriei și de patima de a ne face arătați. Prin acestea însă ne vom face prea ușuratici pentru cele necuprinse și ne vom găsi fără ajutor de la Iisus, deoarece Hristos, care ne-a arătat smerenia, urăște acestea.

74. Să ne ținem dar de rugăciune și de smerenie, de acestea două, care împreună cu trezvia ne înarmează împotriva dracilor, ca o sabie de foc. Căci cei ce viețuim așa putem să prăznuim în fiecare zi și în fiecare ceas, din inimă, în chip tainic o sărbătoare a bucuriei.

75. Cele opt gânduri mai generale ale răutății, în care se cuprinde tot gândul și din care se nasc toate (ca din Hera și Zeus toți dracii blestemați, cinstiți ca zei de greci, după miturile lor), se suie toate în poarta inimii și, aflând mintea nepăzită, intră unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se și intrând în inimă, aduce cu sine un roi de alte gânduri nerușinate. Și așa, întunecând mintea, ațâță trupul, îndemnându-l la săvârșirea de fapte rușinoase.

76. Deci cel ce păzește capul șarpelui și prin mânioasă împotrivire se folosește de cuvinte curajoase, lovindu-l cu pumnul în față, a alungat vrăjmașul de la sine. Căci zdrobind capul, a pus pe fugă multe gânduri rele și fapte și mai rele. Și astfel cugetarea rămâne netulburată, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor și dăruindu-i, în schimb, să știe cum trebuie să biruiască pe cei ce o războiesc și cum trebuie inima să se curețe pe încetul de gândurile care spurcă pe omul dinăuntru. Căci zice Domnul Iisus: "Din inimă ies gândurile rele,

curvie, preacurvie... și acelea sunt care spurcă pe om".⁷²

77. Deci așa poate sufletul să stea, întru Domnul, în cuviința, în frumusețea și în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu, bun foarte și curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: "Sufletul având minte după fire, se susține în virtute". Sau iarăși zice: "Dreptatea sufletului stă în a păstra mintea după fire, precum a fost zidită". Iar peste puțin zice iarăși: "Să ne curățim cugetarea, căci eu cred că dacă sufletul s-a curățit din toate părțile și rămâne în starea firească, poate, ajungând străvăzător, să vadă mai mult și mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descoperă". Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în "Viața" lui.

78. Orice gând este o nălucire a unui lucru sensibil, apărută în minte. Căci Asirianul fiind minte, nu poate să ne amăgească altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simțuri și obișnuite nouă.

79. Precum nu ne este cu putință să urmărim păsările ce zboară în aer, fiind noi oameni, sau să zburăm ca ele, firea noastră neavând această însușire, la fel nu e cu putință să biruim gândurile drăcești ce ni se întâmplă să vină, fără rugăciune trează și deasă, sau să străbatem cu ochiul minții țintă spre Dumnezeu; iar dacă nu, vezi pământul.

80. Drept aceea, dacă vrei cu adevărat să acoperi cu rușine gândurile și să te liniștești cu dulceața și să păstrezi cu ușurință trezvia din inimă, să se lipească rugăciunea lui Iisus de răsuflarea ta și vei vedea cum se împlinește aceasta în puține zile.

81. Precum nu e cu putință să se scrie slove în aer, căci acestea trebuie să se scrie pe vreun lucru, ca să se păstreze multă vreme, la fel trebuie să lipim rugăciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare, ca virtutea prea frumoasă a trezviei să rămână statornic împreună cu El și prin El să ni se păstreze nerăpită în veac.

82. "Întoarce, zice, spre Domnul lucrurile tale și vei afla har". Drept aceea să nu se zică și despre noi de Proorocul: "Aproape ești, Doamne, de gura lor, dar departe de rănunchii lor".⁷³ Nimeni altul nu va aduce inimii în chip statornic pace dinspre partea patimilor, decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit pe cele ce se aflau la mare depărtare una de alta.

83. Sufletul e întunecat deopotrivă de acestea două: de vorbirile gândurilor în cugetare și de întâlnirile și vorbele deșarte de afară. Cei ce vreau să fie feriți de păgubirea minții trebuie să se întristeze atât de gândurile cât și de oamenii cărora le place să vorbească degeaba, pentru o pricină foarte binecuvântată: ca nu cumva, întunecându-se mintea, să i se moleșească trezvia. Căci întunecându-ne din pricina uitării, ne pierdem mintea.

84. Cel ce-și păzește curăția inimii cu toată sânguința, va avea de învățător pe legiuitorul ei Hristos, care-i șoptește tainic voia Sa. "Auzi-voi ce va grăi în Domnul Dumnezeu",⁷⁴ zice David arătând acest lucru. Iar arătând cercetarea ce și-o face mintea sie-și pentru războiul cel mintal (inteligibil) și sprijinirea ajutoare a lui Dumnezeu, spune: "Va zice omul: fi-va oare roadă dreptului?"⁷⁵ Apoi arătând efectul ce rezultă din amândouă, printr-o întâlnire între ele, zice: "Așadar este Dumnezeu,

care-i judecă pe ei pe pământ",⁷⁶ adică pe dracii vicleni în pământul inimii noastre. Și-n altă parte zice: "Apropia-se-va omul și inima adâncă, și se va înălța Dumnezeu; și atunci rănilor de la ei li se vor părea ca niște săgeți de prunci".⁷⁷

85. Să ne călăuzim inima pururea, povățuiți de înțelepciune, după sfințitul cântăreț, respirând neconținut însăși puterea lui Dumnezeu Tatăl și înțelepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. Iar dacă moleșindu-ne de vreo împrejurare oarecare, vom slăbi lucrarea minții, în dimineața următoare să strângem iarăși bine mijlocul minții și să ne apucăm cu putere de lucru, știind că nu vom avea apărare, noi care cunoaștem binele, de nu-l vom face.

86. Precum mâncările aducătoare de boală, îndată ce au fost primite în trup supără, iar cel ce le-a mâncat, simțind îndată vătămarea caută să le verse mai repede prin vreun leac și așa rămâne nevătămat, la fel și mintea, când a primit să înghită gândurile și simte amărăciunea lor, le varsă cu ușurință prin rugăciunea lui Iisus, strigată din adâncurile inimii, și le leapădă cu desăvârșire, precum a învățat și cercetat cu știință acest lucru cei ce se îndeletnicesc cu trezvia.

87. Unește cu răsuflarea nării trezvia și numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte și smerenia. Căci amândouă sunt de mare folos.

88. Zis-a Domnul: "Învățați de la mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre".⁷⁸

89. Zis-a Domnul: "Cel ce se va smeri pe sine ca acest prunc se va înălța, iar cel ce se înălță pe sine se va

smeri".⁷⁹ "Învățați de la mine", zice; vezi că smerenia este învățătură? Căci porunca Lui este viața veșnică, iar aceasta e smerenia. Așadar, cel ce nu este smerit a căzut din viață și în partea cea dimpotrivă se va afla.

90. Dacă toată virtutea se săvârșește prin suflet și trup, iar pe de altă parte și sufletul și trupul sunt făpturi ale lui Dumnezeu, prin care, cum am zis, se împlinește virtutea, cum nu aiurăm în chipul cel mai cumplit, fălindu-ne cu podoabele străine ale sufletului și ale trupului, umblând adică după slava deșartă și sprijinindu-ne de mândrie, ca un toiag de trestie? Și cum nu ridicăm astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea și nebunia noastră, ca tot ce poate fi mai înfricoșat, pe Dumnezeu, care ne întrece cu măreția sa nemărginită? Căci "Domnul celor mândri le stă împotrivă".⁸⁰ În loc de urma Domnului întru smerenie, ne împrietenim cu dracul trufaș, vrăjmașul Domnului, din pricina cugetului mândru și iubitor de slavă deșartă. Din pricina aceasta spune Apostolul: "Căci ce ai, ce n-ai luat"; oare te-ai făcut tu pe tine însuți? Iar dacă ai luat de la Dumnezeu trupul și sufletul, din care, în care și prin care se înfăptuiește toată virtutea, "ce te lauzi ca și când n-ai fi luat?" Căci Domnul este cel ce ți le dăruiește ție acestea.

91. Peste tot curăția inimii, prin care se află în noi smerenia și tot binele ce coboară de sus, nu stă în altceva decât în a nu îngădui gândurilor ce se apropie să intre în suflet.

92. Paza minții cu Dumnezeu, care stăruie în suflet numai prin Dumnezeu, dă înțelepciune minții în luptele cele după Dumnezeu. Căci nu puțină destoinicie îi dă

ea celui ce se împărtășește de ea, spre chivernisirea faptelor și cuvintelor sale cu judecată bine primită la Domnul.

93. Semnele preotului în Vechiul Testament erau preînchipuiri ale inimii curate, ca și noi să avem grijă de veșmântul inimii, ca nu cumva să se înnegrească din pricina păcatului, ci să-l curățim cu lacrimi, cu pocăință și cu rugăciune. Căci mintea este un lucru ușor și anevoie de oprit de la amintiri nelegiuite; un lucru care se ia ușor după nălucirile rele și bune ale cugetării.

94. Cu adevărat fericit este cel ce s-a lipit în cugetare de rugăciunea lui Iisus și-L strigă pe El neîncetat în inimă, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacăra cu ceara. Venind soarele pe deasupra pământului face ziuă; iar numele sfânt și prea cinstit al Domnului Iisus luminând în cugetare neîncetat naște nenumărate înțelesuri, asemenea soarelui.

95. După ce se împrăștie norii, văzduhul se arată curat. Iar după ce au fost împrăștiate nălucirile patimilor, de către soarele dreptății Iisus Hristos, obișnuiesc să se nască în inimă înțelesuri luminoase și stelare din tot văzduhul ei luminat de Iisus Hristos. Căci zice Ecleziaștul: "Cei ce nădăjduiesc în Domnul vor înțelege adevărul și cei credincioși în dragoste, vor petrece cu Dânsul".⁸¹

A zis careva dintre Sfinți: "Dacă ții minte răul, ține minte și răul de la draci; și dacă dușmănești, dușmănește trupul de-a pururi. Trupul e prieten viclean, și dacă e slujit te războiește și mai mult". Și iarăși: "Câștigă dușmănie împotriva trupului și luptă împotriva pântecelui".⁸²

96. În cuvintele de până aci ale sutei întâi și a doua am înfățișat ostenelele sfințitei liniști a minții. Ele nu cuprind numai fructele cugetării noastre, ci și cele ce le-am învățat din cuvintele înțelepților de Dumnezeu Părinți despre curăția minții. Iar acum după ce am spus aceste puține lucruri, pentru a arăta câștigul ce vine din păzirea minții, vom înceta a grăi.

97. Vino așadar și-mi urmează spre unirea cu fericita păzire a minții, oricine ai fi tu cel ce dorești în duh să vezi zile bune, și te voi învăța în Domnul lucrarea văzută și vietuirea Puterilor inteligibile.

98. Căci nu se vor sătura Îngerii să laude pe Făcătorul, nici mintea curată să se ia la întrecere cu ei. Și precum ființele netrupești nu se îngrijesc de hrană, așa nici ființele netrupești în trup nu se îngrijesc de ea, dacă vor intra în cerul liniștii minții.

99. Precum Puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avuții, așa nici cei ce și-au curățit vederea sufletului și au ajuns la deprinderea virtuții nu vor fi îngrijați de asuprairea de la duhurile rele. Și precum acelora le este vădită bogăția înaintării în Dumnezeu, la fcl și acestora le este vădită dragostea către Dumnezeu și iubire, ațintirea și suirea spre Dumnezeu. Iar întinzându-se și mai mult în suirea lor cu dragoste și nesaț, din pricină că au gustat din dorul dumnezeiesc și extatic, ei nu se vor opri până nu vor ajunge pe Serafim, și nu vor pregeta în trezvia minții și în urcușul iubitor până nu se vor face Îngeri, în Hristos Iisus Domnul nostru.

100. Nu este venin mai tare ca veninul aspidiei și al vasiliscului, și nu este păcat mai mare ca păcatul iubirii

trupești de sine. Iar ca pui zburători ai iubirii trupești de sine, ai pe aceștia: laudele în inimă, încântarea de sine, lăcomia pânteceului, curvia, slava deșartă, pizma și coroana tuturor: mândria, care știe să cucerească nu numai pe oameni, ci și pe Îngerii din ceruri și să-i îmbrace în întuneric în loc de lumină.

Acestea ți le-a scris, Teodule, cel ce poartă numele isihiei, deși e dezmințit de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre ci cât ni le-a dat Dumnezeu, Cel lăudat și slăvit în Tatăl, în Fiul și în Duhul Sfânt, de toată firea rațională, de Îngeri, de oameni și de toată zidirea, pe care a făcut-o Treimea cea negrăită, Dumnezeu cel unul, de a cărui Împărăție strălucită să avem și noi parte prin rugăciunile Preacuratei Născătoare de Dumnezeu și ale Cuvioșilor noștri. Cărui Dumnezeu necuprins i se cuvine slava veșnică, Amin.

Filotei Sinaitul

Filotei Sinaitul a trăit în aceeași mănăstire a Rugului Sfintei Născătoare de Dumnezeu din Muntele Sinai, ca și Isihie.¹ Și se pare că tot cam în aceeași vreme cu Isihie, după cum rezultă din înrudirea preocupărilor și din faptul că în unii codici "Capetele despre trezvie" ale lui Filotei sunt așezate chiar înainte de ale lui Isihie Sinaitul.² În orice caz el nu e una și aceeași persoană cu patriarhul Filotei al Constantinopolei, din veacul al 14-lea, căci e citat pe la începutul v. 14 de Grigorie Sinaitul și încă imediat după Isihie Sinaitul.³ Se cunosc până acum două scrieri ale lui Filotei Sinaitul: **1.** "Capetele despre trezvie",⁴ publicate în Filocalia greacă (vol. I, ed. II, p. 366-374), pe care o traducem în acest volum, și **2.** "Despre poruncile Domnului nostru Iisus Hristos"⁵ (în Migne, P. G. 154, 729-745, după Thesaurus asceticus al lui P. Possinus, Paris 1603).⁶ Dar până la o cercetare amănunțită a mai multor manuscrise nu se poate spune care a fost textul genuin în special al primei scrieri, sau dacă diferite alte scrieri, pe care ni le indică cataloagele codicilor greci din diversele biblioteci sub numele lui Filotei, sunt scrieri deosebite de-ale lui, sau numai părți din scrierea de la Nr. 1.

De pildă în Migne P. G. 98, col. 1369-1372 se dă

începutul mai extins al unei scrieri care începe cu cuvintele "Câți în Hristos ne-am botezat".⁷ Dar în cuprinsul acestui fragment găsim și primul cap. al textului din Filocalia. Ar rezulta deci că în cod. Nan. 95 s-ar cuprinde un text mai larg al scrierii din Filocalia. Totuși sfârșitul textului din cod. Nan. 95 coincide cu sfârșitul cap. 11 al textului din Filocalia.⁸

Pe de altă parte cele două scrieri cuprinse sub numele lui Filotei în cod. Moscv. 30, după începuturile ce se dau la Migne P. G. 154, 717-718, n-ar fi decât două părți ale "Capetelor despre trezvie" din Filocalia greacă.⁹ La Migne P. G. 98, 1371-72, se mai dau din cod. Nan (venețian) 95, afară de începuturile și sfârșiturile scrierii din Filocalia cuprinsă în acel cod. în fol. 93a-99b și a scrierii "Poruncile Domnului", cuprinsă în fol. 113b-125a, încă și începuturile și sfârșiturile altor două scrieri între fol. 99b-113a și 113a-f. 113b.¹⁰ Se prea poate însă ca și aceste două scrieri din urmă (dintre care ultima pare extrem de scurtă) să nu fie decât tot părți din "Capitolele despre trezvie" dată în Filocalia greacă.

O altă chestiune este cea a numărului de capitole în care e împărțită scrierea dată în Filocalia și a ordinei acestor capitole.

Împărțirea textului în 40 capitole, așa cum îl avem în Filocalia greacă, nu pare să fie comună tuturor codicilor. După notița 20 din Migne P. G. 154, 717-718, mai mulți codici din biblioteca vieneză și parisiană (între care cod. Nr. 1091), ar cuprinde scrierea aceasta împărțită în 40 capitole.

Manuscrisul Nr. 2012 din Acad. Rom. ne dă însă traducerea acestei scrieri în 37 capitole, aranjate altfel decât în textul din Filocalia greacă. Comparând textul

cap. 30. din Vat. 730, f. 193v (dat de J. Hausherr, Op. c. p. 141 (54), constatăm că el corespunde nu cu cap. 30 din textul din Filocalia gr., ci cu cel din Ms. Acad. Rom., care la rândul său corespunde cu cap. 34-36 din textul Filoc. gr.

De aci ar urma că Vat. 730 ne dă un text împărțit și aranjat la fel cu cel după care e tradus textul rom. din Bibl. Academiei Române.

Toate acestea sunt semne că Filotei este un autor vechi, căci dacă ar fi scris prin v.14, nu ar fi fost cu puțință atâtea variațiuni între codici în privința textului acestei scrieri.

Dăm mai jos și o paralelă între capitolele textului din Ms. Academiei Române și cel din Filocalia greacă după care ne-am ținut noi:

Ms. Acad. Rom.	Filocalia greacă
Cap. 1-3	1-3
" 4	7
" 5	8
" 6	23
" 7	27
" 8	28
" 9	24
" 10	25
" 11	26
" 12	21
" 13	29
" 14	22
" 15	4
" 16	5
" 17	6
" 18	30

"	19	9
"	20	10
"	21	11
"	22	31
"	23	12
"	24	13
"	25	14
"	26	14 (de la "astfel sfânta smerenie")
"	27	32
"	28	15
"	29	33
"	30	34-36
"	31	37
"	32	38
"	33	39
"	33 (de la "nimic nu ne va întina, nici întrista")	40
"	34	20
"	35	16
"	36	17
"	37	18

Numai cap. 19 din Filocalia greacă nu l-am putut identifica între cap. din Ms. Acad. Rom.

Învățătura duhovnicească a lui Filotei este foarte aproape de a lui Isihie, amândoi fiind înrudiți sufletește cu Ioan Scărarul. Dar între Isihie și Filotei sunt și oarecare deosebiri. Isihie repetă neconștient îndemnul de-a se observa mintea. "El pare a fi unul din acele suflete concentrate și adânci, predestinate de la fire la formele

cele mai absorbite ale vieții lăuntrice".¹¹ Filotei are tendințe mai războinice, mai active. Lăudând și el isihia, se oprește mai puțin la descrierea ei, dând importanță și păzirii poruncilor. El nu e așa de poet ca Isihie, dar dă definiții mai clare și argumente mai puternice.

Însemnătatea "pazei minții" el o întemeiază psihologic. Sufletul are trei facultăți: rațiunea, pofta, mânia. Omul duce viață virtuoasă când cele două din urmă se supun rațiunii. De aceea toată silința vrăjmașului este să abată atenția rațiunii de la rolul ei de stăpânitoare asupra celorlalte puteri sufletești, ocupând-o cu gânduri și năluciri care o împrăștie, sau o fac să cedeze tendințelor poftelor și mâniei de-a scăpa din frâna ei. De aceea străduința noastră are ca scop să mențină partea superioară a sufletului în rolul ei de stăpână și aceasta se face prin rezistența la primele atacuri cu ajutorul atenției și rugăciunii.¹²

Ale cuviosului părintelui nostru

Filotei Sinaitul

Capete despre trezvie

1. Este în noi un război al minții, mai cumplit decât cel văzut.¹ Lucrătorul evlaviei trebuie să alerge și să urmărească cu mintea ținta de a aduna desăvârșit în vistieria inimii pomenirea lui Dumnezeu, ca pe un mărgăritar, sau ca pe o piatră prețioasă. Trebuie să lepădăm toate, să disprețuim și trupul și însăși viața de acum, ca să dobândim în inimă numai pe Dumnezeu. Căci ajunge, a spus dumnezeiescul Gură de Aur, vederea lui Dumnezeu cu mintea, ca să piardă pe toți cei vicleni.

2. Deci toți cei ce se luptă mintal sunt datori să culeagă cu toată silința puteri duhovnicești din dumnezeieștile Scripturi și să le pună pe minte ca niște plasturi de însănătoșire. Și de dimineața, zice, să stea cu bărbăție și hotărâre în poarta inimii, cu pomenirea strânsă a lui Dumnezeu și cu rugăciunea neîntreruptă a lui Iisus Hristos în suflet și să omoare prin străjuirea minții pe toți păcătoșii pământului, iar prin stăruința în pomenirea credincioasă a lui Dumnezeu, să taie capetele celor puternici, pentru Domnul, și începuturile gândurilor ce ne războiesc. Căci știm că este și în sudorile minții² o lucrare și o rânduială dumnezeiască. Și așa trebuie să ne silim să lucrăm până la vremea mâncării. Pe urmă,

mulțumind Domnului, care ne satură din iubirea de oameni, în chip îndoit, în duh și trup, trebuie să mâncăm întru aducerea aminte și cu gândul morții, și apoi iarăși să ne apucăm cu putere de lucrul de dimineață. Căci numai făcând așa în fiecare zi, vom putea scăpa de mrejele vrăjmașului spiritual (inteligibil).³ Făcând⁴ acestea timp îndelungat, se nasc în noi acestea trei: credința, nădejdea și dragostea. Credința ne face să ne temem cu adevărat de Dumnezeu. Nădejdea, sărind peste frica de rob, unește pe om cu dragostea de Dumnezeu, dacă nădejdea nu se rușinează; căci ea știe să nască iubirea îndoită, de care atârână legea și Proorocii. Iar dragostea niciodată nu cade, o dată ce ea este, în cel ce se împărtășește de ea, în acest veac și în cel viitor, pricina împlinirii legii dumnezeiești.

3. Însă foarte rar se găsesc cei ce se liniștesc cu cugetul.⁵ Și aceasta o pot numai cei ce se silesc să-și apropie harul și mângâierea dumnezeiască prin această lucrare. Deci dacă vrem să umblăm întru filosofia cea după Hristos, întru lucrarea cugetătoare prin păzirea minții și cu trezvie, să începem această cale prin înfrânare de la mâncările cele multe, primind mâncările și băuturile cu măsură, pe cât e cu putință. Căci trezvia poate fi numită cu dreptate atât cale ce duce la Împărăție, la cea din lăuntru nostru și la cea viitoare, cât și lucrare cugetătoare, ca una ce prelucrează și înălbește cele ale minții și o mută de la viețuirea pătimasă la cea nepătimasă. Pentru că se aseamănă cu o fereastră luminoasă, prin care Dumnezeu, plecându-se, se arată minții.

4. Unde este smerenie și pomenirea lui Dumnezeu, susținută de trezvie și de atenție, și desimea rugăciunii

îndreptată împotriva vrăjmașilor, acolo este locul lui Dumnezeu, sau cerul inimii, în care pâcul dracilor se teme să petreacă, pentru Dumnezeu care locuiește în acel loc.

5. Nimic nu aduce mai multă tulburare ca vorba multă, și nimic nu e mai rău ca vorba neînfrânată, care poate să strice starea sufletului. Căci cele ce le zidim în fiecare zi ea le surpă, și cele ce le adunăm cu osteneală, sufletul le risipește prin mâncărimea de limbă. Ce e mai rău decât ea? E un rău fără frâu. Deci trebuie să-i punem hotar, să o ținem cu sila, să o sugrumăm, ca să zic așa, ca să slujească numai spre cele de trebuință. Dar cine ar putea povesti toată paguba sufletească ce poate veni de la limbă?

6. Cea dintâi poartă care duce la Ierusalimul mintal (inteligibil),⁶ la atenția minții, este tăcerea gurii într-o cunoștință, chiar dacă mintea încă nu s-a liniștit. A doua este înfrânarea cu măsură de la mâncări și băuturi. A treia, care curățește mintea și trupul, este amintirea și gândul neîncetat al morții. Eu, văzând o dată, pentru o clipă, frumusețea acesteia, și rănindu-mă și desfătându-mă cu duhul, nu cu privirea, am voit să mi-o câștig soție pentru toată viața, îndrăgostit de frumusețea și de cuviința ei: cât este de smerită, cu câtă bucurie se mănnește, cât e de gânditoare, câtă frică are de dreapta cercetare viitoare, temându-se de sorocul vieții; din ochii ei sensibili obișnuiește să curgă apa vie cea vindecătoare, din ochii cugetători (inteligibili) un izvor de gânduri prea înțelepte, care curgând și săltând veselește cugetul. Pe această fiică a lui Adam, adică pomenirea morții, însetam, cum am zis, pururea să mi-o

câștig soție, să dorm cu ea și să vorbesc cu ea și să discut ce se va întâmpla după lepădarea trupului? Dar adeseori nu m-a lăsat blestemata uitare, fiica întunecată a diavolului.

7. Este un război întru ascunsul nostru, susținut de duhurile răutății, care se poartă prin gânduri cu sufletul. Căci acesta fiind nevăzut, puterile acelea răuvoitoare, fiind asemenea cu ființa lui, se apropie de el prin războiul nevăzut. Astfel se pot vedea între ele și suflet: arme, rânduie de bătaie, înșelăciuni viclene, război înfricoșat, ciocniri de luptă și biruințe și înfrângeri din amîndouă părțile. Numai un lucru nu îl are acest război al minții (inteligibil), pe care-l are războiul văzut (sensibil): vremea hotărâtă a războiului. Căci războiul văzut își hotărâște o vreme și o rînduială, pe cînd celălalt atacă fără veste și ținind dintr-o dată în cele mai dinlăuntru părți ale inimii, omoară sufletul prin păcat.

Pentru ce se pornește împotriva noastră lupta și bătaia aceasta? Ca să nu se facă prin noi voia lui Dumnezeu, precum ne rugăm zicând: "Facă-se în noi voia ta". Iar aceasta stă în poruncile lui Dumnezeu. Dacă cineva și-a hotărât (și-a fixat) cu trezvie mintea sa în Domnul împotriva amăgirii dracilor și urmărește cu dinadinsul intrările ce se nasc din năluciri, va dobândi cunoștința lor prin experiență. De aceea și Domnul, îndreptându-și atenția împotriva blestemăților dracii și văzând de mai înainte, ca un Dumnezeu, gândurile lor, a rânduit poruncile Sale împotriva scopului lor, înfricoșând pe cei ce le vor călca.

8. Când vom dobândi deprinderea înfrînării, adică a depărtării de la păcatele văzute, care se lucrează prin

cele cinci simțuri, vom putea pe urmă să păzim și inima împreună cu Iisus și să fim luminați de Dânsul în ea, gustând cu un dor fierbinte bunătatea Lui prin minte. Fiindcă n-am primit porunca de a ne curăți inima pentru altceva, ci numai pentru ca, după ieșirea nourilor răutății din văzduhul inimii și după risipirea lor prin necontenita atenție, să putem vedea, ca într-un senin curat, Soarele dreptății, pe Iisus, și să ni se lumineze, întrucâtva, în minte, înțelesurile măreției Lui. Fiindcă nu tuturor obișnuiește să se arate, ci numai celor ce își curățesc cugetarea.

9. Așa se cuvine să umblăm în fiecare zi, ca și cum ar trebui să ne înfățișăm înaintea lui Dumnezeu. Căci zice Proorocul Osea: "Păzește mila și judecata și apropie-te de Dumnezeu pururea". Iar Maleahi zice ca din partea lui Dumnezeu: "Fiul cinstește pe tatăl și sluga pe stăpânul; și dacă eu sunt Tatăl, unde este cinstea mea? Și dacă eu sunt Stăpînul, unde este frica mea? zice Domnul atotîitorul". Apostolul zice și el: "Să ne curățim pe noi înșine de toată întinăciunea trupului și a duhului". Iar înțelepciunea zice: "Păzește-ți inima cu toată străjuirea, căci din aceasta este izvorul vieții". În sfârșit Domnul Iisus Hristos a zis: "Curățește partea dinăuntru a paharului, ca să fie și cea din afară curată".

10. Vorbirile fără rost uneori ne pricinuiesc ura celor ce ne ascultă, alteori batjocuri și răs, defăimând prostia cuvintelor. Altele întinarea conștiinței și iarăși altele osânda de la Dumnezeu și întristarea duhului Sfânt, ceea ce este mai înfricoșat decât toate celelalte.

11. Cel ce-și curățește inima și smulge din rădăcină păcatul, întru Domnul și cel ce se ostenește pentru o

cunoștință mai dumnezeiască și vede în minte cele nevăzute de cei mulți nu se cuvine să se înalte pentru aceasta față de cineva. Căci nimic nu e mai curat între cele zidite ca cel fără de trup, nimic nu are cunoștință mai mare ca Îngerul. Dar înălțându-se, a căzut din cer ca un fulger. Astfel mândria cugetului i-a fost socotită la Dumnezeu necurăție. Iar cei ce dezgroapă aurul se fac arătați.⁷

12. Zice Apostolul: "Cel ce se nevoiește de la toate se înfrânează", deoarece nu e cu putință ca cei legați cu trupul acesta apăsător, care pururea pofteste împotriva duhului, să se înarmeze împotriva începătorilor și a puterilor nevăzute și rău voitoare, cu săturarea de mâncări. Căci nu este Împărăția lui Dumnezeu mâncare și băutură. Iar "cugetul trupului e dușmănie împotriva lui Dumnezeu; că legii lui Dumnezeu nu se supune, și nici nu poate". Și e vădit că de aceea nu poate, fiindcă e pământesc și amestecat cu must, cu sânge și cu ardere: și atârând pururea în jos, pururea e împătimit de cele pământești și se îndulcește cu plăcerile pierzătoare ale veacului acestuia. Căci cugetul trupului este moarte. Iar cei ce sunt în trup lui Dumnezeu a plăcea nu pot.

13. Cei ce ne îngrijim de străjuirea minții întru Domnul avem trebuință de multă smerenie, întâi către Dumnezeu apoi către oameni. În tot chipul și din toate părțile suntem datori să ne frângem inima, căutând tot ceea ce o umilește. Iar inima o frânge și o smerește amintirea vieții noastre celei dintâi în lume, dacă o facem cu de-amănuntul. Amintirea tuturor păcatelor din pruncie, privite din nou de minte după chipul lor (afară de cele trupesti, căci amintirea acestora este vătămătoare),

umilește și naște lacrimi și ne mișcă spre mulțumire către Dumnezeu din toată inima. Asemenea și amintirea neîncetată și vie a morții. Aceasta naște și plâns, amestecat cu oarecare dulceață și bucurie, precum naște și trezvia minții. Puternic umilește cugetul și ne face să vedem pământul, și pomenirea patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, privite și ele de amintire după chipul lor. Ele de asemenea pricinuiesc lacrimi. Pe lângă acestea, mai umilesc sufletul și multele binefaceri ale lui Dumnezeu, cele către noi, numărate și privite după felul lor, o dată ce lupta noastră este împotriva dracilor mândri.

14. Nu lepăda, din iubirea trupească de sine, aceste leacuri mântuitoare ale sufletului, căci astfel nu mai ești ucenicul lui Hristos, nici următorul lui Pavel, care zice: "Nu sunt vrednic să mă numesc Apostol", sau: Cel ce mai înainte eram hulitor, prigonitor și batjocoritor". Vezi, mândrule, pe sfânt, cum nu-și uită viața lui de mai înainte? Și toți Sfinții, de la începutul lumii până acum, au îmbrăcat această cea mai de pe urmă dulamă sfântă a lui Dumnezeu. Și Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu necuprins, necunoscut și îndrăgit, voind să arate calea vieții veșnice și a sfințeniei, a îmbrăcat smerenia peste tot trupul Său. Astfel sfânta smerenie trebuie să se numească cu dreptate și virtute dumnezeiască și poruncă și haină domnească. În această virtute se nevoiesc și pe ea o păzesc și Îngerii și toate acele Puteri strălucite și dumnezeiești, știind cu ce cădere a căzut Satana, mândrindu-se. Iar ca pildă înfricoșătoare de cădere, pentru Îngeri și oameni, să ne fie cel viclean, care zace în adânc, fiind arătat de Dumnezeu mai lipsit de cinste decât toată cealaltă zidire, din pricina mândriei

sale. Dar știm și pe Adam cu ce cădere a căzut din pricina mândriei. Având deci asemenea pilde îndemnătoare spre această virtute folositoare de suflet, să ne smerim pururea în tot felul. Folosindu-ne de ele să ne smerim din toată puterea cu sufletul și trupul, cu cugetul și cu voința, în cuvinte, în gânduri și în înfățișare, în afară și înăuntru. Să o căutăm aceasta cât putem, ca să nu avem împotriva noastră pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce s-a dat pentru noi. Căci "Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă dar"; și "Necurat este la Domnul tot cel ce se înalță cu inima", iar "cel ce se smerește pe sine, înălța-se-va". "Învățați de la mine, zice, că sunt blând și smerit cu inima". De aceea, să luăm aminte.

15. "Vedeți, zice Mîntuitorul nostru, să nu se îngreuneze inimile voastre" ... și cele următoare; iar "cel ce se nevoiește, se înfrânează de la toate". Deci știind că toate acestea au fost spuse de Sfânta Scriptură către noi, să ne petrecem viața cu înfrânare, înainte de toate de la multele mîncări; să ne obișnuim trupul cu o rânduială virtuoasă, dându-i hrană cu măsură. Căci astfel se vor liniști ușor zvâcnirile părții lui poftitoare și se vor supune rațiunii conducătoare, ba, dacă trebuie să spunem adevărul, și ale iușimii. Dar ne vom reține cu ușurință și de la celelalte greșeli. De altfel și aceasta se socotește virtute de către cei ce au experiat virtutea: înfrânarea cuprinzătoare, adică reținerea de la tot felul de rău. Căci mai întâi pricina curăției este Dumnezeu, pricinuitorul și dătătorul tuturor bunătăților. Apoi înfrânarea măsurată, egală și de fiecare zi, de la mîncări multe.

16. Precum Satana, împotrivindu-se lui Dumnezeu, ca

să nu se facă voia Lui, adică poruncile, se războiește cu Dumnezeu prin noi, prin care încearcă să surpe voia Lui, așa și Dumnezeu vrea ca tot prin noi să se îplinească preasfânta Lui voie, adică, precum am zis, dumnezeieștile și de viață făcătoarele Sale porunci, surpând prin noi și prin ajutorul Lui planul pierzător al celui viclean. Voia cea deșartă a vrăjmașului, care socotește să se împotrivească lui Dumnezeu, făcând pe oameni să calce poruncile Lui, o risipește Dumnezeu iarăși prin neputința omenească. Și să vezi că e tocmai așa. Toate poruncile dumnezeieștii Evanghelii urmăresc să îndrepte cele trei părți ale sufletului și să le facă sănătoase prin cele ce le poruncesc. Mai bine zis, nu numai urmăresc, ci le și însănătoșează cu adevărat. Deci aceste trei părți ale sufletului le războiește și diavolul ziua și noaptea. Iar dacă Satana războiește cele trei părți, este vădit că războiește poruncile lui Hristos. Căci prin porunci Hristos pune legi celor trei părți ale sufletului, adică inimii și rațiunii. Privește: "Cel ce se mânie pe fratele său în deșert, vinovat va fi judecării" și celelalte porunci ale lui care urmează. Prin acestea tămăduiește iușimea. Iar vrăjmașul încearcă să strice porunca aceasta și cele în legătură cu ea înăuntru, prin gânduri de vrajbă, de pomenirea răului și prin gânduri de pizmă. Căci știe vrăjmașul și el că povățuirea iușimii este partea rațională, și de aceea săgetând, precum am spus, rațiunea prin gânduri de bănuieli, de pizmă, de vrajbă, de ceartă, de viclenie, de slavă deșartă, o înduplecă să-și părăsească rolul de stăpânitoare și să predea iușimii frânele fără cârmaci. Iar iușimea, lepădând pe cârmaci, scoate prin gură, în cuvinte, cele ce i-au fost așezate mai-nainte în inimă, îngrămădite acolo în inimă, îngrămădite acolo

prin gândurile vrăjmașului și prin nepurtarea de grijă a minții, lăsând să se vadă atunci că inima, în loc să fie plină de Duhul dumnezeiesc și de gânduri dumnezeiești, e plină de păcat, precum a zis Domnul; "Din plinătatea inimii vorbește gura". Căci dacă va izbuti vicleanul să scoată afară în cuvinte cele cugetate înăuntru, fratele chinuit de ură nu-i va zice fratelui numai "rața" și numai "nebun", ci de la cuvinte de batjocură va cădea adesea și la ucidere. Iar de aceasta se folosește vicleanul, fiindcă Dumnezeu a dat porunca să nu ne mâniem în deșert. Și s-ar fi putut să nu se ajungă la cuvinte de batjocură și la cele ce urmează lor, dacă îndată de la momeală s-ar fi alungat aceea din inimă, prin rugăciune și atenția cea dinăuntru. Astfel își ajunge blestematul scopul său, dacă cele furișate de el prin gânduri în inimă găsesc pe unul care nesocotește porunca dumnezeiască.

17. Dar care sunt cele rînduite pe seama părții poftitoare, prin dumnezeiasca poruncă a Domnului? "Cel ce caută la femeie spre a o pofti pe ea, a și curvit cu ea în inima sa". Văzând vicleanul și această poruncă, aruncă în om ca un fel de mreață împotriva poruncii. Căci depărtând aceasta pe om de materia care îl aprinde, vicleanul face să nască războiul înăuntru. Și astfel se pot vedea în minte, zugrăvite de el, figuri și întipăriri curvești și se pot auzi cuvinte care aprind spre patimă și alte lucruri pe care cei ce au cercarea minții le știu.

18. Care este acum porunca ce îndeamnă partea rațională? "Iar eu vă zic vouă să nu vă jurați nicidecum, ci să fie cuvântul vostru: da și nu"; sau: "Cel ce nu se leapădă de toate ca să-mi urmeze mie nu este vrednic de mine"; sau: "Intrați pe poarta strâmtă". Acestea sunt

poruncile pe seama părții raționale. Deci vrăjmașul iarăși, vrând să prindă pe generalul cel mai bun, care este rațiunea, îl scoate din minți și de la conducere prin gânduri de lăcomie a pântecelui și de nepăsare. Și râzând de el ca de un general beat, dracul se folosește, prin mânie și poftă, de voile lui, ca de niște slugi ale sale. Iar aceste puteri, adică partea poftitoare și iuțimea, lăsate slobode de rațiune, se folosesc de cele cinci simțuri ale noastre, ca de niște slugi, pentru a păcătui la arătare. Acestea sunt căderile. Atunci și ochii sunt iscoditori, neavând mintea care să-i lege înăuntru și auzul iubește să audă lucruri deșarte, și mirosul se moleșeste, și gura e neînfrânată, și mâinile ating ce nu trebuie. Acestora le urmează nedreptatea în loc de dreptate, nebunia în loc de înțelepciune, necumpătarea în loc de cumpătare, robia în loc de bărbăție. Căci acestea sunt cele patru virtuți generale: dreptatea, înțelepciunea, cumpătarea și bărbăția, care cârmuiesc cele trei părți ale sufletului, însănătoșindu-le. Iar cele trei părți bine cârmuite opresc simțurile de la cele necuvenite. Și astfel mintea având liniște, o dată cu puterile ei sunt cârmuite după Dumnezeu și i se spun, luptă cu bărbăție în războiul mintal (inteligibil). Dacă i se tulbură puterile, din neatenție, fiind biruită de atacurile celui viclean, calcă poruncile dumnezeiești. Iar călcării îi urmează în chip sigur, sau pocăința pe măsura ei, sau osânda în veacul ce va să vie. Bine este deci ca mintea să fie pururea trează, prin ceea ce, statornicindu-se în rânduiala ei cea după fire, se face păzitoare adevărată a poruncilor dumnezeiești.

19. Sufletul e împrejmuit și îngrădit cu ziduri de către duhurile răutății și legat cu lanțurile întunericului,

neputând, din pricina întunericului din jurul său, să se roage cum vrea. Căci este legat într-un ascuns, fiind orb cu ochii dinlăuntru. Deci când va începe să se roage lui Dumnezeu și să vegheze prin rugăciune, se va izbăvi prin rugăciune de întuneric, căci altfel nu poate să se izbăvească. Atunci sufletul poate cunoaște că înăuntru, în inimă, este o altă luptă și o altă împotrivire ascunsă și un alt război, al gândurilor duhurilor răutății. Aceasta o mărturisesc și Sfintele Scripturi, zicând: "De se va urca duhul celui ce stăpânește asupra ta, să nu lași locul tău". Iar locul minții este statornicia ei fermă în virtute și trezvia. Căci este o statornicire și în virtute și în păcat. Fiindcă zice: "Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n-a stătut".⁸ Iar Apostolul zice: "Stați deci, încingându-vă mijlocul vostru într-un adevăr".

20. Să ne ținem de Hristos cu tărie, ca să-L primim pe acesta cei ce ne luptăm din suflet neconținut și ca să nu plece Iisus, aflându-se în locul sufletului multime de gânduri. Dar fără osteneala sufletului, nu-L putem ține cu tărie. Să pipăim viața Lui cea în trup, ca să petrecem pe a noastră într-un smerenie, și să ne prindem de patimile Lui, ca să răbdăm necazurile noastre, râvnindu-L pe El. Să gustăm iconomia Lui cea negrăită și pogorătoare pentru noi, ca din gustarea sufletului cel dulce să cunoaștem că "bun este Domnul". Dar peste toate acestea, sau și înaintea tuturor, să credem neîndoios în El și în cele ce zice. Să așteptăm în fiecare zi purtarea Lui de grijă care vine la noi, și când se nimerește să vie, să o primim cu mulțumire, cu îmbrățișare și cu râvnă, ca să învățăm să privim numai la Dumnezeu, care cârmuiește toate prin rațiunile dumnezeiești ale

înțelepciunii. Iar cînd vom face toate acestea, nu vom mai fi departe de Dumnezeu, dacă evlavia este desăvîșire fără sfîrșit, cum a zis careva dintre bărbații purtători de Dumnezeu și desăvîșiți cu duhul.⁹

21. Cel ce-și răscumpără viața sa bine, îndeletnicindu-se cu gândul și cu pomenirea morții, și furându-și cu înțelepciune mintea de la patimi, obișnuiește să vadă îndată venirea momelilor drăcești, mai ager decât acela care s-a hotărât să petreacă fără gândul morții. Acesta vrînd să-și curățească inima numai de dragul cunoștinței și nemîntuind-o printr-un gând întristător, închipuindu-și uneori că-și stăpînește prin dibăcie toate patimile pierzătoare, este legat, fără să știe, de cea mai rea decât toate și cade adeseori, neavînd pe Dumnezeu, în mândrie. Aceasta trebuie să vegheze cu tărie, ca nu cumva, înfumurându-se, să-și piardă mințile. Căci, precum zice Pavel, sufletele care adună cunoștințele de ici de colo obișnuiesc să se trufească față de cei pe care îi socotesc mai mici. În sufletele acestea cred că nu se află nici măcar scînteie din dragostea ziditoare. Iar cel ce cugetă cu zăbovire la moarte, vîzînd năvălirile dracilor mai ager decât cel ce face altfel, le aruncă izgonindu-le.

22. Pomenirea bucuroasă a lui Dumnezeu, adică a lui Iisus, obișnuiește să împrăstie cu iuțimea inimii și cu încruntarea (oțărîrea) mîntuitoare toate vrăjile gândurilor, înțelesurile, cuvintele, nălucirile, chipurile întunecoase și, simplu vorbind, toate mijloacele prin care luptă cu aprindere a toate pierzătorul, căutînd să înghită suflete. Iar Iisus cel chemat le arde pe toate cu ușurință. Căci în nimic altceva nu se află mîntuirea noastră, decât în Hristos Iisus. Aceasta a spus-o însuși Mîntuitorul:

"Fără de mine nu puteți face nimic".¹⁰

23. Deci să păzim cu toată străjuirea inima noastră în tot ceasul, chiar și în clipa cea mai mică, dinspre gândurile care întunecă oglinda sufletului, în care obișnuiește să se întipărească și să se zugrăvească luminos Iisus Hristos, înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu Tatăl. Și să căutăm neîncetat înlăuntrul inimii Împărăția Cerurilor, grăuntele de muștar, mărgăritarul și aluatul, și toate celelalte le vom afla în chip tainic, de ne vom curăți ochiul minții. De aceea Domnul nostru Iisus Hristos a zis: "Împărăția Cerurilor este înlăuntrul vostru", arătînd dumnezeirea care se află înlăuntrul inimii.

24. Trezvia curată luminos conștiința, iar aceasta curățită izbucnește îndată, ca o mare lumină acoperită, alungînd marele întuneric. Iar acesta fiind alungat, conștiința, prin trezvie neconținută și adevărată, descoperă la rîndul ei cele ce se mișcă pe ascuns. Și prin minte învățată cu trezvie lupta nevăzută și războiul mintal (inteligibil), cum trebuie să arunce cu sulița în lupta de doi și să lovească la țintă cu gânduri ascuțite și să nu fie mintea lovită, adăpostindu-se lângă Hristos de înțepăturile lăncilor și dorind lumina în loc de întunericul vătămător. Cel ce-a gustat din lumină înțelege ce zic. Gustarea din lumină flămânzește și mai mult sufletul ce se hrănește cu ea, care nu se satură niciodată, ci cu cât mănîncă mai mult, flămânzește mai tare, lumina atrăgînd mintea, ca soarele ochii. Acest lucru nu se poate tâlcui, căci nu se tâlcuiește prin cuvînt, ba, vorbind mai adevărat, experiența celui ce-l pătîmește sau e străpuns de el îmi poruncește să tac. Dar mintea vrea să se desfăteze în a grăi

despre cele ce spun în cuvintele: "Urmăriți pacea cu toții și sfințenia, fără de care nimenea nu va vedea pe Domnul". E vorba de dobândirea dragostei și a curăției, căci acestea sunt pacea și sfințenia.

25. Trebuie să înarmăm iuțimea numai împotriva dracilor, care ne asupresc prin gânduri, și numai împotriva lor trebuie să ne mâniem. Iar felul războiului de fiecare ceas din noi ascultă-l și împlinește-l, unește-ți rugăciunea cu trezvia căci trezvia curățește rugăciunea, iar rugăciunea pe cea care o curățește. Fiindcă trezvia, privind neîntrerupt, cunoaște pe cei ce intră. Și împiedicându-le puțin intrarea, cheamă în ajutor pe Domnul Iisus Hristos, ca să alunge pe vrăjmașii vicleni. Iar rugăciunea îi împiedică, împotrivindu-li-se. Și Iisus cel chemat izgonește pe draci împreună cu nălucirile lor.

26. Păzește-ți mintea cu mare osârdie înăuntru. Și când pierzi un gând, împotrivește-i-te îndată și cheamă pe Hristos pentru izgonirea lui. Și dulce Iisus, încă vorbind tu, îți va grăi: Iată sunt aci, ca să-ți dau ajutor. Iar tu, după ce s-au liniștit toți acești vrăjmași, prin rugăciune, ia seama iarăși la minte. Căci, iată iarăși, alte valuri mai multe ca-nainte, năvălind unul după altul și sufletul plutind pe ele. Dar iată iarăși Iisus, trezit de ucenic și certând, ca un Dumnezeu, vântul cel rău. Și bucurându-te de un răgaz din partea acestora, fie de un ceas, fie de o clipă, preamărește pe Cel ce te-a mântuit și gândește-te la moarte.

27. Să umblăm cu toată luarea aminte a inimii întru simțirea sufletului. Căci luarea aminte și rugăciunea, întovărășite în fiecare zi, se mișcă asemenea căruței de

foc a lui Ilie, făcând ușor și ducând pe cel ce se împărtășește de ele în înălțimea cerului. Dar ce zic? Cel ce a dobândit trezvia, sau se străduiește să o dobândească, s-a făcut inimă fericită și cer mintal (inteligibil), cu soare, lună și stele, și încăpere a lui Dumnezeu cel necuprins, în temeiul vederii și al urcușului tainic. Lui trebuie să socotească acela a-I aduce lauda virtuții dumnezeiești, trecând, cu ajutorul Domnului și cu râvnă, cuvintele în fapte. Acela împiedicând cu o oarecare silă cele cinci simțuri de la ce știe că vatămă sufletul face minții sale mai ușoare lupta și războiul inimii. Deci depărtează pe toți cei de afară prin cugetările pe care le cunoști și războiește toate gândurile născute de ei înăuntru, prin dumnezeieștile netrupești meșteșuguri. Alungă cu osteneala privegherilor plăcerile. Fii înfrânat în privința mâncărilor și băuturilor și subțiază-ți îndeajuns trupul, ca să-ți faci ușor războiul inimii, ajutându-ți prin aceasta ție și nu altuia. Pedepsește-ți sufletul cu gândul morții și cu pomenirea lui Iisus Hristos adună-ți mintea împrăștiată. Căci nopțile mintea e luminată mai mult de vederile strălucite ale lui Dumnezeu și ale celor dumnezeiești.

28. Să nu lepădăm nici ostenele nevoinei trupești. Căci din pământ răsare grâul iar din acestea odrăsește bucuria duhovnicească și experiența celor bune. Și să nu ne socotim nici conștiința care ne grăiește despre cele mântuitoare și despre cele ce trebuie să le facem, care ne spune neconținut despre datorile noastre. Mai ales dacă se întâmplă să fie curățită prin trezvia lucrătoare și subțire a minții. Căci atunci obișnuiește să scoată la arătare judecății chibzuite și neîndoioase pentru curăția

ei. De aceea nu trebuie să o nesocotim; căci ea vestește înăuntru viața cea plăcută a lui Dumnezeu și mustră sufletul cu neîndurare. Iar când cugetul e pătat de păcate, ea arată calea de îndreptare a greșelii, îndemnând inima care a greșit să se pocăiască, înfățișându-i leacul printr-o grăire cuceritoare.

29. Fumul, care iese din lemne, este greu ochilor, dar le arată lumină și desfătează pe cei ce i-a întristat mai-nainte. Tot așa atenția, care privește neconținut, produce greutate, dar venind în rugăcine Iisus cel chemat, luminează inima. Căci pomenirea Lui aduce, deodată cu luminarea, cea mai mare dintre bunătăți.

30. Vrajmașul nostru obișnuiește să tulbure mintea noastră și să mănânce pământ și să ne poștească împreună cu acela. El dorește ca chipul lui Dumnezeu să se târască pe pânțele. De aceea zice Dumnezeu: "Vrajmașie voi pune între tine și el".¹² Din pricina aceasta trebuie să respirăm pururea pe Dumnezeu, ca prin aceasta să trecem peste fiecare zi nerăniți de săgețile aprinse ale diavolului. "Îl voi acoperi pe el, zice, că a cunoscut numele meu"; și iarăși: "Aproape este de cei ce se tem de El, mântuirea Lui".

31. Fericitul Apostol, vasul alegerii, care grăiește în Hristos, având o mare experiență a războiului lăuntric și mintal (inteligibil), care ne este nouă înșine nevăzut, scrie Efesenilor: "Nu este lupta noastră împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, a stăpânilor, a căpeteniilor întunericului veacului acestuia, a duhurilor răutății întru cele cerești".¹³ Iar Apostolul Petru zice: "Stați treji, privegheați, că potrivnicul nostru diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să

înghită, căruia stați împotrivă, tari în credință".¹⁴ Iar Domnul nostru Iisus Hristos, vorbind despre feluritele dispoziții ale celor ce ascultă cuvintele Evangheliei, zice: "Apoi vine diavolul și ia cuvântul din inimă", săvârșind adică furtul prin uitarea cea rea, "ca nu cumva, crezând, să se mântuiască".¹⁵ Iar Apostolul zice iarăși: "Căci mă veselesc întru omul dinlăuntru cu legea lui Dumnezeu, dar văd o altă lege oștindu-se împotriva legii minții mele și robindu-mă".¹⁶ Toate acestea le-au spus ca să ne învețe și să ne facă cunoscută uitarea.

32. Cunoștința obișnuiește să îngâmfe, făcând pe om să-și închipuie că e mai presus de mulți, dacă e lipsit de învinovățirea de sine și de smerenie. Să cugetăm deci ca cei ce au cunoștința neputinței lor, ascultînd pe cel ce zice: "Fraților, eu nu mă socotesc încă să fi ajuns; ci una știu: cele dindărăt uitându-le și spre cele dinainte întinzându-mă, la țintă alerg, spre cununa chemării de sus a lui Hristos".¹⁷ Și iarăși: "Eu așa alerg, nu ca fără țintă, și așa mă lupt, nu ca unul ce bat aerul cu pumnii, ci-mi supun și-mi strunesc trupul, ca nu cumva, vestind altora, să mă dovedesc eu însumi necercat". Vezi câtă smerenie împreună cu alegarea spre virtute? Vezi ce smerenie la Sfântul Pavel, cel atât de mare? Hristos, zice, a venit în lume să mântuiască pe păcătoși "dintre care cel dintâi sunt eu". Deci nu e nevoie să ne umilim, dacă ne este proprie puținătatea firii, căci ce este mai neînsemnat ca țărâna? Trebuie să ne aducem aminte de Dumnezeu, dacă pentru aceasta am fost făcuți, dar să ne nevoim și cu înfrânarea, ca să alergăm ușori întru Domnul.

33. Cel ce s-a predat pe sine gândurilor rele e cu

neputință să se curățească de păcate după omul dinafară. Și dacă n-au fost smulse din inimă gândurile rele, nu se poate să nu fie scoase la arătare în fapte. Pricina privirii desfrânate stă în desfrânarea și întunecarea ochiului dinăuntru. Iar pricina dorinței de a auzi lucruri de rușine stă în aceea că urechile sufletești ascultă cele ce le șoptesc împotriva noastră dracii nerușinați dinăuntru. Suntem datori deci în Domnul să ne curățim pe noi înșine înăuntru și în afară și să păzim fiecare simțurile noastre și să curățim pe fiecare în parte de lucrările pătimase și de greșeli. Și precum înainte, când întru neștiința noastră petreceam în lume în deșertăciunea minții noastre, slujeam cu toată mintea și cu simțurile amăgirile păcatului, tot așa trebuie acum, după ce ne-am mutat la viața cea după Dumnezeu, să slujim cu toată mintea și cu simțurile Dumnezeului celui viu și adevărat și dreptății și voii lui Dumnezeu.

34. Întâi este atacul (momeala), apoi însoțirea, pe urmă consimțirea (învoirea), apoi robirea, pe urmă patima îmbibată de obișnuință și continuitate. Iată biruința luptei dusă împotriva noastră. Așa stabilesc și Sfinții Părinți.

35. Atacul spun că este gândul simplu, sau chipul lucrului născut de curând în inimă, ce se arată minții. Însoțirea stă în convorbirea cu ceea ce s-a arătat, fie cu patimă, fie fără patimă. Consimțirea este învoirea bucură a sufletului cu ceea ce s-a arătat. Robirea este ducerea fără voie a inimii, sau amestecarea hotărâtă și nimicitoare a celei mai bune stări a noastre, cu lucrul respectiv. Iar patima este ceea ce se află cuibărit de multă vreme cu împătımire în suflet. Dintre toate, cea

dintâi e fără păcat; a doua nu totdeauna; a treia după starea celui ce luptă. Iar lupta e pricină sau de cununi sau de pedepse.

36. Robirea se face în alt chip în vremea rugăciunii, și în alt chip când ne rugăm. Iar patima supusă, fără îndoială, sau pocăinței potrivnice, sau muncilor viitoare. Prin urmare, cel ce se împotrivește, sau nu se supune începutului, adică atacului, a tăiat dintr-o dată toate relele ce urmează. Aceasta e lupta dracilor vicleni împotriva monahilor și a celor ce nu sunt monahi. Aceasta e înfrângerea și biruința, precum am zis. Și din biruință vin sau cununile sau pedepsele pentru cei ce au greșit și nu s-au pocăit. Să luptăm deci cu mintea împotriva lor, ca să nu aducem la fapte sensibile păcătoase voile lor rele, ci, tăind păcatul din inimă, să aflăm înlăuntrul nostru Împărăția Cerurilor. Să păzim curăția inimii noastre și căința (străpungerea) statornică față de Dumnezeu, prin această prea frumoasă lucrare.

37. Mulți dintre monahi nu cunosc amăgirea minții ce le vine de la draci. Se îndeletnicesc cu făptuirea, neavând grijă de minte. Fiind simpli și neformați, plutesc în viață fără să guste, socot, curăția inimii, ignorând cu totul întunericul patimilor dinăuntru. Drept aceea toți câți nu cunosc lupta de care vorbește Pavel, și nu sunt îmbibați de bine prin cercare, socotesc căderi numai păcatele cu lucrul, neluând în seamă înfrângerile și biruințele cu gândul. Deoarece nici privirea nu le poate vedea, fiind tănuite și cunoscute numai de Dumnezeu, Conducătorul luptei și conștiinței celui ce luptă. Acestora socot că li s-a spus cuvântul din Scriptură: "Și au spus pace, dar nu era pace". Deci sunt între frați, din simplitate,

unii de felul acesta. Ei doresc și se silesc cât pot să se ferească de faptele rele cu lucrul. Dar în cei ce au dorința să-și curețe vederea sufletului e o altă lucrare a lui Hristos și o altă taină.

38. Pomenirea limpede a morții cuprinde cu adevărat multe virtuți. Ea naște plânsul, îndeamnă la înfrânarea de la toate, aduce aminte de gheenă, e maica rugăciunii și a lacrimilor, păzitoarea inimii, neîmpătımirea de țărână, tăsnire de înțelegere și dreaptă socoteală, ale căror roade sunt frica îndoită de Dumnezeu și curățirea gândurilor pătimase din inimă. Ea deci cuprinde multe porunci ale Domnului. Prin ea a văzut războiul cel greu de fiecare ceas, care face grijă multora dintre luptătorii lui Hristos.

39. O întâmplare sau o supărare ce vine pe neașteptate întinează nu puțin atenția cugetării. Scoțând mintea din preocuparea cea înaltă, virtuoasă și bună, ea o abate spre gâlcevi și certuri păcătoase. Iar pricina acestei pierderi a noastre stă în aceea că nu suntem cu grijă la cele ce ni se întâmplă.

40. Nu ne va întina și nu ne va întrista nici una din supărările ce ne vin în fiecare zi, o dată ce vom ști și vom cugeta aceasta întotdeauna. De aceea zice dumnezeiescul Apostol Pavel: "Sunt mulțumit întru neputințe, întru batjocuri și întru nevoi"; și: "Toți cei ce vor să viețuiască cu bună cinstire întru Hristos Iisus vor fi prizonieri". A lui să fie slava, în veci, Amin.

Ioan Carpatiul

Cu privire la timpul în care a trăit Ioan Carpatiul păreri erau împărțite. Acum se socotește ca aproape sigur că a trăit în v. 7 și că a fost episcop al insulei Carpathos din Dodecanez (între Rodos și Creta), potrivit titlului ce i-l dau cele mai bune manuscrise ale lui.¹

Un Ioan, episcop de Carpathos, iscălește în actele Sinodului III din Constantinopol de la 680.² Înainte de-a fi episcop se pare că a dus viață chinovială într-una din mănăstirile insulei.

Unele manuscrise și Nicodim Aghioritul în Filocalia greacă îi zic sfânt.

Scrierea cuprinsă în Filocalia greacă³ și pe care o dăm în volumul de față e amintită de Fotie.⁴

După Fotie scrierea cuprindea 100 de capitole. Tot în 100 de capitole e împărțită în cele mai multe manuscrise (afară de adresă). În cod. Parisinus gr. 1166 (sec. XI), care a servit de bază ediției lui Nicodim Aghioritul, cuprinde 101 de capitole (afară de adresă). Dar cap. din urmă se pare că nu face parte din corpul centuriei, având un titlu deosebit, o unitate a lui și o lungime disproporționat de mare față de celelalte capitole (ar forma cam a 6-a parte din centurie). E o piesă aparte care probabil că a fost trimisă deodată cu centuria acelorasi monahi,

ca răspuns la o întrebare mai particulară a unora dintre ei.⁵

În afară de această scriere, Ioan Carpatiul mai are una. Ea poartă diferite titluri. În unele manuscrise se numește "Capete teologice și gnostice", în altele "Capete practice" și iarăși în altele "Capete despre cel nenăscut și cele născute, despre bine și frumos, știință naturală și ascetică".⁶ Ea nu e pomenită de Fotie. Disdier spune că e mai interesantă ca scrierea dinainte, măcar că n-a avut aceeași răspândire. E numită și ea Centurie, dar are mai multe capitole. (În unele manuscrise sunt 115, în altele 116 și iarăși în altele 114). Ea n-a fost încă editată în textul original, ci tot numai într-o traducere imperfectă și incompletă a lui Pontanus.⁷

S-a spus că ideile din aceste scrieri sunt foarte apropiate de-ale lui Sf. Maxim Mărturisitorul.⁸ Nouă însă nu ni se pare. Ele sunt mai degrabă foarte înrudite cu ideile lui Isihie și Filotei Sinaitul, formând aceeași familie spirituală. Preocuparea lui principală e aceeași trezvie și rugăciune a lui Iisus. Folosește și el imaginea păsării oxipterix ca și Isihie. Scrisul lui Ioan Carpatiul are aceeași aplicare vie, directă la viața duhovnicească. Adeseori autorul știe să adapteze într-o formă nouă imagini luate din Psalmi. De pildă gândurile pătimășe din cugetare sunt comparate cu un zid, pe care mintea trebuie să-l treacă printr-un mare efort (Cap. mâng. 5). Definițiile lui surprind adeseori prin noutatea vreunei nuanțe, chiar dacă ideea generală am întâlnit-o și la Sf. Maxim. Astfel pomeneste și Ioan Carpatiul de cele trei cunoașteri: practică, naturală, teologică. Dar "bărbații celei dintâi pot deveni doctori și magistri; ai celei de-a doua îngeri (și e mai acomodat scopul naturii oamenilor

cu aceasta decât cu prima); a treia ne inițiază în însuși Cuvântul ființial" (Cap. gnost. 12, după textul latin). Sau: "Dacă ne-am cunoaște cum ne-am făcut noi înșine prin păcate, am înțelege cum ne-a făcut Dumnezeu după natură" (Cap. gnost. 79).

Iată și câteva modele de definiții pregnante: "Frica exagerată de sărăcie naște sărăcia" (Cap. gnost. 61); "Părerea înaltă despre știința proprie lipsește de știință" (Cap. gnost. 14); "Dacă crinii cresc mai cu seamă în văi, inima care se face vale prin umilință va naște și ea crini" (Cap. gnost. 15).

Ale cuviosului părintele nostru

Ioan Carpatiul

Una sută capete de mângâiere, către monahii
din India care i-au scris lui

Când unii dintre cei ce vin cu vreo cerere la împărății pământești le aduc flori de vară, nu numai că nu sunt alungați, ci primesc chiar și anumite daruri. Deci și eu, la porunca voastră, împrumutând din toate părțile o sută de cuvinte bune și aducându-vi-le vouă, care aveți petrecerea în ceruri, nădăjduiesc să fiu bine primit și să capăt în schimb de la voi darul rugăciunilor.

1. Pe cât este de vecinic Împăratul tuturor, neavând nici început, nici sfârșit al Împărăției Sale, pe atât este mai aducătoare de câștig sânguința celor ce și-au ales să se ostenească pentru virtuți. Căci cinstirile vieții de față, chiar de ar fi foarte strălucite, se destramă în chip sigur deodată cu viața aceasta. Dar cele împărțite de Dumnezeu celor vrednici, fiind dăruite împreună cu nestricăciunea, rămân de-a pururi.

2. Fericitul David, făcând să cânte lui Dumnezeu toată zidirea, a pomenit de Îngeri și de toate Puterile nevăzute, apoi s-a coborât până la pământ, căci nu voia să se țină departe nici de fiare, nici de dobitoace, nici de păsări, nici de târătoare. Fiindcă socotea că și acestea trebuie să se închine Făcătorului prin cântare, voind ca tot ce a fost făcut de El să aducă același dar. Cum ar suferi

atunci monahul, care se aseamănă "cu aurul din Ofir",¹ să se moleșească vreodată, sau să se lenevească de la cântarea de laudă?

3. Precum focul învăluia rugul, dar nu-l ardea, așa și la cei ce au primit darul nepătimirii, chiar de ar purta un trup foarte greu și foarte aprins, căldura trupului nu tulbură și nu întinează întru nimic trupul său mintea. Căci glasul Domnului a desfăcut flacăra de fire. Fiindcă voia și cuvântul lui Dumnezeu a despărțit cele unite după fire.

4. Luna crescând și iarăși scăzând arată starea omului, care aci face cele bune și aci păcătuiește, apoi se întoarce prin pocăință la viața virtuoasă. Deci nu s-a pierdut mintea celui ce a greșit, cum socotesc unii de la voi, precum nu se micșorează trupul lunii, ci lumina ei. Omul își recâștigă așadar iarăși strălucirea sa prin pocăință, precum luna, după ce s-a mistuit, se îmbracă iarăși de la sine cu lumina. Căci "cel ce crede în Hristos, de va și muri, viu va fi"; "și va cunoaște, zice, că Eu Domnul am grăit și voi face".²

5. De se va răscula în cugetul tău roiul gândurilor urâte și slăbind vei fi biruit, să știi că te-ai despărțit pentru o vreme de harul dumnezeiesc. De aceea ai și fost dat pe mâna căderii tale, după o dreaptă judecată. Drept aceea luptă să nu fii lipsit niciodată de har, din nepurtarea de grijă, nici pentru o clipă. Iar de vei putea să te ridici din alunecare și să treci peste zidul³ gândurilor pătimase și peste atacurile întinate neconținute, aduse de marea dibăcie a vrăjmașilor, să nu uiți de darul dat ție de sus. Căci zice Apostolul: "Nu eu, ci harul lui Dumnezeu, care

e cu mine",⁴ a lucrat o astfel de biruință și m-a ridicat din gândurile întinate ce s-au sculat asupra mea, și m-a izbăvit de bărbatul nedrept,⁵ adică de diavolul, și de omul cel vechi. Pentru aceasta, ușurat de aripa Duhului și slobozit de povara trupului, am putut zbura deasupra dracilor ce umblă să vâneze și să prindă mintea omească cu patima plăcerii, pe care i-o arată, atrăgând-o cu sila spre ea. Cel ce m-a scos prin urmare din Egipt, adică din lumea pierzătoare de suflet, Acesta este cel ce, luptând pentru mine cu braț ascuns, a biruit pe Amalec și mi-a dat nădejdea că Domnul va zdrobi de la fața noastră și celelalte neamuri ale patimilor necuvioase. Acesta este Dumnezeuul nostru, care ne va da înțelepciune și putere (căci cine sunt aceia care, luând înțelepciune, nu au luat și puterea Duhului, spre a birui pe vrăjmași), "acesta va înălța capul tău peste vrăjmașii tăi⁶ și-ți va da ție aripi ca de porumb și, zburând, te vei odihni la Dumnezeu".⁷ Pune-va Domnul "arc de aramă în brațele tale",⁸ arătându-te tare, ager și viguros împotriva vrăjmașului și împiedicând sub tine pe toți cei ce-ți stau împotrivă.⁹ Pune deci în socoteala Domnului harul curăției, mulțumindu-I că nu te-a închis în mâinile voilor trupului tău, ale sângelui și ale duhurilor stricăcioase și necurate, care le întărită pe acestea, ci te-a întărit pe tine cu dreapta Lui. Zidește-i jertfelnic ca Moise după ce a pus pe fugă pe Amalec. "Pentru aceasta mărturisi-mă-voi ție, Doamne, și numele Tău voi cânta",¹⁰ mărink puterile Tale, că ai izbăvit de stricăciune viața mea și m-ai răpit din cursele și săgetăturile răutății viclene, învechite și cu multe fețe.

6. Dracii cei vicleni învioresc, înnoiesc, înalță și înmulțesc în noi patimile spurcate. Iar meditățile

cuvântului dumnezeiesc, și mai ales cele ce se fac cu vărsare de lacrimi, omoară patimile și le risipesc, chiar dacă sunt vechi, și fac să înceteze treptat lucrările lor păcătoase, stricătoare de suflet și de trup. Numai noi să nu ne lenevim de a stăruie pe lângă Domnul prin rugăciune și prin nădejde neslăbită și neînfricată.

7. De ce își întocmește Hristos laudă din gura credincioșilor prunci cu răutatea, dacă nu ca să surpe prin cântare pe vrăjmașul și pe răzbunătorul, care mult ne asuprește (vrăjmaș al virtuților și răzbunător al păcatului)?¹¹ Deci și noi, lăudând întru simplitatea inimii pe Stăpânul, vom zdrobi și vom surpa uneltirile vrăjmașului. "Că întru mulțimea slavei tale, ai zdrobit războaiele și pe vrăjmașii ce ne războiesc".

8. Dacă cineva e după înfățișare născut fără de vreme, se zice că acum își mănâncă jumătate din cele trupesti, iar cealaltă jumătate în veacul viitor. Căci "fiecare își va mânca rodurile căii sale".¹²

9. Monahul este dator să aleagă postul cel mai frumos, să nu se lase robit de patimi și să poarte de grijă pururea de cea mai deplină liniște (isihie).

10. Dracii, care urăsc sufletele noastre, dau unora în gând să ne aducă oarecare laude reci, apoi ne îndeamnă să le îmbrățișăm plini de bucurie. Dacă prin aceasta ne vom umfla prin înalta părere de noi înșine și vom face loc în noi slavei deșarte, nu vor pregeta vrăjmașii să ne robească.

11. Primește mai bine pe cel ce te batjocorește decât pe cel ce te laudă, de care s-a scris că nu se deosebește întru nimic de cel ce blestemă.¹³

12. Când, sârguindu-te pentru virtutea postirii, nu o poți dobândi din pricina neputinței, și cu inima zdrobită te întorci cu mulțumire către Purtătorul de grijă și Judecătorul tuturor, însuși faptul de a mulțumi milostivirii lui Dumnezeu ți se va pune la socoteală,¹⁴ numai să te arăți pururea umilit înaintea Domnului și să nu te înalți față de nici un om.

13. Știind vrăjmașul că rugăciunea ne este nouă apărătoare, iar lui vătămătoare, și silindu-se să ne desfacă de ea, ne împinge la pofta științelor elinești, de la care ne-am depărtat, și ne îndeamnă să ne ocupăm cu ele. Să nu ascultăm de el, ca nu cumva, depărtându-ne de la legile plugăriei noastre, să culegem, în loc de smochini și struguri, spini și măracini. "Căci înțelepciunea lumii acesteia s-a socotit nebunie la Dumnezeu".¹⁵

14. "Bucurie mare, zice, vă vestesc vouă, care va fi pentru tot poporul",¹⁶ nu numai pentru o parte a poporului; ci "tot pământul să se închine și să cânte ție",¹⁷ nu numai o parte a lui. Iar a cânta nu este propriu celor ce se roagă cerând (implorând tânguitor) ceva, ci celor ce se veselesc. Dacă este așa, să nu ne descurajăm, ci să străbatem viața de aici cu voieșie, cugetând la bucuria și la veselia aceea care este de la El. Dar veselia să o amestecăm cu frica dumnezeiască, precum zice: "Bucurați-vă întru Domnul, cu cutremur".¹⁸ Căci și cele din jurul Mariei au alergat cu frică și cu bucurie de la mormânt, ca și noi să ieșim din mormântul cel inteligibil, cu frică și cu bucurie. M-aș minuna să fie fără frică, o dată ce nimeni nu este fără de păcat, chiar Moise, sau chiar Petru Apostolul să fie. Dar în unii ca aceștia dragostea dumnezeiască, care a biruit, scoate afară frica în vremea ieșirii.

15. Ai Scriptura mărturie că cineva, chiar pătimăș fiind, dacă crede cu toată inima și cu smerenie, primește harul nepătimirii. Căci zice: "Astăzi vei fi cu mine în rai";¹⁹ sau "Credința ta te-a mântuit, mergi în pace",²⁰ în pacea preafericitei nepătimiri, și celelalte de felul acesta; sau: "Toamna²¹ se coc strugurii"; sau: "Fie vouă după credința voastră".²²

16. Când, urând patimile, suntem tulburați și mai tare de gândurile nerușinate ale dracilor, să ne sprijinim și mai mult pe credința în Domnul și să ne facem și mai întărită nădejdea în bunurile veșnice făgăduite, de care se silesc vrăjmașii să ne lipsească și să ne înstrăineze, din pizmă. Căci dacă n-ar fi foarte mari acele bunuri, n-ar arde dracii de o atât de mare pizmă împotriva noastră și nu ne-ar săgeta așa de des cu gânduri întinate, crezând că își vor sătura furia lor și ne vor împinge la deznădejde, prin supărarea multă și cu anevoie de purtat.

17. Unii spun că făptuirea este cunoștința cea mai adevărată. Drept aceea siliți-vă să vă arătați credința și cunoștința mai mult prin fapte. Căci cel ce se mândrește numai cu cunoștința va auzi: "Pe Dumnezeu mărturisesc că îl știu, dar prin fapte îl tăgăduiesc".²³

18. Dracii se silesc să spurce pe nevoitor, prin năluciri rușinoase și prin scurgerea sămânței, cele mai adeseori în vremea praznicelor și a sfintelor slujbe, și mai ales când vrea cineva să se apropie de masa cea de taină. Dar nici prin aceasta nu vor răni sau slăbi pe cel obișnuit să poarte toate cu răbdare și cu vitejie. "Deci să nu se laude împotriva noastră cei strâmbi ca cei drepti".²⁴

19. Vrăjmașii se răzbună pe purtarea și râvna ta,

pălmuiindu-ți sufletul cu încercări felurite și negrăite. Dar din necazurile multe și nespuse ți se împletește cununa; și "întru neputințe se desăvârșește puterea lui Hristos",²⁵ și în stările triste ale sufletului obișnuiește să înflorească harul Duhului. "Că a răsărit celor drepti lumina în întuneric". Să ținem numai îndrăznirea și lauda nădejdi tare până la sfârșit.

20. Nimic nu obișnuiește să piardă așa de mult virtutea, ca luarea ei în râs, batjocura și vorbăria deșartă. Dar iarăși nimic nu înnoiește așa de mult sufletul învechit și nu îl face să se apropie de Dumnezeu, ca frica de Dumnezeu, atenția cea bună, cugetarea neîncetată la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugăciunea și urmărirea câștigului din privegheri.

21. Multă destoinicie și mult folos câștigă sufletul dacă rabdă cu tărie orice necaz, fie că vine de la oameni, fie de la draci, și dacă știe că suntem datori să purtăm ostenelile și să nu învinuim pe nimeni decât pe noi înșine. Căci cel ce învinuiește pe altul pentru necazurile sale a alunecat din dreapta judecată a ceea ce se cuvine.

22. Se întâmplă uneori ca, înmulțindu-se ispitele, omul să se depărteze de la scaunul de-a dreapta, chiar dacă e sânguitor, adică să iasă din rânduiala lui, "toată înțelepciunea și tot meșteșugul lui fiind înghițit", cum zice Scriptura.²⁶ Aceasta, ca să nu ne încredem în noi înșine și să nu se laude Israel, zicând: "Mâna mea m-a izbăvit pe mine". Dar nădăjduiește că vei fi așezat iarăși în starea frumoasă de mai înainte, fiind alungat și căzând de la tine cel viclean, prin porunca dumnezeiască. Căci acesta ne ațâță să privim și să auzim toate cu patimă și ne împinge spre păcat. Învăluindu-ne

mintea ca într-o ceață groasă, el face și trupul să simtă o greutate și o povară negrăită. Iar rațiunea cea firească, ce e simplă și neprefăcută, asemenea copiilor de curând născuți, o face complicată și foarte expertă în tot felul de păcate, otrăvind-o și scoțând-o din firea ei prin aplecarea în două părți.

23. Mare lucru este omul care crește înlăuntru și sporește în virtuți. Dar această ființă mare se teme de păcat, ca elefantul de șoarece, "ca nu cumva, după ce a vestit altora, el însuși să ajungă de lepădat".²⁷

24. Nu numai aproape de sfârșitul lumii va grăi diavolul cuvinte împotriva Celui Prea Înalt, cum zice Domnul, ci și acum se întâmplă uneori că trimite prin gândurile noastre huliri grele către cer și grăiește ocări împotriva Celui Prea Înalt, a fapturilor Lui și a sfințelor lui Hristos taine. Dar noi stând pe piatra cunoștinței, nu ne tulburăm de acestea, nici nu ne minunăm de îndrăzneala blestematului, ci stăruind în credință și în rugăciune fierbinte și împărtășindu-ne de ajutorul de sus, izgonim pe vrăjmaș.

25. Când sufletul iese din trup vrăjmașul dă năvală asupra lui, războindu-l și ocărându-l cu îndrăzneală și făcându-se pârâș amarnic și înfricoșat al lui pentru cele ce a greșit. Dar atunci se poate vedea cum sufletul iubitor de Dumnezeu și prea credincios, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de păcate, nu se sperie de năvălirile și amenințările aceluia, ci se întărește și mai mult întru Domnul și zboară plin de bucurie, încurajat de Sfintele puteri care îl conduc, și împrejmuit ca de un zid de luminile credinței, strigând și el cu multă îndrăzneală diavolului viclean: Ce este ție și nouă,

înstrăinatule de Dumnezeu? Ce este ție și nouă, fugarule din ceruri și slugă vicleană? Nu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui i-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii lui față de noi și al mântuirii noastre cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmuiindu-l, ca pasărea numită oxypterix (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de dumnezeieștii Îngeri la locurile hotărâte lui, potrivit cu starea lui.²⁸

26. Chiar și o ispită mică, dacă e îngăduită, împiedică pe cel ce se sârguiește în înaintare. Să te încredințeze despre această echeneida, peștișorul cel atât de mic, care oprește numai cu atingerea o încărcătură foarte mare, împiedicând-o să înainteze. Și adu-ți aminte de cel ce zice: "Eu, Pavel (cel atât de mare), am vrut să viu o dată și încă o dată la voi, dar ne-a împiedicat Satana".²⁹ Dar să nu te tulburi pentru aceasta, ci luptă-te mai departe prin răbdare și vei avea parte de har.

27. Poate fi cineva foarte bogat în virtuți, dar dacă din nepăsare se abate de la ceea ce se cuvine, se ridică asupra lui fiii răsăriturilor rele de la Amalec și mai ales de la Madiam,³⁰ puterea cea iubitoare de curvie, împreună cu cămilele lor, adică cu amintirile pătimase, cărora nu este număr, și nimicesc toate roadele pământului, adică ale fapturii și ale deprinderii celei prea bune. Atunci sărăcește Israel și se împutinează cu sufletul și se vede

silit să strige către Domnul. Iar din cer se trimite gând bun, care imită pe Ghedeon prin multa credință și smerita cugetare. "Căci mia mea, zice, este cea mai smerită în Manasse",³¹ ca să lupt împotriva atâtor mulțimi cu trei sute de oameni slabi³² și să dobândească în chip minunat biruința împotriva vrăjmașilor, cu ajutorul harului.

28. Nu vei putea să calci peste aspidă și vasilisc,³³ și celelalte, dacă nu vei primi de la Dumnezeu, prin multă rugăciune, Îngeri apărători, care să te ridice cu mâinile lor și să te facă să fii mai presus de cugetul trupesc.

29. Când cineva, chiar dacă se luptă cu putere, va fi biruit, să nu se întristeze și să nu slăbească nicicum, ci ridicându-se să se încurajeze cu cuvintele lui Isaia, cântând unele ca acestea: "Întărindu-vă ați fost înfrânți, o, draci vicleni. Deci dacă iarăși veți izbândi, iarăși veți fi biruiți"; și "Sfatul pe care-l veți plănuți, îl va împrăstia Domnul, căci cu noi este Dumnezeu, cel ce ridică pe cei căzuți și face să fie tăiați vrăjmașii noștri, când ne pocăim".

30. Este cu neputință celui povățuit prin încercări să treacă prin ele fără întristare. Dar după acestea, de multă bucurie se umplu unii ca aceștia, și de lacrimi dulci și de gânduri dumnezeiești toți câți au cultivat osteneala și necazurile în inimile lor.

31. Deși Isaac a voit să binecuvânteze, iar Esau a alergat spre dorința binecuvântării, totuși n-au izbutit. Dumnezeu a miluit și a binecuvântat și a uns în duh nu pe acela pe care l-am voit noi, ci pe care l-a rânduit spre slujire mai înainte de a-l fi făcut. Deci să nu ne tulburăm, nici să pizmuim când vedem niscai frați vrednici de plâns

și prea mici, înaintând în virtute. Ai auzit doar și pe Domnul zicând: "Dă acestuia locul"³⁴ să se așeze la masă mai sus. Mă minunez mai degrabă de judecătorul care a judecat așa de înțelept și de negrăit în privința acestora, ca acela care este cel mai mic și mai de pe urmă să fie primul și să povățuiască, iar noi cei ce stăm înaintea aceluia cu nevoința și cu vremea, să rămânem la urmă. Deci pe fiecare om să-l privim după cum i-a împărțit Domnul: Căci s-a scris: "Dacă în Duhul trăim, în Duhul să umblăm"³⁵.

32. Nu primi niciodată ca cel ce este sub ascultarea ta să-ți zică: dă-mi pentru o vreme stăpânirea (libertatea) ca să dovedesc lucrul cutare sau cutare în privința virtuții și voi izbândi. Căci cel ce zice așa e vădit că-și face voia sa și înlătură rânduielele celei mai bune ascultări.

33. Pătimirile trupului și ale sufletului vor înceta, cum vei vedea, cu vremea și cu voia lui Dumnezeu, chiar dacă au crescut mult. Dar mila lui Hristos nu va înceta niciodată. Căci "mila Domnului, din veacul acesta și până în veacul viitor, va fi peste cei ce se tem de El."³⁶

34. Vistieriile împărătești se vor umplea de aur și mințile monahilor adevărați se vor umplea de cunoștințe.

35. Se întâmplă uneori că învățătorul e dat spre necinstire, suferind încercările pentru cei ce s-au folosit duhovnicește. Căci "noi, zice, suntem necinstiți și ocăriți și neputincioși, iar voi v-ați făcut slăviți și puternici întru Hristos"³⁷.

36. Gândul pătimăș este izvor și pricină a stricăciunii

prin trup. Cel ce cultivă însă trezvia îl alungă din suflet, după greșeală prin pocăință, dar și înainte de greșeală.³⁸ Bine este deci căci ați plâns mai mult, ca să se scoată din mijlocul vostru gândul viclean și necuvios, care v-a îndemnat să faceți acest lucru. Prin urmare plânsul se împotrivește duhului stricăciunii.

37. Cine va vesti celui întristat de lipsa de slavă și de neputință în virtuți că va vedea pe Iisus, nu numai în viitor, ci încă și aici, venind la el cu putere și cu slavă multă, prin nepătimire? Acesta va putea zice ca Sara, sau ca sufletul ce-a îmbătrânit în nerodire și a născut, împotriva așteptării, fiu al dreptății: "râs a făcut mie Dumnezeu", adică mi-a dăruit cea mai mare bucurie, mie celui întristat ani îndelungați de mulțimea patimilor, sau, cum zice alt tâlcuitor: "desfătare mi-a făcut mie Dumnezeu", adică "s-au înnoit tinerețele mele ca ale vulturului". Căci, după ce am îmbătrânit în păcate și în patimi de necinste, acum m-am născut din nou și întineresc și mă înfrăgezesc, eu cel ce mă înăsprisem la fire, și văd acum luminos lucrurile din lume, fiindcă am primit din nou simplitatea și necomplicația cea după fire, însănătoșindu-mi-se mintea, prin mila cea mare a lui Dumnezeu. Trupul meu s-a făcut ca al lui Neeman Sirianul, asemenea celui al pruncilor, pentru că m-am spălat în Iordanul cunoștinței. Și prin harul lui Dumnezeu viețuiesc acum într-un singur mod, izbăvit fiind de voia șarpelui și de roiul gândurilor mult știutoare și prea materiale ale păcatului, pe care le câștigasem mai înainte împotriva firii.

38. Presupune că Domnul zice către tine: Am luat pentru o vreme de la tine harul acesta și acela, de care

socoteai că mintea ta e plină și se poate odihni, și ți-am dat în locul lor darul acesta și acela, de același preț. Tu însă, gândindu-te la cele luate și neprivind la cele date în locul acelora, ești posomorât și îndurerat și te topești de întristare. Dar întristat de mine, tu îmi produci bucurie. Căci eu întristez spre folos, urmărind mai degrabă să măntuiesc, decât să pierd pe cel ce l-am socotit să-mi fie fiu.

39. Socotește că-ți poruncești să nu mănânci pește și vei vedea după aceasta că vrăjmașul te împinge neîncetat spre pofțirea peștelui, iar tu de asemenea tinzi cu patimă spre înfruptarea cu lucrul neîngăduit, ca să înțelegi cele ce s-au întâmplat lui Adam ca tip. Căci auzind acela: numai din acest lucru să nu mănânci, mai ales spre acest lucru oprit a alergat cu multă pofță.

40. Pe unul măntuiește Dumnezeu prin cunoștință, iar pe altul prin curăție și nerăutate. Căci ești dator să știi că nu va lepăda Dumnezeu pe cel fără răutate.

41. Cei ce se roagă mai stăruitor, aceia sunt mai tulburați³⁹ de ispite înfricoșate și sălbatice.

42. Dacă ți-ai ales să te îmbraci cu nepătimirea, să nu fii fără grijă, ci silește-te cu toată puterea să o dobândești. Căci "suspinaș, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră din cer",⁴⁰ ca să fie înghițit muritorul de viață, nu numai trupește, după sfârșitul veacului, ci încă de aici, în chip spiritual (inteligibil), ca arvună. Căci "înghițitu-s-a moartea în biruință",⁴¹ și înghițiți vor fi toți Egiptenii care ne necăjesc, urmărindu-ne în valurile puterii trimise nouă din cer.

43. Să nu uiți pe cel ce a zis: Mă tem "ca nu cumva,

după ce am vestit altora, eu însumi să ajung de lepădat",⁴² și iarăși: "Cel ce crede că stă să ia aminte să nu cadă",⁴³ și "Tu, cel duhovnicesc, ia seama la tine însuși, ca să nu fii și tu ispitit".⁴⁴ Să nu uiți de căderea și fără-delegea lui Solomon, după atâta har. Și să nu dai uitării tăgăduirea neașteptată a marelui Petru. Dacă ai uitat acestea, te vei încrede în cunoștința ta, te vei mândri cu viețuirea, te vei lăuda cu vremea îndelungatei tale nevoie și vei da loc trufiei. Deci nu te face nepăsător, o, frate, ci mai degrabă teme-te până la ultima răsuflare, chiar dacă ai ajuns la numărul anilor lui Moise, și roagă-te zicând: "Doamne, să nu mă lepezi în vremea bătrâneților mele; când va lipsi virtutea mea să nu mă lași pe mine. Dumnezeuule, Mântuitorul meu! În Tine e cântarea mea pururea".⁴⁵

44. Domnul îți zice, ca și lui Matei: "Urmează mie!"⁴⁶ Deci urmând cu râvnă Stăpânului tău mult iubit, de ți se va împiedica în calea vieții piciorul tău de vreo piatră pătimasă și vei cădea pe neașteptate în păcat, sau vei aluneca și vei cădea chiar de mai multe ori, fără să vrei, trecând prin locuri noroioase, ori de câte ori ți s-ar întâmpla să cazi și să te chinuiască trupul, tot de atâtea ori, ridicându-te, ia-te după Domnul tău cu aceeași râvnă, până-L vei ajunge. Astfel m-am arătat ție întru sfânta aducere aminte, ca să văd puterea și slava care mă măntuiește și "în numele Tău, Doamne, voi ridica mâinile mele",⁴⁷ și voi socoti că "m-am umplut de seu și de grăsime și se vor bucura buzele mele cântându-ți Ție".⁴⁸ Căci mare lucru îmi este mie că am primit numele de creștin, precum îmi zice mie Domnul prin Isaia: "Mare lucru îți este ție să te numești fiul meu".

45. O dată zice Domnul că "Tatăl va da cele bune celor ce cer de la dânsul";⁴⁹ altădată că "va da Duhul Sfânt celor ce se roagă".⁵⁰ Prin aceste cuvinte înțelegem că cei ce se roagă lui Dumnezeu, dacă se întăresc în acest cuget, vor primi nu numai iertare de păcate, ci și daruri cerești. Căci aceste bunuri le făgăduiește Domnul nu celor drepti, ci celor păcătoși. "Căci dacă voi, zice, răi fiind, știți să dați daruri bune copiilor voștri, cu cât mai vărtos Tatăl vostru ceresc va da celor ce cer de la El",⁵¹ pe Duhul Sfânt? Cere așadar fără preget și cu cuget neîndoios și vei lua cele mari și mai presus de vrednicie, chiar dacă ești neînsemnat în viețuirea virtuoaasă și foarte neputincios.

46. Cum ar putea fi convins cel necredincios sau puțin credincios că furnica zboară și cutare vierme se face pasăre și că se întâmplă și alte multe lucruri în zidire, ca lepădând măcar astfel boala necredinței și a deznădejdii, să-i crească aripi și să înflorească în el ca într-un pom cunoștința prealăudată. Căci "Eu sunt, zice, cel ce înverzesc lemnul uscat și înviez oasele uscate".⁵²

Să nu ne topim de grijile celor trebuincioase trupului, ci să credem din tot sufletul lui Dumnezeu, cum a zis un oarecare bărbat minunat: "Încredeți-vă în Domnul și vă va întări",⁵³ și cum scrie fericitul Apostol Petru: "Fiți cumpătați și fiți treji în rugăciuni și toată grija voastră aruncați-o asupra Domnului, căci El are grijă de voi".⁵⁴ Iar dacă te mai îndoiești și nu crezi că are grijă de tine ca să te hrănească, privește la păianjen și gândește-te cât de mult se deosebește omul de păianjen. Nimic nu este mai slab ca el, nici mai fără de putere, căci nu are averi, nu face călătorii peste mări, nu se judecă, nu se mânia,

nu adună în jîtnițe, ci-și duce viața în desăvârșită blândete, cumpătare și liniște, nu iscodește cele ale vecinilor, ci face numai lucrurile sale, iar în ocupația sa rămâne într-o pașnică și netulburată liniște, spunând, parcă, celor ce iubesc lenea, doar atâta: "Cel ce nu voiește să lucreze nici să nu mănânce!" Atâta tace, încât îl biruiește covârșitor și pe Pitagora, pe care Elinii îl admiră mai mult decât pe toți filosofii, pentru nevoința sa în înfrânarea limbii. Pitagora, chiar dacă nu vorbea cu toți, dar vorbea în ascuns uneori cu cei mai apropiați și adeseori îndruga către boi și vulturi anumite bâiguieli și aiureli; iar înfrânându-se cu totul de la vin, el se folosea totuși de apă. Dar păianjenul a întrecut înfrânarea limbii lui Pitagora prin tăcerea covârșitoare și totală și disprețuiește deodată vinul și apa. În această stare liniștită petrecând firavul și neînsemnatul păianjen și neîngăduindu-și nicidecum să umble pe afară, nici să rătăcească înapoi și încolo cum i se năzare prin minte, nici să se ostenească și să muncească la nesfârșit, Domnul, care "locuiește în cele înalte și spre cele smerite privește",⁵⁵ (căci nimic nu e mai smerit ca păianjenul), și-și întinde până la el purtarea Sa de grijă, îi trimite în fiecare zi mâncarea aproape de unghetul lui, făcând să cadă în pânda lui micile musculițe de care are trebuință.

48. Dar va zice cineva dintre cei robiți lăcomiei de mâncare că eu mănânc foarte mult și, fiindcă cheltuesc mult, sunt silit să mă încurc în nenumărate treburi ale vieții. Dar și acesta să privească la chiții cei mari, care pasc în Oceanul Atlantic, cum sunt hrăniți de Dumnezeu din belșug și niciodată nu știu ce-i foamea. Căci fiecare din ei înghite atâta hrană cât nu poate cheltui zilnic nici

o cetate cu mulți locuitori. "Toate, zice, către Tine așteaptă, să le dai lor hrană la bună vreme".⁵⁶ Prin urmare Dumnezeu este cel ce hrănește și pe cel ce mănâncă mult și pe cel ce mănâncă puțin. Auzind acestea, lasă-te întreg în seama lui Dumnezeu și a credinței, și tu cel ce ai un pântec larg și încăpător, lepădând orice fel de împrăștiere lumească și cugetul mult îngrijat, și "nu fi necredincios, ci credincios".⁵⁷

49. Dacă vrem cu adevărat să fim bine plăcuți lui Dumnezeu și să ne împrietenim cu prietenia cea prea fericită, să înfățișăm mintea noastră goală, lui Dumnezeu, netărând cu ea din veacul de acum, nici meșteșug, nici gând, nici născocire mincinoasă (sofismă), nici apărare, chiar de-am fi învățat toată înțelepciunea lumii. Căci Dumnezeu se întoarce de către cei ce se apropie de El plini de părere mare despre ei înșiși și îngrășați până la umflare de slava deșartă. (Căci bine au înfățișat unii dintre tâlcuitori părerea deșartă despre sine, ca una ce îngrășă și umflă).

50. Cum am putea răpune păcatul, care a pus stăpânire pe noi? E trebuință de silă. Căci bărbatul, zice, ostenește întru nevointe și alungă cu sila pierzania de la el, râvnind întotdeauna să se înalțe spre sfințenia gândurilor sale. Iar a depărta sila prin silă nu-i oprit de legi. Dacă deci punem la lucru sila vreunei străduințe, chiar foarte slabe, și șezând în Ierusalim, adică în rugăciune neîncetată și în celelalte virtuți, așteptăm apoi puterea care ne vine de sus, va veni la noi o silă puternică, ce nu mai lucrează ca sila noastră slabă, ci este o silă ce nu poate fi arătată prin buze trupești. Ea va birui cu marea ei putere și va înfrânge obișnuința cea rea și răutatea

dracilor. Va birui și pornirea spre mai rău a sufletelor noastre, precum va birui și mișcările necuvenite ale trupului. "Și s-a făcut, zice, sunet din cer, ca de vijelie ce vine cu putere",⁵⁸ ca să alunge cu sila păcatul ce ne silește pururea spre mai rău.

51. Vrajmașul stă la pândă ca un leu în culcușul său și ne întinde pe ascuns curse și lațuri de gânduri necurate și necredincioase. Dar și noi, dacă nu dormim, putem să-i punem curse și lațuri, încă mai mari și mai înfricoșate. Căci rugăciunea, cântarea, privegherea, smerenia, slujirea aproapelui, mila, mulțumirea și ascultarea cuvintelor dumnezeiești, i se fac vrăjmașului curse, lațuri, frânghii și gropi în care cade.

52. Dumnezeiescul David, după ce a înaintat foarte mult cu vârsta, mulțumind lui Dumnezeu, care l-a ales pe el, zice despre cele din urmă ale binecuvântării: "Acum a aflat robul Tău inima sa, ca să se roage rugăciunea aceasta".⁵⁹ Aceasta s-a zis, ca să învățăm că e trebuință de multă luptă și vreme în rugăciuni, ca să aflăm starea netulburată a cugetării, ca pe un alt cer unde locuiește Hristos, cum zice Apostolul: "Au nu știți că Hristos locuiește în voi?"⁶⁰

53. Dacă "Hristos ni s-a făcut nouă dreptate și înțelepciune"⁶¹ și celelalte, vădit este că și odihnă. "Veniți, zice, la mine toți cei osteniți și împovărați și eu vă voi odihni pe voi".⁶² Bine s-a zis deci că Sâmbăta, adică odihna, s-a făcut pentru om. Căci numai în Hristos ajunge neamul omenesc la odihnă.

54. Precum este un pahar al căderii și o cupă a mâniei, așa este și un pahar al neputinței, pe care, luându-l

Domnul de la noi la vremea potrivită, îl dă în mâinile vrăjmașilor noștri, ca de aci înainte nu noi, ci dracii să slăbească și să cadă.

55. Precum pentru lucrurile din afară sunt zarafi, țesători, vânători, oameni de război și meșteșugari, așa și pentru cele dinlăuntru cugetă că sunt între gânduri unele care se ocupă cu jocurile de noroc, altele otrăvesc, altele tâlhăresc, altele vânează, altele murdăresc, altele omoară și așa mai departe. Tuturor trebuie să le interzicem scurt intrarea, prin împotrivire evlavioasă și rugăciune, și mai ales celor ce murdăresc, ca să nu spurce locul cel sfânt și să întineze pe omul lui Dumnezeu.

56. Nu numai cu limba este furat Domnul spre mântuire, precum a făcut tâlharul care a strigat de pe cruce, ci și cu gândul. "Căci zicea în sine cea cu curgeră de sânge: de mă voi atinge chiar și numai de marginea hainelor Lui, mă voi mântui";⁶³ iar sluga lui Avraam grăia lui Dumnezeu despre Reveca în gând.⁶⁴

57. Aproape păcatul însuși împinge pe cel ce se căiește spre Dumnezeu, dându-i un fel de simțire a puterii, a poverii și a nebuniei lui. Dar pe cel ce nu vrea să se aplece spre pocăință nu-l împinge spre Dumnezeu, ci ținându-l mai degrabă în puterea sa, îl leagă cu lanțuri de nedelegat, făcând mai tari și mai năpraznice poftele pierzaniei.

58. Păzește-te de otrăvurile Isabelei, între care se găsesc mai ales gândurile de mândrie și de slavă deșartă. Iar pe acestea vei putea să le birui, cu harul lui Dumnezeu, numai umilind sufletul și înjosindu-l și aruncându-te înaintea Domnului și chemându-l să te ajute și cunoscând că darurile ce le primești sunt cerești. De

aceea zice: "Nimenia nu poate lua nimic de nu-i va fi dat lui din cer".

59. Zice legea: "Iar de vor fi mărturisite și nu-l va pierde pe el, va ispăși plătind". Se întâmplă uneori la vreun ospăț că sare înainte gândul slavei deșarte, vrând să vorbească fără vreme. Dar gândurile îngerești se vor împotrivi, cerându-ți să înăbuși gândul iubitor de vorbărie și nelalocul lui. Dacă deci nu-l vei înăbuși prin tăcerea cea bună, ci-l vei lăsa să iasă afară, după ce te vei fi umplut de fumul mândriei, vei plăti gloaba, fiind predat de judecată fie unui păcat mare, fie unor dureri grele trupești, fie loviturilor îndesate ale fraților, fie osândeii din veacul viitor. Căci și pentru cuvântul fără rost și iubitor de slavă deșartă vom da socoteală, din pricina lipsei de disciplină a limbii. De aceea trebuie să ne păzim limba cu trezvie.

60. De cei ispititi de plăceri, de mâinii, de slavă deșartă și de celelalte, se zice că ziua sunt arși de soare, iar noaptea de lună. Roagă-te deci să fii acoperit de nourul dătător de rouă, ca să scapi de văpaia vrăjmașilor.

61. Nu îngădui celor ce slujesc beției și robesc meselor fără rânduială să fie cu îndrăzneală față de tine; nici celor ce vreau să-ți grăiască cu nerușinare, chiar dacă ar fi cu părul alb, sau chiar dacă ar avea ani mulți în viața monahală, ca nu cumva să te acopere cu putreziciunea, cum zice Scriptura, și să fii dus împreună cu cei necurați și netăiați împrejur la inimă.

62. Petru primește întâi cheile, apoi e lăsat să cadă și să se lepede, ca să i se înțeleptească cugetul prin cădere. Deci și tu vei cădea în tot felul de gânduri după ce-ai

primit cheia cunoștinței, nu te mira, ci slăvește pe singurul înțelept, pe Domnul nostru, care înfrânează prin diferite strâmtorări părerea de sine ce se înalță pe sine pentru cunoștința dumnezeiască. Căci ispitele sunt un frâu, care poate să înfrâneze mândria omului, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

63. Dacă Domnul ia adeseori de la noi cele bune, cum a luat bogăția lui Iov (căci Domnul a dat, Domnul a luat), desigur va lua din mâna noastră și relele pe care ni le-a adaos Cel veșnic. Căci "de la Domnul, zice, sunt și cele rele și cele bune".⁶⁵ Și cel ce ne aduce rele, același ne va aduce bucuria veșnică împreună cu slava veșnică. Căci "precum privegheam, zice Domnul, ca să vă surp și să vă necăjesc, așa voi priveghea ca să vă zidesc și nu vă voi surpa; vă voi sădi și nu vă voi smulge". Să tacă deci proverbul popular care zice: "dacă e rău, nu e bine". Căci Domnul, care a întors lucrurile spre rău, poate desigur să le schimbe iarăși, pe neașteptate, spre și mai multă slavă.⁶⁶

64. Cel ce pornește împotriva dracilor, fie prin înfrânare, fie prin rugăciune, fie prin orice virtute, mai tare și mai cu râvnă, va primi și de la ei lovituri tot mai grele, până ce se va descuraja văzând osânda morții spirituale (inteligibile) în sufletul său, încât să ajungă să zică: "Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia",⁶⁷ căci sunt silit să mă supun fără voie legilor vrăjmașilor?

65. Nu degeaba s-a scris că ziceau unii dintre ei: "Sculați-vă și să mergem la poporul cel întărit întru nădejde și liniștit",⁶⁸ sau iarăși: "Veniți să ne suim și să vorbim cu ei cu limbă de gând (inteligibilă) vicleană, și-i vom

întoarce pe ei de la adevăr spre noi". Căci cumplitii draci obișnuiesc în toată vremea vieții să-și ascută sulitele ispitelor împotriva celor ce și-au ales viața de liniște. Și mai furios luptă ei împotriva celor mai cuvioși și mai cinstitori de Dumnezeu, împingându-i spre păcatul cu fapta prin războaie greu de răbdare, doar vor putea astfel să-i desfacă pe cei războiți de credința în Hristos, de rugăciune și de buna nădejde. "Dar noi, cum zice David, nu ne vom depărta de la Tine,"⁶⁹ până ce nu te vei milostivi spre noi și nu se vor depărta de la noi cei ce vreau să ne înghită pe noi; nu ne vom depărta de la Tine, până ce nu vei porunci să fugă de la noi cei ce ne ispitesc pe noi și nu vom fi făcuți iarăși vii prin răbdare și prin nepătimire fermă". Căci mijloc de ispitire este viața omului și adeseori ni se gătește de către conducătorul luptei⁷⁰ vreme rânduită spre a cădea sub picioarele celor de alt neam. Dar e propriu sufletului mare și viteaz să nu deznădăjduiască în nenorociri.

66. Dacă dracul e așa de tare, că chiar dacă nu vrea omul, îl schimbă și-l duce spre pierzania sa, scoțându-l din starea cea bună a firii, cu cât nu va fi mai tare Îngerul, care primește la vremea hotărâtă poruncă de la Dumnezeu să întoarcă spre bine toată dispoziția omului? Dacă vântul cel foarte rece de la Miazănoapte a fost așa de tare că a putut să facă firea moale a apei vârtoasă ca pe a pietrelor, ce nu va putea face vântul cel foarte cald de la Miazăzi? Dacă aerul cel foarte rece le face pe toate să se retragă din calea lui (căci "cine va sta în fața gerului"), cum nu va întoarce căldura toate spre sine. Să credem deci că mai curând sau mai târziu cărbunele rece și negru al cugetării noastre se va face fierbinte și luminos,

prin atingerea focului atotdumnezeiesc.

67. Este și în viața de aici o oarecare stare pusă ca mărturie și semn al nepătimirii în Iosif cel ascuns al nostru. În temeiul ei mintea,⁷¹ care a ieșit din Egipt, e străină și de înălțările pătimase și de robia cea prea rușinoasă a coșului.⁷² Ea aude o limbă pe care n-a cunoscut-o, care nu mai este limba spurcată a dracilor, ce strică ascultarea cea dreaptă, ci limba sfântă a Îngerilor purtători de lumină, care strămută mintea de la întipăririle lăsate de trup la cele netrupești⁷³; limbă care luminează sufletul ce o primește.

68. Am auzit pe unii frați care sunt neîncetat bolnavi cu trupul și nu pot să se folosească de post, zicând către mine: Cum putem să ne izbăvim de diavoli și de patimi, fără post? Acestora trebuie să li se spună: Nu numai prin înfrânare de la mâncări, ci și prin strigarea inimii veți putea zdrobi și izgoni gândurile rele și pe cei ce le strecoară. "Strigat-am către Domnul, zice, întru necazul meu și m-ai auzit"⁷⁴; și iarăși s-a scris: "Din pânțele iadului ai auzit strigarea mea și glasul meu";⁷⁵ și "să se ridice din stricăciune viața mea". De aceea "până ce va trece fărădelegea", adică tulburarea păcatului, "strigă-voi, zice, către Dumnezeu cel prea înalt",⁷⁶ ca dăruindu-mi cea mai mare binefacere, să nimicească cu puterea Lui însăși momeala păcatului și să surpe idolii cugetării pătimase și să golească de idoli Atena⁷⁷ noastră ocupată de idoli. Dacă deci n-ai primit darul înfrânării, cunoaște că Domnul vrea să te asculte prin rugăciune și nădejde când te rogi. Deci cunoscând judecata lui Dumnezeu, nu te descuraja pentru neputința nevoinei. Ci mai degrabă stăruiește în lucrarea izbăvirii de vrăjmași prin

rugăciune și răbdare, împreună cu mulțumire. Deci de vă vor alunga gândurile neputinței și ale suferinței din cetatea postirii, fugiți în alta, adică în rugăciune și mulțumire.

69. Zice Faraon, rugându-se: "Să ia Dumnezeu de pe mine moartea aceasta".⁷⁸ Și a fost ascultat. Asemenea și dracii, rugând pe Domnul ca să nu fie trimiși în adânc, au primit împlinirea cererii.⁷⁹ Cu cât mai vartos nu va fi ascultat creștinul, rugându-se să primească slobozenie de moarte mintală (inteligibilă, spirituală)?

70. Cel ce e luminat și odihnit o vreme de harul dumnezeiesc, dar după retragerea acestuia cade în tulburări și cârtește pentru aceasta și nu se îmbărbătează să cheme prin rugăciune iarăși acea mântuitoare întărire, ci se descurajează, asemenea este săracului, care a primit milostenie de la palat, dar e nemulțumit că n-a intrat înăuntru să stea la masă cu împăratul.

71. "Fericiți cei ce nu m-au văzut și au crezut",⁸⁰ precum fericiți cei ce la retragerea harului, neaflând mângâiere în ei, ci mai degrabă văzând prelungirea necazurilor și un întuneric adânc, nu deznădăjduiesc, ci stau întăriți în credință, socotind că vor vedea pe Cel nevăzut și stăruind cu bărbăție.

72. Smerita cugetare, dăruită din cer prin harul lui Dumnezeu, la vremea sa, după multe lupte, întristare și lacrimi, celor ce o cer, e neasemănat mai puternică și mai mare decât smerenia care vine în cei ce au căzut din virtute. Cei ce s-au învrednicit de ea sunt cu adevărat bărbați desăvârșiți și neclătinați de ispite.

73. Când a lăsat diavolul pe Domnul, au venit Îngerii

și îi slujeau Lui. Să știm deci că precum nu s-a scris că în vremea ispitirii Lui erau de față Îngerii, așa și când suntem noi ispitiți se retrag pentru o vreme Îngerii lui Dumnezeu, nu departe de noi. Apoi, după retragerea ispititorilor, vin iarăși la noi, slujindu-ne cu gânduri dumnezeiești, cu sprijiniri, cu luminare, cu străpungere, mângâiere, răbdare, îndulcire și cu toate câte mântuie, întăresc și refac sufletul ostenit. Căci s-a spus lui Natanail: "Vei vedea Îngerii suindu-se și pogorându-se peste Fiul Omului",⁸¹ adică slujirea și ajutorul Îngerilor se va revărsa din belșug peste neamul omenesc.

74. Adu-ți aminte de Arhiereul acela, căruia i-a stat la dreapta diavolul,⁸² ca să i se împotrivescă la orice gând, cuvânt și lucru de la dreapta, ca să nu te uimești de cele ce se întâmplă.

75. Se cuvine să știe monahul ce este neputința, după cuvântul: "Miluiește-mă pe mine, că neputincios sunt",⁸³ și ce este căderea (apostasie) de la Dumnezeu, care este boala diavolului și a îngerilor lui.

76. Precum unirea cu focul face fierul cu neputință de pipăit, așa rugăciunile dese fac mintea mai puternică în războiul împotriva vrăjmașului. De aceea se silesc cu toată puterea să ne insuflă o anumită neplăcere pentru stăruirea în rugăciune, știind-o pe aceasta minții apărătoare, iar lor vătămătoare.

77. David a prețuit râvna celor ce au ieșit împreună cu el din Sichelac împotriva celor de alt neam, deși slăbind au rămas la râul Bosor. Căci întorcându-se la ei după biruința asupra barbarilor și auzind pe cei ce ziceau că nu trebuie să se dea parte din prăzi celor ce

au șezut, din pricina slăbirii, la pârau, iar aceștia rușinându-se și negrăind nimic, i-a apărut prea bunul David, zicând că au stat ca să păzească uneltele. De aceea le-a dat o parte egală cu cea dată luptătorilor viteji și curajoși.⁸⁴ Ia seama deci dacă la fratele care a arătat la început căldură, iar mai pe urmă a slăbit puțin, se află uneltele mântuirii: credința, căința, smerenia și plânsul, răbdarea, nădejdea, îndelunga răbdare și celelalte? Dacă vreunul slăbuț în ale vieții (slăbuț după mod), șade și stăruie lângă ele în așteptarea lui Hristos, primește după cuviință un oarecare dar vecinic.

78. Leviți și preoți s-au numit cei ce s-au închinat pe ei cu totul lui Dumnezeu, și cu făptuirea și cu contemplația. Iar vitele leviților sunt cei ce nu reușesc să ștergă urmele patimilor, dar doresc virtutea și, după puterea lor, au toată râvna pentru ea și o poftesc neîncetat, deși de multe ori nu se împărtășesc de ea, fiind slăbănogiti de păcat. Dar este cu putință ca la vremea cuvenită să primească și aceștia darul nepătimirii, prin singura iubire de oameni a lui Dumnezeu. Căci "Domnul a auzit dorința săracilor".⁸⁵

79. Loviturile ce ni le dă vrăjmașul fie pe văzute, fie pe nevăzute, adeseori le simțim și le vedem. Dar chinurile și durerile ce le suferă el de la noi, când devenim uneori virtuoși, sau ne căim pentru greșeli, sau răbdăm îndelung și rezistăm în necazuri, sau ne rugăm și împlinim cu râvnă toate celelalte prin care el e chinuit, pedepsit, fără să se tânguie, lovit, – toate acestea, după iconomia dumnezeiască noi nu le vedem, ca să nu ne mândrim și moleșim. Căci "drept este înaintea lui Dumnezeu să răsplătească cu necaz celor ce ne necăjesc pe noi".⁸⁶

80. Dacă trunchiul îmbătrânit în pământ și în piatră înverzește când e udat de ape, ca și o mlădiță de curând sădită, e firesc ca și noi cei înviorați prin puterea Sfântului Duh să odrăslim din nou nestrăciunea pe care am primit-o după fire și să aducem rod de seceriș, ca mlădița de curând sădită, chiar dacă ne-am scufundat în omul cel vechi.

81. Dumnezeu nu deznădăjduiește de mântuirea noastră. Căci sufletelor care s-au descurajat de ele înșile, pentru mulțimea covârșitoare a ispitelor și a păcatelor, și au zis: "S-a pierdut nădejdea noastră, ne-am omorât", le-a grăit: "Veți trăi și veți cunoaște că eu sunt Domnul!"⁸⁷ Iar către sufletul care nu pricepea cum va putea să nască pe Hristos prin virtuți mărețe, i-a zis: "Duhul Sfânt va veni peste tine".⁸⁸ Iar unde este Duhul Sfânt de față, să nu cauți înlănțuirea și legea firii și a obiceiului. Căci Duhul cel sfânt și închinat este atotputernic și pe cele nefăcute ți le face ție, ca să te minunezi. Dar și mintea biruită mai înainte o face acum biruitoare. Căci Mângâietorul care vine de sus peste noi, pentru milostivirea Lui, e mai presus de toate și te așează mai presus de toate mișcările firești și patimile drăcești.

82. Nevoiește-te să păstrezi nepătată strălucirea luminii din puterea cârmuitoare a sufletului. Căci de ai început să privești cu patimă, te-a întunecat Domnul și a trimis zăbranic peste obrazul tău și lumina ochilor tăi nu mai este cu tine. Dar chiar dacă s-ar întâmpla acestea, nici atunci să nu descurajezi și să nu slăbești. Ci să te rogi, împreună cu sfântul David: "Trimite lumina Ta și adevărul Tău,⁸⁹ mie celui mahnit,⁹⁰ mântuirea feței mele

și Dumnezeuul meu".⁹¹ Căci "trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului".⁹²

83. Fericit cel ce mănâncă și bea în viața aceasta fără să se sature, rugăciuni și psalmi, ziua și noaptea și se întărește pe sine cu slăvita cetire a Scripturii. Căci această împărtășire va da sufletului o bucurie nemișorată în veacul ce va să vie.

84. Asigură-te din toată puterea să nu cazi. Căci nu se cuvine luptătorului puternic să cadă. Dar dacă ți s-ar întâmpla să cazi, ridică-te îndată și stai iarăși la lupta cea bună. Chiar dacă ți s-ar întâmpla aceasta de zeci de mii de ori, prin retragerea harului, de zeci de mii de ori să faci și aceea, adică să te ridici până la sfârșitul tău. Căci s-a scris: "De șapte ori de va cădea dreptul, adică toată viața, de șapte ori se va ridica".⁹³ Până ce ții arma sfintei schime cu lacrimi și cu rugăciune către Dumnezeu, te socotești între cei ce stau, chiar dacă ai căzut de multe ori. Până ce rămâi între monahi, primești ca un ostaș viteaz rănilor în față și ele îți aduc mai degrabă laudă, că nici rănit fiind n-ai suferit să cedezi sau să te lepezi. Dar dacă vei ieși dintre monahi, vei fi rănit pe la spate, ca un fugar și ca un fricos, ca unul ce ai dezertat din rânduri și ești lipsit de curaj.

85. Mai cumplit lucru este a deznădăjdui decât a păcătui. Iuda trădătorul, fiind mic la suflet și neîncercat în lupte și de aceea deznădăjduind, a venit la el vrăjmașul și i-a pus cureaua în jurul gâtului. Dar Petru, piatra cea tare, suferind o cădere înfricoșată, fiindcă era cercat în lupte, n-a slăbit, nici n-a deznădăjduit, descurajându-se, ci ridicându-se îndată a adus lacrimi amare

din inimă mahnită și smerită, și vrăjmașul nostru, văzând acestea, a sărit ca ars la față de o văpaie mare și a fugit departe, văitându-se cumplit.

86. Mai ales împotriva acestor trei e dator monahul să poarte un război neîndurat: împotriva nebuniei pântecelui, a slavei nefolositoare și a iubirii de bani, care este închinare la idoli.

87. Un rege israelitean oarecare a biruit neamul celor ce locuiesc în peșteri și pe alți barbari cu psalmi, cu imne și cu cântări duhovnicești prin cuvintele și organele lui David. Ai și tu ca barbarii ce locuiesc în peșteri pe dracii care pătrund în simțurile și măduarele tale și-ți muncesc trupul cu ferbințeală și te fac să privești, să ascuți și să miroși cu patimă, să grăiești cuvinte necuviincioase, să ai "ochi plin de desfrânare", și să fii înăuntru și în afară zăpăcit ca o babilonie. Deci silește-te și tu să nimicești pe barbarii din peșteri, care îți lucrează cele rele, cu credință mare, cu psalmi, cu imne și cu cântări duhovnicești.

88. Precum voiește Domnul ca om prin om să se mântuiască, așa se sânguiește Satana ca om prin om să se piardă. De aceea nu te lipi de bărbatul disprețuitor, viclean și limbut, ca să nu mergi cu el la munci. Căci de abia dobândește cineva mântuirea stând în preajma celui drept. Dar dacă trăiește cu cel viclean, va cădea în valuri, cum se umple cineva de lepră, fără să bage de seamă. Și cine va avea milă de cel ce s-a apropiat voios de balaur? Fugi deci de cei neînfrânați la limbă, de cei porniți spre sfadă și de cei ce tulbură cu măduarele dinăuntru și din afară.

89. Cine este înțelept și cuminte și voește să se cheme prieten al lui Dumnezeu, ca să se silească să-și înfățișeze sufletul său Domnului, așa cum l-a primit de la El, curat, nerănit și cu totul fără pată și prin aceasta să fie încununat în ceruri și să fie fericit de Îngeri?

90. Un singur cuvânt bun l-a făcut pe tâlharul scelerat de odinioară curat și sfânt și l-a dus în rai; și un singur cuvânt necuvenit i-a închis lui Moise pământul făgăduinței. Deci să nu socotim boală mică mâncărimea de limbă. Căci bârfitorii și flecarii își închid lor înșiși Împărăția cerurilor. Bărbatul limbut, chiar dacă merge drept în unele privințe, dar în aceea nu merge drept, ci mai degrabă strâmb și-l vor vâna relele ca să-l piardă. Drept a zis deci un oarecare bărbat înțelept că mai bine este a cădea de pe o înălțime de pământ, decât de pe limbă. Să credem de aceea lui Iacob Apostolul, care scrie: "Să fie tot omul grabnic la auzire și zăbavnic la grăire".⁹⁴

91. Ca să nu ne înălțăm din deșertăciune, amăgiți de simțuri, bine este să luăm aminte la cel ce zice: Mergi, poporul meu, intră în camera inimii tale, ascunsă oricărei închipuiri sensibile, în locașul acela fără idoli, luminat de nepătimire și de umbrirea sfântului har. Închide ușa ta tuturor celor ce te văd, ascunde-te câtuși de puțin, căci puțină este toată viața omenească, și după aceea zi: "Până ce va trece mânia Domnului",⁹⁵ precum altul a zis: "Până ce va trece fărădelegea". Căci mânia Domnului și fărădelegea sunt dracii, patimile și păcatele, precum zice Isaia către Dumnezeu: "Iată Tu te-ai mâniat și noi am păcătuit".⁹⁶ Iar de mânia aceasta scapă omul, dacă ia neîncetat aminte la inima sa în rugăciune și se

străduiește să se țină înlăuntrul celor ascunse. "Trage, zice, înțelepciunea peste cele mai dinăuntru". Fiindcă "toată slava fiicei Împăratului e dinăuntru".⁹⁷ Deci mă voi osteni "până ce voi intra în locul sfințit al lui Dumnezeu",⁹⁸ muntele moștenirii, la locuința gătită, pe care ai pregătit-o, Doamne, loc sfânt pe care l-au gătit mâinile Tale.

92. Cei ce voiește cu adevărat să se lepede (de lume), să urmeze pilda fericitului Prooroc Elisei care, în marea și arzătoarea sa dragoste de Dumnezeu, nu și-a lăsat sieși nici un lucru. Să-și împartă deci toate averile lui celor lipsiți, și așa purtând crucea Domnului, să se grăbească cu hotărâre spre moartea cea de bunăvoie, care se face pricină a vieții veșnice.

93. Când ajungi să înțelegi că Amoreul s-a întărit în tine ca un stejar, roagă-te Domnului cu stăruință ca să uște rodul lui de sus, adică păcatul cu fapta, și rădăcinile lui de jos, adică gândurile necurate, și ca să nimicească Domnul pe Amoreu de la fața ta.

94. Nu vă mirați când vedeți că râd de liniștea voastră cei ce nu pot să se liniștească; ci mai degrabă cântați împotriva lor, neținând minte răul și opuneți-le o și mai mare supunere lui Dumnezeu, strigând în cântare: "Supune-te, suflete al meu, lui Dumnezeu",⁹⁹ că "în loc să mă iubească mă cleveteau, iar eu mă rugam"¹⁰⁰ pentru tămăduirea mea și a lor.

95. Dacă n-ar sufla vânt puternic peste mare, nu s-ar ridica talazul. Dacă n-ar veni la noi dracul, nu ar fi agitat de patimi nici sufletul, nici trupul nostru.

96. Dacă te încălzești pururea cu rugăciunea și cu

harul dumnezeiesc, îți va zice dumnezeiasca Scriptură ca unuia ce ai îmbrăcat armele luminii: Haina ta este caldă, căci vrăjmașii tăi s-au îmbrăcat cu rușinea și cu întunecimea tartarului ca și cu o manta căptușită.¹⁰¹

97. Aducându-ți aminte de căderile tale, nu pregeta de a-ți lovi pieptul, ca prin astfel de răni să-ți scobești inima împietrită și să afli aurul vameșului, și te vei bucura foarte de bogăția ascunsă.

98. Focul rugăciunilor către Dumnezeu și sfânta meditație a cuvintelor Duhului să ardă pururea pe altarul sufletului tău.

99. Dacă te sârguiești pururea să-ți încalți picioarele tale spre gătirea Evangheliei păcii, vei zidi cu siguranță și casa ta și a aproapelui tău. Dar de te vei lenevi, vei fi scuipat în față în chip nevăzut și vei moșteni, după lege, numele celui ce și-a lepădat încălțăminte.¹⁰²

100. Dacă, după Ioan, Dumnezeu este iubire, cel ce iubește rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu în el; iar cel ce urăște pe aproapele e vădit că prin desfacerea iubirii înființează ura. Deci cel ce urăște pe aproapele său se află despărțit de Dumnezeu, dacă Dumnezeu este iubire și cine rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu în el. Căruia se cuvine slava și puterea, în veci. Amin.

Ale celui între Sfinți Părintele nostru

Ioan Carpatiul

Cuvânt ascetic și foarte mângâietor, către monahii care l-au îndemnat din India, întregind numărul celor o sută de capete

Să nu te gândești vreodată să fericеști pe mirean mai mult decât pe monah, ca pe unul ce are femeie și copii și e buclros că face bine multora, că dă din belșug milostenie și nu este ispitit nicidecum de draci, socotindu-te astfel că placi mai puțin lui Dumnezeu decât acela. Și să nu te plângi pe tine ca un pierdut. Nu zic că viețuiești fără prihană stăruind între monahi. Dar chiar dacă ești foarte păcătos, necazul și reaua pătimire a sufletului tău sunt mai de cinste la Dumnezeu decât virtutea covârșitoare a mireanului. Multa ta întristare, descurajarea, suspinele, sentimentul de înăbușire, lacrimile, chinuirea conștiinței, strâmtorarea gândurilor, osânda cugetării, oftarea, plânsul minții, tânguirea și zdrobirea inimii, mizeria, mahnirea și umilirile, toate acestea și cele asemenea, care se întâmplă adeseori celor alungați în cuptorul de fier¹ al ispitelor, sunt neasemănat mai cinstite și mai bine primite decât viața neplăcută a mireanului.

Ia seama deci să nu cazi în cuvintele de cârtire pe care le spune Scriptura în numele tău: "Ce-am folosit că am umblat rugându-ne înaintea Domnului și am petrecut în casa Lui pururea?"² E vădit că orice slugă, care e aproape de stăpân, primește uneori și bătaii și palme și

ocări și înfruntări. Iar cei ce sunt afară sunt departe de bătaii, ca unii ce sunt străini și nebăgați în seamă. Dar atunci unde este folosul nostru, vei zice, dacă trebuie să răbdăm necazuri cu sufletul și cu trupul, noi cei ce totdeauna ne rugăm și cântăm, iar cei ce nici nu se roagă, nici nu priveghează, se bucură, se veselesc, propășesc și-și petrec viața cu mulțumire? Sau cum zice Proorocul: "Iată se zidesc case străine și noi fericim pe cei străini", adăugând: "acestea le grăiau împotriva robii lui Dumnezeu, cei ce au cunoștință".³ Dar trebuie să se știe că nu pătimesc nimic străin cei asupriți și întristați în felurite chipuri, ci rabdă prin multe încercări cele ale Stăpânului lor. Căci L-au auzit grăind în Evanghelii: "Amin zic vouă, că veți plânge și vă veți tângui, voi ce sunteți aproape de mine, iar lumea se va bucura".⁴ Dar încă puțin și vă voi cerceta pe voi prin Mângâietorul și voi alunga întristarea voastră și vă voi întări pe voi iarăși prin gândurile vieții și odihnei cerești și prin lacrimi dulci, de care ați fost lipsiți puține zile, fiind ispițiți. Și vă voi da vouă sânul harului meu, precum mama pruncului care plânge suspinând, și vă voi întări cu putere de sus, pe voi ce ați slăbit în războiul ce-l purtați; și vă voi îndulci pe voi cei ce ați fost amărâți, cum zice Ieremia în "Plângeri", despre Ierusalimul tău cel ascuns. "Ci vă voi vedea pe voi și se va bucura inima voastră",⁵ pentru cercetarea cea ascunsă "și necazul vostru în bucurie se va întoarce",⁶ "și bucuria voastră nimenea nu o va putea lua de la voi".⁷

Deci să nu fim scurți la vedere, și nici să închidem ochii, fericind pe mireni mai mult decât pe noi. Ci cunoscând deosebirea dintre fiii adevărați și cei nelegitimi, să îmbrățișăm mai degrabă păruta nefericire a

monahilor și marea lor osteneală, al cărei sfârșit este viața veșnică și cununa neveștejită a slavei Domnului. Să îmbrățișăm viața necăjită a asceților, ca să nu zic a dreptilor care se socotesc păcătoși, și "lepădarea în casa lui Dumnezeu", adică în ceata celor ce slujesc neîncetat lui Hristos, și "nu locuirea în locașurile păcătoșilor",⁸ sau petrecerea împreună cu mirenii, chiar de ar face aceștia mari dreptăți. Căci zice către tine, o, monahule, Tatăl tău cel ceresc, care te iubește pe tine mai presus de toți și te necăjește și te ostenește pe tine cu felurite ispite: bine să știi monah amărât că, precum am grăit prin Proorocul, voi fi ție povățuitor aspru⁹ și te voi întâmpina pe călea Egiptului, întărindu-te prin necazuri; și căile tale cele de ocară ți le voi închide cu țărșii ascuțiți ai proniei Mele, înțepându-te cu nenorociri neașteptate și împiedicându-te ca nu cumva să aduci la faptă cele ce vrei în inima ta nesocotită.¹⁰ Și voi împrejmui marea patimilor tale cu porțile îndurărilor mele. Și voi fi ție ca o panteră, care te mănâncă cu gânduri de înfruntare, de descurajare și de căință, aducându-ți în conștiință cele neștiute de tine. Dar toate aceste necazuri sunt cel mai mare har al lui Dumnezeu. Ba nu-ți voi fi numai panteră, ci și ac ce te rănește cu gânduri de căință și cu dureri în inimă; și nu va lipsi durerea din casa ta, adică din sufletul și din trupul tău, care vor fi ospătate bine și cu folos de chinurile dulci ca mierea ale lui Dumnezeu. Iar sfârșitul chinurilor, al ostenelelor, al tulburării, al rușinii, al temerilor, al deznădejdiilor ce obișnuiesc să vină peste cei ce și-au ales nevoința, sfârșitul tuturor acestor mâhniri este o bucurie cerească, o desfătare nespusă, o slavă negrăită și o veselie neîncetată.

Căci de aceea te-am necăjit, ca să te hrănesc cu mana

cunoștinței; și de aceea te-am chinuit cu foamea, ca să-ți fac bine în vremile cele de apoi și să te duc în împărăția cea de sus. Că atunci veți sălta, voi smeriții monahi, ca niște viței sloboziți din legături, adică din patimile trupului și din ispitele vrăjmașilor. Și atunci veți călca peste dracii nelegiuți, care vă calcă acum. Și vor fi cenușă sub picioarele voastre. Căci dacă ești cinșitor de Dumnezeu și smerit în cuget, neînălțându-te întru mândrie deșartă și în mare cutezanță, ci simțindu-te străpuns cu inima și socotindu-te rob netrebnic¹¹ și zdrobit cu duhul, mai de preț este, o, monahule, greșeala ta, decât dreptatea mirenilor și mai de trebuință sunt petele tale, decât marea curăție a acelorora.

Căci ce este aceea pentru care rabzi necazuri? Desigur vreo pată oarecare. Dar privește pe un om care și-a pătat mâinile sale, cum și le curăță cu puțin untdelemn. Cu atât mai vartos te poți curăți tu prin mila lui Dumnezeu. Căci precum nu-ți este ție greu să-ți speli cămașa, tot așa cu mult mai mult nu-i este greu lui Dumnezeu să te spele pe tine de orice pată, chiar dacă ți-a venit în fiecare zi vreo ispită cu sila. Căci zicând tu: "am păcătuit Domnului", ți se și dă răspunsul: "Iartă-ți-se ție păcatele".¹² "Eu sunt cel ce șterg, și nu-mi voi aduce aminte".¹³ Pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri, depărtatu-s-au de la tine păcatele tale; și precum se îndură tatăl de fii mă îndur eu de tine.¹⁴ Numai tu să nu te depărtezi și să nu fugi de la Cel ce te-a ales pe tine ca să cânti și să te rogi. Ci lipește-te de El toată viața ta, fie prin îndrăzneală curată, fie prin nerușinare cucernică și prin mărturisire fermă. Și El te va curăți cu bunăvoința Lui. Căci pe cele ce Dumnezeu le curățește cu voia Sa, nici Petru, nici marele Apostol nu le vor putea spurca sau

osândi. Fiindcă s-a zis către el: "Cele ce Dumnezeu le-a curățit, tu să nu le spurci".¹⁵ Căci dacă Dumnezeu este cel ce ne-a îndreptat pe noi cu iubirea sa de oameni, cine este cel ce ne va osândi pe noi?¹⁶

Căci chemând noi numele Domnului nostru Iisus Hristos, ușor se curățește conștiința noastră și nimic nu ne mai deosebește pe noi de Prooroci și de ceilalți sfinți. Că nu ne-a pus pe noi Dumnezeu spre mânie, ci spre a ne câștiga prin Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca ori de vom priveghea, între virtuți, ori de vom dormi în vreo împrejurare, cum se întâmplă, din niscai scăderi, împreună cu Hristos să viețuim,¹⁷ căutând spre El, cu mari suspine, tânguindu-ne neîncetat și respirându-L pe El.

Să îmbrăcăm deci platoșa credinței și să avem nădejdea coif de mântuire, ca să nu aibă pe unde pătrunde săgețile deznădejdii. Dar zici: mă mâni și mă tulbur cumplit când văd că mirenii nu sunt ispitiți. Să știi, iubito, că nu are nevoie Satana să ispitească pe cei ce singuri se ispitesc și sunt trași pururea spre cele de jos prin lucrurile lumesti. Mai cunoaște și aceasta, că pentru cei ispitiți se păstrează răsplătirile și cununile, nu pentru cei ce nu au grijă de Dumnezeu sau pentru mirenii care zac pe spate și horcăie. Dar iarăși zici: eu foarte mult sunt ispitit și "șalele mele s-au umplut de ocări", cum zice Proorocul. De nefericire și gârbovire am parte, și nu este mângâiere trupului și îngrijire oaselor mele. Dar marele doctor este aproape de cei ce se ostenesc. "El poartă neputințele noastre și cu rana Sa ne-a tămăduit"¹⁸ și ne tămăduiește. De față este și acum, punându-și leacurile sale mântuitoare. Căci eu, zice, am lovit prin părăsire, dar eu voi și tămădui.¹⁹ Deci să

nu te temi, căci când mânia iuțimii mele va curge, iarăși voi vindeca. Că precum nu va uita femeia să aibă milă de pruncii pântecelui ei, așa nici eu nu voi uita de tine, zice Domnul.²⁰ Dacă mila pășării se revarsă peste puișorii ei și-i cercetează în fiecare ceas, le grăiește și le dă hrană în ciocurile lor, cu mult mai mult se vor revărsa îndurările mele peste făpturile mele. Dar și mai mult se revarsă mila mea peste tine și te cercetez în taină și-ți grăiesc în minte și las în cugetarea ta hrană, ca într-un cioc de pui de rândunică. Căci te hrănesc cu frica mai înaltă, cu dorul ceresc, cu suspine de mângâiere, cu străpungere, cu cântare, cu cunoștință mai adâncă și cu anumite taine dumnezeiești. Iar dacă mint grăindu-ți acestea, eu Stăpânul și Părintele tău, muștră-mă și voi răbda.

Acestea le spune Domnul pururea gândurilor noastre. Iar eu știu că am trecut măsura scriind multe. Dar voi m-ați îndemnat să o fac aceasta. Am lungit cuvântul pentru sprijinirea celor ce se primejdiesc să cadă, din negrijă. Căci s-au aflat, precum mi-ați scris, la voi cei din India, unii din frați, împotriva așteptărilor, foarte îngreunați de ispite, care s-au dezgustat de viața și de petrecerea monahilor, zicând că este foarte înăbușită și învăluită de primejdii, și care fericesc pe mireni și ocărăsc ziua în care au luat schima. De aceea și eu am fost silit să fac mai lungă scrierea de față și să folosesc cuvinte ușoare, ca să poată înțelege cele spuse și cel simplu și neînvățat. Pentru aceasta am scris multe, ca de aci înainte să nu mai ferească monahii pe mireni, ci numai pe ei înșiși, care, fără nici o discuție, sunt mai mari decât împărații care poartă coroane pe cap și mai străluciți și mai slăviți, ca unii ce petrec pururea lângă Dumnezeu.

Iar eu scriind acestea, rog dragostea voastră să facă neîncetat pomenire de mine în rugăciuni, ca să mă învrednicesc eu nevrednicul de harul Domnului, ca să-mi închei viața de față în cel mai bun sfârșit. Iar Părintele îndurărilor și Dumnezeuul a toată mângâierea să vă dea vouă mângâiere veșnică și nădejde bună în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava și stăpânirea în vecii vecilor, Amin.

Avva Filimon

Despre timpul în care a trăit Avva Filimon n-am găsit nicăieri nici o știre. Din povestirea despre viața lui, pe care o dăm în paginile următoare, se poate stabili doar în general că a trăit după anul 450 și înainte de 640. Pe la anul 450 trăia Diadoh al Foticeii, pe care Avva Filimon îl pomeneste ca pe unul ce nu mai trăiește, iar pe la 640 Egiptul cade sub Mahomedani și nu mai e în el viața mănăstirească înfloritoare de care se vorbește în această povestire. Avva Arsenie și Ioan Colovos, de care se mai vorbește în povestire ca de figuri venerabile trecute, au trăit, primul până la 449¹, al doilea până la începutul veacului V².

Povestirea despre Filimon e scrisă la oarecare vreme după moartea lui. Căci e scrisă după informațiile date de un ucenic al Avvei. Judecând despre conținut, ea se pare că nu e scrisă înainte de jumătatea a doua a veacului al VII. În acest veac apare preocuparea intensă de isihie și de chemarea numelui lui Iisus la Ioan Scărarul, Isihie, Filotei, Ioan Carpatiul (și în parte la Talasie). Povestirea despre Filimon prezintă această preocupare într-o formă și mai accentuată și mai precizată, vorbind de ea ca de "lucrarea ascunsă" a inimii, care trebuie să se depene tot timpul. E felul de vorbire de mai târziu, care s-a

menținut până azi. Deci scrierea aceasta pare să dateze dintr-un timp ulterior autorilor amintiți.

Așa că s-ar putea ca Avva Filimon să fi trăit cel mai târziu pe la începutul veacului VII, iar povestirea aceasta despre el să dateze de pe la sfârșitul veacului VII.

Déspre

Avva Filimon

Cuvânt foarte folositor.¹

Ziceau despre Avva Filimon pustnicul că se închisese într-o peșteră la mică depărtare de Lavra numită a Romeilor² și se îndeletnicea cu luptele nevoinței, spunându-și în cuget adesea ceea ce se spune că și zicea marele Arsenie: "Filimoane, de ce ai ieșit?" Stăruia deci în peșteră vreme multă, împletind funii și coșuri, și dădea iconomului să-i ia pâini mici pentru hrană. Căci nu mânca nimic decât pâine și sare, și de aceasta numai în unele zile. Drept aceea nu purta nici o grijă de trup, ci îndeletnicindu-se cu contemplația, ajunsese înlăuntrul luminii dumnezeiești. Și așa săvârșind slujba de taină cea negrăită,³ petrecea în bucurie. Iar ducându-se la biserică Sâmbăta și Duminica, umbla singur și cu mintea adunată, neîngăduind nimănui să se apropie de el, ca să nu-i taie mintea de la lucrarea pe care o avea. Iar în biserică, stând într-un colț și pironindu-și fața în pământ, vărsa șiroaie de lacrimi, plângând neconținut și având neîncetat în minte gândul morții și pilda Sfinților Părinți, mai ales pe a lui Arsenie cel Mare, căruia i se și silea să-i umble pe urme.

Dar ivindu-se o erezie în Alexandria și în ținutul din jurul ei, a plecat și s-a dus în Lavra alăturată (de cea) a lui Nicanor. Și primindu-l pe el prea iubitorul de

Dumnezeu Paulin, și dându-i lui locul său de singurătate, îl rânduieste în toată liniștea. Căci un an întreg n-a îngăduit niciodată nimănui să se ducă la el, ba nici chiar el însuși nu l-a supărat deloc, fără numai în vremea când îi dădea pâinea cea de trebuință. Venind deci Sfânta Înviere a lui Hristos și aflându-se împreună, se făcu pomenire între ei despre starea de singurătate și de liniște. Și cunoscând că și pentru fratele cel prea evlavios, scopul cel mai ales este acesta, îi seamănă cuvinte ascetice din Scriptură și de la Părinți, arătând prin toate că fără liniștea desăvârșită (isihia) este cu neputință a plăcea lui Dumnezeu, precum a cugetat și dumnezeiescul Părinte Moise, că liniștea naște nevoința, iar nevoința naște plânsul, iar plânsul frica, iar frica smerenia, iar smerenia trecerea cu vederea, iar trecerea cu vederea dragostea, iar dragostea face sufletul fără boală și fără patimă; și atunci cunoaște omul că nu este departe de Dumnezeu.

Deci îi zicea lui: Trebuie să-ți curățești cu desăvârșire mintea prin liniștire și să-i dai o lucrare duhovnicească neîntreruptă. Căci precum ochiul pătrunde în cele supuse simțurilor și se minunează de vedere, așa și mintea curată pătrunde în cele inteligibile și e răpită de vederea duhovnicească de care nu mai poate fi desfăcută. Și cu cât se golește mai mult prin liniște de patimi și se curățește, cu atât se învrednicește mai mult de cunoștință. Iar desăvârșită este mintea atunci când calcă peste cunoștința ființială⁴ și se unește cu Dumnezeu. Căci având demnitatea împărătească, nu mai suferă să fie săracă, nici nu mai e ispitită de poftele de jos, chiar de i-ai oferi toate împărățiile.

Deci dacă vrei să ajungi la toate aceste virtuți, fii fără

grijă dinspre orice om, fugi de lume și umblă cu râvnă pe calea Sfinților, ține-ți înfățișarea neîngrijită, haina pătată și smerită, purtarea simplă, cuvântul fără meșteșug, mersul fără slavă deșartă, glasul netocmit, viețuiește în sărăcie, lasă-te disprețuit de toți, iar mai presus de toate păzește-ți mintea, grijește trezvie, stăruiește în toate strâmtorile și păstrează toate bunătățile pe care le ai neștirbite, și ia aminte la tine cu de-amănuntul, ca să nu primești nici una din plăcerile ce vor să intre. Căci patimile sufletului se potolesc prin liniștire; iar întăritate și mâniat se salbătesc și mai tare și-i silesc pe cei ce le au să păcătuiască și mai mult, precum rănilor trupurilor, zgâriate și descojite, se fac anevoie de tămăduit. Cuvântul fără rost încă poate despărți mintea de pomenirea lui Dumnezeu, dracii silind-o la aceasta, iar simțurile ascultând de ei. Numai lupta și frica mare pot păzi sufletul. Deci trebuie să despărți de toată lumea și să rupi sufletul de toată afecțiunea față de trup, și să te faci fără oraș, fără casă, fără lucruri de ale tale, ne iubitor de argint, lipsit de avere, ne umblător după câștig și după schimburi, ne priceput în lucruri omenești, smerit la cugetare, împreună pătimitor, bun, blând, liniștit, gata să primești în inimă întipăririle venite din cunoștința dumnezeiască. Căci nici în ceară nu se poate scrie, dacă nu s-au netezit mai-nainte trăsăturile aflate în ea. Acestea ne învață marele Vasile.

Așa s-a făcut cetatea Sfinților, despărțită cu desăvârșire de petrecerea în lume. Păstrând în ei cugetul ceresc netulburat, au fost luminați de legile dumnezeiești. Ei străluceau prin faptele și cuvintele evlavioase, după ce și-au omorât mădularele de pe pământ prin înfrânare,

prin frica de Dumnezeu și prin dorul după El. Căci prin rugăciunea neîncetată și prin medierea dumnezeieștilor Scripturi, se deschid ochii înțelegători ai sufletului și văd pe Împăratul Puterilor, născându-se o bucurie mare și un dor ce arde cu putere în suflet. Și înălțându-se și trupul de către duhul, întreg omul se face duhovnicesc. Acestea le spun lucrătorii fericitei liniști și ai petrecerii prea strâmte, care, despărțindu-se pe ei de toată mângâierea omenească, grăiesc în curăție numai cu Stăpânul din ceruri.

Auzind acestea fratele iubitor de Dumnezeu și rănindu-se în suflet de dorul dumnezeiesc, se duse împreună cu el în pustia schetică, în care au străbătut calea evlaviei cei mai mulți dintre Sfinții Părinți și s-au așezat în Lavra Sfântului Ioan Colovul, încredințând grija lor iconomului Lavrei, deoarece vroiau să petreacă în liniște (isihie). Și petrecură cu harul lui Dumnezeu în toată liniștea, făcându-și ieșirile pe nevăzute Sâmbăta și Duminica, iar în celelalte zile ale săptămânii stăruiau în singurătate, făcându-și fiecare singur rugăciunile și pravila⁵.

Iar pravila sfântului bătrân era aceasta: noaptea cânta toată psaltirea și canoanele⁶, fără tulburare, și zicea o pericopă din Evanghelie⁷. Pe urmă se așeza zicând în sine: Doamne miluiește, cu stăruința și atât de mult, până nu mai putea să-l rostească. Apoi se culca, și când se făcea de ziuă cânta iarăși ceasul întâi, și se așeza în scaunul lui privind către răsărit și cântând cu rândul și iarăși zicând din Apostol și din Evanghelie. Așa petrecea toată ziua, cântând neîncetat și rugându-se și hrănindu-se cu contemplarea celor cerești, încât de multe ori mintea lui se înălța în contemplație și nu știa dacă se află pe pământ.

Văzându-l deci pe el fratele îndeletnicindu-se așa pe întins și de neslăbit cu pravila, și preschimbând cu totul de cugetările dumnezeiești, zise către el: Te ostenești, Părinte, astfel la o așa bătrânețe, chinuindu-ți trupul și robindu-l. Iar el zise răspunzând: Crede, fiule, că atâta râvnă și dor pentru pravilă a așezat Dumnezeu, încât o pot împlini în toată întinderea ei. Iar dorul după Dumnezeu și nădejdea bunurilor viitoare biruie neputința trupească. Astfel întreg dorul minții îl avea zburând spre cer; și nu numai în alte vremi, ci și în vremea mesei însăși.

Deci o dată locuind cu el un frate oarecare, l-a întrebat pe el, care ar fi taina vederii? Fiindcă îl știa iubitor de învățătură și așezat, zise către el: Îți voi spune ție, firește, fiule. Dacă mintea cuiva se curățește la culme, Dumnezeu îi descoperă lui vederile Puterilor și Cetelor slujitoare. Apoi l-a mai întrebat și aceasta: De ce, Părinte, mai presus de toată dumnezeiasca Scriptură te îndulcești cu Psaltirea? Și de ce cânti liniștit, ca și când ai spune către cineva cuvintele? Iar el zise către acela: Îți spun, fiule, că așa a întipărit Dumnezeu puterea Psalmilor în sufletul meu smerit, ca și în Proorocul David, și nu mă pot despărți de dulceața feluritelor vederi din ei. Căci cuprind toată dumnezeiasca Scriptură. Iar acestea le-a spus cu multă smerenie de cuget celui ce l-a întrebat, de dragul folosului, fiind mult silit.

Un frate oarecare, cu numele Ioan, de fel din părțile mării, a venit la acest sfânt și mare Părinte Filimon și ținându-i picioarele i-a zis: Ce să fac, Părinte, ca să mă mântuiesc? Căci văd că mintea îmi umblă și rătăcește încoace și încolo, la cele ce nu trebuie. Iar el, oprindu-se puțin zise: Această patimă este a celor de-afară, și stăruie

fiindcă până acuma nu ai dor desăvârșit de Dumnezeu. Căci n-a venit încă în tine căldura dorului și a cunoștinței Lui. Zise atunci fratele: Și ce să fac, Părinte? Îi răspunse lui: Du-te până ce vei avea meditația (lucrarea) ascunsă în inimă, care poate să-ți curețe mintea de acestea. Fratele, nepricepând cele spuse, zise bătrânului: Ce este meditația ascunsă, Părinte? Zise către el: Du-te, veghează în inima ta și veghind, zi în cugetul tău cu frică și cu cutremur: Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă. Căci așa învață fericitul Diadoh pe începători. Deci plecând acela și liniștindu-se cu ajutorul lui Dumnezeu și rugăciunile Părintelui, s-a îndulcit cu această lucrare pentru puțină vreme. Dar depărtându-se imediat de la el și neputând să o îngrijească în trezvie și să se roage, veni iarăși la bătrân și-i vesti întâmplarea. Iar acesta îi zise lui: De acum ai cunoscut urma liniștirii și a lucrării și ai cercat dulceața din ea. Ține deci aceasta totdeauna în inima ta. Fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlnești cu oarecine, fie că ești afară din chilie, fie că ești pe drum, să nu uiți să rostești această rugăciune și să cânti și să meditezi rugăciuni și psalmi, cu o cugetare trează și cu mintea nerătăcită. Dar chiar când te afli în cea mai necesară trebuință, să nu înceteze mintea ta să mediteze și să se roage în ascuns. Căci astfel poți înțelege adîncurile dumnezeieștii Scripturi și puterea ascunsă în ea și să-i dai minții o lucrare neîncetată, ca să împlinești cuvântul Apostolului, care poruncește: "neîncetat vă rugați".⁸ Ia aminte deci cu dinadinsul și păzește-ți inima ca să nu primească gânduri rele, sau deșarte și nefolositoare. Ci totdeauna, fie că ești culcat, fie că ești în picioare, fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlnești cu alții, inima ta să se îndeletnicească pe ascuns în cuget,

fie cu psalmii, fie cu rugăciunea: "Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-mă". Iar când cânti cu gura, ia de asemenea aminte să nu zici alte cuvinte cu gura și la altele să-ți rătăcească cugetarea.

Și iarăși l-a întrebat fratele: Văd în somn multe năluciri deșarte. Iar bătrânul a zis către el: Să nu te lenevești și să nu te faci nepăsător, ci înainte de a te culca fă multe rugăciuni în inima ta și împotrivesc-te gândurilor, ca nu cumva să fii dus de voile diavolului și să te lepede Dumnezeu. Grijește cu puterea ca să adormi după psalmi și după această meditație în minte, și să nu lași cugetarea ta să primească gânduri străine; ci în gândurile în care ai fost rugându-te, în acelea să te culci meditând, ca să fie cu tine când adormi și să-ți grăiască ție cântă te scoli. Zi și sfântul Simbol al credinței ortodoxe înainte de a te culca. Căci credința dreaptă în Dumnezeu este un izvor și o strajă a tuturor bunătăților.

L-a întrebat iar fratele zicând: Fii bun, Părinte, și îmi spune ce fel de lucrare are mintea ta? Învață-mă să mă mântuiesc și eu. Iar el zise: Ce vrei să iscodești acestea? Iar acela sculându-se și prinzându-i picioarele sfântului, i le sărută rugându-l să-i spună. Iar după multă vreme zise: Încă nu poți purta acum aceasta. Căci e propriu bărbatului care a ajuns la deprinderea bunătăților dreptății să dea fiecărei simțiri potrivit cu ea. Dar nici nu e cu putință ca cel ce nu s-a curățit cu desăvârșire de gândurile deșarte ale lumii să se învrednicească de un dar ca acesta. De aceea, dacă dorești unele ca acestea, ține meditația ascunsă în inima curată. Căci de vei stăruia neîncetat în rugăciunea ta și în meditarea Scripturilor, ți se vor deschide ochii înțelegători ai sufletului și va veni în ei o bucurie mare și un dor negrăit și puternic,

aprinzându-se și trupul de către duh, încât tot omul se va face duhovnicesc. Deci când te va învrednici Dumnezeu să te rogi neîmprăștiat și cu mintea curată, fie noaptea, fie ziua, nu avea grijă de prăvălia ta, ci cu toată puterea stăruiește să fii lipit de Dumnezeu și El va lumina inima ta în privința lucrării duhovnicești pe care o săvârșești.

Și a mai adăugat și acestea: A venit la mine odată un bătrân și întrebându-l de starea minții, mi-a spus: Doi ani am stăruit rugând pe Dumnezeu din toată inima și cerându-I fără slăbire să-mi dea să mi se întipărească neîntrerupt în inimă rugăciunea, pe care a lăsat-o El ucenicilor Săi. Și văzând osteneala și răbdarea mea, mi-a împlinit cererea Domnului, marele Dătător. Mai zicea și aceea că gândurile ce se ivesc în cuget despre cele deșarte sunt boale ale sufletului nelucrător și leneș. Adăugase deci: că, după cum e scris, trebuie să ne păzim mintea noastră cu toată străjuirea și să cântăm neîmprăștiat pentru cunoștință și să ne rugăm cu mintea curată.

În urmăre, fraților, Dumnezeu vrea ca noi să ne arăm sânguința către El. Stăi în ostenele, apoi în dragoste și rugăciune neîncetată, și însuși El ne va arăta calea mântuirii. Dar este vadit că nu e altă cale care duce la cer, decât liniștirea desăvârșită, fuga de toate relele, dobândirea virtuților, dragostea desăvârșită față de El și conviețuirea cu Dumnezeu în cuvioșie și creștinătate. De va ajunge cineva la acestea, degrabă se va ridica în locașurile cerești. Dar cel ce dorește să se suie la înălțimea aceasta trebuie numaidecât să-și omoare mădularele de pe pământ. Căci când sufletul nostru se va veseli de vederea Binelui adevărat, nu se va mai întoarce spre nici una din patimile stărnite de plăceri, ci lepădând

toată dulcea împătimire (voluptatea) trupească, va primi cu înțelegere curată și neîntinată arătarea lui Dumnezeu.

Deci avem trebuință de multă pază, ostenele trupesti și curăție a sufletului, ca să sălășluim pe Dumnezeu în inimile noastre, pentru ca de aici înainte să împlinim fără rătăcire poruncile Lui. Și El ne va învăța să păzim în mod sigur legile Lui, trimițându-și ca niște raze de soare lucrările Sale, prin harul Duhului sălășluit de noi. Prin ostenele și încercări trebuie să curățim chipul, după care am fost făcuți raționali și în stare de orice înțelegere și de asemănare cu Dumnezeu și să ne ținem simțirile neamestecate cu nici o pată, topite din nou în oarecare chip în cuptorul încercărilor, ca așa să ne preschimbăm spre cinstea împărătească. Căci Dumnezeu a zidit firea omenească părtaşă de tot binele, ca să poată privi cetele Îngerilor, măririle Domniilor, Puterile, Începătoriile, Stăpâniile, lumina neapropiată, slava mai presus de fulger.

Iar când dobândești o virtute, să nu ți se înalțe gândul împotriva fratelui, fiindcă tu ai dobândit-o, iar acela nu i-a avut grijă. Căci acesta este începutul mândriei. Păzește cu toată puterea să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor. Iar când lupți cu patima, să nu slăbești, nici să te lenevești dacă dăinuiește războiul, ci, ridicându-te, aruncă-te înaintea lui Dumnezeu, din toată inima, zicând cu Proorocul: "Judecă-i, Doamne, pe cei ce mă nedreptățesc, căci eu nu pot nimic asupra lor". Și El văzând smerenia ta, îți va trimite mai repede ajutorul Său. Iar când mergi cu cineva pe cale, nu primi convorbire deșartă, ci dă-i minții lucrarea duhovnicească pe care o avea, ca să i se facă obicei bun și uitare a plăcerilor vieții,

și să ajungi la limanul nepătimirii. Învățând prin aceasta și prin mai multe cuvinte pe frate, îl slobozi.

Iar după puțină vreme veni iarăși la el și începând să-l întrebe, zise: Ce să fac, Părinte, că în pravila mea de noapte mă îngreunează somnul și nu mă lasă să mă rog cu trezvie, ba nici nu pot să priveghez cu prisosință? Și când cânt, pot să fac ceva cu mâinile? Iar el zise: Când poți să te rogi întru trezvie, să nu faci nimic cu mâinile; iar când ești cuprins de moleșală, mișcă-te puțin, amenințându-ți gândul și fă ceva cu mâinile. Iar acela zise iarăși către el: Dar tu, Părinte, nu ești îngreunat de somn în pravila ta? Zise lui: Anevoie; dar dacă mi se întâmplă vreodată puțin, mă mișc și zic începutul Evangheliei după Ioan, îndreptând spre Dumnezeu ochiul cugetului și îndată se risipește. Asemenea fac și cu gândurile. Când vine vreunul, îl întâmpin ca pe un foc cu lacrimi, și se risipește. Dar tu încă nu poți să te înarmezi astfel, ci ții mai degrabă meditația ascunsă și rugăciunile de azi, rânduie de Sfinții Părinți, adică silește-te să săvârșești ceasul al treilea, al șaselea, al nouălea, cele de seara și pravila de noapte. Dar ia seama cu toată puterea, să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor, nici să ai vreodată dușmănie împotriva fratelui, ca să nu te desparți de Dumnezeuul tău.

Sârguiește-te să-ți păzești cugetarea neîmprăștiată, ca să fie cu grijă la gândurile dinlăuntru. Iar când te afli în biserică și vrei să te împărtășești cu dumnezeieștile lui Hristos Taine, să nu ieși până nu primești pacea desăvârșită. Stând într-un loc, să nu te miști de acolo până la apolis. Gândește-te că stai în cer și întâmpini pe Dumnezeu cu Sfinții Îngeri și-l primește pe El în inimă. Deci pregătește-te cu frică și cu cutremur mult, ca să nu

te afli cu vrednicie între Sfintele Puteri. Și după acestea, înarmându-l bine pe fratele întru Domnul și întărindu-l în duhul harului său, l-a slobozit.

Pe lângă acestea mai povestea încă fratele, care fusese cu el, următoarele: Șezând eu o dată aproape de el, l-am întrebat dacă a fost ispitit de uneltirile dracilor pe când ședea în pustie? Iar el zise: Îngăduie, frate. Dacă va îngădui Dumnezeu să vie la tine ispitele pe care le-am încercat eu de la diavol, nu cred că ai putea să rabzi amărăciunea lor. Am șaptezeci de ani, sau și mai bine, și cei mai mulți i-am petrecut în ispite. Și locuind în mai multe pustii, în liniștea cea mai deplină, atâtea am încercat și am pățimit de la ei, câte nu sunt de folos să le povestesc celor ce n-au primit experiența liniștirii, ca să nu-i amărăsc. Iar în ispite, aceasta o făceam pururea: Îmi puneam toată nădejdea în Dumnezeu, înaintea căruia am făcut și făgăduințele lepădării și El îndată mă izbăvea. De aceea, frate, nu mai am grijă de mine. Căci știu că se îngrijește El de mine. Și așa port mai ușor ispitele ce-mi vin. Numai aceasta o aduc de la mine, că mă rog neîncetat. Căci știu că pe cât se întind cele neplăcute, pe atât se găsesc cununile celui ce rabdă. Căci acestea sunt rânduie ca lucruri de schimb de Dreptul Judecător.

Deci știind acestea, frate, să nu cazi în lenevie, cunoscând că stai în mijlocul războiului luptându-te, și că sunt foarte mulți cei ce luptă pentru noi, cu vrăjmașul lui Dumnezeu. Căci cum am putea noi cuteza să ne împotrivim unui așa de înfricoșat vrăjmaș al neamului nostru, dacă nu ne-ar susține dreapta cea atotputernică a lui Dumnezeu Cuvântul, ocrotindu-ne și acoperindu-ne? Cum ar rezista firea omenească la uneltirile lui? Căci "cine, zice, va descoperi fața îmbrăcămintii lui? Iar

la încheietura platoșei lui cine va pătrunde? Din gura lui ies făclii aprinse, care scapără ca niște gratii de foc. Din nările lui iese fum de cuptor ce arde cu foc de cărbuni. Sufletul lui e cărbuni. Flacăra iese din gura lui. În grumazul lui sălășluiește puterea. Înaintea lui aleargă pierzania. Inima lui e întărită, stă ca o piatră, ca o nicovală neclătită. Fierbe adâncul ca o căldare. Socotește marea ca un vas de unsoare; iar tartarul adâncului ca pe un rob. Tot ce e înalt vede, împărătind peste toate cele din ape."⁹ Împotriva lui ne este lupta, frate. Pe unul ca acesta ni l-a arătat Cuvântul ca asupritor.

Dar biruința împotriva lui se câștigă ușor de cei ce și-au ales viața monahicească după lege, fiindcă nu au nimic din ale lui, prin lepădarea de lume și prin bunătatea bărbătească a virtuților și fiindcă avem pe Cel ce se luptă pentru noi. Căci spune mie: Cine, apropiindu-se de Domnul și luând frica Lui în minte, nu s-a preschimbat cu firea și, luminându-se pe sine cu faptele dumnezeiești, nu și-a făcut sufletul atotstrălucitor și nu l-a făcut să scape de înțelegeri și gânduri dumnezeiești? Căci Domnul nu-l lasă nelucrător. Fiindcă are pe Dumnezeu care îi mișcă mintea, ca să dorească lumina fără să se sature. Un suflet ca acesta, fiind lucrat mereu, nu e lăsat de duhul să se moleșească în patimi. Ci e ca un împărat care suflă aspru și înfricoșat împotriva potrivnicilor, tăindu-i fără cruțare și neîntorcându-se nicicum spre cele dinapoi, ci prin făptuire și prin rugăciunea minții, mișcându-și mâinile spre cer, câștigă biruința războiului.

Mai povestea iarăși același frate și aceea că pe lângă alte virtuți, o câștigase și pe aceasta, că nu răbda nicio dată să audă o vorbă fără rost. Iar dacă cineva din

neatenție povestea vreun lucru care nu tindea la folosul sufletului, nici nu răspundea măcar. Dar nici când plecam eu la vreo slujbă, nu mă întreba de ce pleci, și nici întorcându-mă, nu mă întreba unde ești, sau cum ești, sau ce ai făcut. Odată, călătorind eu la Alexandria pentru o trebuință oarecare și de acolo suindu-mă în cetatea împărătească¹⁰ pentru un lucru bisericesc, împreună cu mai mulți frați preacuvioși, n-am trimis nici o veste slujitorului lui Dumnezeu. Petrecând deci acolo vreme destulă, m-am întors iarăși la Schit¹¹ la el. Iar el văzându-mă și bucurându-se și îmbrățișându-mă, a făcut rugăciune și apoi a șezut neîntrebându-mă nimic, ci stăruia îndeletnicindu-se cu contemplația. Odată, vrând să-l cerc, am lăsat să treacă mai multe zile, fără să-i dau pâine să mănânce. Iar el n-a întrebat, nici n-a zis nimic. Eu, după acestea, puindu-i metanie, i-am zis: Fă iubire, Părinte, și-mi spune, nu te-ai supărat, că nu ți-am adus să mănânci după obicei? Iar el zise: Iartă frate, douăzeci de zile dacă nu mi-ai da pâine să mănânc, și încă nu ți-aș cere. Căci până rabd cu sufletul, rabd și cu trupul. Atâta era cufundat în contemplarea Binelui adevărat.

Mai zicea: De când am venit în Schit, n-am îngăduit gândului meu să iasă afară din chilie, dar nici alt gând n-am primit în cugetare, afară de frica lui Dumnezeu și de judecățile veacului ce va să vie, gândindu-mă la osânda ce așteaptă pe păcătoși, la focul veșnic, la întunericul cel mai dinafară, la felul cum petrec sufletele păcătoșilor și ale dreptilor și la bunătățile ce așteaptă pe cei drepti, la plata pe care o va lua fiecare după osteneala sa, unul pentru sporirea durerilor, altul pentru milostenie și dragoste nefățarnică, unul pentru neavere

și pentru lepădarea de toată lumea, altul pentru smerita cugetare și liniștirea cea mai deplină, unul pentru supunerea desăvârșită și altul pentru înstrăinare. Gândindu-mă la toate acestea, nu las alt gând să lucreze în mine, nici nu pot să mai fiu cu oamenii, sau să-mi mai ocup mintea cu ei, ca să nu mă despart de gândurile mai dumnezeiești.

Mai adaugă la acestea și întâmplarea unui monah. Și zicea că ajunsese la nepătimire și primea din mâna Îngerului pâinea pentru hrană, iar prin negrijă s-a păgubit de această cinste. Căci când sufletul lasă desimea și intensitatea minții să slăbească, pune stăpânire pe el noaptea. Fiindcă unde nu strălucește Dumnezeu, toate se contopesc ca într-un întuneric și nu mai poate privi numai spre Dumnezeu și tremura de cuvintele Lui. "Căci Dumnezeu aproape sunt eu, zice Domnul, și nu Dumnezeu departe"; sau: "Se va ascunde omul în ascunziș, și eu nu-l voi vedea? Nu umplu eu cerul și pământul?" Și mai pomenea și de mulți alții, care au pățimit lucruri asemănătoare.

Pe lângă acestea, amintea și de căderea lui Solomon, de care se zice că atâta înțelepciune primise și era slăvit de toți, încât era ca un luceafăr ce răsare dimineata, luminând pe toți cu strălucirea înțelepciunii. Dar pentru o mică plăcere, a pierdut slava. Deci să ne fie frică de nepurtarea de grijă. Trebuie să ne rugăm neîncetat, ca nu cumva venind alt gând, să ne despartă pe noi de Dumnezeu și să ne strecoare altceva în mintea noastră. Căci inima curată, făcându-se întreagă sălaș al Duhului Sfânt, oglindește curat pe Dumnezeul întreg.

Deci auzind eu acestea, zice, am înțeles chiar din lucruri că patimile trupești erau cu totul nelucrătoare

în el. Era mereu cu dorința spre cele mai înalte, încât totdeauna putea fi văzut cum e modelat de Duhul dumnezeiesc și cum suspină cu suspinele negrăite și e adunat în el însuși și se cântărește pe sine însuși și luptă ca nu cumva să i se tulbure curăția cugetării prin cele ce intră și să-i vină vreo pată pe nebăgate de seamă. Deci văzând eu acestea, zice fratele care era cu el, și cuprins fiind de râvnă pentru isprăvi asemănătoare, mă apropiam într-una de el și-i puneam întrebări dese. Cum pot, ziceam, să-mi fac mintea curată ca și tine? Iar el zicea: Mergi și ostenește. Căci e trebuință de osteneală și de durerea inimii. Fiindcă nu ne vin dormind și zăcând pe spate cele ce se dau prin osteneală și sânguință. Când vin bunătățile pământului fără osteneală? Deci cel ce vrea să ajungă la spor duhovnicesc, trebuie, înainte de toate, să se lepede de voile sale și să câștige pentru totdeauna plânsul și neaverea. Nemaiuând aminte la păcatele altora, ci numai la ale sale, să plângă pentru ele, ziua și noaptea, și să nu aibă prietenie cu vreun om. Căci sufletul îndurerat de întâmplări triste și străpuns de amintirea păcatelor de mai înainte, se face mort pentru lume și lumea se face moartă pentru el, adică patimile trupului se fac nelucrătoare, precum și omul pentru patimi. Fiindcă omul care s-a lepădat de lume și s-a lipit de Hristos și se îndeletnicește cu liniștirea iubește pe Dumnezeu, păzește chipul și îmbogățește asemănarea. El primește de sus darul Duhului și se face locaș al lui Dumnezeu și nu al dracilor și cunoaște fapte drepte înaintea lui Dumnezeu. Și sufletul curățit de viață și slobod la întinăciunile trupului, neavând pată sau zbârcitură, va dobândi cununa dreptății, strălucind de frumusețea virtuții.

Iar cel ce la începutul lepădării nu primește plânsul în inimă, nici lacrimi duhovnicești, nici gândul la chinurile fără sfârșit, nici liniștirea adevărată, nici rugăciunea stăruitoare, nici psalmodia, nici meditația dumnezeieștilor Scripturi, cel ce nu câștigă deprinderea acestora, ca să fie silit de o stăruință neîncetată să facă acestea cu mintea chiar dacă nu vrea, și să înflorească în cugetul lui frica de Dumnezeu, unul ca acesta se odihnește încă în dragostea de lume și nu poate dobândi mintea curată în rugăciune. Căci evlavie și frica de Dumnezeu curătesc sufletul de patimi și ajută minții să se elibereze și o duc spre contemplația naturală și o fac să se înalțe la cunoștința de Dumnezeu (la teologie),¹² pe care o primește în schima¹³ fericirii. Pentru că celor ce o iau asupra lor le dăruiește încă de aici arvunile și le-o păzește neclintită.

Deci să grijim cu toată puterea de lucrarea făptui-toare, prin care suntem înălțați cu evlavie. Ea este curăția cugetării, al cărei rod este contemplația naturală și cunoașterea lui Dumnezeu (teologia). Căci făptuirea este ușa contemplației, cum zice mintea cea mai înfocată și mai teologică. Deci dacă nu vom griji de făptuire, vom fi pustii de orice înțelepciune. Chiar dacă ar ajunge cineva la culmea virtuții, are trebuință de osteneala nevoinei, ca să-și strunească pornirile neregulate ale trupului și să-și păzească gândurile. Numai așa am putea să ne împărtășim de sălășluirea lui Hristos. Căci pe cât se înmulțește în noi dreptatea, pe atâta crește bărbăția duhovnicească. Și desăvârșindu-se mintea, se unește întreagă cu Dumnezeu, se umple de lumina dumnezeiască și primește descoperirea tainelor negră-ite. Atunci descoperă cu adevărat locul cumineniei, al

tăriei, al destoiniciei ca să cunoască toate, al îndelungimii de zile și vieți, al luminii ochilor și al păcii. Căci până e prinsă în lupta cu patimile, încă nu e vremea să se bucure de acestea.

Fiindcă virtuțile și păcatele fac mintea oarbă. Unele, ca să nu vadă virtuțile; celelalte, ca să nu vadă păcatele. Dar când se odihnește de război și se învrednicește de darurile duhovnicești, atunci se face întreagă luminoasă, stând sub lucrarea îndesată a harului. Atunci stăruie neclintită în contemplarea (vederea) celor duhovnicești. O minte ca aceasta nu mai e legată de cele de aici, ci s-a mutat din moarte la viață.

Deci cel ce și-a ales viața râvnitoare și a venit la Dumnezeu trebuie să-și aibă inima și gura curată, ca ieșind din gura lui cuvântul curat, să poată lauda cu vrednicie pe Dumnezeu. Căci sufletul lipit de Dumnezeu neîncetat vorbește cu el. Să vrem deci, fraților, să ajungem la acea culme a virtuților și să nu rămânem în țărână, pironiți de patimi. Pentru că cel ce se luptă și a ajuns să se apropie de Dumnezeu și să se facă părtaș de sfânta lumină și să fie rănit de dorul ei, se desfată de Domnul cu o bucurie duhovnicească și necuprinsă, precum zice dumnezeiescul psalm: "Desfătează-te de Domnul, și să-ți dea ție cererile inimii tale; și va arăta ca o lumină dreptatea ta și judecata ta ca miezul zilei". Căci ce dor al sufletului e așa de puternic și de anevoie de suportat ca cel ce vine de la Dumnezeu în sufletul care e curățit de tot păcatul și care zice din adevărata simțire a inimii: "Sunt rănit de dragoste"? Fulgerările frumuseții dumnezeiești sunt cu totul de negrăit și de nepovestit. Nu le înfățișează cuvânt, nu le primește ureche. Chiar de ai vorbi de lumina luceafărului, de strălucirea lunii,

de lumina soarelui, toate sunt nimic față de slava aceea și sunt cu mult mai prejos de lumina adevărată, decât noaptea adâncă, sau luna întunecată, de amiaza cea mai luminată. Așa ne-a învățat și Vasile, dumnezeiescul dascăl, cel care a cunoscut acestea prin cercare și învățându-le ni le-a predat nouă.

Deci acestea și mai multe ca acestea le-a povestit fratele care a fost cu el. Dar cine nu s-ar minuna și de lucrul următor, care e dovada marii lui smerenii de cuget. Învrednicit de multă vreme de treapta preotească și ajuns la cele cerești prin viețuire și cunoștință, fugea așa de mult de povara dumnezeieștilor slujbe, încât în cele mai multe din timpurile nevointelor sale, aproape că nu primea să se apropie de sfânta masă. Ba, viețuind cu atâta curăție, nici împărtășirea de dumnezeieștile Taine nu o primea când avea întâlnire cu oamenii, măcar că nu spunea nimic pământesc, ci primea întâlnirea pentru folosul celor ce o cereau. Iar când voia să se împărtășească de dumnezeieștile Taine, cerea îndurarea lui Dumnezeu prin rugăciuni, psalmodii și mărturisiri. Căci se cutremura de glasul preotului, când rostea și zicea: "Sfintele Sfinților". Fiindcă zicea că toată biserica se umple de Sfinții Îngeri și însuși Împăratul Puterilor săvârșeste tainic cele sfinte și se preface în inimile noastre în trup și sânge. De aceea zicea că trebuie să devenim curați și oarecum afară de trup și așa să îndrăznim a ne apropia, fără nici o îndoială și ezitare, de preacuratele lui Hristos Taine, ca să ne facem părtași de lumina din ele. Căci mulți dintre Sfinții Părinți au văzut pe Îngeri, stând de pază în jurul lor. De aceea se și păzeau în tăcere, nevorbind cu nimenea. Mai zicea și aceea că atunci când trebuia să-și vândă el însuși lucrul

mâinilor sale, ca nu cumva, vorbind și răspunzând, să spună vreo minciună, vreun jurământ, sau vreo vorbă de prisos, sau vreun altfel de păcat, mai bine tăcea, lăsând să pară că e prost. Și tot cel ce voia să cumpere, lua de la el și da ce voia. Și primea ceea ce i se da cu mulțumire, negrăind nimic, acest bărbat cu adevărat înțelept.

Sfântul Ioan Damaschin

Sf. Ioan Damaschin, vestitul dogmatist al Bisericii ortodoxe de la sfârșitul epocii patristice, își are acest nume de la orașul Damasc, în care s-a născut pe la începutul celei de-a doua jumătăți a veacului VII, dintr-o familie nobilă și bogată, în care se moștenise din tată în fiu o înaltă dregătorie a statului Sarazinilor. Tatăl său, Sergie, era sfetnic al califilor din acest oraș, știind să folosească influența sa la curtea califilor în favoarea creștinilor. El a putut da astfel fiului său o educație aleasă, angajând ca preceptor al lui și al fiului său adoptiv, Cosma, pe un călugăr cu numele Cosma, originar din Italia, răscumpărat din robia sarazină.

După moartea tatălui său ocupă și Ioan același post până pe la 718, când califul Omar II, pornind o persecuție împotriva creștinilor, îl sili și pe el să părăsească postul, după ce a refuzat să se facă mahomedan.

Împărțindu-și averea săracilor, Ioan Damaschin se retrase în mănăstirea Sf. Sava de lângă Ierusalim. Cultura și originea sa aleasă îl făcură sfetnic al patriarhului Ioan V al Ierusalimului, care-l hirotonește preot și-l însărcinează să predice în biserica Sf. Învieri din Ierusalim.

Când împăratul Leo Isaurul publică la 726 edictul său

împotriva icoanelor, patriarhul Ioan V al Ierusalimului îl roagă pe Ioan Damaschin să ia apărarea sfintelor icoane. Sf. Ioan ia condeiul și scrie unul după altul cele "Trei tratate contra celor care atacă sfintele icoane".¹ Dar nu se mulțumește numai cu scrisul, ci luptă în tot felul. La parte la Sinodul antiiconoclast al episcopilor orientali, în care are un rol principal. "Lupta sa contra iconoclasmului se poate asemăna cu lupta lui Atanasie contra arianismului"².

El a dat loviturile cele mai grele acestei erezii. De aceea Sinodul iconoclast de la 754 aruncă asupra lui patru anateme, pe când asupra patriarhului Gherman al Constantinopolei (715 - 730) și Gheorghe din Cipru numai câte una.

Dar activitatea de teolog a Sf. Ioan Damaschin nu s-a manifestat numai în scrierile despre icoane, ci și în multe alte lucrări de mare însemnătate. Cea mai vestită operă a lui este însă, pe lângă "Tratatele despre sf. icoane", trilogia intitulată "Izvorul cunoștinței". Partea întâia a acestei lucrări se numește: "Capitole filosofice", având drept conținut principal o ontologie artistotelică (P.G. 94, col. 525 - 676); partea a doua tratează "Despre erezii", expunând în 103 capitole o istorie a ereziilor până la el (P.G. 94, 677 - 780); iar partea a treia și cea mai importantă cuprinde sub titlul: "Expunerea exactă a credinței ortodoxe", Dogmatica Bisericii creștine (P.G. 94, 789 - 1228)³.

Această "Dogmatică" este opera care, alături de "Tratatele despre sf. icoane", va perpetua numele Sf. Ioan Damaschin de-a lungul întregii istorii a Bisericii. Ea este expunerea clasică a învățăturii de credință a Bisericii, autoritatea necontestată pe care o vor întemeia

în toate timpurile teologii ortodocși. Ceea ce dă Dogmaticii lui Damaschin această autoritate neumbrită e nu vreo originalitate de gândire a autorului, ci felul admirabil cum a reușit el să concentreze și să sistematizeze învățătura Sf. Părinți în ceea ce au ei în comun și unanim. Marele talent și spirit echilibrat al Sf. Ioan Damaschin se arată în faptul că a știut să aleagă totdeauna din abundența gândirii patristice definițiile care își câștigaseră o circulație mai generală, pe cele care ele însele aveau o formă mai generală, mai rezumată, lăsând la o parte formele nuanțate, detaliile, analizele prea adânci. Fără îndoială Sf. Ioan Damaschin a fost un spirit extraordinar de sistematic și de disciplinat. Dintr-un material străin, folosit aproape literal, după o riguroasă selecție, a izbutit să ne dea totuși o operă unitară.

De la Sf. Ioan Damaschin mai avem o serie de alte scrieri de cuprins dogmatic, alcătuite adeseori la cererea unor personalități ale timpului. Apoi un număr de omilii, de comentarii la epistolele Sf. Pavel și de cântări bisericești, despre care Suidas (sec. XI) spune că n-au fost egalate și nici nu vor fi, cât va fi lumea și pământul (Lexicon graece et latine, rec. Bernardy, 1853, t. I, p. II, col. 1029).

Sf. Ioan Damaschin ne-a lăsat și câteva mici scrieri ascetice și anume:

1. Despre sfintele posturi (P. G. 95, col. 63 - 78), ce se ocupă în special cu durata posturilor bisericești.
2. Despre cele opt duhuri ale răutății (P. G. 95, 79 - 84), adică despre cele opt patimi, cu referire deosebită la viața monahală.
3. Despre virtuți și păcate (P. G. 95, 85 - 98), înrudită

cu cea dinainte, dar adresată unor cercuri mai largi.

În Filocalia greacă e tipărită cea din urmă. Pe aceasta o dăm și noi tălmăcită, în paginile ce urmează.

Aceste scrieri ascetice se caracterizează și ele prin însușirile întregului scris al Sf. Ioan Damaschin, adică prin rezumarea ideilor celor mai comune, mai generale, mai răspândite în obștea bisericească.

Astfel toată viața și-a închinat-o Sf. Ioan Damaschin luptei pentru apărarea și lămurirea credinței și strădaniilor de desăvârșire. El moare la anul 749 în mănăstirea Sf. Sava. Despre mormântul și chilia lui vorbesc toți pelerinii care au vizitat această mănăstire.⁴

Ale celui dintre sfinți Părintele nostru

Ioan Damaschin

Cuvânt minunat și de suflet folositor¹.

Trebuie să se știe că omul fiind îndoit, adică constând din suflet și din trup, îndoit are și simțurile și virtuțile acestora. Și cinci sunt ale sufletului și cinci ale trupului. Simțurile sufletești, pe care înțelepții le numesc și puteri, sunt acestea: mintea, cugetarea, părerea, închipuirea și simțirea; iar cele trupesti: vederea, mirosul, auzul, gustul și pipăitul. Din această pricină îndoit sunt și virtuțile lor, îndoit și păcatele. Încât e cu trebuință ca tot omul să știe limpede câte sunt virtuțile sufletești și câte cele trupesti; și care sunt, iarăși, patimile sufletești și care cele trupesti.

Virtuți sufletești zicem că sunt mai întâi aceste patru cele mai generale, care sunt: bărbăția, prudența, cumpătarea și dreptatea. Din acestea se nasc virtuțile sufletești: credința, nădejdea, dragostea, rugăciunea, smerenia, blândețea, îndelunga răbdare, suferirea răului, bunătatea, nemânieră, cunoștința dumnezeiască, neiuțimea, simplitatea, netulburarea, nefățarnicia, neînfumurarea, nemândria, nepizmuirea, neviclenia, ne iubirea de argint, compătimirea, milostenia, generozitatea, neîntristarea, străpungerea inimii, sfiala, evlavia, dorința bunurilor viitoare, dorul după Împărăția lui Dumnezeu, poftirea înfierii.

Iar virtuți trupesti, mai bine zis unelte ale virtuților, care se nasc întru cunoștință și după Dumnezeu și duc pe om afară de orice fătărie și dorință de a plăcea oamenilor, la înaintarea în smerenie și nepătimire, sunt acestea: înfrânarea, postul, foamea, setea, privegherea, starea de toată noaptea, plecarea deasă a genunchilor, neîmbăierea, mulțumirea cu o singură haină, mâncarea uscată, mâncarea târzie, mâncarea puțină, băutura de apă, culcarea pe pământ, sărăcia, neaverea, austeritatea, neîmpodobirea, ne iubirea de sine, singurătatea, liniștea, neieșirea din casă, lipsa, mulțumirea cu ce ai, tăcerea, procurarea celor de trebuință prin lucrul mâinilor, toată reaua pătimire și nevointa trupestă și alte asemenea. Toate acestea sunt cât se poate de necesare și de folositoare când trupul e sănătos și tulburat de patimi trupesti. Iar dacă e neputincios și cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit acestea, nu sunt așa de necesare, întrucât sfânta smerenie și rugăciune² întregesc toate.

Dar acum trebuie să vorbim și despre păcatele sufletești și trupesti, adică despre patimi. Patimi sufletești sunt acestea: uitarea, nepăsarea și neștiința.³ Când ochiul sufletului, sau mintea, e întunecat de acestea trei, e luat apoi în stăpânire de toate patimile care sunt acestea: neevlavia, credința strâmbă sau toată erezia, blasfemia, iuțimea, mânia, amărăciunea, înfurierea năpraznică, ura de oameni, pomenirea răului, vorbirea de rău, osândirea, întristarea fără temei, frica, lașitatea, cearta, rivalitatea, pizma, slava deșartă, mândria, fățarnicia, minciuna, necredința, zgârcenia, iubirea de materie, împătimirea, afecțiunea pentru cele pământești, trândăvia, micimea de suflet, nemulțumirea, cârtirea, înfumurarea, părerea de sine, trufia, îngâmfarea, iubirea

de stăpânire, dorința de a plăcea oamenilor, viclenia, nerușinarea, nesimțirea, lingușirea, înșelăciunea, ironia, duplicitatea, învoirea cu păcatele părții pătimase și gândirea deasă la ele, rădăcirea gândurilor, iubirea de sine, care e maica și rădăcina tuturor relelor, iubirea de argint, reaua nărvire și răutatea.

Iar patimi trupești sunt: lăcomia pântecelui, nesățurarea, desfătarea, beția, mâncarea pe ascuns, iubirea de plăceri felurite, curvia, preacurvia, desfrâul, necurăția, amestecarea sângelui (incestul), stricarea pruncilor, împreunarea cu dobitoacele, poftele rele și toate patimile urâte și potrivnice firii, furtul, jefuirea celor sfinte (sacrilegiul), hoția, uciderea, orice moleșie trupească și bucurie de voile trupului mai ales când trupul e sănătos, ghicirile, descântecelile, farmecele, prezicerile, iubirea de podoabe, ușurătatea, moliciunile, înfrumusețările, vopsirea feței, pierderea vremii, umblarea fără rost, jocurile de noroc, reaua și pătimașa întrebuințare a lucrurilor dulci ale lumii, viața iubitoare de trup, care, îngroșând mintea, o face pământească și dobitocească și nu o lasă niciodată să tindă spre Dumnezeu și spre lucrarea virtuților.

Iar rădăcinile tuturor patimilor acestora și, cum ar zice cineva, cele dintâi pricini ale lor sunt: iubirea de plăcere, iubirea de slavă și iubirea de argint, din care se naște tot răul.⁴ Dar nu săvârșește omul nici un păcat, dacă nu-l biruie și nu-l iau în stăpânire mai întâi acești uriași puternici, cum zice preaînțeleptul între asceți Marcu, adică uitarea, nepăsarea și neștiința.⁵ Iar pe acestea le naște plăcerea, odihna, iubirea slavei de la oameni și împrăștierea. Dar pricina cea dintâi a tuturor acestora și așa zicând maica cea mai rea a lor este, cum

am zis, iubirea de sine, sau iubirea nerațională de trup și alipirea pătimașă de el. Iar împrăștierea și moleșirea minții, împreună cu alunecarea la glume și la vorbe de rușine, pricinuiesc multe rele și căderi, ca și îndrăzneala și râsul.

Dar înainte de toate acestea, trebuie să știm că iubirea pătimașă de plăcere este de multe feluri și de multe forme, și multe sunt plăcerile care amăgesc sufletul, când nu se întărește prin trezvie întru frica de Dumnezeu și în dragoste de Hristos, îngrijindu-se de lucrarea virtuților. Căci se ivesc nenumărate plăceri care atrag la ele ochii sufletului: cele ale trupurilor, cele ale avuției, ale dezmiardării, ale slavei, ale nepăsării, ale mâniei, ale stăpânirii, ale iubirii de argint, ale zgârceniei. Toate se înfățișează amăgitor cu arătări strălucite și plăcute, în stare să atragă pe cei vrăjiți de ele, care nu iubesc cu putere virtutea și nu rabdă asprimea ei. Căci aproape toată afecțiunea pământească și împătimirea de ceva din cele materiale naște plăcere și desfătare în cel împătimit și înnebunește și vatămă în chip pătimaș partea poftitoare a sufletului, întrucât supune pe cel biruit iuțimii, mâniei, întristării și ținerii minte a răului, când e lipsit de ceea ce dorește. Iar dacă împreună cu împătimirea mai stăpânește pe om și o mică obișnuință, îl face pe cel stăpânit de ea să fie dus, pe nesimțite, până la capătul acestei împătimiri neraționale, pentru plăcerea ascunsă în ea. Căci plăcerea poftei e de multe feluri, cum s-a spus mai înainte, și nu se satisface numai prin curvie și prin altă desfătare trupească, ci și prin celelalte patimi, o dată ce și neprihănirea stă nu numai în oprirea de la curvie și de la celelalte plăceri de sub pânțele, ci și în înstrăinarea de celelalte plăceri. De aceea desfrânat este și iubitorul

de avuții, iubitorul de argint și zgârcitul. Căci precum acela iubește trupurile, așa și acesta avuțiile; ba este cu atât mai desfrânat acesta, cu cât nu are o așa de mare silă de la fire, care să-l împingă. De fapt vizitiu nedestoinic ar fi socotit cu adevărat nu acela care nu poate stăpâni un cal nărvaș și anevoie de strunit, ci acela care nu-și poate supune pe unul blând și mai supus. Dar e vădit în tot felul că pofta de avuții e de prisos și nu după fire, neavându-și puterea într-o silă a firii, ci în voia liberă cea rea. De aceea nu are scuză cel ce păcătuiește lăsându-se biruit de aceasta cu voia. Astfel trebuie să cunoaștem limpede că iubirea de plăcere nu se mărginește numai la desfătare și la bucuria de trupuri, ci se arată în tot chipul și prin tot lucrul iubit de voia liberă a sufletului și prin toată împătımirea.

Dar ca să fie cunoscute și mai limpede patimile după cele trei părți ale sufletului, am socotit să adăugăm pe scurt și acestea: sufletul se împarte în trei: în rațiune, iuțime și poftă. Păcatele din rațiune sunt acestea: necredința, erezia, nebunia, hula (blasfemia), nemulțumirea, încuviințările păcatelor care se ivesc din partea pătimitoare. Iar tămăduirea și leacul acestor rele este credința neîndoioasă în Dumnezeu și în dogmele adevărate, neînșelătoare și ortodoxe, cugetarea neîncetată la cuvintele Duhului, rugăciunea curată și neîncetată și mulțumirea către Dumnezeu. Păcatele iuțimii sunt acestea: cruzimea, ura, necompătımirea, pomenirea răului, pizma, uciderea și cugetarea neconținută la unele ca acestea. Iar tămăduirea și leacul lor: iubirea de oameni, dragostea, blândețea, iubirea de frați, compătımirea, suferirea răului și bunătatea. Păcatele părții poftitoare sunt acestea: lăcomia pântecelui, nesăturarea, beția, curvia,

preacurvia, necurăția, desfrânarea, iubirea de avuții, pofta de slavă deșartă, de bani, de bogăție și de plăcerile trupesti. Iar tămăduirea și leacul lor: postul, înfrânarea, reaua pătimire, neaverea, împărțirea averilor la săraci, dorința bunurilor viitoare nemuritoare, dorul după Împărăția lui Dumnezeu și poffirea înfierii.

Dar trebuie să punem și diagnoza gândurilor pătimase, prin care se săvârșește tot păcatul. Gândurile în care se cuprind toate păcatele sunt opt: al lăcomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristării, al trândăviei, al slavei deșarte și al mândriei. Ca aceste opt gânduri să ne tulbure sau ca să nu ne tulbure, nu atârnă de noi. Dar ca să stăruiască sau ca să nu stăruiască, sau ca să stârneasă patimile, sau ca să nu le stârneasă, atârnă de noi.

Altceva este adică momeala (atacul), altceva însoțirea, altceva lupta, altceva patima, altceva învoirea (consimțirea), care e aproape de faptă și se aseamănă ei, altceva lucrarea și altceva robirea. Momeala este gândul adus simplu în minte de vrăjmașul, ca de pildă: fă aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului și Dumnezeului nostru: "Zi ca să se facă pietrele acestea pâini".⁶ Aceasta, cum s-a spus, nu atârnă de la noi. Însoțirea este primirea gândului strecurat de vrăjmaș, preocuparea cu el și convorbirea plăcută a voii noastre cu el. Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vrăjmaș, care se naște din însoțire, și învățarea neconținută a cugetării și a închipuirii în jurul lui. Lupta este împotrivirea cugetării fie la stingerea patimii din gând sau a gândului pătimas, fie prin învoire, cum zice Apostolul: "Căci trupul pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; și aceștia se împotrivesc unul altuia".⁷ Luarea

în robie este ducerea silnică și fără voie a inimii, stăpânită de prejudecată și de o îndelungată obișnuință. Învoirea este consimțirea cu patima din gând. Iar lucrarea însăși împlinirea cu fapta a gândului pățimaș încuviințat. Deci cel ce cugetă nepățimaș de la început, sau respinge prin împotrivire și certare momeala, a tăiat dintr-o dată toate cele ce urmează.

Lăcomia pântecelui e stinsă prin înfrânare; curvia prin dorul dumnezeiesc și prin dorința bunurilor viitoare; iubirea de argint prin compătimirea celor săraci; mânia prin dragostea față de toți și prin bunătate; întristarea lumească prin bucuria duhovnicească; trândăvia prin răbdare, stăruință și mulțumire către Dumnezeu; slava deșartă prin lucrarea ascunsă a poruncilor și prin rugăciunea neconținută întru zdrobirea inimii; mândria prin aceea că nu judecăm și nu disprețuim pe nimeni, cum a făcut fariseul, ci ne socotim pe noi ca pe cei mai de pe urmă dintre toți.

Slobozită astfel mintea de patimile amintite și înălțată la Dumnezeu, de aci înainte trăiește viața fericită, primind arvuna Duhului Sfânt; și plecată de aici, cu nepățimire și cunoștință adevărată, se înfățișează înaintea luminii Sfintei Treimi împreună cu Sfinții Îngeri, primind lumina pentru veacurile nesfârșite.

Sufletul având deci trei părți, precum s-a arătat mai înainte (căci trei sunt părțile lui: rațiunea, iuțimea și pofta, dacă în iuțime este dragoste și iubire de oameni și în poftă, curăție și neprihănire, rațiunea este luminată; iar dacă în iuțime este ură de oameni și în poftă desfrânare, rațiunea este întunecată. Deci rațiunea atuncea este sănătoasă și cumpătată și luminată, când are afectele supuse și contemplă rațiunile fapturilor lui Dumnezeu

duhovnicește (curat)⁸ și e înălțată către fericita și Sfânta Treime. Iar iuțimea atuncea se mișcă după fire, când iubește pe toți oamenii și nu are față de nici unul dintre ei supărare sau pomenire de rău. În sfârșit pofta, când a omorât patimile prin smerită cugetare, înfrânare și neavere, când adică a omorât plăcerea trupului, dorința după avuție și după slava trecătoare, și s-a întors spre dragostea dumnezeiască și nemuritoare. Căci pofta spre acestea trei își are mișcarea: sau spre plăcerea trupului, sau spre slava deșartă, sau spre câștigarea de avuție. Iar prin dorința aceasta nesocotită disprețuiește pe Dumnezeu și poruncile lui dumnezeiești, uită de nobila sa obârșie dumnezeiască, se salbăticește față de aproapele, își întunecă rațiunea și n-o mai lasă să privească spre adevăr. Dar cel ce a câștigat un cuget mai presus de acestea se împărtășește încă de aici, cum s-a zis, de Împărăția Cerurilor, și trăiește viața fericită, în așteptarea fericirii rânduite celor ce iubesc pe Dumnezeu; de care și noi să ne învrednicim prin harul Domnului nostru Iisus Hristos. Amin.

Trebuie să se știe și aceasta că nu se poate ajunge la măsura nici unei virtuți, dacă nu se sârguiește cineva toată viața, cu toată puterea, spre dobândirea ei, prin osteneală încordată și prin grija de făptuire, de pildă, de milostenie, de înfrânare, de rugăciune, de dragoste, sau de vreuna din virtuțile generale. De fapt fiecare se îndeletnicește cu vreuna din aceste virtuți în parte. De pildă unul săvârșește milostenie o vreme oarecare. Dar îndeletnicindu-se numai puțințel cu aceasta, nu putem zice de el că este milostiv propriu zis, mai ales când nu săvârșește bine și în chip plăcut de Dumnezeu ceea ce săvârșește. Căci nici binele nu e bine, când nu se lucrează

bine, ci e bine cu adevărat când nu-și așteaptă ca plată pentru aceasta sau aceea plăcerea de la oameni, de pildă bunul nume, sau slava de la ei, nici nu se face din lăcomie sau nedreptate. Fiindcă Dumnezeu nu caută la binele ce se face și pare că e bine, ci la scopul pentru care se face. Căci spun și de Dumnezeu purtătorii Părinți, că atunci când mintea uită scopul evlaviei, fapta văzută a virtuții ajunge fără rost. Căci cele ce se fac fără dreapta socoteală și fără scop, nu numai că nu folosesc la nimic, chiar dacă sunt bune, ci și vatămă; precum se întâmplă deopotrivă cu cele ce par că sunt rele, dar se fac în scopul cinstirii de Dumnezeu, cum e de pildă fapta celui ce intră într-o casă de desfrâu, ca să scape de la pieire o femeie pierdută. De aci e vădit că nu e milostiv cel ce s-a îndeletnicit puțin cu milostenia, nici înfrânat cel care a făcut la fel cu înfrânarea, ci cel ce s-a îndeletnicit cât mai mult și toată viața lui, deplin, cu această virtute, folosindu-se de dreapta socoteală, fără greșală. Căci mai mare decât toate virtuțile este dreapta socoteală, care e împărăteasa și virtutea virtuților. Precum iarăși în cazul celor dimpotrivă nu numim desfrânat, sau bețiv, sau mincinos pe cel ce a alunecat o dată în vreuna din acestea, ci pe cel ce a căzut de foarte multe ori și rămâne neîndreptat.

Pe lângă cele spuse, mai trebuie să se știe mai ales aceasta, care e de mare trebuință tuturor celor ce râvnesc să dobândească virtutea și se sârguiesc să ocolească păcatul: cu cât e sufletul neasemănat mai bun decât trupul, și mai distins și mai cinstit în multe și foarte însemnate privințe, cu atât sunt și virtuțile sufletești mai bune decât cele trupesti, mai ales cele care imită pe Dumnezeu și poartă nume dumnezeiești. Cu totul

dimpotrivă trebuie să socotim despre păcatele sufletești că se deosebesc de patimile trupesti în ce privește efectele lor și pedeapsa lor, măcar că acest lucru îl uită mulți, fără să știu cum. Beția, curvia, preacurvia, furtul și cele apropiate acestora, oricât sunt de urâte la arătare celor evlavioși și celor ce fug de ele, sau le pedepsesc, nu pricinuiesc atâta durere celor ce stăruiesc în ele fără să se îndrepte, în comparație cu patimile sufletești, care sunt cu mult mai rele și mai grele ca acelea și care duc la starea dracilor și la osânda veșnică rânduită acelor pe cei stăpâniți de ele. E vorba de pizmă, de pomenirea răului, de răutate, de învârtosare și de iubirea de argint, care-i rădăcina tuturor relelor, după Apostol, și de cele asemenea.⁹

Am înfățișat acestea în chipul acesta simplu, după neînvățătura noastră, schițând un cuvânt lămurit și ușor de supraprivit despre virtuți și patimi, ca să poată judeca și cunoaște cineva ușor deosebirea și împărțirea lor din lămurirea amănunțită a lor. Pentru aceasta am înfățișat toate felurile și formele fiecăreia, ca să se cunoască, de e cu puțință, fiecare virtute și păcat. Și așa pe cele dintâi să le atragem spre noi, adică virtuțile, și mai ales pe cele sufletești, prin care ne apropiem de Dumnezeu. Iar păcatele să le ocolim cu toată puterea, fugind de ele. Căci fericit cu adevărat este cel ce caută virtutea și se îndeletnicește cu ea și cercetează cu grijă tot ce este virtute, apropiindu-se prin ea de Dumnezeu și unindu-se cu El în minte. Fiindcă în aceasta stă cu adevărat prudența, bărbăția, înțelepciunea, cunoștința nemincinoasă și bogăția ce nu poate fi răpită: în a sui la vederea (contemplarea) Făcătorului prin virtutea cu fapta.

Căci ἀρετή (virtutea) vine de la (αἰρεῖσθαι) (a alege),

pentru că este aleasă și voită, deoarece noi facem binele, alegându-l și voindu-l, nu fără sfat și de silă. Iar *σοφῆσις* (prudența) vine de la a purta în minte cele de folos (*τῷ νοῦ φέρειν τὰ ὠφελήματα*).

Iar dacă vrei, să adăugăm acestui cuvânt simplu, ca o pecete de aur, puține lucruri și despre "chipul și asemănarea" celei mai cinstite dintre toate făpturile lui Dumnezeu. Numai omul, această viețuitoare mintală și rațională, este dintre toate "după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu". Tot omul se zice că este "după chipul lui Dumnezeu", pentru demnitatea minții și a sufletului, adică pentru necuprinsul, nevăzutul, nemurirea și libertatea voii, ca și pentru însușirea de stăpânitor, născător de prunci și ziditor. Iar "după asemănare" este pentru rațiunea virtuții și a faptelor noastre care imită pe Dumnezeu și poartă nume dumnezeiesc, adică pentru dispoziția filantropică față de cei din neamul omenesc, pentru îndurarea, mila și dragostea aproapelui și pentru compătimirea arătată altora. "Fiți milostivi, zice Hristos Dumnezeu, precum și Tatăl vostru cel ceresc milostiv este".¹⁰ "După chipul" îl are orice om, căci Dumnezeu nu se căiește de darurile sale. Dar "după asemănarea" o au foarte puțini și numai cei virtuoși, sfinții și cei ce imită pe Dumnezeu în bunătate, pe cât e cu putință oamenilor. Fie ca să ne învrednicim și noi de iubirea Lui de oameni, mai presus de bunătate, bine plăcându-I prin faptele noastre cele bune și făcându-ne următori celor ce din veac bine au plăcut lui Hristos. Că a Lui este mila și Lui i se cuvine slava, cinstea, închinăciunea, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte și cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

Teodor al Edesei

Știri despre Teodor al Edesei ne dă o "Viață" a lui, care se pretinde a fi fost scrisă de un nepot al lui, episcopul Vasile al Emesei.¹ După această scriere, Teodor s-a născut la Edesa, la vârsta de douăzeci de ani a intrat ca monah în mănăstirea Sf. Sava (Mar. Saba) de lângă Ierusalim, la vârsta de 32 ani ajunge egumen al acestei mănăstiri. Mai târziu se întoarce ca episcop în orașul său de origine. În această calitate desfășoară o activitate îndelungată în combaterea diferitelor erezii, fiind ajutat de sultanul Perșilor. Același sultan îl trimite într-o misiune la împăratul Mihail III din Constantinopol (842-867). Spre sfârșitul vieții se retrage iarăși în mănăstirea Sf. Sava unde moare și e îngropat. E pomenit la 19 iulie.

Mai recent R. Gouillard² consideră "Viața" lui Teodor al Edesei una din cele mai bune mostre de plâsmuiri hagiografice, un mozaic de teme adunate din trei secole. Autorul e vreun monah din v. X. Gouillard recunoaște totuși un sâmbure în această scriere biografică. Un anumit Teodor de la Sf. Sava a putut fi episcop al Edesei în prima jumătate a v. IX. El a putut avea o activitate catihetică printre eretici și chiar o misiune de ordin politic către împăratul Mihail III. Scaunul Emesei de asemenea a putut avea în lista celor ce l-au ocupat pe

un Vasile. Acest nume a putut fi luat ca autoritate de hagiograf pentru a face crezută "Viața".

Ceea ce e sigur e că Teodor al Edesei n-a avut o activitate literară. Cele trei scrieri pe care i le atribuie biografia: o cateheză dogmatică,³ un cuvânt despre eretici⁴ și suta de capitole cuprinse în Filocalia greacă și traduse în volumul acesta, sunt niște simple compilații și extrase din alte opere. Cu atât mai puțin sunt ale lui Teodor alte două scrieri, nepomenite de "Viața"; un tratat despre azime și un cuvânt despre contemplație (Theoreticon), lansat prin Filocalia greacă (ed. I, Veneția 1782, p. 281-287; ed. II, vol. I Atena 1893, p. 194-199) și tradus și el în volumul de față.

Lăsând celelalte scrieri, ne vom mulțumi să evidențiem aci, după Gouillard, neautenticitatea celor două pe care le dăm traduse în acest volum.

Încă J. Hausherr a arătat că cea mai mare parte din cele 100 capitole sunt copiate din Evagrire Ponticul.⁵ Gouillard a arătat și sursa celorlalte capitole, așa încât acum se cunosc paralelele aproape ale tuturor celor 100 capitole ale lui Teodor.

Punând mai jos în paralelă capitolele din centuria lui Teodor cu sursele lor, după Gouillard, atragem atenția și la paralelele descoperite de noi înainte de-a fi citit pe Gouillard. Ele sunt puse în josul paginilor care cuprind textul centuriei lui Teodor.

Centuria lui Teodor

Parainesis ad Monachos
(Evagrie, P. G. 79, 1235)

1	27, 28, 30
2	30 - 31
3	32
4	33

5	19,18
6	17,18
7	12,14,16
8	11,10, poate 21

Cap. 66 pare luat din recenzia mai lungă a Parenezei din cod. Barberinus Or. 515 (sec. XIII).

Cap. 9-24 sunt luate din Practicus I (P. G. 40, 1220) și II (P. G. 40, 1224).

Cent. Teodor	Practicus (Evagrie)
9	I,1
10	2,3
11	23
12	24
13	6
14	26
15	28
16	II, 48, 49
17	?
18	34
19	47
20	48
21	53
22	54, 55
23	58
24	61

Cap. 47 e un dublet al cap. 21, cap. 25-40 exploatează oglinda monahicească a lui Evagrie (P. G. 40, 1277).

Cent. Teodor	Oglinda (Evagrie)
25	6, 7, 11
26	10, 13, 14 15
27	16

28	23(și Marcu Ascetul)
29	27
30	10, 12, 31, 34, 35
31	37
32	38-40
33	39, 42, 44
34	47-51
35	58-59
36	65
37	82
38	57
39	?
40	9

Acum compilatorul trece la Tractatus ad Eulogium, atribuit lui Nil Ascetul (P. G. 79, 1093), dar care e mai degrabă al lui Evagrie, chiar dacă nu în forma actuală.

Cent. Teodor Tract. ad Eulogium

41	11
42	15
43	16
44	27, 28
45	27
46	31

După o lungă întrerupere, plagiatorul reia:

Cent. Teodor Tract. ad Eulogium

70	12
71	14
72	14
73	15
74	15
75	17
76	19

77	19
78	21
79	21
80	21
81	25
82	32
83	23
84	25
85	26
86	?
87	26

Între cap. 48 și 70 ia pe rând din De rerum monachalium rationibus (P. G. 40, 1252) și din recenția B a scrierii De malignis cogitationibus (publicată de J. Muyldermans. A travers de tradition manuscrite d'Evagre le Pontique, Bibliothèque du Mus, Löwen 1932).

Cent. Teodor Rerum monah.

48	2
49	2
50	3-4
51	?
52	6, 5
53	6
54	7
55	8
56	8
57	9
58	9
59	9
60	10-11

Cent. Teodor

De malignis cogit.

61	1
----	---

62	1,3
63	10
64	23
65	1
67	26
68	B. XLIV
69	B. XLIV

De la cap. 88 la 100 identificarea e mai grea. Nu se mai plagiază Evagrie literal, ci se mai ia și din alți autori (cap. 90==apoftegma lui Theona, P. G. 65, 197 C; cap. 91==apoftegma lui Alonius, P. G. 65, 100), dar menționează pe Arsenie (cap 100; P. G. 65, 88 C. apoftegma 3).

Autorul centuriei e influențat însă mereu și de Sf. Maxim Mărturisitorul. El taie începuturile sentințelor împrumutate, lasă afară mijlocul, se silește să ascundă plagiatul și se străduiește să dea un sens sentinței astfel ciuntite. Cunoaște apatia, contemplația și rugăciunea curată, dar cugetă mereu la asceză. Compilația e alcătuită între v. VIII și X. E un Evagrie stângaci, diluat cu citate biblice, pentru călugării mai simpli.

Theoreticon-ul (Cuvântul despre contemplație) datează, după Gouillard, din v. XIV - XVII. Nu e o operă izvorâtă din trăire. Îi lipsește căldura, prospețimea. E o lucrare cu pretenție de clasificare și speculație.

Ale Sf. și de Dumnezeu purtătorului
Părintelui nostru

Teodor

marele ascet și episcop al Edesei
Una sută capete foarte folositoare¹

1. O dată ce prin harul bunului Dumnezeu ne-am lepădat de satana și de lucrurile lui și ne-am unit cu Hristos în baia nașterii de-a doua, și acum, iarăși, prin făgăduința monahală, să păzim poruncile Lui. Aceasta o cere de la noi nu numai îndoita făgăduință, ci și datorită firească. Căci fiind zidiți la început de Dumnezeu "buni foarte", aceasta și trebuie să fim.² Chiar dacă păcatul, furișându-se din neatenția noastră, a adus în noi starea potrivnică firii, dar am fost rechemăți iarăși prin mulțimea milei Dumnezeului nostru și am fost înnoți cu patima Celui fără de patimă. Cu preț am fost răscumpărați prin sângele lui Hristos, fiind izbăviți de vechea neascultare venită de la părinți. De aceea, dacă ne facem drepti, nu este nici un lucru mare. Mai degrabă a cădea din dreptate este ceva jalnic și vrednic de osândă.

2. Precum fapta bună fără credință este cu totul moartă și fără putere (efect), așa și credința singură, fără fapte de dreptate, nu ne izbăvește din focul cel veșnic.³ "Cel ce mă iubește, zice Domnul, va păzi poruncile Mele".⁴ Dacă iubim deci pe Domnul și credem în El, să ne sânguim întru lucrarea poruncilor Lui, ca să câștigăm

viața veșnică. Iar dacă trecem cu vederea păzirea poruncilor Lui, de care ascultă zidirea, cum ne vom numi pe noi credincioși, o dată ce am fost mai cinstiți decât toată zidirea, dar dintre toate singuri ne arătăm neascultători de poruncile Făcătorului și fără mulțumire față de Binefăcătorul?⁵

3. Păzind poruncile lui Hristos, nu-I dăm nimic Lui, care nu are trebuință de nimica și e Dătătorul tuturor bunătăților. Ci ne facem bine nouă înșine, câștigându-ne viața veșnică și bucuria de negrăitele bunătăți.⁶

4. Oricine ni se împotrivesc la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, chiar dacă ar fi tatăl sau mama, sau oricine, să ne fie vrednic de scârbă și de ură;⁷ ca să nu ne auzim: "Cel ce iubește pe tatăl și pe mama sa, sau pe altcineva mai mult decât pe mine, nu este vrednic de mine."

5. Să ne strângem cu toată puterea spre împlinirea poruncilor Domnului, ca să nu fim strânși de lanțurile greu de dezlegat ale poftelor rele și ale plăcerilor stricătoare de suflet.⁸ Căci atunci se va rosti și asupra noastră hotărârea rostită asupra smochinului neroditor: "Taie-l, ca să nu facă și locul netrebnic; căci tot pomul care nu aduce roadă, se taie și în foc se aruncă".⁹

6. Cel ce se lasă biruit de poftă, de plăceri și petrece în lume va cădea degrabă în mrejele păcatului. Iar păcatul o dată săvârșit, este foc împotriva paielor, piatră împotriva obrazului, puhoi ce-și lărgeste căile. Căci toate acestea aduc în tot chipul pieirea celui ce săvârșește păcatul.¹⁰

7. Sufletul, câtă vreme se află într-o stare potrivnică firii,

sălbăticit și năpădit de spinii plăcerilor, este locuință fiarelor străine, după cuvântul care s-a zis: "Acolo se vor odihni centaurii, acolo s-a încuibat ariciul și dracii se întâlnesc cu centaurii".¹¹ Iar acestea sunt feluritele patimi de ocară. Dar când se va întoarce la starea cea după fire (căci poate, dacă vrea, până e împreunat cu trupul) și se va îmblânzi pe sine prin îngrijirea iubitoare a faptelor și va petrece potrivit cu legea lui Dumnezeu, fiarele încuibate mai înainte vor fugi și în locul lor vin îngerii, păzitorii vieții noastre, făcând din întoarcerea lui zi de bucurie; și harul Preasfântului Duh coboară în el, învățându-l cum să se păstreze în bine și să înainteze spre cele mai înalte.

8. Părinții definesc rugăciunea ca armă duhovnicească și spun că nu trebuie să ieșim fără ea la război, ca să nu fim luați în robie și duși în țara vrăjmașului. Dar rugăciune curată nu poate dobândi cel ce nu stăruie pe lângă Dumnezeu într-o inimă curată. Căci El este cel ce dă rugăciune celui ce se roagă, și învață pe om cunoștința.¹²

9. Nu atârână de noi ca patimile să tulbure sufletul și să-l atace cu război. Dar atârână de noi să zăbovească gândurile lor înăuntrul nostru și să stăruiască patimile. Primul lucru e fără de păcat întrucât nu atârână de noi. Al doilea, dacă vom învinge, după ce ne-am luptat bărbătește împotriva lui ne aduce cununi, iar dacă am fost biruiți, din moleșală și lașitate, ne aduce pedepse.

10. Trei sunt patimile cele mai generale, din care se nasc toate: iubirea de plăcere, iubirea de argint și iubirea de slavă. Acestea le urmează alte cinci duhuri ale răutății. Iar din acestea se naște un roi mare de patimi

și toate chipurile răutății cu multe fețe. Deci cel ce a biruit pe acești trei conducători și fruntași a suportat împreună cu ei și pe cei cinci și a supus apoi toate patimile.

11. Toate câte le-am făcut cu patimă ne asupresc apoi sufletul în chip pătimăș prin amintirile lor.¹³ Iar când se vor șterge amintirile pătimăse cu totul din inimă, ca să nu o mai momească pe ea, apare semnul iertării păcatelor de mai înainte. Căci până ce sufletul se mișcă cu patimă, se arată și stăpânirea păcatului în el.

12. Patimile trupești și materiale se micșorează și se vestejesc prin suferințele trupului. Iar cele sufletești și nevăzute se ating prin smerita cugetare, prin blândețe și dragoste.

13. Pofta e vestejită de înfrânare și de smerita cugetare; mânia aprinsă o îmblânzește dragostea; iar gândul rătăcitor îl adună rugăciunea întinsă cu pomenirea lui Dumnezeu.¹⁴ Așa se curățesc cele trei părți ale sufletului. Căci aceasta arătând-o dumnezeiescul Apostol a zis: "Urmați pacea cu toată lumea și sfințenia, fără de care nimenea nu vă vedea pe Dumnezeu".¹⁵

14. Unii au întrebat cu nedumerire: oare gândul stârnește patima, sau patima gândul? Și între ei, unii zic că aceea, alții că acesta. Eu zic că din patimi se stârnesc gândurile. Căci dacă n-ar fi fost patimile în suflet, nu l-ar fi tulburat gândurile lor.¹⁶

15. Dracii, care ne războiesc pururea, au obiceiul să ne împiedice de la virtuțile care ne sunt nouă cu putință și folositoare, dar să ne îndemne cu putere spre cele ce ne sunt cu neputință și nefolositoare. Ei silesc pe cei ce înaintează în ascultare, să facă lucrurile celor ce se

liniștesc (ale isihaiștilor); iar pe cei ce se liniștesc și trăiesc în singurătate îi împing la dorința vieții de obște. Și de acest meșteșug se folosesc la orice virtute. Dar noi să nu ignorăm planurile lor, știind că toate sunt bune la vreme și cu măsură, și iarăși că toate cele fără măsură și ne la vreme sunt vătămătoare.¹⁷

16. Pe cei ce petrec în lume și sunt aproape de materiile patimilor, dracii îi războiesc și-i luptă cu războiul lucrurilor. Iar pe cei din pustie, pentru raritatea lucrurilor, îi supără cu gândurile. Dar e cu mult mai cumplit războiul al doilea, ca cel dintâi. Căci războiul prin lucruri are trebuință de vreme, de loc și de iscusință.¹⁸ Dar cel al minții este ușor de oprit. Ajutor împotriva acestei lupte netrupești ni s-a dat rugăciunea curată, din care pricină s-a și rânduie să se facă neîncetat. Ea întărește mintea pentru luptă, ca una care poate să se săvârșească fără trup.

17. Arătând omorârea desăvârșită a patimilor, dumnezeiescul Apostol zice: "Iar cei ce sunt ai lui Hristos, trupul și-au răstignit împreună cu patimile și cu poftele lui". Căci când omorâm patimile și stingem poftele și supunem cugetul trupesc Duhului, atunci luăm crucea și urmăm lui Hristos. Fiindcă retragerea nu e nimic altceva decât omorârea patimilor și arătarea vieții celei ascunse în Hristos.

18. Cei ce sunt slăbiți de răscoala trupului morții acesteia și renunță la lupta de fiecare ceas cu el să nu învinovățească trupul, ci pe ei înșiși. Căci dacă nu i-ar fi dat putere, îngrijindu-l ca să se trezească la poftă, nu ar fi fost atât de chinuiți de el.¹⁹ Oare nu văd pe cei ce

s-au răstignit pe ei înșiși împreună cu patimile și cu poftele lor și poartă moartea lui Iisus în trupul lor muritor, ca să-l aibă mai degrabă ajutător spre cele bune și nu potrivnic, ci supus legii dumnezeiești și dus de ea? Să facă deci și aceștia așa și se vor bucura de aceeași odihnă.

19. Orice consimțire a gândului cu vreo poftă oprită, sau orice învoire la plăcere, este păcat pentru monah. Căci întâi începe gândul să întunece mintea prin partea pătimitoare (afectivă), apoi se învoiește sufletul cu plăcerea, nestăruind în luptă.²⁰ Aceasta se numește consimțirea, care, precum s-a zis, este păcat. Iar aceasta dăinuind, stârnește ceea ce se numește patima. Apoi, câte puțin, vine la săvârșirea păcatului cu lucrul. De aceea ferește Proorocul pe cei ce izbesc pruncii babilonieni de piatră. Chestiunea e limpede pentru cei prevăzători și cuminți.

20. Îngerii, fiind slujitori ai dragostei și ai păcii, se bucură de pocăința noastră și de sporirea în virtute. De aceea se sârguiesc să ne umple de vederi duhovnicești și ne ajută la tot ce e bun. Dimpotrivă, dracii, fiind pricinitorii mâniei și ai răutății, se bucură de scăderea virtuții și se străduiesc să ne abată sufletele spre năluciri urâte.²¹

21. Credința este un bun lăuntric. Ea naște în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne învață păzirea poruncilor, care se numește făptuire. Iar din făptuire odrăslește cinstita nepățimire. Iar rodul nepățimirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le și ținându-le pe toate.²²

22. Precum simțirea trupului, când e sănătoasă, simte boala care îl stăpânește, iar cel ce nu o simte boalește de nesimțire, așa și mintea, câtă vreme are nevătămată lucrarea sa, cunoaște puterile sale și știe unde îi vin patimile cu mai multă silnicie și spre acea parte își îndreaptă lupta cu tărie. Dar e trist când își cheltuiește zilele în nesimțire, asemănându-se celui ce luptă noaptea și nu vede gândurile vrăjmașilor.²³

23. Când puterea noastră rațională se îndeletnicește neîncetat cu contemplarea virtuților, cea poftitoare se întinde numai spre ele și spre dătătorul lor Hristos, iar iuțimea se înarmează împotriva dracilor, atunci puterile noastre lucrează potrivit cu firea.²⁴

24. După Grigorie Teologul, tot sufletul rațional are trei părți. Virtutea, care își are temelia în partea rațională, a numit-o chibzuință, înțelegere și înțelepciune. Cea din iuțime, bărbăție și răbdare. Iar cea din partea poftitoare, dragoste, neprihănire și înfrânare. Dragostea e semănată în toate acestea, făcându-le să lucreze în armonie. Prin chibzuință sufletul luptă împotriva Puterilor vrăjmașe și apără virtuțile; prin neprihănire privește lucrurile fără patimă: prin dragoste face pe om să iubească pe toți ceilalți ca pe sine însuși; prin înfrânare taie toată plăcerea; iar prin bărbăție și răbdare înarmează spre războaiele nevăzute. Aceasta e armonia organului bine răsunător al sufletului.²⁵

25. Cel ce poartă grijă de neprihănire și dorește fericita curăție, pe care n-ar greși cineva să o numească neprihănire, să-și asuprească și să-și strunească trupul, cu gândul smerit, chemând harul dumnezeiesc, și va

câştiga ceea ce doreşte. Iar cel ce-şi hrăneşte trupul în neînfrânarea mâncărilor, va fi chinuit de duhul curviei. Căci precum apa multă stinge flacăra, așa foamea sau înfrânarea, împreună cu smerenia sufletului, stinge fierbințeala trupului și nălucirile urâte.

26. Patima pomenirii răului să fie departe de la sufletul tău, iubitorule de Hristos. Să nu dai nicidecum loc dușmăniei. Căci ca un foc ascuns în paie, așa lucrează pomenirea răului în inimă. Roagă-te mai degrabă cu căldură pentru cel ce te-a întristat și fă-i orice bine pe care l-ar putea face mâna ta, ca să izbăvești sufletul tău de la moarte și să nu fii fără îndrăznire în vremea rugăciunii tale.²⁶

27. În sufletele smerite se odihnește Domnul; iar în inimile celor mândri patimile de ocară.²⁷ Căci nimic nu le întărește pe acestea așa de mult împotriva noastră, ca gândurile de mândrie. Și nimic nu dezrădăcinează așa de mult buruienile rele din suflet, ca fericita smerenie. De aceea pe drept s-a numit și ucigătoare de patimi.

28. Să se curățească sufletul tău de amintiri rele și să fie călăuzit de lumea gândurilor celor mai bune, având în minte pururea cuvântul: "Inima iubitoare de plăcere este închisoare și lanț în vremea ieșirii, iar cea iubitoare de osteneală ușă deschisă". Căci într-adevăr sufletele curate când ies din trup sunt călăuzite de Îngeri, care le conduc de mână spre viața fericită. Iar pe cele întinate și nepocăite le vor lua, vai, dracii.²⁸

29. Frumos e capul împodobit cu diademă de mare preț,²⁹ cu pietre din India și cu mărgăritare strălucitoare. Dar neasemănat mai frumos este sufletul îmbogățit cu

cunoștința lui Dumnezeu și luminat cu cele mai limpezi vederi; având sălășluit în sine pe Preasfântul Duh. Și cine va povesti cum se cuvine frumusețea acelui suflet fericit?

30. Să nu lași să se sălășluiască în tine iuțimea și mânia. Căci bărbatul mânios, zice, nu e cu un bun chip. Iar în inima celor blânzi se odihnește înțelepciunea.³⁰ De va stăpâni în sufletul tău patima mâniei, vor fi mai mari ca tine cei ce locuiesc în lume; și vei fi rușinat, ca unul ce n-ai fost îmbunătățit de singurătate.³¹

31. În orice ispită și în orice război folosește rugăciunea ca armă nebiruită și vei învinge prin harul lui Hristos. Dar aceasta să-ți fie curată, precum ne învață înțeleptul nostru învățător. "Căci vreau, zice, să se roage bărbații în orice loc, ridicând mâini cuvioase, fără mânie și fără gânduri". Căci cel ce nu poartă grijă de o astfel de rugăciune, va fi predat ispitelor și patimilor.³²

32. S-a scris că vinul înveselește inima omului. Dar tu, care ai făgăduit să te tânguiești și să plângi, ocolește această veselie și te vei veseli de daruri duhovnicești. Căci înveselindu-te de vin, vei conviețui cu gânduri de rușine și vei ajunge în multe supărări.³³

33. Ia seama să nu petreci sărbătorile în băuturi de vin, ci în înnoirea minții și curăția sufletului. Căci umplându-ți pânțele și îmbătându-te de vin mai degrabă vei mânia pe înainte stătătorul sărbătorii.

34. Ni s-a rânduit să priveghem totdeauna în cântări, în rugăciuni și în cetiri, dar mai ales în sărbători. Căci monahul care priveghează își subțiază înțelegerea spre vederi folositoare de suflet, iar somnul mult îngroașă

mintea. Dar ia seama să nu te dedai în priveghere la povestiri deșarte sau la gânduri rele. Căci e mai bine să dormi decât să priveghezi în jurul vorbelor și al gândurilor.³⁴

35. Cel ce nutrește șarpe în sân și gând rău în inimă va fi omorât: cel dintâi mușcat în trup de dinții otrăviți; iar celălalt îngrămădind în suflet otrava purtătoare de moarte. Deci să omorâm repede puii șerpilor și să nu purtăm în inimă gândurile rele, ca să nu suferim amar-nic.³⁵

36. Sufletul curat se poate numi, pe drept cuvânt, vas ales, grădină închisă, izvor pecetluit și scaun al simțirii. Iar cel întinat de pete necurate e plin de putoarea mocir-lei.³⁶

37. Am auzit de la bătrâni încercați în făptuire că gândurile rele se nasc din frumusețea hainelor, din săturarea stomacului și din întâlniri vătămătoare.³⁷

38. Pofta banilor să nu sălășluiască în sufletele ascetilor. Căci monahul mult câștigător e ca o corabie ce ia apă pe dedesubt, e răsturnată de valurile și scufundată în adâncul deznădejdiei. Iubirea de argint e maica multor patimi, fiind numită, pe drept cuvânt, rădăcina tuturor relelor.

39. Lipsa de vedere și tăcerea sunt comoară ascunsă în țarina petrecerii monahicești. "Mergând deci, vinde averile tale și le dă săracilor" și apoi câștigă această țarină și, săpând comoara, păstrează-o ție nefurată, ca să te îmbogățești cu o bogăție care nu se golește.

40. De locuiești cu un Părinte duhovnicesc și ai simțit

folosul de la el, nimenea să nu te despartă de dragostea lui și de împreună locuirea cu el. Să nu-l judeci în ceva, să nu-l vorbești de rău dacă ești muștrat sau lovit, să nu dai ascultare vreunuia care-l defaimă, să nu te însoțești cu cel ce-l batjocorește, ca să nu se mânia Domnul asupra ta și să te șteargă din cartea celor vii.³⁸

41. Nevointa supunerii se desăvârșește prin lepădarea de sine, precum am învățat; iar cel ce se străduiește în aceasta să se îngrădească cu trei arme: cu credința, cu nădejdea și cu dragostea prea cinstită și dumnezeiască, ca întărit prin ele, "să lupte lupta cea bună și să ia cununa dreptății".

42. Să nu fii judecătorul faptelor Părintelui tău, ci împlinitorul poruncilor lui. Căci dracii au năravul să-ți arate lipsurile lui, ca să-ți astupe urechile de la cuvintele lui și așa să te scoată din luptă ca pe un ostaș slab și fricos, sau să te fure prin gânduri de necredință și să te facă neputincios pentru orice virtute.

43. Cel ce nu ascultă de poruncile Părinților calcă cele mai însemnate datorii ale făgăduinței. Iar cel ce a luat în brațe ascultarea, junghiindu-și voia sa cu sabia smeritei cugetări, împlinește, după puterea sa, cele ce le-a făgăduit lui Hristos în fața multor mărtori.

44. Luând seamă, am cunoscut și am învățat limpede că vrăjmașii vieții noastre, dracii, pizmuiesc foarte tare pe cei ce se nevoiesc în ascultarea Părinților, scrâșnind din dinți împotriva lor și născocind tot felul de uneltiri. Ce nu fac și ce nu le furizează în minte, ca să-i desfacă din brațele pământeste? Le dă prilejuri așa zise binecuvântate, stârnesc întăriri, ridică ură împotriva Părintelui,

înfățișează sfaturile lui ca săgeți ascuțite. Ce, zic, din om liber te-ai făcut rob și încă rob al unui despot fără milă? Până când te vei lăsa ros de jugul robiei și nu vei vedea lumina judecății? Apoi te împing la primiri de oaspeți, la cercetări de bolnavi și la îngrijirea de cei săraci. Pe urmă laudă peste măsură nevointa liniștirii și a singurătății celei mai de pe urmă și seamănă tot felul de neghină rea în inima ostașului evlaviei, numai ca să-l scoată din turma duhovnicească și să-l tragă de la limanul neînviforat, spre a-l arunca în vârtejul pierzător de suflet al mării infuriate. La urmă, luându-l ca pe un rob în stăpânirea lor îl, folosesc după voile lor cele rele.

45. Dar ție, celui ce ești în ascultarea Părintelui, să nu-ți scape nebagată în seamă viclenia vrăjmașilor și a potrivnicilor. Nu uita nici de făgăduința ce ai dat-o lui Dumnezeu. Să nu te lași biruit de ocări, să nu te înfricoșezi de muștrări, de batjocuri și de luări în răs, să nu te supui gândurilor rele, care umflă lucrurile, să nu fugi de asprimea părintească și să nu necinstești jugul blând al smereniei prin îndrăzneala plăcerii de sine și a încăpățănării. Ci punându-ți la inimă cuvântul Domnului, că: "Cel ce va răbda până la sfârșit acela se va mântui", poartă cu răbdare lupta ce-ți este dată ție, privind la Iisus, căpetenia și desăvârșitorul credinței noastre.

46. Aurarul, aruncând aurul în topitoare, îl face mai curat. Iar monahul nou venit, începând nevointa supunerii și răbdând focul tuturor întristărilor vieții după Dumnezeu și așa învățând cu osteneală și cu răbdare multă ascultarea, topindu-și năravurile sale vechi, deprinde smerenia, recâștigă strălucirea și se face

vrednic de comorile cerești, de viața cea nepieritoare și de locul cel fericit, de unde a fugit durerea și suspinarea și unde s-a sădit veselie și bucurie neîncetată.

47. Credința dreaptă și lăuntrică naște frica de Dumnezeu. Iar frica de Dumnezeu ne învață păzirea poruncilor. "Căci frica Lui, zice, naște păzirea poruncilor". Din păzirea poruncilor, se naște virtutea cu faptă, care e începutul virtuții contemplative. Iar roada acestora e nepătimirea. Din nepătimire apoi se naște în noi dragostea.³⁹ Iar despre dragoste zice învățăcelul iubit: "Dumnezeu este dragoste și cine rămâne în dragoste rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu în el".⁴⁰

48. Cât de frumoasă și bună e viețuirea monahilor! Cât de frumoasă și bună este dacă se deapănă după rânduielile și legile pe care le-au pus căpeteniile și înainte stătătorii ei, învățați de Duhul. Căci ostașul lui Hristos trebuie să fie nematerialnic și lipsit de grija oricărui gând și fapte lumești, precum zice Apostolul: "Nimenea, ostaș fiind, nu se încurcă cu trebile vieții, ca să placă celui ce strânge oaste".⁴¹

49. Deci monahul trebuie să fie nematerialnic, nepătimas, în afară de toată pofta rea, neiubitor de desfătare, nedat vinului, nemoleșit, netrândav, neiubitor de argint, neiubitor de plăcere, neiubitor de slavă deșartă. Căci de nu se va scoate cineva pe sine din acestea, nu va putea dobândi viețuirea aceasta îngerească. Iar celor ce o trăiesc după cum se cuvine, jugul ei este blând și sarcina ușoară, nădejdea dumnezeiască ușurând toate. Dulce este asemenea viață, plăcută este făptuirea, bună este partea care nu se va lua de la sufletul care a dobândit-o.⁴²

50. Cel ce te-ai lepădat de grijile vieții și ai îmbrăcat lupta nevoinei, să nu poțestești a avea bogăție spre a împărți săracilor. Căci și aceasta este o amăgire a celui rău, care ne împinge la slava deșartă, ca să încurce mintea în tot felul de ocupații. Chiar dacă ai numai pâine și apă, poți să îți câștigi cu ele plata iubirii de străini. Iar de nu ai nici aceasta, ci primești pe străin numai cu gândul bun și-i dai cuvânt de mângâiere, de asemenea poți să-ți câștigi plata iubirii de străini. Ai pentru aceasta ca pildă pe văduva, pentru care mărturisește Domnul în Evanghelie și care a întrecut prin cei doi bănuți gândul și puterea bogaților.⁴³

51. Acestea s-au spus pentru cei ce se îndeletnicesc cu liniștirea (isihia). Iar cei ce se află sub ascultarea Părintelui un lucru numai să aibă în minte: să nu cadă întru nimic din porunca părintească. Făcând acestea, au izbândit totul. Precum dimpotrivă, cei ce vor cădea din această poruncă și petrecere vor fi nevrednici de orice virtute și petrecere duhovnicească.

52. Ține și acest sfat al meu, iubitorule de Hristos: iubește înstrăinarea, desfăcându-te de împrejurările din țara ta, ca să nu fii luat de grijile familiei și de prietenii rudeniilor. Fugi de zăbovirea în orașe și stăruiește în pustie, zicând cu Proorocul: "Iată m-am depărtat fugind, și m-am sălășluit în pustie".⁴⁴

53. Caută locurile singuratice și depărtate de lume, și chiar dacă vor fi rare și anevoie de găsit cele trebuincioase vieții, să nu-ți fie frică. De te vor înconjura vrăjmașii ca albinele sau ca viespii cei răi bătându-te cu tot felul de războaie și tulburându-te cu toate felurile de

gânduri, să nu te sperii, să nu le dai urechile ascultătoare, nici să fugi de locul luptei. Stăruiește mai degrabă cu îndelungă răbdare, cântând în tine și zicând: "Așteptând am așteptat pe Domnul, și a luat aminte la mine și a auzit rugăciunea mea". Și atunci vei vedea mărețiile Domnului: ajutorul, ocrotirea și orice altă purtare de grijă în vederea mântuirii.⁴⁵

54. Ca prieteni trebuie să ai, iubitorule de Hristos, pe cei ce-ți sunt de folos și-ți ajută la viețuirea ta. "Bărbați pașnici, zice, să-ți fie prietenii tăi, frați duhovnicești și Părinți sfinți"; despre care și Domnul nostru a zis: "Mama mea și frații mei aceștia sunt, care fac voia Tatălui meu celui din ceruri".⁴⁶

55. Să nu poțestești mâncări felurite și de mult preț și desfătări aducătoare de moarte. Căci "cea dedată desfătărilor, zice, a murit fiind încă vie".⁴⁷ Dacă e cu putință, fugi chiar de săturarea cu cele ușor de găsit. Căci s-a scris: "Nu vă amăgiți cu săturarea stomacului".⁴⁸

56. Petrecerea deasă afară de chilia ta să o lepezi, dacă ți-ai ales să te liniștești. Căci este foarte păgubitoare, ia harul, întunecă judecata, vestejește dorul. De aceea s-a zis: "Rătăcirea poștei schimbă mintea cea fără răutate".⁴⁹ Prin urmare taie legăturile cu cei mulți (afecțiunile față de cele multe) ca să nu se împrăștie mintea și să nu-ți tulburi puțința (modul liniștirii).

57. Șezând în chilia ta, să nu faci lucrul tău fără judecată și olin de lene. Căci cel ce călătorește fără țință se va osteni în deșert. Ci ține-te de lucrarea cea bună: adună-ți mintea, ține mereu înaintea ochilor ceasul din urmă al morții, adu-ți aminte de deșertăciunea lumii, cât de

înselătoare, de neputincioasă și fără de preț este, cugetă la înfricoșata dare de seamă, cum au să înfățișeze dușmănoșii purtători de catastife faptele noastre, cuvintele, gândurile pe care ei ni le-au strecurat în minte, iar noi le-am primit. Adu-ți aminte și de muncile iadului și cum stau acolo închise sufletele, amintește-ți și de acea mare și înfricoșată zi, adică de învierea cea de obște și de înfățișarea înaintea lui Dumnezeu, de cea din urmă hotărâre a Judecătorului care nu greșeste. Gândește-te la osânda care va pune stăpânire pe păcătoși, la rușinea, la muștrarea conștiinței, la scoaterea afară de la Dumnezeu și la aruncarea în focul cel veșnic, la viermele care nu moare, la întunericul cel neluminat, unde este plângerea și scrâșnirea dinților. La acestea și la toate celelalte chinuri gândindu-te, să nu lipsești a-ți uda obraji, haina, locul unde șezi cu șiroaie de lacrimi, căci cu asemenea gânduri am văzut pe mulți dobândind mare mulțime de lacrimi și curățindu-și în chip minunat toate puterile sufletului.⁵⁰

58. Dar gândește-te și la bunătățile care așteaptă pe cei drepti: la înfățișarea de-a dreapta lui Hristos, la glasul Stăpânului, care-i binecuvântă, la moștenirea Împărăției Cerurilor, la darul cel mai presus de minte, la lumina aceea a tot dulce, la bucuria care nu are sfârșit și nu e întreruptă de întristare, la locașurile acelea cerești, la petrecerea cu Îngerii și la toate celelalte bunătăți făgăduite celor ce se tem de Domnul.⁵¹

59. Aceste gânduri să stea la masă cu tine, să doarmă cu tine și să se scoale cu tine. Ia seama să nu le uiți pe acestea niciodată, ci oriunde ai fi să nu-ți desfaci mintea de amintirea lor, ca să fugă gândurile rele. Și vei fi plin

de mângâiere dumnezeiască. Iar sufletul care nu e îngrădit de aceste gânduri nu poate dobândi liniștea. Căci izvorul care nu are apă, în zadar poartă acest nume.⁵²

60. Pentru cei ce caută liniștirea, s-a legiuit această rânduială: post, cât e cu putință, priveghere, culcare pe jos și toate celelalte rele pătimiri, pentru odihna ce va să vie. Căci "nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum, față de slava ce ni se va descoperi nouă".⁵³ Dar mai ales rugăciune curată, să zic aproape neîncetată și neîntreruptă. Căci aceasta este zid sigur, liman liniștit, paznică a virtuților, omorâre a patimilor, întărire a sufletului, curățire a minții, odihnă a celor osteniți, mângâiere a celor ce plâng. Rugăciunea este vorbire cu Dumnezeu, vedere a celor nevăzute, încredințare despre cele dorite, petrecere a îngerilor, îndemn la virtuți, ipostas al celor nădăjduite. Prinde-te cu toată puterea de această împărăteasă a virtuților, o, nevoitorule! Roagă-te cu frică și cu cutremur, cu minte trează și veghetoare, ca să fie primită de Domnul rugăciunea ta.⁵⁴ Căci: "Ochii Domnului, zice, peste cei drepti și urechile Lui la cererea lor".

61. S-a zis de cineva dintre cei vechi cu multă dreptate și foarte nimerit, că cei dintâi dintre dracii care ni se împotrivesc cu război sunt cei cărora li s-au încredințat dorințele lăcomiei pântecelui, cei ce ne pun în minte iubirea de argint și cei ce ne îmbie spre slava deșartă. Iar toți ceilalți vin pe urma acestora, luând în primire pe cei răniți de ei.⁵⁵

62. Cu adevărat luând aminte am cunoscut că nu poate cădea omul în vreun păcat sau în vreo patimă oarecare,

de n-a fost rănit mai-nainte de vre-unul din aceștia trei. De aceea și diavolul a adus atunci înaintea Mântuitorului aceste trei gânduri. Dar Domnul nostru, arătându-se mai puternic ca ele, a poruncit diavolului să plece înapoi, dându-ne nouă biruința. Să împotriva aceluia, ca un Stăpân bun și de oameni iubitor. Căci El a îmbrăcat un trup întru toate asemenea pătimitorului cel al nostru afară de păcat, și ne-a arătat cărarea înșelătoare a nepătimirii, pe care, umblând, dăm iarăși în noi chip omului nou, care se înnoiește după chipul Celui ce l-a făcut pe el.⁵⁶

63. Cuvântul lui David ne învață să urâm cu ură desăvârșită pe draci, ca pe vrăjmașii mântuirii noastre. Iar acest lucru este foarte trebuitor pentru lucrarea virtuții. Cine este deci cel ce urăște cu ură desăvârșită pe vrăjmași? Cel ce nu mai păcătuiește cu lucrul sau cu gândul. Dar câtă vreme se află în noi uneltirile prieteniei față de ei, adică pricinile patimilor, cum vom dobândi în noi ura față de ei? Căci inima iubitoare de plăceri nu poate să o hrănească pe aceasta din sine.

64. Haina de nuntă este nepătimirea sufletului rațional, care s-a despărțit de plăcerile lumești și s-a lepădat de toate poftele necuvenite, ocupându-se cu gânduri iubitoare de Dumnezeu și cu meditația precurată a vederilor. Dar patimile de ocară și zăbovirea în ele dezbracă sufletul de haina neprihănirii și-l îmbracă în haine zdrențuroase și murdare. Căci și în Evanghelie se arată că acela care a fost legat de mâini și de picioare și a fost aruncat în întunericul cel mai din afară avea haina țesută din astfel de gânduri și de fapte, și de aceea Cuvântul a socotit că nu este vrednic de nunta dumnezeiască și nestricăcioasă.⁵⁷

65. Despre iubirea de sine, care urăște pe toți, un oarecare înțelept a spus cu dreptate: Cel dintâi dintre toate gândurile este acel război al iubirii de sine. El este ca un tiran, împreună cu care răpesc mintea și cei trei și cei cinci.

66. M-aș mira dacă, săturându-se cineva de mâncări, ar putea dobândi nepătimirea. Căci nepătimirea nu este înfrânarea de la păcatul cu lucrul, fiindcă aceasta se zice înfrânare, ci aceea care dezrădăcinează din cugetare gândurile pătimase. Aceasta s-a numit și curăția inimii.

67. Mai ușor este a curăți un suflet necurat decât a readuce la sănătate un suflet odată curățit și iarăși rănit. Căci celor ce s-au lepădat de curând de tulburarea lumii, în orice greșeli ar fi căzut, le e mai ușor să ajungă la nepătimire. Dar celor ce au gustat din cuvintele bune ale lui Dumnezeu și au umblat pe calea mântuirii, dar apoi iarăși s-au întors la păcat, anevoie le este să dobândească nepătimirea, pe de o parte pentru reaua deprindere și pentru urâta obișnuință, pe de alta pentru că dracul întristării sare mereu înaintea ochilor și le aduce în față idolul păcatului. Dar sufletul sânguincios și iubitor de osteneală izbândește ușor și în acest lucru greu de izbândit, cu împreună lucrarea harului dumnezeiesc. Căci acesta ne iubește cu îndelungă răbdare, ne cheamă la pocăință, iar pe cei ce se întorc îi primește cu mila negrăită a îndurărilor, cum am învățat din Evanghelie prin parabola fiului risipitor.

68. Nimenea dintre noi nu e în stare să biruiască cu de la sine putere uneltirile și meșteșugurile celui viclean, ci cu puterea nebiruită a lui Hristos. Deci în zadar s-au

amăgit cei ce se mândresc, lăudându-se că au desființat păcatul prin nevoițele săvârșite de ei și prin voia lor liberă. Acesta nu poate fi desființat decât prin harul lui Dumnezeu, ca unul ce a și fost omorât prin taina de pe cruce. De aceea și luminătorul Bisericii, Ioan Gură de Aur, zice că: "nu ajunge râvna omului, dacă nu se bucură și de revărsarea ajutorului de sus", dar iarăși că "nu câștigăm nimic din revărsarea harului de sus, dacă nu este râvnă". Acestea amândouă le arată Iuda și Petru. Cel dintâi bucurându-se de mult ajutor, n-a folosit nimic, fiindcă n-a adus cele ale sale. Iar Petru, cu toate că a râvnit, fiindcă nu s-a bucurat de nici un ajutor, a căzut. Din acestea două se țese virtutea. De aceea vă rog, zice, nici să nu dormiți aruncând totul asupra lui Dumnezeu, nici sânguindu-vă să nu socotiți că dobândiți totul prin ostenele voastre.

69. Dumnezeu nu vrea ca noi să zăcem pe spate. De aceea nu face El totul. Dar nu vrea nici să fim mândri. De aceea n-a lăsat pe seama noastră totul, ci scoțând din fiecare ceea ce este vătămător, ne-a lăsat nouă ceea ce este de folos. Bine învață și Psalmistul: "De nu va zidi Domnul casa, în zadar va priveghea cel ce păzește și ostenește". Căci este cu neputință omului să calce peste aspidă și vasilisc și să încalece peste leu și peste balaur, dacă nu se va fi curățit mai-nainte, pe cât e cu putință omului, și nu-l va fi întărit apoi Cel ce a zis Apostolilor: "Iată v-am dat vouă putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului". De aceea ni s-a poruncit să cerem în rugăciune de la Domnul "să nu ne ducă pe noi în ispită, ci să ne izbăvească de cel viclean". Căci de nu ne vom izbăvi prin puterea și

ajutorul lui Hristos de săgețile cele aprinse ale celui viclean și de nu ne vom învrednici astfel să dobândim nepătimirea, în zadar ne vom osteni, socotind să isprăvim ceva prin puterea sau sânguința noastră. Deci cel ce vrea să se ridice împotriva uneltirilor diavolului și să le facă fără putere și să fie părtaș de slava dumnezeiască e dator să ceară cu lacrimi, cu suspine, cu dor nesăturat și cu suflet fierbinte, ziua și noaptea, ajutorul și sprijinirea lui Dumnezeu. Iar cel ce vrea să se împărtășească de acestea, trebuie să-și facă sufletul său curat de toată dulcea împătimire de lume și de patimile și poftele protivnice. Căci despre asemenea suflete zice Dumnezeu: "Voi locui și voi umbla întru ei". Iar Domnul a zis ucenicilor: "Cel ce mă iubește pe mine va păzi poruncile mele și Tatăl meu îl va iubi pe el, și vom veni și ne vom face locaș în el".⁵⁸

70. Careva dintre cei vechi a spus un cuvânt foarte înțelept și lesne de priceput despre gânduri, zicând: "Judecă gândurile în divanul inimii, dacă sunt ale noastre, sau ale potrivnicilor. Și pe cele ale noastre și bune așază-le în camera cea mai dinăuntru a sufletului, păzindu-le închise în vistieria cea neșefuită. Iar cele protivnice alungă-le, pedepsindu-le cu loviturile cugetării raționale, nedându-le nici loc nici sălaș în cuprinsul sufletului tău, sau mai bine zis, junghie-le desăvârșit cu sabia rugăciunii și a cugetării dumnezeiești, ca prin omorârea tâlharilor să se înfricoșeze căpetenia tâlharilor. Căci cel ce cercetează cu de-amănuntul gândurile, acela și iubește cu adevărat poruncile".

71. Cel ce se luptă ca să răpună duhurile care îl războiesc și-l tulbură să pornească la luptă luându-și ca

aliați mai mulți luptători: smerenia sufletului, osteneala trupului și orice altă durere a nevoinței și rugăciunea cu mulțime de lacrimi din inimă înfrântă, cum cântă David: "Vezi smerenia mea și osteneala mea și iartă toate păcatele mele și să nu treci sub tăcere lacrimile mele", sau iarăși: "Lacrimile mele mi s-au făcut mie pâine de zi și de noapte și băutura mea am amestecat-o cu plâns".

72. Vrajmașul vieții noastre, diavolul, micșorează păcatele noastre prin multe gânduri, și adeseori le acoperă cu uitarea, ca micșorându-ne ostenele să nu ne mai gândim la plânsul pentru greșeli. Noi însă, fraților, să nu uităm de greșelile noastre, chiar dacă ni se pare că prin pocăință ni s-au iertat. Ci să ne amintim neconținut de păcate și să nu încetăm a plânge pentru ele; ca să câștigăm smerenia ca soție bună și să scăpăm de cursele slavei deșarte și ale mândriei.

73. Nimenea să nu-și închipuie că poate răbda ostenele și poate dobândi virtutea cu puterea sa. Căci pricinuitorul tuturor celor bune ne este Dumnezeu, precum al celor rele diavolul, înșelătorul sufletelor noastre. Deci pentru cele bune ce le faci, adu mulțumiri pricinuitorului. Iar relele ce te tulbură aruncă-le începătorului acestora.

74. Cel ce a împreunat făptuirea cu cunoștința este un plugar vrednic de laudă, care își udă locșorul sufletului din două izvoare foarte limpezi. Căci cunoștința înaripează ființa tânără prin contemplarea celor mai înalte, iar făptuirea omoară mădulele cele de pe pământ: desfrânarea, necurăția, patima, pofta cea rea.

Iar fiind omorâte acestea, odrăslesc frumos florile virtuților, rodind roadele Duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credința, blândețea, înfrânarea.⁵⁹ Și atunci acest înțelept plugar, după ce și-a răstignit trupul său împreună cu patimile și cu poftele lui, va zice împreună cu propovăduitorul de Dumnezeu purtător: "Nu mai trăiesc eu, ci trăiește în mine Hristos";⁶⁰ ceea ce trăiesc, trăiesc prin credință, prin aceea a Fiului lui Dumnezeu, care m-a iubit pe mine și s-a dat pe Sine pentru mine.

75. Să nu uiți nici aceea, iubitorule de Hristos, că patima, aflând în tine un locșor și înrădăcinându-se ca deprindere, aduce cu sine în același ocol și altele. Chiar dacă patimile se împotrivesc între olaltă și făcătorii lor, dracii, la fel, dar toți caută în unire pierzania noastră.

76. Cel ce-și vestejește floarea trupului prin nevoință (asceză) și taie toată voia lui, acela poartă semnele (τὰ στίγματα) lui Hristos în trupul său cel muritor.

77. Ostenele nevoinței sfârșesc în odihna nepătimirii; iar modurile desfătării ajung la patimile de necinste.

78. Să nu suferi a-ți socoti anii mulți ai vieții singurateice, nici să fii prins lăudându-te cu răbdarea pustiului și cu asprimea luptelor. Ci ai în minte cuvântul Domnului, că ești slugă netrebnică și n-ai împlinit nici măcar porunca. Căci, într-adevăr, câtă vreme ne aflăm în viața de aici, încă n-am fost rechemati din surghiun, ci ședem încă la râul Babilonului și robotim încă făcând cărămizi în Egipt, ca unii ce n-am văzut încă pământul făgăduinței, de vreme ce nu ne-am dezbrăcat încă de omul cel vechi ce se strică după poftele înșelăciunii și nu

ne-am îmbrăcat în chipul celui ceresc, purtând încă chipul celui pământesc. Deci nu avem cale de laudă, ci suntem datori să plângem, rugându-ne de Cel ce poate să ne mântuiască pe noi din robia ostenitoare a amarnicului Faraon și să ne scoată de sub asuprirea cumplită și să ne ducă în pământul cel bun al făgăduinței, ca să ne odihnim în locul cel sfânt al lui Dumnezeu și să ne aflăm de-a dreapta mării Celui Preaînalt. Dar dobândirea acestor bunătăți mai presus de înțelegere nu atârnă de faptele noastre, pe care socotim că le săvârșim întru dreptate, ci de mila nemăsurată a lui Dumnezeu. Drept aceea să nu încetăm de a vărsa lacrimi ziua și noaptea, potrivit cu cel ce zice: "Ostenit-am în suspinul meu, spăla-voi în fiecare noapte patul meu, cu lacrimile mele voi uda așternutul meu". Căci cei ce seamănă întru lacrimi vor secera întru bucurie.

79. Alungă departe de la tine duhul vorbăriei. Căci în el zac patimi foarte cumplite. De aci vine minciuna, îndrăzneala, glumele proaste, nerușinarea, vorbele nebunești și, scurt grăind, "din vorbă multă nu va lipsi păcatul; iar bărbatul tăcut este scaun al simțirii". Ba "vom da și socoteală pentru orice cuvânt deșert", cum a zis Domnul. Așadar tăcerea e foarte trebuincioasă și folositoare.

80. Ni s-a poruncit, ca pe cei ce ne defaimă și ne ocărăsc, sau ne necăjesc în oricare alt chip, să nu-i defăimăm și supărăm la rândul nostru, ci mai degrabă să-i vorbim de bine și să-i binecuvântăm. Căci câtă vreme trăim în pace cu oamenii ne luptăm cu dracii; iar câtă vreme fim minte răul și ne luptăm cu frații, petrecem în pace cu dracii, pe care am învățat să-i urâm cu o ură

desăvârșită și să avem către ei război neîncetat.

81. Ferește-te de a vătăma pe aproapele cu o limbă vicleană, ca să nu fii vătămat de ucigașul. Căci am auzit pe Proorocul care strigă: "Pe bărbatul sângheros și viclean îl urăște Domnul; și va pierde Domnul toate buzele viclene, toată limba ce spune vorbe mari". De asemenea ferește-te de a osândi greșeala fratelui tău, ca să nu cazi din bunătate și dragoste. Căci cel ce nu are bunătate și dragoste pentru fratele nu a cunoscut pe Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu iubire este,⁶¹ cum strigă Ioan, fiul tunetului, și ucenicul iubit al lui Hristos. Dacă Hristos, zice, Mântuitorul tuturor și-a pus sufletul Său pentru noi, datori suntem și noi să ne punem sufletele pentru frații noștri.

82. Cu dreptate s-a numit dragostea cetatea mamă (capitala) a virtuților, capul legii și al Proorocilor. Să arătăm deci toată osteneala până ce vom dobândi cuvinoasă iubire și prin ea ne vom scutura de tirania patimilor și ne vom înălța în ceruri, ușurați de aripile virtuților, și vom vedea pe Dumnezeu, cât e cu putință firii omenești.

83. Dacă Dumnezeu este dragoste și cel ce are dragoste are pe Dumnezeu în sine, lipsindu-ne aceasta nu avem nici un folos și nici nu putem să zicem că iubim pe Dumnezeu. Căci zice: "Dacă spune cineva că iubește pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este". Și iarăși zice: "Pe Dumnezeu nimenea nu l-a văzut vreodată. Dacă ne iubim unii pe alții Dumnezeu rămâne întru noi și dragostea desăvârșită este întru noi".⁶² De aci e vădit că dragostea este lucrul cel mai cuprinzător și mai înalt dintre toate lucrurile pomenite de Sfânta

Scriptură. Și nu este fel al virtuții prin care omul să se apropie și să se unească cu Dumnezeu, care să nu atârne de dragoste și să nu fie cuprins de ea, ținut și păzit (în legătură cu toate) printr-o rațiune negrăită.

84. Primind pe frații care vin la noi, să nu socotim aceasta stânjenire și întrerupere a liniștirii, ca să nu cădem din legea dragostei. Nici să nu-i primim ca și când le-am face har, ci mai degrabă ca primind noi har; și socotindu-ne îndatorați la acest lucru, să-i ospătăm cu prietenie și bucurie, cum ne-a arătat Patriarhul Avraam. De aceea și Teologul ne învață iarăși: "Copii, să nu iubim cu cuvântul, nici cu limba; ci cu fapta și cu adevărul. Și întru aceasta cunoaștem că suntem din adevăr".⁶³

85. Patriarhul, împlinind lucrarea iubirii de străini, ședea înaintea cortului, poftind pe cei ce treceau; și întindea masa tuturor, necredincioșilor și barbarilor, fără să deosebească. De aceea s-a învrednicit și de acea minunată masă, ospătând pe Îngeri și pe Stăpânul tuturor. Deci și noi să grijim de iubirea de străini cu multă sânguință și râvnă, ca să primim nu numai pe Îngeri, ci și pe Dumnezeu. Căci zice Domnul: "Întrucât ați făcut unuia dintre acești prea mici, mie ați făcut".⁶⁴ Deci se cuvine să facem bine tuturor, dar mai ales celor ce nu pot să întoarcă.

86. Curat cu inima este acela a cărui inimă nu-l osândește pentru călcarea vreunei porunci a lui Dumnezeu, sau pentru întrelăsarea ei, sau pentru primirea vreunui gând potrivnic. Acela e vrednic să audă: "Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu".⁶⁵

87. Să ne silim de-a ajunge să cârmuim simțurile prin rațiune și mai ales să nu îngăduim ca ochii, urechile și limba să privească, să asculte și să grăiască în chip pătimas, ci spre câștigul nostru. Căci nimic nu alunecă mai ușor spre păcat ca aceste mădulare, dacă nu sunt stăpânite de rațiune; și nimic nu ajută mai mult la mântuire ca ele, dacă le cârmuiește și le duce rațiunea spre cele ce trebuie și spre cele ce vrea ea. Dacă acestea nu lucrează cu rânduială, atunci și mirosul se moleșește și pipăitul se întinde cutezător și un roi întreg de patimi se adaugă. Dar ținute în rânduială de rațiune, se ivește pace multă și liniște statornică de pretutindeni.

88. Precum mirul de mult preț, chiar închis în vas, răspândește în aer buna sa mireasmă și umple de ea nu numai pe cei ce stau aproape, ci și pe cei dimprejur, așa și buna mireasmă a sufletului virtuos și iubitor de Dumnezeu, răspândindu-se prin toate simțurile trupului, arată privitorilor virtutea așezată înlăuntru. Căci cine văzând limbă care nu grăiește nimic fără rânduială și nepotrivit, ci tot ce-i bun și folositor ascultătorilor, ochi înfrânați, ureche ce nu primește nimic din cântările și cuvintele necuvenite, picioare care umblă necuviincios și față care nu se strâmbă de râs, ci mai degrabă e gata de lacrimi și de plâns, nu va cunoaște că înăuntru se află și multă bună mireasmă a virtuților? De aceea și Mântuitorul zice: "Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să văză faptele voastre cele bune și să mărească pe Tatăl vostru cel din ceruri".⁶⁶

89. Calea pe care Hristos și Dumnezeul nostru a numit-o în Evanghelie "strămtă", pe aceasta iarăși a numit-o "jug blând și sarcină ușoară".⁶⁷ Cum se vor

număra aceste două împreună, odată ce par a fi potrivnice? Pentru fire, această cale este desigur aspră și cu suiş, dar pentru intenția și nădejtile bune ale celor ce o bătătoresc, este vrednică de dorit și de iubit și pricinuieste mai degrabă plăcere decât greutate sufletelor iubitoare de virtute. De aceea, cineva poate vedea pe cei ce și-au ales calea strâmtă și necăjicioasă, că umblă pe ea cu mai multă râvnă decât ar umbla pe una largă și lată. Auzi-l pe fericitul Luca spunând că, după ce au fost bătuți, Apostolii "au plecat de la fața sinedriului bucurându-se", cu toate că nu aceasta e firea loviturilor, căci nu obișnuiesc să aducă plăcere și bucurie, ci durere și suferință. Iar dacă loviturile au născut plăcere pentru Hristos, de ce să ne mirăm dacă și celelalte pătimiri și chinuri ale trupului au același efect din pricina lui Hristos.

90. Supărați și robiți de patimi, adeseori ne mirăm de ce pătimim acestea. Deci trebuie să cunoaștem că aceste robiri ni se întâmplă din pricină că întrerupem îndeletnicirea noastră cu contemplarea lui Dumnezeu. Dacă și-ar țintui cineva mintea în chip neîmprăștiat la Stăpânul și Dumnezeuul nostru, credincios este El, care e Mântuitorul tuturor, să izbăvească un astfel de suflet de toată robia pătimasă. Căci zice Proorocul: "Văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea, că este de-a dreapta mea, ca să nu mă clatin". Și ce este mai dulce și mai întăritor decât a avea pururea pe Domnul de-a dreapta, acoperindu-te, păzindu-te și nelăsându-te să te clatini. Iar câștigarea acestui lucru atâră de noi.

91. Bine au zis Părinții și fără putință de împotrivire, că nu poate afla omul altfel odihnă, dacă nu dobândește

înăuntrul său un astfel de gând, că numai el și Dumnezeu este în lume, ne mai rătăcind cu mintea în nici o parte, ci dorindu-L numai pe El și lipindu-se numai de El. Unul ca acesta va afla cu adevărat odihnă și slobozire din tirania patimilor. Căci "s-a lipit, zice, sufletul meu de Tine și dreapta Ta mă va sprijini pe mine".

92. Iubirea de sine, iubirea de plăceri și iubirea de slavă alungă din suflet pomenirea lui Dumnezeu. Iubirea de sine e maica unor rele neînchipuite. Iar în lipsa pomenirii lui Dumnezeu, ia loc în noi tulburarea patimilor.

93. Cel ce a smuls din inima sa rădăcinile iubirii de sine, cu ușurință va pune stăpânire și peste celelalte patimi, cu ajutorul Domnului. Căci din ea se naște mânia, întristarea, pomenirea răului, iubirea de plăcere și îndrăzneala. Cel biruit de ea e rob și al celorlalte patimi. Iar iubirea de sine numim: dragostea și afecțiunea pătimasă față de trup și împlinirea voilor trupesti.

94. Oricine dorește să fie neîntrerupt și neîncetat împreună cu ceea ce iubește depărtează toate ce-l împiedică de la convorbirea și împreuna petrecere cu lucrul iubit. Vădit este deci, că și cel ce iubește pe Dumnezeu dorește să fie pururea cu El și să vorbească cu El. Iar aceasta ni se întâmplă prin rugăciunea curată. Să ne îngrijim deci de ea cu toată puterea. Căci ea ne unește cu Stăpânul. La aceasta a ajuns cel ce a zis: "Dumnezeule, Dumnezeul meu, către Tine mânc de dimineață; însetat-a de Tine sufletul meu". Căci nu mâncă de dimineață către Dumnezeu cel ce și-a depărtat mintea de la tot păcatul și neîncetat este rănit de dragostea lui Dumnezeu.

95. Din înfrânare și smerenie am învățat că se naște nepătimirea; iar din credință cunoștința. De la acestea sufletul înaintează apoi la dreapta socoteală (discernământ) și la dragoste. Iar cine și-a adunat în inimă dragostea dumnezeiască zboară fără sfârșit prin aripile rugăciunii curate spre înălțimea ei, până va ajunge la cunoștința Fiului lui Dumnezeu, precum zice Apostolul: "La bărbatul desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos".⁶⁸

96. Prin virtutea cu fapta e robită pofta și e înfrânată iușimea. Iar prin cunoștință și contemplație se într-aripează mintea, care, înălțându-se peste cele materiale, călătorește spre Dumnezeu, învrednicindu-se de fericirea cea adevărată.

97. Aceasta să ne fie cea dintâi luptă: să micșorăm patimile și să le biruim cu desăvârșire. A doua luptă: să dobândim virtuțile și să nu lăsăm sufletul nostru deșert și nelucrător. Al treilea stadiu al drumului duhovnicesc: să păzim cu trezvie roadele virtuților și ale ostenelilor noastre. Căci nu ni s-a poruncit să lucrăm cu osteneală, ci să păzim cu priveghere.

98. "Să fie mijloacele voastre încinse și sfeșnicele voastre aprinse, zice Domnul".⁶⁹ Brâul cel bun al mijlocului, prin care ne putem face sprinteni și ușori, este înfrânarea, împreună cu smerenia inimii înțelegând prin înfrânare: depărtarea de la toate patimile. Iar lumina sfeșnicului duhovnicesc este rugăciunea curată și dragostea desăvârșită. Deci cei ce s-au gândit astfel sunt cu adevărat asemenea oamenilor care primesc pe Domnul lor, care, venind El și bătând, îi deschid îndată, ca intrând El să-și facă la ei, împreună cu Tatăl și cu

Duhul Sfânt, locuință. Și fericite slugile acelea, pe care, venind Domnul le va afla făcând așa.

99. Monahul trebuie să iubească pe Dumnezeu ca un fiu, din toată inima și din tot cugetul; să-L cinstească și să I se supună ca o slugă și să împlinească cu frică și cu cutremur poruncile Lui; să ardă cu duhul, să fie îmbrăcat cu armele Sfântului Duh, ca să dobândească bucuria vieții veșnice; să împlinească fără nici o știrbire toate cele poruncite, să fie treaz, să-și păzească inima de gânduri rele și să cugete neîncetat la Dumnezeu în gânduri bune. Să se cerceteze în fiecare ceas în privința gândurilor rele și a faptelor, să întregească cele ce lipsesc, iar pentru cele ce le-a făcut să nu se înalte, ci să-și zică slugă netrebnică, rămasă mult în urmă cu împlinirea celor datorate. Dar să mulțumească lui Dumnezeu cel sfânt și pe seama Lui să pună isprăvile sale, să nu facă nimic pentru slava deșartă pentru plăcerea oamenilor, ci toate să le facă în ascuns și să caute numai lauda de la Dumnezeu. Mai întâi și mai presus de toate însă, să-și îngrădească sufletul cu dreapta credință, potrivit cu dumnezeieștile dogme ale Bisericii sobornicești, primite de la propovăduitorii de Dumnezeu Apostoli și de la sfinții Părinți. Căci cei ce viețuiesc așa multă răsplată vor avea, viața fără de sfârșit și casă nesupărată la Tatăl, la Fiul și la duhul Sfânt, dumnezeirea.

100. "Sfârșitul cuvântului, auzi-l tot", a zis Ecleeziastul: "teme-te și păzește poruncile Lui, că acesta este tot omul."¹⁰⁰ Eu, zice, îți arăt calea cea mai de căpetenie și mai cinstită a mântuirii; "teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui". Nu e vorba de frica începătoare, cea din pricina pedepselor, ci de cea desăvârșită și

desăvârșitoare, pe care suntem datori să o avem, pentru dragostea Celui ce a poruncit. Căci dacă de frica pedepselor nu facem păcatele, vădit este că dacă n-ar sta înaintea noastră pedepsele, le-am face, având intenția pornită spre păcat. Dar dacă ne ținem departe de cele rele, nu pentru amenințarea chinurilor, ci pentru că le urâm, împlinim virtuțile din dragoste pentru Stăpân, temându-ne să nu cădem. Căci prin aceasta că ne temem, nu trecem cu vederea nimic din cele poruncite. Aceasta este frica curată, ce are loc pentru binele însuși. Ea curățește sufletele noastre, având aceeași putere cu dragostea desăvârșită. Iar cel ce are această frică și păzește poruncile, acesta este tot omul cel desăvârșit și fără cusur. Cunoscând deci acestea, să ne temem de Dumnezeu și să păzim poruncile Lui, ca să fim desăvârșiți și împodobiți prin virtuți. Iar având o cugetare smerită și o inimă zdrobită, să cântăm neîncetat Domnului rugăciunea dumnezeiescului și marelui Arsenie; "Dumnezeul meu, nu mă părăsi, că nici un bine n-am făcut înaintea Ta, ci dă-mi mie, pentru milostivirea Ta, să pun început". Căci toată mântuirea noastră stă în îndurările și iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Lui fie slava și stăpânirea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Al aceluiași Cuvios Părinte al nostru

Teodor

Cuvânt despre contemplație¹

Mare luptă se cere pentru a rupe lanțul acesta tare și a ne slobozi de slujirea materiei și a dobândi deprinderea celor bune. Cu adevărat e trebuință de un suflet viteaz și bărbătesc spre a fugi de materie. Dar ceea ce năzuim nu este prin sine cu adevărat virtute, ci pregătire spre virtute. Iar pe lângă curățirea de deprinderile rele, e trebuință și de dobândirea virtuților.

Curățirea sufletului stă în ceea ce privește rațiunea, în a depărta și a șterge desăvârșit întipăririle amăgitoare de mai jos, adică, după cuvântul Teologului, grijile și tulburările vieții, și înclinările rele sau obișnuințele necuvenite; în ce privește pofta, în a nu ne apleca spre materie și în a nu căuta spre simțuri, ci în a asculta de rațiune; iar în ce privește iuțimea, în a nu te tulbura niciodată pentru nimic din cele ce se întâmplă.

Dar după curățirea aceasta și după omorârea sau supunerea puterilor celor atot rele, e trebuință și de urcuș sau de îndumnezeire. Căci cel ce s-a abătut de la rău trebuie să facă binele. Pe lângă aceasta să se lepede de sine și apoi luând crucea să urmeze Stăpânului, spre cea mai înaltă stare a îndumnezeirii.

Dar care este urcușul și îndumnezeirea? În ce privește mintea, ea e cea mai desăvârșită știință a lucrurilor și a

Celui mai presus de ele, pe cât e cu putință firii omenеști; în ce privește voința, ea constă în tinderea și mișcarea totală și neconținută spre Primul Bine; iar în ceea ce privește iuțimea, ea constă în mișcarea neobosită și neslăbită, atot efectivă și atot lucrătoare spre Cel dorit, nelăsându-se oprită de nici una din împrejurările supărătoare ce-i stau înaintea, ci pășind mai departe neînduplecat și fără întoarcere. Mișcarea sufletului spre cele bune trebuie să fie cu atât mai hotărâtă decât spre cele rele, cu cât frumusețile inteligibile întrec pe cele sensibile. Numai atâta trebuie să se aplece asupra trupului, cât e de ajuns pentru ocrotirea lui și pentru procurarea celor trebuincioase spre susținerea lui, ca să nu fie nimicită silnic viața.

A le rândui acestea, însă, e ușor, dar a le face e cu mult mai anevoios. Căci nu fără osteneală pot fi dezrădăcinate din suflet deprinderile acelea greu de clintit. Nici dobândirea științei nu se face fără sudoare. Și de fapt a privi și a tinde încordat spre ființa cea fericită e un lucru care se câștigă cu multe osteneli și trebuie vreme îndelungată până ce se deprinde voința cu această pornire. Și mult trebuie să se împotrivescă mintea simțirii, care-o trage spre cele de jos. Aceasta este lupta și războiul cu trupul care ține neîncetat până la moarte, chiar dacă pare că se micșorează prin veștejirea iuțimii și a mâniei și prin aducerea simțirii sub știința covârșitoare a minții. Dar trebuie să se noteze și aceea că sufletul neluminat, neputând fi ajutat de Dumnezeu, nu poate fi nici curățit cu adevărat, nici urcat spre lumina dumnezeiască. Cele zise trebuie socotite ca fiind spuse pentru cei credincioși.

Iar pentru mai deplina lămurire a acestora, să

spunem puține cuvinte despre felurile cunoștinței. Dintre cunoștințele de aici, una este după fire, iar alta mai presus de fire. A doua se va limpezi din cea dintâi. Cunoștință după fire numim deci pe toată aceea pe care o poate câștiga sufletul prin cercetare și căutare, folosindu-se de părțile și puterile firii: despre zidire și despre cauza zidirii, atâta cât poate înțelege sufletul legat de materie. Căci s-a spus în "Cuvântul despre simțire și închipuirea minții", că lucrarea minții s-a tocit prin unirea și amestecarea cu trupul și de aceea nu poate ajunge în atingerea cu formele inteligibile, ci are trebuință, pentru a le cugeta, de închipuire, care are o fire idolească, de despărțire materială și de grosime. Prin urmare e trebuință de forme pe măsura minții din trup, ca să le poată sesiza pe acestea. Deci mintea fiind astfel, orice cunoștință ar primi prin metoda ei naturală, o numim naturală.

Iar cunoștință mai presus de fire este aceea care se ivește în minte într-un chip mai presus de metoda și de puterea ei, adică atunci când cele cugetate întrec (depășesc, transcend) măsura (analogia) minții împreună cu trupul, fiind cunoștința care se potrivește minții fără trup. Aceasta vine numai de la Dumnezeu, când află o astfel de minte bine curățită de toată împătımirea materială și stăpânită de dragostea dumnezeiască.

Dar nu numai cunoștința se împarte așa, ci și virtutea. Căci alta este virtutea care nu întrece firea și care se numește, pe drept cuvânt, și naturală, și alta cea lucrată numai de Primul Bine, care e mai presus de puterea și starea naturală și care trebuie numită, cu dreptate, supranaturală. Deci astfel împărțindu-se acestea, cunoștința și virtutea naturală le are poate și cel neiluminat.

Dar pe cele supranaturale, nicidecum. Căci cum le-ar avea, nefiind părtaş de cauza care le produce? Iar cel iluminat le poate avea pe amândouă. Mai bine zis virtutea supranaturală n-o dobândește nicidecum, dacă n-a dobândit mai întâi pe cea naturală. Dar nimic nu-l împiedică să câștige cunoștința supranaturală, fără cea naturală. Numai trebuie știut că precum simțire și închipuire au și necuvântătoarele, dar are și omul aceste puteri, însă cu mult mai bune și mai înalte, la fel despre virtuțile și cunoștințele naturale se poate spune că le au amândoi, dar cu mult mai bune le are pe acestea cel iluminat, decât cel neiluminat.

Cunoștința numită naturală, care se ocupă cu virtuțile și cu cele contrare, e și îndoită. Una e simplă, când cel ce filosofează despre aceste dispoziții nu are experiența lor: aceasta se întâmplă când e îndoielnică. Iar alta e cu lucrul și așa zicând însuflețită, când cunoștința astorfel de dispoziții e întărită prin experiență; aceasta e limpede și sigură, necunoscând nicidecum îndoiala și nesiguranța.

Acestea așa fiind, patru sunt lucrurile care împiedică mintea să dobândească virtutea. Unul e obișnuința deprinderilor contrare, care s-a zis că încearcă să o convingă prin obiceiul îndelungat să tindă spre cele pământești. Al doilea e lucrarea simțurilor, care trage mintea cu sine spre frumusețile sensibile. Al treilea e tocirea lucrării mintale, pe care o suferă din pricina împletirii cu trupul. Căci nu stă lucrul mintal în fața minții ca lucrul văzut în fața vederii sau, scurt vorbind, ca lucrul sensibil în fața simțirii; vorbesc de mintea sufletului care e în trup, fiindcă mințile nemateriale ating mai efectiv cele mintale, ca vederea cele văzute. Ci precum

vederea slăbită a celor ce pot să vadă nu vede chipurile limpezi, nici clare, ci mai degrabă tulburi și neclare, la fel și mintea din noi privește cele inteligibile neputând vedea clar frumusețile inteligibile. Ba nu le poate nici dori. Căci după măsura cunoștinței e și măsura dorinței. În același timp e trasă spre frumusețile sensibile, care i se par mai clare. Căci e necesar să se umple de o frumusețe ce i se arată, fie ea adevărată sau nu. Pe lângă acestea e ispita dracilor necurați și de oameni urători. Nu se poate spune câte curse întind și aceștia pe drumul sufletelor, în multe chipuri și moduri, prin simțuri, prin cuvânt, ba așa zicând prin toate lucrurile, încât dacă n-ar fi Cel ce a luat oaia rătăcită pe umerii Săi, ca să-i facă pe cei ce privesc spre El mai înalți printr-o nesfârșită purtare de grijă, n-ar putea scăpa nicidecum nici un suflet.

Pentru a scăpa de toate acestea, e trebuință de trei lucruri. Cel dintâi și cel mai mare e să privească cu tot sufletul spre Dumnezeu și să ceară de la El mâna de ajutor, punându-și în El toată nădejdea, ca unii ce sunt convinși că dacă n-ar ajuta acela, ar fi răpiți în chip necesar de cei ce-i trag spre cele dimpotrivă.

Al doilea, care socotesc că pricinuieste și pe cel dintâi, e hrănirea neconținută a sufletului prin știință. Iar prin știință înțeleg atât pe cea a lucrurilor sensibile, cât și pe a celor inteligibile, fie privite în ele înșile, fie în raport cu primul principiu, ca fiind din el și spre el, cât și contemplarea cauzei lucrurilor din cele din jurul ei, atât cât e cu putință. Căci cercetarea firii lucrurilor ajută foarte mult la curățire. Ea izbăvește de afecțiunea pătimașă față de ele și înalță la principiul tuturor, îngăduind să se vadă din cele frumoase și minunate și mari. Cel mai frumos, cel mai minunat și cel mai mare, mai

bine zis Cel mai presus de frumusețe, de minunăție și de mărimă. Cugetarea învârtindu-se în jurul lor, e cu putință să nu dorească pe Cel cu adevărat bun? Căci dacă e dusă spre ceea ce-i străin, cu atât mai mult spre ceea ce e familiar ei. Iar îndrăgindu-se sufletul de acestea, în care din cele de jos ar răbda să zăbovească? Și în care din cele ce obișnuiesc să o tragă de la Cel iubit? Oare nu se va sătura și de viața în trup, ca de una ce-l împiedică de la cele frumoase? Căci deși s-a zis că mintea din materie vede neclar frumusețea inteligibilă, dar bunurile inteligibile sunt de așa fel și așa de mari, încât și numai o licărire scurtă a lor și o arătare neclară a celui noian de frumusețe poate convinge mintea să se ridice peste toate cele neinteligibile și să se întindă numai spre acelea și să nu mai sufere să se despartă de desfătarea aceea, chiar dacă ar ajunge în lucruri de întristare.

Al treilea lucru care trebuie urmărit e omorârea trupului însoțitor. Astfel e cu neputință să fie primite acele arătări clare și limpezi. Iar trupul e omorât prin post, priveghere, culcare pe pământ, prin haină aspră și strict necesară, prin osteneli și dureri. Așa se omoară trupul, mai bine zis se răstignește împreună cu Hristos. Iar subțindu-se, curățindu-se și făcându-se ușor și ager, urmează fără greutate mișcărilor minții, neîmpotrivindu-se, și se înalță împreună cu Cel înalt. Deci fără acest lucru toată străduința se dovedește deșartă.

Această treime preacinstită, când conglăsuiește cu ea însăși, naște în suflet ceata fericitelor virtuți. Căci e cu neputință ca în cei împodobiți cu această treime să se afle urmă de răutate, sau să lipsească vreo virtute.

Dar poate supăra rațiunea aruncarea avuției,

disprețuirea slavei, de care până e legat sufletul e străpuns de multe patimi. Eu însă afirm hotărât că e cu neputință să zboare sufletul pironit de bogăție și de slavă. Dar nu e cu putință să zăbovească în aceasta sufletul care s-a luptat pentru cele trei atâtea, încât să câștige deprinderea lor. Căci dacă nu cunoaște alt bine adevărat decât pe cel mai presus de toate, iar dintre celelalte e convins că ceea ce-i asemănător cu primul bine e mai bun, și așa până la cele din urmă, cum ar iubi și ar primi argintul, sau aurul, sau altceva dintre cele ce-l atrag în jos? Acestea fie zise și despre slavă.

Dar nici lucrul care ne stăpânește mai mult, adică grijile, nu convine rațiunii. Căci pentru ce s-ar îngriji cel ce nu e împătimit și nu tinde spre nimic din cele de aici? Fiindcă nourul grijilor se naște din tămâia patimilor cele mai generale, adică a iubirii de plăcere, a iubirii de argint și a slavei deșarte. Așa că cel ce e liber de aceasta e străin și de grijă.

Dar nici chibzuința, care e încredințată că nu e altceva decât înțelepciunea și care e cel mai puternic mijloc dintre cele ce aduc spre cele de sus, nu lipsește din cele spuse. Căci în știința virtuților se cuprinde și discernământul exact al binelui și al contrariului lui, pentru care e trebuință de chibzuință. Iar modurile întrebuirii și ale luptei le învață experiența și lupta cu trupul. Iar rațiunea fricii nu lipsește din rațiune. Căci cu cât e mai mare dragostea, cu atât crește și frica. Fiindcă cu cât e mai mare nădejdea binelui, cu atât mușcă mai mult pe cei răniți de el, decât zeci de mii de amerințări. Pe cât de mare e fericirea când e ajuns, pe atât de mare e frica de a nu-l înțelege, care e cea mai mare nenorocire.

Iar pentru ca cuvântul nostru să înainteze și altfel pe

cale, să o luăm de la sfârșit. Căci se pare că fiecare lucru ce se întâmplă își primește discernământul și ordinea părților de la sfârșitul său. Deci sfârșitul vieții noastre este fericirea, care se poate numi și Împărăția Cerurilor sau a lui Dumnezeu. Iar aceasta nu constă în a vedea numai atotîmpărăteasca Treime, ci în a primi revărsarea dumnezeiască de sus și a pătimi îndumnezeirea și a plini și desăvârși nedeplinătatea noastră prin revărsarea de sus. Aceasta este mîncarea ființelor înțeleghătoare: plinirea nedeplinătății prin acea revărsare dumnezeiască.

Este un fel de cerc veșnic ce începe de la același loc și iarăși în același loc sfârșește. Căci cât înțelege cineva atîta dorește; și cât dorește atîta primește, atîta folosește iarăși pentru a-și întări înțelegerea. Și iarăși începe mișcarea nemișcată sau nemișcarea mișcată. Deci sfârșitul e astfel, pe cât putem noi pricepe. Iar cum trebuie să mergem spre acest sfârșit, trebuie să băgăm de seamă. Pentru sufletele raționale, care sunt ființe cugetătoare și puțin mai prejos decât mințile Îngerilor, viața de aici este o luptă, viața în trup o nevointă impusă. Iar răsplata este starea pomenită, care e în același timp un dar al bunătății dumnezeiești și o răsplată a dreptății. Este răsplata dreptății, fiindcă bunurile acestea ni se arată ca dobândite prin sudoarea noastră. Iar, fiindcă puterea darului nesfârșit întrece orice osteneală și fiindcă însuși faptul de-a putea binele și de a-l face este un dar al Lui.

Care este lupta de aici? Sufletul rațional a fost înjugat cu un trup animalic, care-și are ființa din pământ și atîrnă spre cele de jos. Și a fost împletit cu el astfel încât din acestea două, din suflet și din trup, care-și sunt cu

totul contrare, să se facă unul, neurmînd de aici nici o schimbare sau amestecare a părților, ci din cele două, care rămân după firea lor, făcându-se un ipostas în două firi depline. Și așa omul, această vietuitoare amestecată (mixtă), avînd o fire îndoită, fiecare fire își lucrează în parte cele ale sale.

Astfel propriu trupului este să dorească cele asemenea. Căci toate fapăturile au dragoste firească spre cele asemenea, dăinuirea lor fiind, se zice, ajutată de unirea cu cel asemenea. Propriu lui mai este să se împărtășească de gustarea lor prin simțire, iar fiind greoi, îi place odihna. Acestea sunt potrivite și plăcute firii animalice.

Iar sufletului rațional, ca ființă cugetătoare, îi sunt firești și dorite cele inteligibile și gustarea din ele, după modul său. Dar înainte și mai presus de toate îi este înrădăcinată în chip firesc dragostea către Dumnezeu. El vrea să se bucure de gustarea Lui și a celorlalte bunuri inteligibile, dar nu poate face aceasta fără piedică. Primul om putea să cunoască și să se bucure neîmpiedicat de gustarea celor inteligibile prin minte, precum a celor sensibile prin simțire (percepție simțuală), dar era dator să nu se îndeletnicească cu cele de mai jos, ci cu cele mai de sus. În el era puterea pentru amîndouă, fie să fie împreună cu cele inteligibile, prin minte, fie cu cele sensibile prin simțire. Și nu zic că Adam nu trebuia să se folosească de simțire, căci nu în zadar era îmbrăcat în trup, ci că nu trebuia să se desfăteze cu cele sensibile, ci, privind prin simțire frumusețea fapturilor, trebuia să se înalte spre cauza lor și să se desfăteze de El cu uimire. Avînd două căi pentru a se minuna de Făcător, nu trebuia să se lipească de cele sensibile și să se minuneze de ele și nu de Făcător, păstrînd frumusețea cea inteligibilă.

Dar Adam așa a făcut. Folosindu-se rău de simțire, s-a minunat de frumusețea sensibilă, părându-i fructul frumos la vedere și bun la mâncare. Și așa gustând din el, a părăsit gustarea celor inteligibile. De aceea dreptul Judecător, judecându-l nevrrednic de Sine, L-a lipsit pe el de cele pe care însuși le-a disprețuit, adică contemplarea lui Dumnezeu și a celor ce sunt și a pus întuneric care să-L ascundă pe El și ființele nemateriale. Căci nu trebuiau lăsate cele sfinte celor întinați. Ci i-a îngăduit gustarea celor de care s-a îndrăgit, lăsându-l să trăiască prin simțire și prin mici urme ale minții.

Din această pricină s-a făcut lupta noastră față de cele de aici mai grea. Căci precum s-a zis, nu ne stă în putere să gustăm din cele inteligibile, ca din cele sensibile prin simțire, măcar că prin botez suntem ajutați foarte mult, fiind curățiți și înălțați.

Totuși trebuie să ne îndeletnicim cât putem cu acelea și nu cu cele sensibile. De ele trebuie să ne minunăm și pe ele să le vrem, iar pe cele sensibile nici să nu le admirăm în ele însele, nici să vrem să ne desfătăm cu ele. Pentru că ele nu au nici un preț față de cele inteligibile. Căci precum e mai minunată o ființă decât altă ființă, tot așa e mai minunată o frumusețe decât alta. Iar a dori ceea ce e mai urât în loc de ceea ce e frumos și ceea ce e mai necinstit în loc de ceea ce e mai de cinste, nu întrece orice nebunie? Aceasta despre cele sensibile și cele inteligibile, fapte și unele și altele. Dar ce ai zice despre Cel ce e mai presus de acestea, când am prefera chiar și față de El materia fără formă și fără frumusețe?

Aceasta ne este lupta: să luăm aminte cu osârdie la noi înșine, ca să ne desfătăm neconținut de cele inteligibile. Ațintindu-ne spre ele și mintea și dorința, să nu

ne lăsăm furați niciodată de cele supuse simțurilor, trași spre ele prin simțire, ca să ne minunăm de ele privite în ele însele. Ci chiar dacă trebuie să ne folosim și de simțire, să ne folosim pentru aceea, ca din fapte să cunoaștem pe Făcător, privind în ele pe acela, ca soarele în apă. Fiindcă în fapte se află icoanele primei cauze a tuturor, după puterea lor de cuprindere.

Aceasta trebuie făcut. Dar cum o putem face, trebuie să chibzuim bine. S-a spus că trupul dorește să se desfăteze de cele ale sale prin simțire, lucru care e contrar intenției sufletului. Și cu cât mai mult se întărește, cu atât mai mult le dorește. Deci aceasta s-a dat în grija sufletului, ca să pună frâu tuturor simțurilor, ca să nu ne desfătăm, cum s-a zis, de cele supuse simțurilor. Iar fiindcă trupul întărindu-se se pornește și mai mult spre ele, iar pornindu-se și mai mult e greu de înfrânat, s-a dat în grija sufletului mortificarea lui prin post, priveghere, stare în picioare, culcare pe jos, neîmbăiere și prin toată cealaltă rea pătimire, ca vestejind puterea lui să-l aibă ușor de strunit și ascultător spre faptele sale cugetătoare.

La această stare trebuie să se ajungă. Dar fiindcă acestea sunt ușor de dorit, dar greu de făcut și multe sunt greșelile faptelor, căci oricât ar fi de atent cineva, simțirea îl fură adeseori, s-a iscodit și un al treilea leac: rugăciunea și lacrimile.

Rugăciunea este mulțumirea pentru bunurile primite și cererea iertării greșelilor și a puterii care împuternicește pentru viitor, întrucât fără ajutorul dumnezeiesc, cum s-a spus și mai înainte, n-ar putea face sufletul nimic. Ea mai este unirea cu Cel dorit și împărtășirea de El și învoirea deplină a întregi puteri a voinței cu El.

Iar partea cea mai însemnată a țintei urmărite era să înduplece voința, să vrea aceasta cât se poate de mult.

Iar lacrimile au multă putere. Ele câștigă îndurarea stăpânului pentru greșelile noastre și spală petele ce ne-au venit din plăcerea simțurilor. De asemenea într-aripează dorul spre cele de sus. Așa stau acestea.

Deci ținta la care vrem să ajungem este contemplarea celor inteligibile și dorirea desăvârșită a lor. Pentru aceasta se face strunirea trupului prin post, neprihănire și celelalte. Fiecare e pentru cealaltă. Iar pentru acestea și cu acestea este rugăciunea. Și fiecare din acestea se deosebește în mai multe părți. Căci precum ele sunt pentru altele, așa sunt altele pentru ele. Dar nimenea să nu-și închipuie că iubirea de slavă și iubirea de argint dau mângâiere trupului. Aceasta o face iubirea de plăcere, care are ca leac potrivit chinuirea trupului. Iar cele două sunt roadele neștiinței. Căci sufletul a îmbrățișat aceste lucruri mincinoase din lipsa de experiență a bunătăților adevărate, și din recunoașterea celor inteligibile prin bogăție socotește să-și împlinească lipsurile. În același timp bogăția este căutată pentru iubirea de plăcere și pentru iubirea de slavă, dar și pentru sine, ca o altă bunătate. În cazul din urmă zicem așadar că e căutată din necunoașterea bunurilor adevărate. Dar slava deșartă nu e căutată pentru vreo lipsă a trupului, căci nu dă nici o mângâiere trupului. Ea vine din necercarea și necunoașterea primului bine și a slavei adevărate. Deci cauza ei și, scurt vorbind, rădăcina tuturor relelor este neștiința.

Căci stăpânit de neștiință sufletul nu pricepe cum trebuie firea lucrurilor, de unde a venit fiecare și unde se întoarce. Și disprețuindu-și scopul său se întoarce spre

cele pământești. Căci sufletul nu se dorește după binele văzut. Iar dacă e stăpânit de vreo obișnuință, el poate să biruiască și obișnuința. Deci când nu era încă obișnuința, a fost amăgit de neștiință. Drept aceea trebuie să năzuiască spre cele dintâi și să cugete drept despre fapte, pe urmă să-și înaripeze voința spre primul bine și să disprețuiască toate cele de față, cunoscând marea lor deșertăciune. Căci ce ajutor ne dau ele pentru sfârșitul (scopul) nostru?

Și ca să rezum totul pe scurt, un singur lucru are de făcut sufletul rațional în trup: să se dorească după scopul său propriu. Iar fiindcă lucrarea voinței fără înțelegere rămâne nemișcată, avem datoria să lucrăm cu mintea. Deci fie că a cugeta este pentru a voi, fie că atât pentru sine cât și pentru a voi, ceea ce pare mai adevărat, căci fericirea, căreia viața nevoitorului de aici îi este nu numai pricinuitoare, ci și chip, are amândouă lucrările: cugetarea și dorirea (dacă amândouă sunt acolo la fel, sau una din ele e mai de căpetenie, n-au decât să filosofeze cei ce vreau), fapt e că pentru vremea de acum ne mișcăm prin amândouă lucrările, dintre care pe una o numim contemplație, iar pe alta făptuire. Și este cu neputință să se afle una din ele fără cealaltă pe culmile acestor lucrări. Pe treptele cele mai de jos însă și după acelea, se poate. Iar toate piedicile acestor lucrări, sau acelea care caută spre cele contrare, le numim păcate. Precum toate cele ce ajută sau izbăvesc de piedici, le numim virtuți. Iar faptele săvârșite prin virtuți le numim izbânzi, precum ale celor potrivnice, căderi și greșeli. Iar ceea ce modelează fiecare lucrare, fie spre mai rău, fie spre mai bine, este ținta cea mai din vârf pe care o știm că este o lucrare compusă din cugetare și voire.

Teognost

Sub numele de Teognost, în Filocalia greacă sunt publicate 75 de capitole "Despre făptuire, contemplație și preoție".¹ Cine a fost acest Teognost nu știe să spună nici Nicodim Aghioritul în introducerea acestor capitole. El spune că poate să fie Teognost Alexandrinul, de care vorbește Fotie în cap. 107 al Bibliotecii sale, sau altul. Dar Teognost Alexandrinul, de care vorbește Fotie,² a fost un origenist care socotea pe Fiul făptură a Tatălui și care a trăit înainte de Atanasie cel Mare. El n-a putut scrie capitolele din Filocalie, care prezintă o spiritualitate mai târzie.

Întrucât nu e cunoscut un alt Teognost scriitor bisericesc decât arhimandritul constantinopolitan din veacul 9, capitolele din Filocalie e foarte probabil să fie ale acestuia. Acest Teognost, arhimandrit și exarh al mănăstirilor din Constantinopol, era un aderent al patriarhului Ignatie și un adversar de frunte al lui Fotie. Când, după sinodul de la 861, care aprobă depărtarea lui Ignatie din scaun și aducerea lui Fotie, ignatienii înaintară un memoriu papei Nicolae, Teognost fu printre cei ce duseră acel memoriu la Roma, fugind din Constantinopol, travestit în civil.³ După ce Ignatie fu readus la 867 în scaun de noul împărat Vasile Macedoneanul,

care ucise pe Mihail III, Teognost se întoarse la 868 în Constantinopol. În 870 îl găsim egumen al mănăstirii Izvorul și sceforylax al Bisericii celei mari. În acel an e iarăși trimis într-o delegație la Roma de împăratul Vasile Macedoneanul și patriarhul Ignatie.⁴

De la Teognost a rămas și un "Encomiu pentru toți sfinții".

Un indiciu intern că această scriere s-a alcătuit undeva departe de raza de influență a Muntelui Sinai și anume într-un oraș mare, de cultură înaltă, cum era Constantinopolul, l-am avea în deosebirea de concepție a acestei scrieri față de scrierile care poartă marca spiritualității sinaite și chiar într-o oarecare tendință de contrazicere a acelei spiritualități. A se vedea de pildă cap. 5-6 ale acestei scrieri, în care se exprimă o anumită rezervă față de impresia ce se desprinde din afirmația masivă și stăruitoare a Sinaiților că se poate vedea cu destulă ușurință lumina dumnezeiască în văzduhul minții curățite. Teognost scoate în relief mai mult piedicile peste care Sinaiții treceau prea repede și mai ales actualizează ideea întunericului areopagitic, care ascunde pe Dumnezeu.

În același timp Teognost dă dovadă de o gândire subtilă și de-o frază nuanțată, semn că trăia într-un oraș de cultură rafinată. Mai bine zis, scrierea lui e poate prima introducere a spiritualității sinaite în cercurile mai speculative și mai dificile ale Constantinopolului, într-o formă de sinteză, fapt care va pregăti terenul pentru apariția Sf. Simion Noul Teolog în v. 11. El a cunoscut pe Sinaiți, dovadă că repetă literal cap. 25 din scrierea lui Ioan Carpatiul (la Teognost 26), dar el reprezintă o spiritualitate mai energică, mai ascetică.

Pe de altă parte atenția ce se dă în această scriere Liturghiei și preoției ar putea fi iarăși un indiciu că ea s-a compus de o personalitate cu rost oficial în viața Bisericii și în Constantinopolul Împăratului Mihail III, în care, după restabilirea cinstirii icoanelor, fastul cultului luase un deosebit avânt. E cunoscută legenda, cu oarecare sâmbure istoric, că trimișii ruși de la Kiev au fost atât de impresionați în acest timp de Liturghia din Sf. Sofia, că au determinat pe principele Vladimir să primească împreună cu tot poporul său creștinismul de la Bizanț.

A cuviosului Părintelui nostru

Teognost

Despre făptuire, contemplație și preoție¹

Al cărei acrostih este acesta: Preacuvioșilor
Părinți Lazăr și Varlaam, Teognost prea
smeritul și nevrednicul întregii lumi

1. Atunci să socotești că ai virtute adevărată, când vei disprețui toate cele de pe pământ cu desăvârșire, având prin conștiință curată inima gata să călătorească totdeauna către Domnul. Iar dacă vrei să fii cunoscut de Dumnezeu, fă-te necunoscut de oameni, pe cât e cu putință.

2. Ia seama la mângâierile de prisos ale trupului și ferește-te de ele, ca nu cumva să-ți scadă ceva din ostenele tale, întrucât aceste mângâieri aduc o slăbire a ostenelelor anterioare, dinainte de nepătimire, sau a celor de aci înainte. Socotește pagubă nu lipsirea de cele dulci, ci căderea din cele mai înalte, prin împrăștiere de ele.

3. Socotește-te furnică și vierme întru toată simțirea, ca să te faci om modelat de Dumnezeu. Căci de nu vei fi mai întâi aceea, nu va urma aceasta; și pe cât te vei coborî, pe atâta te vei înălța. Când te vei socoti pe tine ca nimic înaintea Domnului, cum zice psalmistul, atunci

te vei face din mic mare, pe nebăgate de seamă. Și când vei crede că nu ai și nu știi nimic, atunci te vei îmbogăți și în făptuire și în cunoștința de laudă întru Domnul.

4. Zdrobește brațul celui păcătos și viclean, adică al plăcerii și al vicleniei, din care se naște tot păcatul. Zdrobește-l prin înfrânare și prin nerăutatea smereniei, ca chiar de se va căuta tot păcatul tău cu cuvânt puternic în vremea cercetării celor săvârșite, să nu se afle ceva. Căci se șterg greșelile atunci când, urând pricinile prin care s-au săvârșit, ne oștim împotriva lor, schimbând înfrângerea dintâi prin biruința de pe urmă.

5. Nimic nu este mai bun decât rugăciunea curată, din care țâșnesc, ca dintr-un izvor, virtuțile: înțelegerea, blândețea, dragostea, înfrânarea, ajutorul care ne vine prin lacrimi de la Dumnezeu, deodată cu mângâierea. Iar frumusețea acesteia stă în aceea că mintea se află numai în cele zise și gândite și are pururea o dorință nesăturată după întâlnirea cu Dumnezeu. Când mintea aduimecă prin contemplarea fapturilor urmele Stăpânului și caută cu dor și binte și cu însetare să afle și să vadă pe Cel nevăzut sau contemplă întunericul care-L ascunde, se întoarce iarăși la sine, retrăgându-se cu cel mai mare respect și cu evlavie, îndestulându-se deocamdată cu vederea care i-a fost de folos să i se descopere și mângâindu-se cu atâta. Dar are bună nădejde că va primi pe Cel dorit, atunci când, topindu-se cele văzute (manifestările) și închipuirea în umbre, ca prin oglindă și în ghicituri, va veni pentru de-a pururi vederea față în față.

6. Retrage-te de la contemplațiile cele mai înalte, dacă n-ai ajuns încă la nepătimirea cea mai de sus, și nu

alerga fără oprire, poftind cele mai presus de tine. Căci de vrei, zice, să te faci teolog și văzător (contemplativ), urcă prin viețuire și câștigă-ți prin curățire curăția. Iar fiindcă am pomenit de teologie (cunoașterea tainică de Dumnezeu), vezi să nu te întinzi după înălțimea ei la nesfârșit și gândește-te că nu ne este îngăduit nouă, celor ce ne hrănim încă cu laptele virtuților, să încercăm a zbura spre aceea, ca nu cumva să ne slăbească aripile ca la puii nedesăvârșiți, chiar dacă miera cunoștinței ne silește dorul. Dar când, curățiți prin neprihănire și lacrimi, vom fi ridicați de la pământ, ca Ilie și Avacum, preînchipuind răpirea viitoare în nouri; și când în rugăciune curată, văzătoare (contemplativă) și neîmprăștiată, ne vom afla afară de simțuri, căutându-l pe Dumnezeu, poate că vom atinge întrucâtva teologia.

7. De poștești să te învrednicești de vederea dumnezeiască și de arătări în minte, îmbrățișează mai întâi viața cea pașnică și liniștită; și îndeletnicindu-te astfel, cunoaște-te pe tine însuși și pe Dumnezeu. Căci dacă se împlinește aceasta, nu mai e nimic care să te împiedice de-a vedea cu mintea, într-o stare curată și netulburată de nici o patimă, ca într-un nour subțire, pe Cel nevăzut de nimeni, binevestindu-ți mântuire prin cunoștința Sa mai îndesată (mai întipărită).

8. Precum atunci când se arată fulgerul, se așteaptă îndată și tunetul, așa acolo unde a luminat milostivirea dumnezeiască, se liniștește și furtuna patimilor. Iar unde se întâmplă aceasta, îi vine totodată celui ce a dobândit-o și arvuna fericirii de sus. Dar nu este milă dumnezeiască, sau nădejde de nepătimire, în sufletul care iubește lumea mai mult decât pe Ziditor și e

împătimit de cele văzute și e stăpânit cu totul de plăcerile și desfătărilor trupești.

9. Nu căuta cu mintea ce este Dumnezeu și unde este. Căci este mai presus de ființă și necuprins de loc, fiind mai presus de toate. Ci privește numai pe Dumnezeu Cuvântul cel circumscris, pe cât este cu puțință, răspândind lumină din firea dumnezeiască, și închipuiește-L în spațiu pe Cel ce e pretutindenea, pentru necircumscrierea dumnezeirii. Însă pe cât te vei curăți, pe atâta te vei învrednici de iluminare.

10. De poțtești cunoștință adevărată și încredințare neîndoielnică despre mântuire, filosofează (străduiește-te)² mai întâi să rupi afecțiunile pătimase ale sufletului față de trup și golit de împătımirea după cele materiale, coboară în adâncul (abisul) smereniei, unde vei afla mărgăritarul de mult preț al mântuirii tale, ascuns ca într-un vas de lut în cunoștința dumnezeiască și făgăduindu-ți de pe acum strălucirea Împărăției lui Dumnezeu¹¹.

11. Cel ce a dobândit supunerea mintală (inteligibilă) și și-a supus trupul duhului nu mai are trebuință de supunere omenească, căci acesta se supune Cuvântului și legii lui Dumnezeu, ca un supus recunoscător. Dar noi, cei întru care se află lupta și războiul împotriva sufletului, trebuie să ne supunem și să avem o căpetenie de oaste și un cărmaci, care să ne cărmuiască cu știință și să ne înarmeze cât mai bine, ca nu cumva să fim biruiți de vrăjmașii inteligibili și să fim înghițiți de patimi, din neiscusință (din lipsa de experiență).

12. Când nu mai ești supărat de nici o patimă și dorul

după Dumnezeu sporește în inima ta și când socotind moartea ca un somn, nu te mai temi de ea, ci mai degrabă dorești dezlegarea, atunci ai câștigat precum trebuie arvuna mântuirii și porți înăuntru Împărăția Cerurilor, bucurându-te cu o bucurie negrăită.

Despre preoție

13. Când te-ai învrednicit de preoția dumnezeiască și cinstită, te-ai îndatorat de mai înainte să te ai pe tine jertfit morții patimilor și plăcerilor și așa să îndrăznești a te atinge de jertfa cea vie și înfricoșată, dacă nu vrei să fii ars de focul dumnezeiesc, ca o materie ce arde cu ușurință. Căci dacă Serafimul n-a îndrăznit să se atingă de cărbunele dumnezeiesc fără clește, cum te vei atinge tu fără nepătimire, prin care vei avea și limba sfințită și buzele curățite și sufletul curat împreună cu trupul și mâinile înseși mai strălucite ca aurul, ca pe niște slujitoare ale focului și ale jertfei celei mai presus de ființă.

14. Pătrunde cu putere înțelesul cuvintelor, că în fiecare zi privești acea mântuire a lui Dumnezeu, pe care văzând-o o dată bătrânul Simion, s-a minunat și s-a rugat de slobozire. Și dacă nu ai primit înștiințare de la Duhul Sfânt că ești primit ca mijlocitor între Dumnezeu și oameni, ca unul întocmai cu Îngerii, să nu îndrăznești să te arunci în primejdie, atingându-te de săvârșirea înfricoșată și preacurată a celor dumnezeiești, de care și Îngerii se tem și de la care mulți dintre Sfinți s-au tras înapoi cu evlavie; ca nu cumva, asemenea lui Zan, să te pierzi din părerea că ești bun.

15. Ia aminte la tine, potrivit cu cel ce a zis, să

proscomidești mai întâi totdeauna pentru păcatele tale, ca chiar de s-a ivit mai-nainte în tine vreo întinăciune din pricina neputinței, să fie arsă de focul dumnezeiesc. Căci astfel te vei putea preface, ca un vas al alegerii de bună slujbă, curat și vrednic de o astfel de jertfă, în firea argintului și a aurului, chiar dacă au fost în tine părți de lemn sau de pământ, numai să-L câștigi pe Dumnezeu cu îndrăznirea și să-L ai aplecat asupra ta. Fiindcă acolo unde Dumnezeu e gata spre ascultare, nu mai e nici o piedică pentru prefacerea ta.

16. Gândește-te că te-ai învrednicit de o cinste întocmai cu a Îngerilor și sârguiește-te să rămâi nepătat în treapta în care ai fost chemat, prin toată virtutea și curăția. Știi pe Luceafărul care a căzut, din ce era ce s-a făcut, din pricina mândriei. Să nu pățești și tu acestea, închipuindu-ți lucruri mari despre tine. Socotește-te pe tine pământ și cenușă și lepădătură și plângi pururea, ca să te învrednicești de împărtășirea dumnezeiască și să fii chemat la rudenie de neînțeleasa iubire de oameni și de negrăita bunătate a lui Dumnezeu, prin mânuirea sfințelor înfricoșate Taine.

17. Cel preoțit trebuie să se curățească de toate patimile, dar mai ales de curvie și de pomenirea răului și să nu aibă nici măcar vreo închipuire simplă, dacă nu vrea să se apropie de trupul împărătesc schimonosit sau cu funingine pe față, și de aceea să fie urât și grețos.

18. Să te atingi de cele sfinte cu conștiința înălbită, prin curăție, ca un sfânt, după ce te-ai înălbit mai-nainte prin șiroaie de lacrimi mai mult decât zăpada, arătând prin albirea îngerească dinafară frumusețea dinăuntru a

sufletului. Și ia seama să nu fii plin de predaniile de la oameni în sfințita săvârșire a celor dumnezeiești, ci să ai și harul care să-ți facă înțelese în chip ascuns și tainic cele mai înalte.

19. Dacă iubești nestricăciunea și nemurirea, primește cu credință, cu sfială și evlavie, de viață făcătoarele și nestricăcioasele Taine, dorind și plecarea de aici, ca unul ce te-ai desăvârșit prin credință. Iar dacă te temi de moarte, încă nu te-ai împreunat prin dragoste cu Hristos, pe Care te-ai învrednicit să-L jertfești cu mâinile tale și cu al Cărui trup te-ai săturat. Căci dacă s-ar fi întâmplat aceasta, te-ai sârgui să te duci acolo unde este Cel iubit, ne mai punând nici un preț pe viață și pe trup.

20. Făcându-te jertfitor al trupului lui Dumnezeu și părtaș de el prin împrăștiere, te-ai îndatorat să te împreuni cu El și în asemeneaa morții Lui, ne mai trăind ție, ci Celui ce s-a răstignit și a murit pentru tine, cum zice Apostolul. Iar dacă viețuiești cu patimă trupului și lumii, gătește-te ca să ajungi prin moarte la pedeapsa cea fără de moarte, de nu te vei opri de bunăvoie înainte de moarte de la jertfa cea fără de sânge. Dar mulți din cei ce săvârșesc aici cele sfinte cu nevrednicie, fiind răpiți fără de veste de moarte, au fost trimiși la judecata de acolo.

21. Un preot oarecare ce era totodată și monah, având faimă de evlavie și fiind cinstit de mulți pentru arătarea cea din afară, dar înăuntru, pe ascuns, aflându-se desfrânat și întinat, săvârșind odată dumnezeiasca și sfânta slujbă, când s-a apropiat de cântarea Heruvicului, plecându-și grumazul, ca de obicei, înaintea sfintei Mese

și cetind: "Nimenea nu este vrednic" ... s-a aflat dintr-o dată mort, părăsindu-l sufletul într-o înfățișare ca aceasta.³

22. Nimic nu este mai de trebuință și mai de folos decât cuvântul drept și decât cunoștința. Căci de aici vine frica de Dumnezeu și dorul după El. Iar din acestea, cea dintâi curățește prin evlavie și sfială, iar celălalt desăvârșește prin deprinderea luminătoare și din dreapta socoteală și face mintea să călătorească pe culmi, prin înalta suire și vedere. Dar fără frică este cu neputință minții să ajungă la dragostea dumnezeiască și prin ea să zboare spre cele nădăjduite și să se odihnească în ele.

23. Deci vino și ascultă-mă pe mine, cel ce dorești aprins și fără șovăire mântuirea. Aleargă până ce vei primi, căutând cu încordare, cerând neîncetat și bătând cu răbdare, până ce vei dobândi, împlântând ca temelie neclintită credința tare și smerenia. Atunci vei primi ceea ce dorești, nu când vei primi numai iertarea păcatelor, ci când nu te vei mai speria, nici nu te vei mai teme de răscoala vreunei patimi, despărțindu-te fără frică și cu îndrăznire de trup.

24. Caută să primești deplină încredințare cu multe lacrimi, dar nu înainte de moarte, dacă ești smerit la cuget, ca nu cumva pe urmă, făcându-te fără grijă, să fii cu dispreț, ci atunci când te afli aproape de sfârșit. Însă fără să socotești sfârșitul sigur, ca nu cumva încrezându-te să fii batjocorit de înalta părere de sine și să nu dobândești ceea ce dorești, prinzându-te tocmai atunci vremea nădăjduită (când nu te aștepti). Căci

atunci unde vei merge, nenorocitele, fără arvună și fără încredințarea neîndoioasă, care mântuiește și care se dă prin Duhul?

25. Dacă dorești nepătimirea îndumnezeitoare, află mai întâi ceea ce dorești prin ascultare și smerenie, ca nu cumva umblând pe altă cale, să-ți pricinuiesti doar osteneli. Iar nepătimirea a dobândit-o nu cel ce uneori este supărat de patimi, iar alteori e liniștit și se odihnește, ci cel ce neconținut se desfătează întru nepătimire, rămânând nemișcat chiar când sunt de față pricinile patimilor; dar mai ales cel ce nu pătimește nici față de gândurile acestora.

26. Când iese sufletul din trup, vrăjmașul vine asupra lui cu obraznicie, luptându-se și osândindu-l și făcându-se un pâraș amarnic și înfricoșat pentru greșeli. Dar sufletul iubitor de Dumnezeu, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de multe păcate, nu se însălmăntă de repezirile și de amenințările aceluia, ci mai vârtos se întărește întru Domnul și zboară cu bucurie, încurajat de sfintele Puteri care îl călăuzesc și îngămădit de lumina credinței, strigând cu multă îndrăzneală vicleanului: Ce este ție și nouă, fugarule din cer și slugă vicleană? Nu tu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos Fiul lui Dumnezeu are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui I-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii Lui față de noi și al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se

deasupra, zboară asupra vrăjmaşului, pălmuindu-l ca pasărea numită Oxypteryx (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de Sfinţii Îngeri la locurile potrivite lui, potrivit cu starea lui.

27. Să nu te tragă la pământ dorul celor curgătoare, pe tine cel ce cugeşti la cele cereşti. Iar dacă te leagă vreo împătımire a celor pământeşti de dănsese, eşti asemenea vulturului cu piciorul prins în laţ şi împiedicat de la zborul în văzduh. Deci pe toate să le ai şi să le socoteşti ca gunoaie, în nădejdea celor mai bune. Lepădând chiar şi trupul când vine vremea, urmează Îngerului lui Dumnezeu, care te scoate (din el).

28. Precum e cu neputinţă ca banul care nu are chipul împăratului să fie aşezat în vistieriile împărăteşti, împreună cu cei obişnuïţi, aşa este cu neputinţă să primească cineva arvuna fericirii de acolo fără dreaptă cunoştinţă şi nepătimire, şi să plece cu îndrăznire şi cu încredinţare din cele de aici spre cele nădăjduite şi să fie aşezat împreună cu cei aleşi. Iar cunoştinţă numesc nu înţelepciunea, ci ştirea neînşelătoare despre Dumnezeu şi despre cele dumnezeieşti, prin care iubitorul de Dumnezeu se înalţă spre îndumnezeire cu harul Duhului, fără să fie tras de patimi în jos.

29. Chiar dacă ai îndeplini toată făptuirea, să nu te încrezi în tine, socotind că ai ajuns la nepătimire, şi să nu petreci în lume fără grijă; ca nu cumva, încărcându-te cu întipăriri de patimi de aici, să-ţi fie grea retragerea din ea. Ci călăuzindu-te pururea de frică, ai grijă de firea ta schimbăcioasă şi nestatornică. Depărtează-te cu înţelepciune de pricinile patimilor. Căci nepătimirea

statornicită la culme nu se află decât în cei ce au ajuns la dragoste desăvârşită şi prin contemplare neînteruptă s-au ridicat deasupra celor supuse simţurilor şi au depăşit trupul smereniei. De aceştia nu se mai atinge văpaia patimilor, căci a fost tăiată de glasul Domnului, pentru faptul că aceştia s-au preschimbat întru nestricăciune.

30. Nu pofti nepătimirea înainte de vreme, ca să nu păteşti ceea ce a păţit cel dintâi zidit, împărtăşindu-se fără vreme de pomul cunoştinţei.⁴ Ci lucrând cu răbdare prin înfrânare cuprinzătoare şi prin cerere stăruitoare şi păzind prin dispreţuire de sine şi prin smerenie desăvârşită cele înfăptuite, aşteaptă după acestea, la vreme bine rânduită, harul nepătimirii, ca pe un liman de odihnă, după multă furtună şi tulburare. Căci nu este nedrept Dumnezeu, ca să nu le deschidă, când trebuie, uşa nepătimirii, celor ce au umblat drept.

31. Mergi la puţinătatea şi nimicnicia furnicii, o, leneşule şi neiscusitul, şi învaţă de la ea, că nu are lipsă de bunătăţile (virtuţile) noastre Dumnezeu cel fără lipsuri şi prea plin, ci dăruieşte din belşug şi mântuieşte prin har, pe toţi cei ce voiesc aceasta cu mulţumire, deci primeşte cu iubire de oameni lucrarea cea după putere. Deci dacă te osteneşti ca un datornic pentru bunătăţile care ţi s-au dat mai-nainte de către El, bine faci şi aproape ţi este dumnezeiasca milă. Dar dacă socoteşti că-L faci pe Dumnezeu dator pentru bunătăţile pe care crezi că le săvârşeşti, te-ai rătăcit de la calea cea dreaptă. Căci cum ar fi dator Binefacătorul? Totuşi aleargă aşa ca un năimit şi înaintând câte puţin, vei lua, prin mila lui Dumnezeu, ceea ce cauţi.

32. Vrei să-ți arăt și altă cale de mântuire, sau mai bine de nepătimire? Silește pe Ziditorul în rugăciuni cu toată puterea, ca să nu rămâi fără lucrul căutat, luându-ți totdeauna ca mijlocitoare spre El toate Puterile cerești și pe toți Sfinții, împreună cu Preacurata și Maica lui Dumnezeu. Iar nepătimire nu cere, fiind nevrednic de acest dar; ci cere mântuirea cu încordare și vei lua împreună cu ea și nepătimirea. Căci una se aseamănă cu argintul, iar cealaltă cu aurul curat. Să ai și lucrarea ascunsă, care slujește în chip deosebit lui Dumnezeu, și cuvintele unor taine ascunse către el, care te îndumnezeiesc, întrucât prin ele se îndulcește și se apleacă Dumnezeu.

33. Luptă-te să iei arvuna mântuirii în chip ascuns înăuntrul inimii tale, cu o încredințare neîndoielnică, ca să nu afli în vremea ieșirii tulburare și spaimă neașteptată. Și atunci ai luat, când nu mai ai inima osândindu-te pentru lipsuri și conștiința înțepându-te pentru supărări; când s-a domesticit sălbăticia patimilor fiară în tine, cu harul lui Dumnezeu; când își izvorăsc lacrimile de mângâiere și mintea se roagă curat și neîmprăștiat; și când primești cu bucurie și cu inima pregătită moartea cea înfricoșată, de care fug cei mulți.

34. Cuvintele vieții veșnice, pe care le-a mărturisit verhovnicul Apostolilor că le are Dumnezeu Cuvântul, sunt rațiunile celor făcute de El, pe care cel ce le primește tainic de la El, ca un neîntinat, a dobândit încă de aici, deodată cu ele, viața veșnică și arvuna Duhului și nădejdea nerușinată a mântuirii. Dar nu se învrednicește de acestea cel ce prețuiește mai mult trupul decât sufletul și e împătimit și legat de cele pământești.

35. Cuvântător nu este cel ce are puțința cuvântului vorbit, căci aceasta o are tot omul, ci cel ce prin puterea rațiunii caută să afle urmele lui Dumnezeu. Dar ceea ce este ființa Celui mai presus de ființă nu va afla nicidecum. Căci acesta este un lucru cu neputință întregii firi. Ci Îl va cunoaște din înțelepciunea ziditoare a lucrurilor, din purtarea de grijă, din îndrumarea, ținerea la un loc, cârmuirea și susținerea lor. Prin acestea se află și oarecum se vede minunatul meșter, în chipul în care zidarul se vede din lucrul mâinilor sale.

36. Nu vei dobândi neaverea cum trebuie, fără nepătimire, nici nepătimirea, fără dragoste, nici pe aceasta, fără temere și rugăciune curată. Nici pe acestea fără credință și negrijă, prin care într-aripându-se mintea leapadă cugetul ce caută în jos și zboară spre cele înalte și de sus, căutându-și pe Stăpânul ei.

37. Păzește curăția ca lumina ochilor, ca să te faci biserică a lui Dumnezeu și casă preaiubită. Căci este cu neputință să te apropii de Dumnezeu fără neprihănire. Iar pe aceasta o naște dorul de Dumnezeu, neîmpătimirea și fuga de lume. Și o păzește smerita cugetare, înfrânarea, rugăciunea neconținută, contemplarea duhovnicească și lacrimile stăruitoare, împreună cu nemânieră. Iar frumusețea dreptei socoteli, fără nepătimire, nu o vei dobândi.

38. Nimenea să nu te înșele, frate, că fără sfințenie, cum zice Apostolul, vei vedea pe Dumnezeu. Căci Domnul cel mai presus de toată curăția nu primește să se arate celui necurat. Precum este vrednic de El cel ce iubește pe tatăl sau pe mama sa mai mult decât pe El, sau pe

fiica și pe fiul său, așa și cel ce iubește orice altceva din cele vremelnice și pământești. Cu atât mai mult cel ce prețuiește mai mult păcatul cel urât și puturos, decât dragostea Domnului. Căci Dumnezeu leapădă pe cel ce nu se întoarce de la întinăciune, fiindcă "nu va moșteni stricăciunea, nestricăciunea".

39. Nu te vei învrednici de dragostea dumnezeiască fără cunoștință, nici de aceasta fără credință. Dar credință numesc nu pe cea simplă, ci pe cea care se naște în noi din lucrarea virtuților. Iar de străpungerea adevărată a inimii te vei învrednici atunci când veștejind prin înfrânare, priveghere, rugăciune și smerenie, plăcerea cea înăscută a trupului, te vei răstigni împreună cu Iisus, ne mai trăind pătimăș, ci viețuind Duhului dumnezeiesc și umblând întru nădejdea moștenirii celei de sus.

40. Strigă către Dumnezeu: "În aceasta am cunoscut că m-ai voit pe mine, că nu se va bucura vrăjmașul meu de mine", stăpânindu-mă și muncindu-mă până în sfârșit prin patimi. Ci m-ai răpit mai-nainte de moarte din mâna lui, și m-ai învrednicit a vieții duhovnicește după bună plăcerea Ta, ca prin sfârșit bun să mă înfățișezi mântuit Scaunului Tău, ducând de aici arvuna mântuirii și încredințarea neîndoielnică; ca să nu mă aflu tulburat și nepregătit în vremea ieșirii, încât să socotesc de nesuportat necazul și mai amarnic și mai rău decât moartea însăși și decât muncile.

41. Credința și nădejdea nu sunt niște lucruri simple și întâmplătoare. Ci credința are nevoie de un suflet tare, iar nădejdea de o socotință și de o inimă dreaptă.

Căci cum va crede cineva cu ușurință în cele ce nu se văd, fără har? Și cum va nădăjdui în lucrurile viitoare neînvederate, de nu va avea prin curăție vreo experiență a darurilor Domnului, prin care primește adevărarea acelora, ca a unora ce sunt de față? Deci pentru amândouă este nevoie de virtute, dar și de înrăurirea și de ajutorul lui Dumnezeu, pe care dacă nu le avem, în zadar ne ostenim.

42. Virtutea adevărată are ca rod sau cunoștința sau nepătimirea, sau și amândouă acestea. Iar de nu, deșartă a fost și mincinoasă ceea ce ni s-a părut nouă virtute. Căci de-ar fi fost adevărată, s-ar fi împodobit și cu roade, nu numai cu frunze. Dar așa, umblând să-și atragă, fie plăcerea de la oameni, fie plăcerea proprie, sau altceva din cele ce nu plac lui Dumnezeu, este mincinoasă și neiubitoare de Dumnezeu. Noi însă, care ne-am îndreptat lucrarea, vom dobândi fără îndoială, spre folosul nostru, și harul Bunului Dumnezeu, care aduce, când trebuie și cât trebuie, și cunoștința și nepătimirea.

43. Pătrunde gândurile vrăjmașului cu lumina harului și, aruncându-te înaintea lui Dumnezeu cu plâns, vestește neputința ta. Ține-te pe tine de nimic, chiar dacă te-ar convinge înșelătorul să-ți pari că ești ceva. Nu cere nici încununarea cu niscai daruri, decât dacă sunt pricinuitoare de mântuire și păzitoare ale smeritei cugetări. Cere însă cunoștința care nu îngâmă, ca pricină a cunoștinței de Dumnezeu, și roagă-te să nu fii stăpânit până la sfârșit de patimi, ca de niște tirani, ci să te desfăci de trup întru nepătimire, sau mai multă smerenie, ca să pătimești împreună cu cei ce greșesc.

44. Precum nu se poate zbura la cele înalte și în văzduh

fără aripi, așa nu se poate ajunge la cele nădăjduite fără încredințare neîndoielnică încă de aici. Iar încredințarea vine din desăvârșita smerenie a cugetului și din harul Duhului Sfânt în cei împăcați deplin cu Dumnezeu, în care se află desigur și nepătimirea, fie în parte, fie mai deplin, pe măsura împăcării și curăției. Iar cei ce se despart astfel de trup, ca unii ce sunt încă în iarna patimilor, sau Sâmbăta (adică în nelucrarea virtuților), se vor afla sub judecată și cercetare, ca niște vinovați, la vremea răsplătirii.

45. Mântuindu-te în dar, mulțumește Mântuitorului Dumnezeu. Iar de vrei să aduci și daruri, adu-I din sufletul tău văduvit, cu recunoștință, cei doi bănuți, adică smerenia și dragostea. Și știi bine că le va primi pe acestea mai mult decât mulțimea virtuților aruncate de mulți în vistieria mântuirii. Făcând așa, chiar de vei avea trebuință ca Lazăr de înviere, după ce ai fost omorât de patimi, trimite-le pe acestea, ca pe niște surori bune, ca mijlocitoare către El și vei dobândi fără îndoială ceea ce cauți.

46. Dobândind făptuirea, încă nu te vei putea apropia numai prin ea de nepătimire, ca să te rogi curat și neîmprăștiat, de nu vor veni în minte și vederile (contemplațiile) duhovnicești ale cunoștinței luminătoare și ale înțelegerii lucrurilor. Numai într-aripată și luminată de acestea, mintea e înălțată în întregime de dragostea (erosul) rugăciunii adevărate, zburând întins spre luminile înrudite ale cetelor netrupești de sus, și de acolo e dusă, pe cât e cu putință, spre marea lumină, cea în trei străluciri, a Treimii dumnezeiești.

47. Nu vom fi pedepsiți și osândiți în veacul ce va să

vie pentru că am păcătuit, o dată ce am primit o fire nestatornică și schimbăcioasă. Ci fiindcă, păcătuiind, nu ne-am pocăit, nici nu ne-am întors de la calea cea rea spre Domnul, după ce-am primit putere și vreme pentru pocăință, ca să arătăm și mai mult că dumnezeirea e bună și nu, dimpotrivă, pătimașă, ca una ce pedepsește și se mânie. Dar El pedepsește păcatul și nu pe noi. Căci El este în afară de orice patimă și pedeapsă, deși se zice că se conformează faptelor și dispozițiilor noastre, întorcând fiecăruia după valoarea celor făcute în viață.

48. Clintindu-te dintr-o stare mai bună, nu te tulbura, ci îndreptează-te, alergând mai degrabă la starea dinainte, cu întristare și mâhnire și cu multă învinuire de sine, ba și cu multă vărsare de lacrimi întru frângerea duhului. Ieșind prin acestea din căderea ce ți s-a întâmplat, vei veni în valea bucuriei mântuitoare, întărindu-te de aci înainte, cu toată puterea, ca nu cumva, mâniind iarăși pe Judecător, să fie de trebuință de lacrimi și năcaz pentru împăcarea Lui, sau, de nu se va întâmpla aceasta aici, să fii pedepsit cu siguranță în veacul ce va să vie.

Despre preoție

49. Iarăși ne este cuvântul despre cinstita preoție, ca ceea ce are trebuință de demnitate și curăție îngerească și, după acestea, de mai multă întărire și neprihănire decât înainte. Căci dacă cel întinat poate să se curățească întrucâtva, cel curat cum se va mai întina, decât doar dacă vrem să amestecăm întunericul cu lumina și putoarea cu mirosul? Dar făcând așa va fi vai nouă și vom moșteni pierzania, ca niște furi de cele sfinte, asemenea lui Anania și Safira.

50. Învrednicindu-te să te sui la treapta cerească a preoției celei întocmai cu Îngerii, printr-o mică curățire, te-ai făcut vas al pierzării și netrebnic, vas al alegerii și de bună slujbă Domnului, asemenea lui Pavel. Deci păstrează neprihănită cinstea de care te-ai învrednicit, păzind darul dumnezeiesc ca lumina ochilor, ca nu cumva, spurcându-te din neluare aminte, să fii aruncat de la înălțime în prăpastie și cu anevoie să afli întoarcere.

51. Înțelege ca un om cuminte că Dumnezeu făcând pe cineva drept, nu este cine să-l osândească. Și dacă fiind chemat, ai intrat la harul mai presus de lume al dumnezeieștii preoții, să nu mai fii îngrijat de viața de mai-nainte, dacă ai avut vreo plată, căci prin Dumnezeu și prin îndreptarea ta, s-a curățit. Ci să te sârguiești și să veghezi după aceea, ca să nu înnegrești harul. Făcând așa, chiar dacă s-ar îndoi cineva nebuște de lucrarea ta cea sfântă pentru cele dinainte, va auzi glasul dumnezeiesc ce zice: "Geea ce a curățit Dumnezeu tu să nu spurci".

52. Ușoară este demnitatea preoției și jugul blând, dar când se primește și când e purtată după cuviință; și când nu se cumpără harul Duhului dumnezeiesc. Dar când se cumpără cu sânguință omenească și cu dar stricăcios ceea ce nu trebuie să se neguțătorească și chemarea nu mai e de sus, sarcina este foarte grea, ca una ce e purtată fără vrednicie și peste putere. Iar jugul este foarte aspru și roade grumazul și puterea celui ce-l duce, de nu-l pune jos, până-l va slei și zdrobi cu desăvârșire.

53. Luând jugul preoției cu îndrăzneală, îndreaptă-ți căile tale și taie drept cuvântul adevărului,⁵ lucrându-ți prin ea, cu frică și cu cutremur, mântuirea ta. Căci Dumnezeu nostru este foc arzător și dacă te atingi de el, fiind aur sau argint, să nu te temi că vei arde, cum nu s-au temut nici tinerii din Babilon de foc. Dar dacă ești de iarbă sau de paie, materii ușor de aprins, ca unul ce ai cuget pământesc, tremură că vei fi ars de focul ceresc, de nu vei fugi, ca Lot de urgie, prin depărtare de Tainele prea înfricoșate, sau de nu sunt niscăi scăderi prea mici ce vin din neputință, cele care sunt arse de acest foc dumnezeiesc în prea sfânta slujbă, încât tu însuși să rămâi nears și nevătămat de foc, ca gâtejele acelea slabe ale rugului.

54. Dacă nu poți să te desfaci de deprinderea pătimasă a curgerii de sămânță, din pricina obișnuinței îndelungate, cum cutezi, nenorocitul, să te apropii de cele pe care nici Îngerii nu le ating? Deci sau tremură și stai departe de aci înainte de slujbă dumnezeiască și așa vei câștiga îndurarea lui Dumnezeu, sau așteaptă-te să cazi cu urgie, ca un nesimțit și ca un neîndreptat, în mâinile Dumnezeului celui viu, care nu te va cruța cu iubire de oameni, ci te va pedepsi fără milă, fiindcă ai cutezat cu nerușinare să intri la nunta împărătească cu sufletul și cu haina întinată, deși nu ești vrednic nici măcar de intrare, dar încă de așezare.

55. Am cunoscut un preot care îndrăzneă să săvârșească cele dumnezeiești cu nevrednicie, ca unul ce căzuse în patima curviei. Acesta căzu mai întâi într-o boală grea și de nevindecă, și se apropia de moarte.

După ce făcu totul pentru tămăduirea boalei, dar nu folosi nimic, ci boala se întindea și mai tare, veni la conștiința că are să moară din pricină că a slujit cele sfinte cu nevrednicie. Drept aceea oprindu-se îndată cu jurământ de la sfânta Liturghie, a urmat degrabă și tămăduirea, încât nici urmă de boală n-a mai rămas în el.

56. Luminată este treapta și haina preoției, numai dacă are și sufletul împreună strălucind înlăuntru, prin curăție. Dacă se întinează din neatenție, iar conștiința, care mărturisește despre urătenie, e disprețuită, lumina se face întuneric și pricină a întunericului și a focului veșnic, de nu cumva, părăsind această cale prăpăstioasă pe amândouă părțile, ne abatem pe alta, care să ne ducă prin virtute și smerenie, fără primejdie, în Împărăția lui Dumnezeu.

57. Mântuirea se câștigă prin umilință și virtute, nu prin slăvita preoție, care cere o viețuire întocmai cu a Îngerilor. Deci sau fă-te nepătimitor ca Îngerii, petrecând afară de lume și de trup cu cugetul, și așa pășește pe această scară cerească, sau recunoscându-ți neputința, teme-te de înălțime, ca de una ce pricinuieste mare cădere celor ce nu sunt în stare să rămână pe ea, și alege viețuirea iubită de mulți, care apropie de Dumnezeu nu mai puțin ca aceea. Căci întru aceasta, chiar dacă ți s-ar întâmpla să cazi, ușoară îți va fi iarăși ridicarea prin căință, cu mila și cu harul lui Dumnezeu.

58. Trupul și sângele nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu. Iar tu împărtășindu-te de trupul și sângele lui Dumnezeu, cum nu te faci un trup cu El și nu te străbați de sângele Lui, având de pe acum înăuntru

Împărăția Cerurilor, ci ești încă împrejmuit de patimile trupului și ale sângelui? Mă tem că nu va rămânea în tine Duhul lui Dumnezeu, ca unul ce ești trupesc, și vei fi tăiat în două la vremea judecății, luându-se de la tine cinstita preoție, ca de la unul ce ești nevrednic de asemenea har.

59. Nefiind înaintea ochilor tăi frica lui Dumnezeu, socotești că e un lucru simplu să săvârșești cele sfinte cu nevrednicie, amăgit de iubirea de sine și închipuindu-ți pe Dumnezeu bun. Aceasta au pățimit-o și Datan și Aviron odinioară, până ce i-a înghițit pământul. Temându-te de aceasta și înfricoșându-te de Cel de care trebuie să-ți fie frică, cugetă la măreția lucrului și sau săvârșește cu vrednicie și curăție, ca să nu zic întocmai ca un Înger, lucrul dumnezeieștii preoții, sau oprește-te, ca un om chibzuit, de la slujba înfricoșată, ca nu cumva, disprețuind aceasta și nesocotindu-ți conștiința care te muștră, să zici cu durere atunci când vei fi osândit, și când toate se vor judeca și îndrepta: "Frica de care m-am temut a venit peste mine", și "aceea ce mă va înfricoșa mi s-a întâmplat mie".

60. Adu mai întâi pentru tine, cu trezvie și cu durere, întru zdrobirea inimii și cu lacrimi, jertfa cea sfântă și mântuitoare de lume, spre ispășire. Căci pe cine vei avea ca să-l doară de tine asemenea ție și să aducă jertfă pentru tine, după moartea ta? De aceea luând-o înainte cu gândul, ca un chibzuit la minte, înmormântează-te pe tine de pe acuma și pomenește-te de mai-nainte, punând înaintea lui Dumnezeu pe Sfânta Masă înseși Sfintele ca mijlocire pentru mântuire, aducându-ți aminte prin aceasta de junghierea Lui cea de bunăvoie și de oameni iubitoare.

61. Sufletul care se desparte de trup, plin de încredințare (ἐν πληροπορίᾳ) și-l dezbracă pe acesta ca pe-o haină, încearcă o bucurie negrăită și netălmăcită. Căci dobândind acum cele nădăjduite, îl leapădă pe acesta fără întristare, îndreptându-se cu pace spre Îngerul luminos și vesel care vine din înălțime, și străbătând fără piedică împreună cu acela văzduhul, nevătămat câtuși de puțin de duhurile răutății, ci suindu-se cu bucurie și cu îndrăzneală și cu graiuri de mulțumire, până va ajunge să se poată închina Făcătorului și de acolo să primească hotărârea de-a se rândui cu cei asemenea și de aceeași măsură în virtute, până la învierea cea de obște.

62. Îți spun un cuvânt străin, și nu te minuna: Chiar dacă nu ai dobândit nepătimirea, pentru obișnuințele care poate te stăpânesc, dacă te afli în vremea ieșirii în adâncul smereniei, te vei înălța, nu mai puțin ca cel fără patimă, mai presus de nouri. Căci deși comoara celor nepătimitori s-a adunat din toate virtuțile, piatra prețioasă a smereniei e mai de preț decât toate. Ea nu prilejuește numai împăcare de la Dumnezeu celui ce o are, ci și intrare împreună cu cei aleși în locașurile de nuntă ale Împărăției Sale.

63. Primind ispășire de păcate de la Dumnezeu, slăvește pe Cel ce nu ține minte răul și nu se răzbună, asigurându-te dinspre greșelile cu voia, din toată puterea. Căci deși este ispășire și pentru ele, până la moarte, prin pocăința de fiecare zi, dar te arăți nemulțumitor, dacă păcătuiești cu ușurință întru cunoștință. Alungând câinele deznădejdiei cu piatra bunei nădăjduiri și cerând totdeauna cu îndrăznire și cu stăruință, ți se vor ierta

multele păcate, ca îndatorat, să iubești și tu mult în veacul ce va să vie, pe Cel împreună pătimitor și prea bun.

64. Când, lucrat de harul dumnezeiesc, te afli înaintea lui Dumnezeu întru rugăciunea cu lacrimi, prăvălește-te la pământ, întinzându-te în semnul crucii și, lovindu-ți capul, cere dezlegarea de aici, ca pe o eliberare de stricăciune și înstrăinare de ispite. Însă nu după cum voiești tu, ci după cum i se pare lui Dumnezeu și când și cum vrea El. Iar plecarea de aici o dorești și o iubești atunci când ai plecat deodată cu lacrimile spre Domnul, în abisul smereniei, încât te-ai făcut fără grijă în văpaia dorului și în rugăciune. Dar mai rabzi amânarea deocamdată, Dumnezeu prevăzând ceva mai bun. Cere deci cu silire și cu jurământ, fără să hotărăști data, făcând, zicând, cercetând și neguțătorind orice, ca să nu cazi de la Dumnezeu.

65. Fiind purtător de trup, nu încerca să iscodești cum sunt cele inteligibile, chiar dacă partea mintală a sufletului tinde spre acelea prin curăție. Căci până ce partea netrupească, legată de suflare și de sânge, nu se va desface de grosime și nu va fi în cele inteligibile, nu va putea cugeta și înțelege cum trebuie acelea. Prin urmare, pregătindu-te să ieși din materie, ca dintr-un al doilea pântec întunecat al mamei, către cele nemateriale și luminoase, bucură-te slăvind pe Binefăcătorul care ne trece prin moarte spre cele nădăjduite. Și veghează pururea pentru dracii necinstitori care dau târcoale în jurul nostru și uneltesc împotriva cinstei noastre și păzesc cu viclenie călcâiul nostru, adică săvârșirea vieții. Tremură până la ieșire, necunoscându-ți viitorul și

neavându-l sigur, ca unul ce ești zidit schimbăcios și nestatornic, din pricina voii slobode.

66. Când vrăjmașul simte că sufletul nostru a ajuns la mari măsuri ale virtuții, ne întâmpină cu ispite sălbatice și înfricoșate. Această stare ne-o cunoaște el din cuvintele rugăciunii și din ridicarea mai presus de perechea materială: trupul și simțurile. Și atunci cu atâta pizmă ne ispitește urătorul de oameni, încât ne face să ne scârbim chiar și de viață. Dar nu știe, deșertul, câtor bunătăți ni se face pricinuitoare, făcându-ne în chipul acesta cerești prin răbdare și împletind mai strălucite cununa noastră.

67. Nu este altă luptă mai mare decât a neprihănirii și a fecioriei. Chiar și Îngerii se minunează de cel ce cîntăte nenuntirea, care se încununează nu mai puțin ca Mucenicii. Căci cel ce, legat fiind cu trupul și cu sângele, se străduiește să imite neconținut viața nematerială a celor netrăpești, prin curăție, de câte osteneli și sudori nu are trebuință? Atât de mare și de înaltă este cu adevărat această virtute, încât puțin lipsește ca să-i pară cu neputință, ca fiind mai presus de fire, dacă nu ar ajuta Dumnezeu de sus, întărind neputința firii și proptind putreziciunea ei și ușurând-o în oarecare chip, ca să se ridice de la pământ, prin dragoste de Dumnezeu și prin nădejdea bunătăților celor gătite ei.

68. Trupul umplut de must prin multa băutură și prin mult somn e mare piedică spre neprihănire. Iar neprihănirea adevărată rămâne nemișcată și în fața nălucirilor din somn. Căci alergarea minții către ele este o dovadă că poartă încă în adânc boala patimii. Iar dacă se

învrednicește prin har să vorbească cu Dumnezeu în somn fără de trup, înseamnă că patimile s-au liniștit și ea rămâne neatinsă și paznic treaz al sufletului și al trupului, ca un câine care veghează asupra lupilor ce stau la pândă, nelăsându-se înșelat de ei.

69. Îți spun un cuvânt străin și să nu te minunezi. Este între Dumnezeu și suflet o taină, ce se săvârșește într-ascuns. Dar este a măsurilor celor mai înalte, a curăției, a dragostei și a credinței desăvârșite. Când omul, împăcat la culme, se unește cu Dumnezeu prin apropiere deplină, în rugăciune și vedere neîncetată (căci prin acestea Ilie încuie cerul cu secetă și arde cu foc ceresc jertfa, iar Moise taie marea și biruiește prin întinderea mâinilor pe Amalec, și Iona se mântuiește din chit și din adânc, fiindcă sila aduce pe Dumnezeu cel prea iubitor de oameni, ori unde vrea), învrednicindu-se de El, măcar că este în trup, a covârșit măsura stricăciunii care-l supune morții, așteptând moartea ca pe un somn obișnuit, care-l transportă dulce spre cele nădăjduite.

Despre preoție

70. Cutremurându-te de patimile Domnului și de umilirea (chenoza) lui Dumnezeu Cuvântul pentru noi, dar și de jertfa și de amestecarea în noi a trupului și a sângelui de viață făcător și dumnezeiesc, de care ne-am învrednicit nu numai să ne împărtășim, ci să le slujim, umilește-te pe tine ca o oaie de junghiere, socotind pe toți ca fiind într-adevăr mai presus de tine și silește-te să nu rănești conștiința cuiva, cu nesocotință. Iar fără de sfințenie, să nu cutezi a te atinge de cele sfinte, ca să nu

fii ars ca iarba de focul dumnezeiesc, sau să te topești ca ceara și să fii pierdut.

71. De vei săvârși cum trebuie slujba dumnezeiască, cinstită și înfricoșată, și nu te va muștra conștiința pentru nimic, să-ți nădăjduiești mântuirea din acestea. Căci folosul de aci îți va fi mai presus de toată lucrarea și vederea (contemplarea). Iar de nu vei face așa, tu însuși vei vedea. Și mai bine este, fără îndoială, să te depărtezi, prin recunoașterea neputinței tale, de înălțimea preoției, decât să te ții cu necurăție de ea, și părând multora că te afli la înălțime, să zaci ca un stârv vrednic de plâns și de nevrednicie.

72. Slujba cinstitei preoții și puterea ei de împăcare și înduplecare a lui Dumnezeu atât de mult întrece orice psalmodie și orice rugăciune, cât soarele stelele. Căci pe însuși Unul născut Îl jertfim, Îl punem înainte și-L aducem spre împăcare, pe Cel junghiat în dar pentru păcătoși, din iubirea de oameni. Și nu numai pentru iertarea păcatelor, ci și pentru cele ce ne rugăm spre folosul nostru, dacă nu este conștiința întinată. Și trupul unit cu Dumnezeirea arde ca un cărbune aprins toată materia fărădelegilor și luminează inimile celor ce se apropie cu credință. Asemenea și dumnezeiescul și cinstitul sânge spală și curățește, mai mult decât orice isop, toată pata și întinăciunea celor ce îndrăznesc să se apropie de cele Sfinte cât pot de curați, dacă s-ar mai fi întâmplat să rămână ceva.

73. Nu se jertfește trupul cel înălțat al lui Dumnezeu Cuvântul, coborându-se din cer, ci cum a zis oarecare dintre sfinți, însăși pâinea și vinul se prefac în trupul și

sângele lui Hristos, prin slujirea tainică cu credință, cu frică, cu dor și cu evlavie, a celor ce s-au învrednicit de dumnezeiasca preoție, primind schimbarea din acelea în acestea, prin lucrarea și venirea Preasfântului Duh; nu făcându-se alt trup decât acela al Domnului, ci prefăcându-se în acela, nestricăcios aflându-se. De câtă curăție și sfințenie nu are deci trebuință preotul, ca să atingă trupul dumnezeiesc, și de câtă îndrăznire, ca să fie mijlocitor între Dumnezeu și oameni și să primească în jurul său împreună rugătoare, deodată cu Preasfânta și de Dumnezeu Născătoarea, toate puterile cerești ale Îngerilor și pe toți Sfinții din veac? Mie mi se pare că precum are trebuință de o vrednicie îngerească sau arhanghelească, așa are și de o familiaritate îngerească cu Dumnezeu.

74. Trebuie să-ți însemni deci, o, Pisinie, că de aceea stau Sfintele descoperite înaintea noastră, după Simbolul credinței, pe Sfânta Masă, având să fie sfințite, ca și cum s-ar ruga în oarecare chip pentru cei ce le aduc și ar striga cu graiuri negrăite către Cel ce locuiește în ceruri. Căci Acele privind, nu trece cu vederea și văzând, nu-și întoarce privirea, amintindu-și umilirea (chenoza) cea de bunăvoie pentru păcătoși și coborârea negrăită și junghierea cea de oameni iubitoare. Fiindcă nu îndreptați fiind noi, ne-a dăruit prețul de răscumpărare și mântuirea prin patimile Sale, Bunul și răbdătorul de rău, ci păcătoși fiind, ne-a mântuit și ne-a chemat iarăși la Sine.

75. Chiar dacă porți grijă de rugăciunea curată, care unește mintea nematerială cu Dumnezeu, în chip nematerial, și ai ajuns să vezi ca într-o oglindă odihna

care te așteaptă după sfârșitul vieții de aici, ca unul ce ai primit arvuna Duhului și ai dobândit Împărăția Cerurilor înăuntru, întru toată simțirea și încredințarea, să nu suferi a te slobozi din trup fără preștiința morții, ci roagă-te cu dinadinsul pentru aceasta și fii cu bună nădejde că vei dobândi-o aproape de sfârșit, de-ți va fi de folos. Dar pregătește-te pentru ea neîncetat, lepădând toată frica, ca străbătând văzduhul și scăpând de duhurile răutății, cu îndrăzneală și fără temere să ajungi înăuntrul bolților cerești, unindu-te cu cetele îngerești și adăugându-le la aleșii și dreptii din veac și privind, pe cât este cu putință, Dumnezeirea. Iar dacă nu, să cunoști barem bunătățile de sub ea și pe Cuvântul lui Dumnezeu, răspândind razele mai presus de ceruri, pe Cel închinat cu o singură închinare împreună cu trupul Său neprihănit, deodată cu Tatăl și cu Duhul, de către toată oastea cerească și de către toți Sfinții. Amin.

Ilie Ecdicul

Filocalia greacă¹ publică sub numele lui Ilie Presbiterul și Ecdicul o scriere intitulată "Antologie de sentințe de-ale filosofilor strădalnici".² În Patrologia greacă a lui Migne, tom. 90 (col. 1401-1461) aceeași scriere cu titlul "Alte capete" e dată sub numele Sf. Maxim Mărturisitorul, fiind luată din ediția scrierilor Sf. Maxim publicată de Combefis, Paris 1675. Textul din Filocalia greacă a fost publicat și în tom. 127 al Patrologiei gr. a lui Migne, cu o traducere fragmentară a lui Pontanus (col. 1128-1176)³. Astfel aceeași scriere o avem publicată în Migne de două ori, fiind atribuită de fiecare dată altui autor și socotindu-se ca două scrieri diferite.

Mai nou Th. M. Disdier a rezolvat această problemă, stabilind că textele publicate în P. G. 127 (din Filocalia) nu sunt două scrieri deosebite ce provin de la doi autori, ci sunt una și aceeași scriere și ea este a lui Ilie Ecdicul.⁴ El a arătat cum din 36 de codici manuscrisi, care cuprind această scriere, 23 o atribuie lui Ilie Ecdicul, altele nu indică nici un autor, altele i-o atribuie lui Ioan Carpatiul și numai câteva i-o atribuie Sf. Maxim și acestea sunt toate mai noi, de la sec. 12 încoace. Codicii manuscrisi care cuprind opera Sf. Maxim dinainte de sec. 12 nu

cuprind această scriere, iar Fotie, care în veacul 9 ne-a lăsat inventar al scrierilor Sf. Maxim, nu pomeneste nici el de această scriere.

Disdier aduce și criterii interne, care ar arăta că scrierea aceasta e mai nouă decât scrierile Sf. Maxim, indicând o spiritualitate mai sistematică și mai nuanțată și trădând influența scrisului Sf. Simion din v. 11. După Disdier, autorul trebuie să fie un anume Ilie, care a fost pe rând avocat, monah și preot, și care a fost contemporan cu Ilie II, Mitropolitul Cretei de la sfârșitul veacului 11 și începutul veacului 12. N-a fost însuși Mitropolitul Ilie II, care a comentat pe Grigorie de Nazianz și scara lui Ioan Scărarul,⁵ căci acesta era o personalitate bine cunoscută, nu un "oarecare avocat" (ἑδικός τις), cum îi zic unele manuscrise autorului acestei scrieri. Nu se știe de-a fost și el din Creta. Manuscrisele nu spun nimic în privința aceasta.

Iată câteva din deosebirile între Sf. Maxim și Ilie Ecdicul, remarcate de Disdier: Amândoi cunosc împărțirea sufletului rațional (λογικὴ ψυχὴ) în partea poftitoare (ἐπιθυμητικόν), partea irascibilă (τὸ θυμικόν) și partea cugetătoare (τὸ λογιστικόν). Dar pe când la Sf. Maxim pofta și iuțimea (ἐπιθυμία καὶ θυμός) sunt puterile pasionale sau partea pasională (παθητικαὶ δυνάμεις, τὸ παθητικὸν μέρος), la Ilie Ecdicul ele sunt puterile vitale și partea păcătuitoare (βιωτικαὶ δυνάμεις, τὸ παθητικὸν μέρος). Purificarea lor duce, după Sf. Maxim, la nepătimire (ἀπάθεια), condiția pentru cunoaștere (γνώσις), contemplarea duhovnicească (πνευματικὴ θεωρία) și teologie, încoronată în îndumnezeire (θέωσις). După Ilie totul se încorporează prin simplitate (ἀπλότης), o categorie scumpă Sf. Simion Noul Teolog.

La Sf. Maxim fazele principale ale vieții duhovnicești sunt: Făptuirea (πρᾶξις), contemplația (θεωρία) și teologia. La Ilie teologia lipsește. În schimb avem fazele: făptuitorul (πρακτικός), mijlocul (μέρος) și contemplativul (θεωρητικός).

Viața activă are la Ilie unele momente în plus față de Sf. Maxim. După aceasta viața activă urcă pe scara a șapte virtuți: credința, frica, înfrânarea, răbdarea, nădejdea, nepătimirea și iubirea. La Ilie întâlnim unele virtuți deosebite, care apar întâi la Sfinți și apoi sunt primite de Sf. Simion Noul Teolog: tăcerea (σιωπή), postul, rugăciunea, atențiunea (προσοχή). Mila (ἔλεος) are la Ilie un rol pe care nu-l are la Sf. Maxim. La Ilie nu întâlnim ideea de chip și asemănare. În schimb la el întâlnim rugăciunea de un singur cuvânt a Sinaiților (μονολόγιστος εὐχή), care nu e la Sf. Maxim.

Peste tot în spiritualitatea lui Ilie e puțin mai accentuat elementul de simțire, de trăire, de practicitate duhovnicească.

Totuși e departe de-a atinge în privința aceasta nivelul scrisului Sf. Simion. Ea oscilează între speculație abstractă și trăire, predominând totuși **abstracțiunea**. De aceea e probabil ca autorul ei să fi trăit înainte de Sf. Simion, căci cele câteva elemente de **simțire ale ei** circula la Sfinți încă din v. VII. În stilul și **preocupările** ei această scriere e foarte înrudită cu scrisul Sf. Maxim. Mai înrudită cu mult ca de scrisul Sinaiților.

În ce privește titlul scrierii, unii din codicii **care o** atribuie Sf. Maxim îi spun simplu: "Capete" (κεφάλαια) sau "Alte capete" (ἑτερα κεφάλαια). Se vede că vreun copist scriindu-le după celelalte scrieri de sentințe ale Sf. Maxim — ca să și facă un codice de sentințe — a lăsat

locul pentru titlu gol, apoi a uitat să-l completeze și un copist sau un cetitor ulterior a socotit că sunt și ele ale Sf. Maxim și le-a zis simplu tot: Capete, sau Alte capete ale Sf. Maxim. Unele din manuscrisele care atribuie scrierea lui Ilie Ecdicul îi dau însă titlul din Filocalia, de unde rezultă că probabil însuși autorul i-a dat acest titlu. Dar câte un manuscris folosește ca titlu niscăi cuvinte din vreunul din cele patru distihuri iambice, care sunt puse în fruntea celor patru secțiuni ale scrierii. (De pildă cod. Vindob. 274 îi spune: Izvor curgător=πηγή νάουσα, primele două cuvinte din primul distih; cod. Moscv. 424 folosește ca titlu niște cuvinte din distihul al treilea).

Adeseori fiecare din cele patru secțiuni are un titlu propriu. Astfel prima secțiune se numește: Capete morale=κεφάλαια ἠθικά (Vindob, 315); a doua: Despre rugăciune, sau Capete despre rugăciune (περὶ εὐχῆς, sau κεφάλαια περὶ εὐχῆς); a treia: Capete gnostice (κεφάλαια γνωστικά); a patra: Capete practice și contemplative, sau Despre făptuire și contemplație.⁶ Titlurile secțiunilor reproduc sau dezvoltă un cuvânt din distihul cu care începe respectiva secțiune.

În general lucrarea e împărțită în patru secțiuni. Fiecare secțiune e introdusă printr-un distih. Împărțirea trebuie să derive chiar de la autor. Distihurile au suferit oarecare modificări. Așa distihul al treilea a fost completat prin versetul: (Σκοτίζεται δ' αὖ, ἐγκλωσθεῖς εἰς πάθος) (Se întunecă iar, scufundându-se în patimă). În ediția Combefis, publicată în P. G. 90, distihul primei secțiuni completat cu două versuri care consacră atribuirea scrierii Sf. Maxim.

Aceste distihuri indică natura secțiunii care urmează.

Prima secțiune stăruie în noțiuni și sfaturi generale de ascetism. Fiecare capitol e urmat de unul explicativ, ca un fel de scolie. A doua tratează exclusiv despre rugăciune, a treia despre contemplația naturală și mai ales spirituală. A patra e un fel de recapitulare a primelor trei secțiuni, deși intenția era să se trateze în ea despre raportul între făptuire și contemplație. S-ar putea ca secțiunea aceasta să fi fost o operă aparte, cum o dă cod. Moscv. 426.

Numărul total al capitolelor variază în diferiți codici. Unul dă 237, altul 239, altele 241, altele 244, unul 425, altul 250, altele 251. Ed. Combefis (P. G. 90) dă 243, iar Nicodim Aghioritul (Filocalia greacă) 248.

În general prima secțiune cuprinde de la 70 la 80 capitole, a doua 30 sau 31, a treia 32, a patra de la 104 la 108 capitole.

Comparând cele două edițiuni (Combefis în P. G. 90 și Nicodim Aghioritul în Filocalia greacă), plus traducerea fragmentară a lui Pontanus — ce-a avut în față un al treilea codice — Disdier deduce că textul prim a avut 248 capitole, cifră care nu mai e furnizată de nici un manuscris.¹ Între ed. Combefis și Nicodim, Disdier a găsit 464 de diferențe, cele mai multe ortografice. Uneori e mai bun textul lui Combefis, dar adeseori e de preferat textul lui Nicodim. Noi vom urma în traducere, în privința capitolelor, rectificările lui Disdier, aranjând numerotarea potrivit cu ele.

Culegere din sentințele înțelepților strădalnici,
întocmită de strădania și osteneala celui mai
mic presbiter și avocat

Ilie

I

Capete morale

Vei afla aci, de vei cerceta cu stăruință, o fântână din
care izvorăște o rouă de gânduri morale.

1. Nici un creștin care crede drept în Dumnezeu nu
trebuie să fie fără grijă, ci să aștepte totdeauna ispita,
ca atunci când va veni să nu se mire și să nu se tulbure,
ci să rabde cu mulțumire osteneala necazului și să înțe-
leagă ceea ce zice, cântând cu Proorocul: Cearcă-mă,
Doamne, și mă ispitește".¹ Căci nu a zis: "Certarea ta
m-a răpus", ci "m-a îndreptat până la sfârșit".²
2. Începutul virtuților e frica de Dumnezeu, iar sfârșitul
dragostea (dorul) Lui.
3. Începutul (principiu) a tot binele este rațiunea faptui-
toare și fapta rațională. De aceea nici fapta fără rațiune
nu este bună, nici rațiunea care se deapănă fără fapă.
4. Fapta³ trupului este și privegherea; a gurii, psal-
modia, rugăciunea și tăcerea, mai de preț decât cuvân-
tul. Fapta mâinilor e ceea ce se face de către ele fără
murmur; iar a picioarelor drumul străbătut de ele, de

la prima poruncă. Fapta sufletului e înfrânarea săvârșită
cu simplitate și simplitatea cu înfrânare; iar a minții
rugăciunea în contemplație și contemplația în rugă-
ciune.

5. Tuturor virtuților acestora le premerge mila și ade-
vărul, a căror roadă e smerenia și darul deosebirii
(dreapta socoteală) care, după Părinți, vine din aceea și
fără de care nici aceea nu-și va putea vedea marginea
ei.

6. Făptuirea, care necinstește jugul rațiunii, e ca o vacă
ce rătăcește înapoi și încolo în jurul celor nefolositoare.
Iar rațiunea, care leapădă veșmintele cinstite ale făptui-
rii, nu e cu bună cuviință, chiar dacă se prefacă la părere
că e așa.

7. Sufletul bărbătesc, ținând aprinse, ca o femeie, toată
viața ei, făptuirea și contemplația, ca pe două sfeșnice,
face cele cuvenite. Iar cel dedat plăcerilor le face pe cele
dimpotrivă.

8. Nu ajunge sufletului, spre desăvârșita izbăvire din
păcat, reaua pătimire de bunăvoie, de nu se va desface
de el prin focul celei fără voie.

9. Căci sufletul, asemenea unei săbii, de nu va trece prin
foc și prin apă, adică prin osteneli de bunăvoie, nu se
va păstra nevătămat de loviturile celor ce vin asupra lui.

10. Precum pricinile mai generale ale ispitelor de bună-
voie sunt trei: sănătatea, bogăția și renumele, așa și ale
celor fără voie sunt trei: pagubele, batjocurile și boalele.
Unora le sunt acestea spre zidire, iar altora spre surpare.

11. De suflet e legată pofta și întristarea; iar de trup

plăcerea și durerea. Și pricina durerii e plăcerea;⁴ căci voind să fugim de simțirea apăsătoare a durerii, alergăm la plăcere. Iar a întristării e pofta.

12. Virtuosul are binele înlăuntrul inimii; iubitorul de slavă deșartă îl are în cugetare.⁵ Răul, însă, sânguitorul îl are la suprafață; iar iubitorul de plăcere în adânc.

13. Cel ce urăște răul se mișcă rar și fără stăruință în el. Dar cel ce e lipit de pricinile lui, mai des și mai cu stăruință.

14. Cei ce nu se gândesc la pocăință păcătuiesc neconștient. Iar cei ce păcătuiesc fără să vrea sunt porniți spre pocăință, dar pricina ei nu e așa de deasă.

15. Simțirea și conștiința să se însoțească cu cuvântul rostit, pentru ca Cuvântul dumnezeiesc care a zis că se va afla în mijlocul lor,⁶ să nu fie rușinat de obraznicia sau lipsa de măsură a celor spuse sau făcute.

16. Cel ce nu-și vatămă sufletul prin fapt, încă nu și-l păstrează neîntinat și prin cuvinte. Nici cel ce-l păzește de acestea nu e sigur că nu l-a întinat prin gânduri. Căci păcătuirea este înfrățită.

17. Nu vei putea să vezi fața virtuții, până mai cugeți cu plăcere la cea a păcatului. Iar urâtă îți va părea a doua, când vei pofti gustarea celei dintâi și vei înstrăina vederea chipului acesteia.

18. Dracii războiesc sufletul mai ales prin gânduri, nu prin lucruri. Căci lucrurile în ele însele sunt necesare.⁷ Și pricina lucrurilor este auzul și vederea. Însă al gândurilor obișnuința și dracii.

19. Păcatul sufletului se întinde în trei ramuri: în fapte, în cuvinte și în gânduri. Iar bunul nepăcătuirii în șase. Căci trebuie să păzim fără greșală cele cinci simțuri și cuvântul rostit. Cel ce nu păcătuiește în acestea "e bărbat desăvârșit, în stare să-și înfrâneze și mădulele trupului".⁸

20. Partea nerațională a sufletului se împarte în șase, adică în cele cinci simțuri și în cuvântul rostit. Acesta, când e nepătimaș, se împarte împreună cu cel pătimaș în chip neîmpărțit.⁹ Dar când se află pătimaș, primește întipărirea păcatului aceluia.

21. Nici trupul nu se poate curăți fără post și priveghere; nici sufletul, fără milă și adevăr. Dar nici mintea fără vorbirea cu Dumnezeu și fără vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri.

22. Sufletul împrejmuit de virtuțile pomenite își are cetățuia sa, care este răbdarea, neclătinată de ispite. "Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre", zice Scriptura.¹⁰ Dar dacă lucrurile stau altfel, se clatină în tremurături de spaimă, chiar la zgomotele de departe, întocmai ca o cetate fără ziduri.

23. Nu toți câți sunt prudenți în ale cuvântului sunt și în ale gândului. Nici toți câți sunt în ale gândului se vor afla și în ale simțirii din afară. Căci deși pe toți îi are birnici simțirea, dar nu toți îi plătesc la fel birul. Din simplitate cei mai mulți nu știu să o cinstească așa cum cerea ea.

24. Prudența fiind neîmpărțită după fire, poate fi tăiată în diferite părți. Căci unuia i s-a dat mai mult,

altuia mai puțin din ea. Aceasta până ce crescând virtutea făptuitoare și având crescute la măsura ei virtuțile generale, împletește binele cuvenit al fiecărei virtuți. Căci cei mai mulți, după lipsurile vieții lucrătoare, își primesc și partea de prudență.

25. În cele după fire puțini se vor afla prudenți; dar în cele potrivnice firii mulți. Căci de frica acestora, golin-du-și toată prudența firească, puțin prudenți în cele după fire. Cel mai mult își ocupă mintea cu cele de prisos, care nu sunt prin fire vrednice de laudă.

26. Vremea și măsura sunt comesenii tăcerii cu bun rost. Iar materia ospățului este adevărul. Venind în vremea lui asupra sufletului călătorit, tatăl minciunii nu găsește nimic din cele ce caută.

27. Milostiv cu adevărat nu e cel ce dă de bunăvoie cele de prisos, ci cel ce lasă cele de trebuință neapărată celor ce le răpesc.

28. Unii câștigă cu bogăția materială pe cea nematerială, prin rânduilele milosteniei. Iar ceilalți o pierd cu cea nematerială, ajungând la simțirea celei ce nu are sfârșit.

29. Fiecăruia îi este plăcut să se îmbogățească în cele bune, dar îl întristează pe cel ce s-a îmbogățit după Dumnezeu, să nu i se îngăduie cât mai mult să se desfăteze de această bogăție.

30. Sănătatea i se pare sufletului că este în afară, iar boala se ascunde în adâncul simțirii. Deci dacă trebuie ca boala să fie scoasă afară prin secera muștrărilor, iar sănătatea să fie adusă înăuntru prin înnoirea minții,

este nebun cel ce leapădă muștrările și nu se rușinează să zacă totdeauna în bolnița nesimțirii.

31. Nu te întărâta împotriva celui ce te operează fără voie, ci căutând la izbăvirea de durere, plânge-te pe tine și ferește-l pe cel ce ți s-a făcut pricina acestui folos, prin iconomia lui Dumnezeu.

32. Să nu nesocotești boala ta, ca să nu ți se facă și mai cumplită, ci prin leacurile și mai aspre ale ostenelii izbăvește-te de ea, tu ce porți grijă de sănătatea sufletului.

33. Nu te feri dinaintea celui ce te lovește când trebuie, ci apropie-te de el și-ți va arăta cât e de mare răul ce se ascunde de simțirea ta, și vei mânca mâncarea dulce a sănătății, după ce ai mistuit pe cea neplăcută a amărăciunii.

34. Pe cât simți durerile, pe atât să te bucuri de cel ce ți le scoate la iveală prin muștrări. Căci el ți se face pricină de curățire desăvârșită, fără de care mintea nu poate petrece în locul curat al rugăciunii.

35. Cel muștrat trebuie sau să tacă, sau să se apere cu blândețe în fața celui ce-l învinuiește; nu ca să-și susțină cel muștrat ale sale, ci ca să ridice poate pe cel ce s-a poticnit, muștrând din neștiință.

36. Cel ce se pocăiește în fața celui ce s-a supărat pe dreptate, înainte de a fi chemat de acela, nu se păgubește cu nimic din ceea ce i se cuvine în urma pocăinței. Iar cel ce se pocăiește după ce e chemat pierde jumătate din câștig. Câștigă tot ce s-a rânduit cel ce niciodată nu iese din tovărășie pentru întristarea ce i se face. Dar i se adaugă și plată pe deasupra celui ce își ia, în toate, greșala asupra sa.

37. Nici cel trufaș la cugetare nu-și cunoaște scăderile, nici cel smerit la cugetare bunătățile (virtuțile) sale. Pe cel dintâi îl înșeală o neștiință rea; pe cel de al doilea una plăcută lui Dumnezeu.

38. Cel mândru nu vrea să se măsoare în cele bune cu cei deopotrivă în cinste. Iar în cele dimpotrivă, comparându-se cu cei ce îl întrec, scăderea lui și-o socotește suportabilă.

39. Mustrarea face sufletul tare, iar lauda îl face moleșit și leneș spre cele bune.

40. Temelia (substanța) bogăției e aurul; a virtuții smerenia. Precum deci cel lipsit de aur este sărac, chiar dacă nu pare celor din afară, așa fără smerenie, nevoitorul nu va fi virtuos.

41. Precum negustorul fără aur nu e negustor, chiar dacă este foarte destoinic în negustorie; așa nici nevoitorul fără smerita cugetare nu se va afla în stăpânirea dulceților virtuții, chiar dacă s-ar încrede foarte mult în prudența sa.

42. Cel ce se urcă în smerita cugetare coboară mai jos decât cugetul său. Dar se suie mai sus cel ce nu o are pe aceasta. Aceasta nu rabdă să se măsoare de bunăvoie cu cei mai mici. De aceea își arată întristarea pentru neschimbarea în fruntea mesei.¹¹

43. Bine este nevoitorul să cugete că e mai mic decât lucrarea lui, dar să facă lucruri mai mari decât frica lui. Căci astfel se va afla cinstit la oameni și lucrător nerușinat lui Dumnezeu.¹²

44. Cel ce se teme să nu se vadă străin de cei ce vor

ședea în camera de nuntă, trebuie sau să împlinească toate poruncile lui Dumnezeu, sau să se țină cu toată puterea de una, de smerita cugetare.

45. Amestecă înfrânarea cu simplitatea și însoțește adevărul cu smerita cugetare și te vei vedea șezând la masă cu dreptatea, cu care ca la o masă dorește să se adune oricare altă virtute.

46. Fără smerită cugetare, adevărul este orb. De aceea se folosește și de împotrivire, ca de-o călăuză, pentru a se rezema în ea când se ostenește pentru ceva, dar nu află decât întăritura ținerii minții a răului.

47. Moravul cel bun mărturisește despre frumusețea virtuții; iar mișcarea cumpănită a mădurelor despre un suflet pașnic.

48. Primul bine este a nu greși în nimic; al doilea a nu ascunde de rușine greșeala ta, nici a te fâli cu ea. Ci mai bine să te smerești și să te învinovățești tu însuși împreună cu cel ce te învinovățește și să primești cu bucurie certarea. Neîntâmplându-se aceasta, ce aduci lui Dumnezeu e fără valoare.

49. Pe lângă reaua pătimire de bunăvoie, trebuie primită și cea fără voie, adică cea de la draci, din pagubele suferite și din boale. Căci cel ce nu le primește pe acestea, ci se scârbește de ele, e asemenea celui ce vrea să-și mănânce pâinea nu și cu sare, ci numai cu miere. Acesta nu are totdeauna plăcerea ca tovarășă, dar e totdeauna vecin cu săturarea (cu plictiseala).

50. Cel ce spală haina ruptă a aproapelui cu cuvinte dumnezeiești, sau o coase prin daruri, arată ca unul

care, stăpân fiind, îmbracă înfățișare de slugă. Dar să ia seamă cel ce face aceasta, ca nu cumva, nefăcând-o ca o slugă, să-și piardă, deodată cu plata sa, și cinstea puterii de stăpân care i se cuvine, pentru slavă deșartă.

51. Precum credința este temelia celor nădăjduite,¹³ așa este chibzuința temelia sufletului; iar smerenia, a virtuții. Dar e de mirat cum cele desăvârșite prin ele însele se fac nedesăvârșite fără cele întâmplătoare (fără accidente).

52. "Domnul, zice, va păzi intrarea ta și ieșirea ta"¹⁴, adică a mâncărilor și a cuvintelor prin înfrânare. Căci cel ce e cu înfrânare la intrarea și ieșirea mâncărilor și a cuvintelor, scapă de pofta ochilor și-și îmblânzește mânia care vine din lipsa răsuflării. Căci înainte de toate de acestea trebuie să aibă grijă și să se sârguiască în tot chipul nevoitorul. Fiindcă prin ele se împuternicește viața lucrătoare și prin ele se întărește cea contemplativă.

53. Unii au multă grijă de intrarea mâncărilor, dar se poartă cu nepăsare față de ieșirea cuvintelor. Unii ca aceștia "nu știu să scoată mânia din inimă și pofta din trup", cum zice Ecclesiastul¹⁵, prin ceea ce obișnuiește Duhul înnoitor să zidească inima curată.

54. Neprisosirea mâncărilor stă în cantitatea mai mică a desfătărilor; iar lipsa de scădere a cuvintelor în calitatea mai bună a tăcerii.

55. Curăță-ți rărunchii cu focul nesăturării de mâncări și probează-ți inima cu înfrânarea de la cuvinte; și vei avea în slujba celor bune atât pofta cât și iuțimea.

56. Plăcerea celor de sub pânțe scade în cei ce se

nevoiesc, trupul pierzându-și vigoarea, dar mai rămâne cea a gâtlejului, în cel ce n-a ajuns să o pedepsească precum se cuvine. Trebuie să te silești, așadar, să înlături necinstea urmărilor, stingând pricina, ca nu cumva aflându-te acolo străin de virtutea înfrânării, să fii acoperit de rușine.

57. Ascetul trebuie să știe când și cu ce mâncări trebuie să-și hrănească trupul ca dușman; când să-l mângâie ca prieten; și când să-l îngrijească ca bolnav; ca nu cumva, prin nebăgare de seamă, cele ale dușmanului să le socotească ale prietenului, iar cele ale prietenului să le pună în seama dușmanului, iar ale acestuia iarăși să le socotească ale bolnavului. Căci la vremea ispitei, îl va război fiecare, după ce a dat sminteală fiecăruia.

58. Când cel ce se hrănește socotește mai de preț decât desfătarea, harul lacrimilor venind la el începe să-l mângâie și să-l facă să uite de orice altă plăcere, ca una ce e copleșită de plăcerea neasemănat mai mare a acestora.

59. Celui ce se lărgeste i s-au oprit lacrimile. Dar îi izvorăsc celui ce iubește calea strâmtă.

60. Nici păcătosul, nici dreptul nu e în afară de întristare. Dar cel dintâi, fiindcă n-a părăsit cu totul răul; iar cel de al doilea, fiindcă n-a atins încă desăvârșirea (binele adevărat).

61. Rugăciunea și tăcerea sunt virtuți care atârnă de noi, prin puterea noastră. Iar postul și privegherea sunt virtuți care nu atârnă de noi, ci, de cele mai multe ori, de temperamentul trupului. Deci nevoitorul trebuie să se îndeletnicească cu ceea ce-i este mai ușor.

62. Răbdarea e casa rugăciunii, căci e ținută în ea. Iar smerenia e materia ei, căci se hrănește din ea.
63. Cel ce nu rabdă în osteneli¹⁶ nu va fi cinstit cu laude; iar cel ce înainte de-a primi plăcerea vede durerea va scăpa de amărăciunea ei.
64. Nu te lăsa legat de ceea ce e mic și nu vei robi la ceea ce e mare. Căci răul mai mare nu ia ființă înaintea celui mic.
65. Căutând la cele mari, vei fi temut de cele mai mici. Dar vei fi disprețuit de acestea, de nu te vei gândi la acelea.
66. Nu vei putea ajunge la virtuțile mai mari, de nu vei atinge vârful celor ce-ți stau în putere.
67. În cei ce stăpânesc mila și adevărul, în aceia stăpânește și tot ce e plăcut lui Dumnezeu. Căci adevărul nu judecă pe nimeni fără milă; iar mila nu se îndreaptă cu iubire spre nici un om fără adevăr.
68. Unind înfrânarea cu simplitatea, te vei face părtaş de fericirea de acolo.
69. Nu vei tăia patimile care te războiesc, de nu vei lăsa mai întâi nelucrat pământul din care se hrănesc.
70. Unii se sârguiesc să curețe numai materia trupului, iar alții și pe a sufletului. Cei dintâi au dobândit putere numai împotriva păcatului cu fapta; ceilalți și împotriva patimei. Împotriva poftelor, însă, foarte puțini.
71. Materia rea a trupului este împătımirea (libidinozitatea);¹⁷ a sufletului dulcea pătimire (voluptatea);¹⁸ iar a minții aplecarea spre patimă.¹⁹ Pe cea dintâi o

- caracterizează pipăitul; pe-a doua, celelalte simțuri; iar pe cea din urmă, dispoziția contrară.
72. Voluptuosul este aproape de libidinos; iar cel aplecat spre pătimire aproape de voluptuos. Dar nepătimășul e departe de toți aceștia.
73. Libidinos e cel în care puterea păcatului e mai tare ca rațiunea, chiar dacă deocamdată nu păcătuiește; voluptuos cel în care lucrarea păcatului e mai slabă ca rațiunea, chiar dacă păcătuiește înăuntrul. Iar aplecat spre patimă e cel ce e lipit mai mult prin libertate decât prin robie de mijloace. Iar nepătimăș e cel ce nu cunoaște peste tot deosebirea acestora.
74. Libidinozitatea se pierde din suflet prin post și rugăciune; voluptatea prin priveghere și tăcere; aplecarea spre patimă prin liniștire și atenție. Iar nepătimirea se naște din pomenirea lui Dumnezeu.
75. De pe buzele nepătimirii curg cuvintele vieții veșnice ca ceara de albine²⁰. Deci cine se va învrednici să-și lipească buzele de buzele aceluia și să se sălășluiască în sânul ei și să se împărtășească de mireasma dulce a veșmintelor ei, adică să se îndulcească cu legile virtuților, care sunt mai presus de toate aromatele cunoștinței sensibile?
76. Dezbrăcați de cămașa iubirii (trupești) de sine sunt, poate, mulți; de cea a iubirii de podoabă, puțini. Iar de cea a slavei deșarte, care e cea din urmă, sunt cei nepătimitori.
77. De trupul văzut se va dezbrăca tot sufletul; dar de trupul păcatului puțini din aceia care s-au bucurat de plăcerile vieții de aici.²¹

78. Toți se vor face din vii morți. Dar păcatului vor muri numai cei ce l-au urât pe acesta din tot sufletul.

79. Cine se va vedea pe sine dezbrăcat de păcat, înainte de moartea cea de obște a trupului? Și cine s-a cunoscut pe sine și firea sa, cum este, înainte de dezbrăcarea viitoare?

II

Capete despre rugăciune

Sufletul rănit de dragostea marelui îl unește rugăciunea cu mirele, încă de aici.

80. Sufletului rațional, așezat la hotarul dintre lumina sensibilă și inteligibilă prin cea sensibilă i s-a încredințat să vadă și să facă cele ale trupului, iar prin cea inteligibilă cele ale duhului. Dar fiindcă lumina inteligibilă s-a întunecat, iar cea sensibilă s-a făcut mai clară pentru obișnuința de la început, nu poate să privească deplin spre cele dumnezeiești, dacă nu se unește în întregime cu lumina inteligibilă, în rugăciune. Deci în chip necesar sufletul se află la hotarul dintre întuneric și lumină, spre întuneric mișcându-se prin faptă și afecțiune, spre lumină prin închipuirea cugetării.

81. Minteă pătimasă nu poate intra înăuntrul porții înguste a rugăciunii, înainte de a părăsi grijile pricinuite de poftă, ci se va frământa mereu cu durere pe lângă pridvoarele aceleia.

82. Rugăciunea să rămână în minte, ca raza în soare.

Căci fără de ea, grijile din lumea simțurilor, hoinărind ca niște nouri de apă, despart mintea de strălucirea ei.

83. Puterea rugăciunii este foamea de bunăvoie de mâncări. Iar puterea foamei stă în a nu asculta și a nu vedea nimic din cele lumești, dacă nu e trebuință neapărată. Cel ce nu poartă grijă de acestea nu a întărit zidirea postului; iar pe a rugăciunii a făcut-o să se surpe.

84. Dacă mintea nu s-a desfăcut din toate ale simțurilor, nu se poate sui la înălțime și nu-și poate cunoaște vrednicia (demnitatea) sa.

85. Rugăciunea, împuternicită de lacrimi, scoate afară din suflet toate gândurile care o dușmănesc; dar le aduce iarăși împrăștierea minții, împuternicită de ușurătatea față de lege. Cel ce a izgonit-o pe aceasta a izgonit și răul atâteapricinuitor al cutezantei (la vorbă).

86. Postul e simbolul zilei, pentru că e văzut; iar rugăciunea al nopții, pentru că e ascunsă. Deci cel ce se îndeletnicește cu amândouă acestea, potrivit cu fiecare, va ajunge la cetatea vederilor, "din care a fugit durerea, întristarea și suspinarea".²²

87. Lucrarea duhovnicească poate să se facă și fără fapta trupului. Fericit este deci cel ce socotește lucrarea nematerială mai bună decât fapta cea materială. Căci prin ea a împlinit lipsa faptei, trăind viața ascunsă a rugăciunii, cea arătată a lui Dumnezeu.

88. Dumnezeiescul Apostol ne îndeamnă să răbdăm în credință, să ne bucurăm în nădejde și să stăruim în rugăciune,²³ ca să rămână în noi bunul bucuriei. Dacă e așa, cel ce nu rabdă nu e credincios; cel ce nu se bucură

nu e cu bună nădejde, căci a lepădat pricina bucuriei, rugăciunea, nestăruind în ea.

89. Dacă mintea, petrecând de la început în gânduri lumești, a câștigat atâta dragoste de ele, câtă prietenie n-ar dobândi față de rugăciune, petrecând neconținut în ea? Căci în cele ce zăbovește, zice, în acelea și obișnuiește a se lărgi.

90. Precum despărțindu-se de locuința sa de odinioară, mintea a uitat de strălucirea de acolo, așa trebuie ea să uite iarăși de cele de aici și să alerge spre aceea, prin rugăciune.

91. Mintea se va afla față de rugăciunea care nu poate să o mângâie, ca un prunc față de sânii mamei care s-au răcit. Iar față de cea care e altfel ca un prunc adormit de plăcere în brațele ei.

92. "Acolo, zice (în patul plângător al vieții virtuoașe adică, asemenea miresei din Cântare, va zice și mireasa rugăciune, către iubitul ei), îți voi da sînii mei",²⁴ dacă vei veni cu totul la mine.

93. Nu poate dobândi prietenie față de rugăciune cel ce nu s-a lepădat de toată materia, afară de viață și de acoperământ.²⁵ Ieși afară din toate celelalte, cel ce vrei să fii numai cu mintea.

94. Mărturia minții iubitoare de Dumnezeu este rugăciunea de-un singur gând; a gândului chibzuit este cuvântul la vreme; iar a simțirii eliberate gustul de un singur fel. Prin acestea trei se zice că se întăresc cele ale sufletului.

95. Firea celui ce se roagă trebuie să se înmoaie și să

se înfrăgezească bine, întocmai ca a copiilor, ca precum a acelora, așa și a acestuia să-și primească ușor dezvoltarea ce vine prin rugăciune. Deci nu fi fără grijă, cel ce dorești să te însoțești cu acesta.

96. Nu toți au același scop în rugăciune, ci unul pe acesta, altul pe acela. Unul se roagă ca, dacă se poate, să fie inima lui totdeauna cu rugăciunea; altul, ca să se ridice și mai sus de ea. Iar altul, ca să nu fie întrerupt de gânduri în rugăciune. Dar toți se roagă, fie să fie păziți în cele bune, fie să nu fie duși de cele rele.

97. Dacă nimenea nu rămâne nesmerit în rugăciune (căci se frânge în smerenie cel ce se roagă), cel ce se poartă cu semeție în cele din afară nu se roagă întru smerenie.

98. Cel ce se roagă gândindu-se la văduva care a mișcat judecata împotriva asupritorului crud²⁶ nu va slăbi niciodată din pricina întârzierii bunătăților făgăduite.

99. Nu va rămâne rugăciunea în cel ce zăbovește la cele gândite înăuntru și la cele grăite în afară. Dar tot ea se va întoarce la cel ce le taie pe cele mai multe.

100. De nu vor străbate cuvintele rugăciunii la adâncurile sufletului, nu vor fi lăsate lacrimile să se rostogolească pe obrajii feței.

101. Spicele vor răsări plugarului, dacă semințele n-au fost aruncate la suprafața pământului (la vedere). Iar monahului îi vor izvorî lacrimile, dacă pătrunde cu osteneală cuvintele rugăciunii.

102. Rugăciunea e cheia Împărăției Cerurilor. Cel ce o are pe aceasta cum trebuie vede bunătățile rânduite

pe seama prietenilor ei. Dar cel ce nu are îndrăznire în aceea, nu vede decât cele de aici.

103. Mîntea, în vremea rugăciunii, nu poate zice cu îndrăznire către Dumnezeu: "Ai rupt legăturile mele, Ție îți voi aduce jertfă de laudă",²⁷ dacă nu rupe, din dorul celor mai înalte, legăturile fricii, ale trîndăviei, ale somnului mult și ale lăcomiei de mîncare, din care se naște păcătuirea.

104. Cel împrăștiat la rugăciune stă afară de catapetasma dintîi. Înăuntru ajunge cel ce o face de un singur gând.²⁸ Dar în Sfintele Sfinților privește numai cel ce împreună cu pacea gândurilor (rațiunilor) naturale contemplă cele dimprejurul ființei care întrece orice minte și s-a învrednicit de vreo arătare luminoasă de acolo.

105. Când sufletul, odihnindu-se de cele din afară, se unește cu rugăciunea, atunci aceea, înconjurându-l ca o flacără, îl face întreg arzător, așa cum face focul fierul. Sufletul este același, dar nu mai poate fi atins de atingerile din afară, cum nu poate fi nici fierul arzător.

106. Fericit cel ce s-a învrednicit să se arate în viața aceasta astfel și statuia lui, prin firea de lut, și-o vede arzătoare prin har.

107. Pe cei începători, legea rugăciunii îi apasă ca un stăpîn aspru; dar celor înaintați ea le este ca dragostea, care împinge pe un flămînd la ospăt bogat.

108. Pe cei ce se îndeletnicesc bine cu făptuirea, rugăciunea când îi umbrește ca un nouri,²⁹ care-i apără de gândurile arzătoare, când îi răcorește cu o rouă de

lacrimi, arătându-le vederi duhovnicești.

109. Cîntarea e o dulceață a chitarei, atinsă de cineva din afară. Iar sufletul, dacă nu-i vine în vremea rugăciunii într-ajutor grăirea tainică în Duh, nu se străpunge ușor. "Căci a ne ruga cum trebuie nu știm".³⁰ La aceasta îl duce pe cel ce se roagă, Duhul.

III

Capete despre cunoștință

Mîntea se luminează prin contemplarea cunoscătoare, ridicându-se la înălțime prin cetirea acestor cuvinte.

110. Cel ce se îndeletnicește cu cunoștința (gnosticul) trebuie să știe că mîntea se află uneori în țara înțeleșurilor, alteori în cea a gândurilor³¹ și alteori în cea a simțirii. Iar când e în aceasta, se află fie în cele cu rost, fie mai degrabă în cele fără rost.

111. Neaflîndu-se mîntea în înțeleșuri, se află cu siguranță în gânduri. Iar aflîndu-se în gânduri, nu se află în înțeleșuri. Dar aflîndu-se în simțire, este cu toate.

112. Prin înțeles, mîntea străbate spre cele inteligibile; prin gând, rațiunea, spre cele raționale; iar prin închipuire, simțirea, spre cele ce sunt de făptuit.

113. Mîntea, adunându-se în ea însăși, nu mai vede nimic, nici din cele ale simțirii, nici din cele ale gândului, ci minți goale și raze dumnezeiești, izvorînd pace și bucurie.

114. Altceva este înțelesul lucrului, altceva rațiunea lui și altceva ceea ce cade sub simțire. Cel dintâi este ființa; a doua accidentul; iar cea din urmă deosebirea obiectului.³²

115. Mintea tăind multe căi se vedește nesăturată. Dar adunându-se pe una singură, a rugăciunii, înainte de a o isprăvi se arată strâmtorată, îndemnând pe cel ce se împărtășește de ea să se desfacă de cele din care a ieșit.

116. Mintea coborâtă din cele de mai sus nu se va reîntoarce iarăși de acolo, de nu va nesocoti cu desăvârșire cele de jos, prin îndeletnicirea cu cele dumnezeiești.

117. Nu vei putea face sufletul să fie numai cu gândurile din jurul său, chiar dacă îți vei sili trupul să petreacă în singurătate, cugetând pururea numai la ticăloșia lui. Căci numai cu vremea, din mila lui Dumnezeu, vei putea să te întorci la cinstea dintâi a obârșiei tale de neam bun (la demnitatea dintâi a nobleței tale).

118. Cel ce se ocupă cu făptuirea poate ușor să-și supună mintea rugăciunii, iar contemplativul rugăciunea minții: cel dintâi retrăgându-și simțirea de la chipurile văzute, iar celălalt mutându-și sufletul la rațiunile ascunse în chipuri.³³ Cel dintâi își convinge mintea să uite³⁴ de rațiunile trupurilor, iar celălalt să cugete la cele netrupești. Iar netrupești sunt rațiunile trupurilor, însușirile și ființele lor.³⁵

119. Când îți vei dezrobi mintea din plăcerea (voluptatea) trupurilor, banilor și mâncărilor, orice vei face și se va socoti dar curat, adus lui Dumnezeu; și ți se va da în schimb să-ți deschizi ochii inimii tale și să poți privi

clar rațiunile³⁶ lui Dumnezeu, scrise în ea, care vor fi socotite, de gâtlejul tău inteligibil, mai presus de miere și de ceară,³⁷ prin dulceața dată de ele.

120. Nu vei putea să-ți ridici mintea mai sus de trupuri, de bani și de pofta mâncărilor ce nu sunt de neapărată trebuință, de nu o vei introduce în țara curată a dreptăților, în care izvorăște amintirea morții și a lui Dumnezeu, care șterge din inima pământească orice chip al poftelor.

121. Nimic nu e mai înfricoșat ca gândul morții și nimic mai minunat ca pomenirea lui Dumnezeu. Căci cea dintâi aduce întristarea mântuitoare; iar cealaltă dăruiește veselie. "Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice Proorocul, și m-am înveselit".³⁸ Iar înțeleptul zice: "Adu-ți aminte de cele din urmă și nu vei păcătu".³⁹ Dar e cu neputință să o dobândească cineva pe cea de-a doua, până n-a încercat apăsarea celui dintâi.

122. Până ce n-a văzut mintea cu fața descoperită slava lui Dumnezeu,⁴⁰ nu poate sufletul să spună întru simțirea sa: "Iar eu mă voi bucura întru Domnul,⁴¹ mă voi desfăta întru mântuirea Lui".⁴² Căci zace acoperământul iubirii de sine peste inima lui, spre a nu i se descoperi temeliiile lumii, care sunt rațiunile fapturilor. Iar acest acoperământ nu-l va putea ridica fără osteneli de bună-voie și fără de voie.

123. Conducătorul norodului lui Israel nu poate vedea pământul făgăduinței, care este nepătimirea, după fuga din Egipt, care este păcatul cu lucrul, nici după trecerea mării, adică a robiei prin poftă și afecțiune, ci numai după petrecerea în pustie, așezată între faptele și

mișcările păcatului, trimițând înainte puterea sa văzătoare și cercetătoare.⁴³

124. Cei ce șed în pustie, adică în nelucrarea patimilor, au bunătățile pământului aceluia fericit numai din auz. Iar cei ce au privit cele din el, se înțelege numai cu închipuirea sufletului, au ajuns la contemplația celor văzute. În sfârșit, cei ce s-au învrednicit să intre în el s-au săturat cu toată simțirea de rațiunile ce curg din el ca un lapte și ca o miere, adică de cea dintâi și de cea de-a doua contemplație.⁴⁴

125. Cel ce are încă mișcările naturale ale trupului nu s-a răstignit cu Hristos; nici nu s-a îngropat cu El cel ce târăște după sine gânduri și amintiri sufletești. Deci cum va învia împreună cu El unul ca acesta, spre a umbla într-o înnoirea vieții.⁴⁵

126. Virtuțile mai cuprinzătoare ale sufletului fiind trei: postul, rugăciunea și tăcerea, cel ce vrea să se desfacă (puțin) de rugăciune trebuie să se odihnească într-o oarecare contemplație naturală; cel ce vrea să se desfacă de tăcere într-o convorbire morală; iar cel ce postește într-o două mâncare dăruită.⁴⁶

127. Până ce mintea se află în ale sale,⁴⁷ păzește asemănarea, fiind bună și împreună pătimitoare (miloasă). Iar ajungând în cele ale simțirii, dacă pogoară la vreme potrivită și după cuviință, dând și primind învățătură, întărindu-se iarăși, se întoarce la sine. Dar dacă se pogoară fără rost și fără trebuință, va fi ca un general neprevăzător, care își pierde mult din putere, luptându-se.

128. Raiul nepătimirii, ascuns în noi, este icoana

raului viitor, care va primi pe cei drepti. Dar nu se vor afla afară de acela toți câți n-au putut să ajungă înlăuntrul acestuia.

129. Soarele sensibil nu-și trimite razele sale în casa închisă; iar cel inteligibil nu lasă razele sale dulci în sufletul care nu-și are simțurile închise față de cele văzute.

130. Gnostic (cunoscător) este cel ce-și face pogorările cu măreție, iar urcușurile sufletului cu smerenie.

131. Albina, dorindu-se după livezi, își adună de acolo materia mierii; iar sufletul, scrutând veacurile, își adună de acolo dulceața variată în cugetare.

132. Cerbul care a mâncat șerpi aleargă la izvoarele apelor ca să-și stingă veninul; iar sufletul rănit de săgețile dumnezeiești e atras de dragostea neîncetată spre Cel ce l-a rănit.

133. În viața singuratică, răsar gânduri simple;⁴⁸ în viața în doi gânduri amestecate; iar de sufletul mult subțiat,⁴⁹ gândurile s-au depărtat și vin la el numai minți goale de trupuri, care îi arată, descoperindu-i, rațiunile Providenței și ale Judecății, ca niște temelii ale pământului.⁵⁰

134. În viața în doi, bărbatul și femeia nu pot să vadă simplu, căci aceasta se va afla numai în viața singuratică, în care, pentru asemănarea în Hristos nu se va cunoaște deosebirea între bărbat și femeie.

135. Gândurile⁵¹ nu sunt ale părții nerăționale ale sufletului (căci nu este gând în dobitoace), nici ale celei mintale (fiindcă nu e nici în Îngeri). Ci fiind roade ale

părții raționale și folosindu-se de închipuire ca de o scară, se urcă spre minte de la simțire, vestindu-i aceleia cele ale acesteia, și se coboară spre simțire de la minte, punându-i acesteia înaintea cele ale minții.

136. Când păcatul se primejduiește ca o corabie de puhoiul lacrimilor, gândurile rele se ivesc ca unele ce ies din adânc și încearcă să-i sară în ajutor.

137. Gândurile se adună în preajma sufletului, potrivit cu starea de față a lui, fie ca niște tâlhari de mare ce vor să-l scufunde, fie ca niște vâslași ce vor să-i ajute văzându-l primejduit. Cei dintâi îl atrag la largul gândurilor necuvenite, ceilalți, întorcând cârma, împing corabia la limanuri liniștite.

138. Gândul slavei deșarte, fiind al șaptelea, sufletul care dorește să-l lepede ca pe cel din urmă, de nu va dezbrăca și pe cele dinaintea lui, nu va putea să îmbrace pe al optulea, care este după ele și pe care dumnezeiescul Apostol îl numește "locuință cerească".⁵² Cu aceasta se pot îmbrăca prin suspine numai cei ce s-au dezbrăcat pentru ea de cele materiale.

139. De rugăciunea desăvârșită se pot apropia gândurile îngeresti; de cea mijlocie cele duhovnicești; iar de cea începătoare cele rațional-naturale.

140. Precum soiul bun al seminței obișnuiește să se arate prin spic, așa curăția contemplației se arată prin rugăciune. Cel dintâi are, spre alungarea păsărilor culegătoare de semințe, tecile care o îngrădesc ca niște sulii; cea de-a doua gândurile ce filosofează în ispite cum să le alunge pe acelea.

141. Cele văzute de suflet, pentru făptuire, sunt argintii, ca aripile porumbului; iar cele cugetate, adică cele de dincolo de rațiune, pentru contemplație, sunt aurii.⁵³ Căci sufletul neînfrumusețat astfel nu poate zbura și nu se poate odihni acolo unde este locuința tuturor celor ce se veselesc.⁵⁴

III

Capete despre făptuire și contemplație

Aici este o livadă plină de roadele făptuirii și contemplației duhovnicești

142. S-a poruncit odinioară celor vechi să aducă pârga ariei și a râșniței la templu.⁵⁵ Iar acum noi trebuie să aducem lui Dumnezeu, ca pârga vieții lucrătoare, înfrânarea și adevărul, și a virtuții contemplative, dragostea și rugăciunea. Prin acelea tăiem pornirile poftelor neraționale și ale iuțimii; prin acestea gândurile deșarte și uneltirile din ele.⁵⁶

143. Începătura vieții lucrătoare este înfrânarea și adevărul; mijlocul neprihănirea și smerita cugetare; iar sfârșitul pacea gândurilor și sfințirea trupului.

144. Făptuirea stă nu în a face simplu cele bune, ci și în a le face cum trebuie, săvârșitorul hotărând de la sine vremea și măsura pentru cele ce trebuiesc făcute.

145. Contemplația stă nu numai în a privi trupurile

cum sunt, ci și rațiunile lor spre ce caută.

146. Nici făptuirea nu e fermă fără contemplație, nici contemplația nu e adevărată fără făptuire. Căci și făptuirea trebuie să fie rațională, dar și contemplația făptuitoare; ca prin cea dintâi, păcatul să fie fără de putere, iar prin cea de-a doua, virtutea să fie tare în voirea bunătații.

147. Ținta celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea este omorârea patimilor; iar a celor ce se îndeletnicesc cu cunoștința este contemplarea virtuților.

148. Precum e materia față de formă, așa e făptuirea față de contemplație; și precum ochiul se vede din față așa contemplația din făptuire.

149. În stadionul virtuții făptuitoare, mulți aleargă. Dar numai unul ia cununa; cel ce dorește să ajungă la sfârșitul ei prin contemplație.

150. Cel ce se îndeletnicește cu făptuirea bea în rugăciune băutura străpunerii, dar contemplativul se îmbată din paharul cel mai tare.⁵⁷ Cel dintâi filosofează în cele ale firii. Celălalt se uită și pe sine în rugăciune.

151. Celui ce se îndeletnicește cu făptuirea nu i se îngăduie să stăruie mult în contemplarea duhovnicească. Căci se simte ca unul ce e găzduit de cineva și pleacă repede din casa aceluia.

152. Cei ce se îndeletnicesc cu făptuirea intră când se roagă, ca sub niște porți, sub poruncile lui Dumnezeu; contemplativii intră prin cântări ca în curțile virtuților. Cei dintâi mulțumesc că au fost dezlegați de lanțuri, ceilalți că au luat și în robie pe cei ce-i războiau.

153. Puterea contemplației trebuie să se afle pe măsura puterii făptuitoare. Altfel ar fi asemenea unei corăbii care, neavând pânzele pe potriva ei, suferă sau primejdie de la furia vânturilor pentru lipsa lor de măsură, sau pagubă de la vântul pentru micimea lor față de corabie.

154. Gândurile cuvioase socotește-le ca pe niște vâslași ai corăbiei mintale. Lopețile lor ar fi puterile vii ale sufletului, iuțimea și pofta, voința și libera alegere. Cel ce se îndeletnicește cu făptuirea are totdeauna trebuință de acestea, dar contemplativul nu are totdeauna. Căci în vederea rugăciunii, acesta luându-și rămas bun de la toate, se așează el însuși la cârma cunoașterii și veghează toată noaptea contemplației, aducând laude Țiitorului a toate. Și prinzând de undeva o oarecare cântare de dragoste, și-o cântă sufletului său, privind de departe înălțările mării și uimindu-se de judecățile și de dreptățile dumnezeiești.

155. Cel ce se află la mijloc între făptuire și contemplație nu-și călăuzește corabia nici numai cu lopețile ca vâslași, nici numai cu pânzele mintale, ci împlinește trebuința bunei plutiri prin amândouă, răbdând cu bucurie și ostenele făptuirii, pentru moderația contemplației, și rațiunile contemplației nedesăvârșite, pentru a se ajuta de făptuire.

156. Contemplativul, având firea în armonie cu hotărârea voii, săvârșește plutirea fără osteneală, ca dus de curgerea apei. Iar cel ce se îndeletnicește cu făptuirea, având afecțiunea firii potrivnică hotărârii voii, suferă mare vârtaj de gânduri și puțin lipsește să ajungă la deznădejde, din pricina poverii.

157. Țarina care nu e bine lucrată nu obișnuiește să-i întoarcă semănătorului sămânța înmulțită și curată. La fel nici cel ce se îndeletnicește cu făptuirea nu va vedea roada rugăciunii multă și curată, de nu o va îngriji pe aceasta cu luare aminte și fără mândrie.

158. Cugetarea, bătătorită neînterupt de urmele rugăciunii, se aseamănă cu pământul călcat des. Căci acela este neted și aceasta este dreaptă, fiind în stare să primească, cel dintâi picioare gingașe, iar cealaltă, rugăciuni curate.

159. În cele materiale, mintea are împreună lucrător gândul; în cele nemateriale, de nu se va lepăda de el, îl va avea ca un ghimpe ce-o înțeapă.

160. Cel ce se îndeletnicește cu făptuirea are ca acoperitoare pe inima sa, în vremea rugăciunii, cunoștința celor sensibile, pe care nu o poate ridica din pricina afecțiunii față de ele. Numai contemplativul, fiind neatârnat de ele, poate vedea, din parte, cu fața descoperită, slava lui Dumnezeu.⁵⁸

161. Rugăciunea împreunată cu contemplația duhovnicească este pământul făgăduinței, în care curge, ca un lapte și ca o miere, cunoștința rațiunilor Providenței și Judecării lui Dumnezeu. Iar cea împreunată cu vreo contemplație naturală este Egiptul, în care se ivește, în cei ce se roagă, amintirea poftelor mai groase. În sfârșit, rugăciunea simplă este mana din pustie, care, pentru nefelurimea ei, celor ce nu rabdă, le închide din pricina poftii bunătaților făgăduite; iar celor ce stăruie pe lângă această hrană îngustată le pricinuieste o gustare mai înaltă, care dăinuiește.⁵⁹

162. Făptuirea împreunată cu contemplația se va socoti ca trupul împreunat cu duhul cugetător; iar fără contemplație, ca trupul împreunat cu duhul voit.

163. Simțirea este curtea sufletului rațional, cugetarea este naosul, iar mintea arhiereul. În curte se oprește mintea întreruptă de gânduri nelalocul lor; în naos cea întreruptă de gânduri cu rost; iar cea care s-a învrednicit să între în dumnezeiescul altar nu mai e întreruptă de nici unul din acestea.

164. În casa sufletului făptuitor e plâns și tânguire și vai, din pricina ostenelii.⁶⁰ În cea a sufletului contemplativ se aude glas de bucurie și de mărturisire, din pricina cunoștinței.

165. Făptuitorul dorește să se dezlege, din pricina ostenelilor, și să fie cu Hristos.⁶¹ Iar contemplativul voiește mai bine să rămână în trup, atât pentru bucuria pe care o primește din rugăciune, cât și pentru folosul ce-i vine de aci aproape.

166. La cei mai învățați, contemplația predomină făptuirea; iar în cei mai groși la minte, făptuirea predomină contemplația. Dar amândouă ajung la același sfârșit bun. Mai repede se va vedea însă aceasta în cei la care contemplația predomină făptuirea.

167. Raiul este contemplația celor inteligibile. Cel ce se îndeletnicește cu cunoștința (gnosticul) intră înăuntrul acestuia în rugăciune, ca în casa sa; iar făptuitorul e ca un trecător, care dorește să privească înăuntru, dar nu e lăsat, deoarece mai stă în picioare zidul despărțitor al vârstei lui duhovnicești.

168. Patimile trupești se aseamănă cu fiarele; iar cele sufletești cu păsările. Pe cele dintâi le poate alunga de la via rațională făptuitorul. Dar păsările nu le poate, până nu ajunge la contemplația duhovnicească, oricâtă silință și-ar da pentru păzirea celor dinlăuntru.

169. Făptuitorul nu se poate ridica mai sus de frumusețea morală, fără numai dacă, asemenea Patriarhului Avraam, va ieși și el din legea firii, ca din pământul său, din viața sa crescută cu el în afecțiune, ca dintr-o familie. Căci în chipul acesta va primi ca pe o pecete tăierea voluptății (plăcerii), care este un acoperământ așezat pe noi de la naștere, ce nu ne îngăduie să ni se dea libertate desăvârșită.

170. Precum mânzul nu suferă primăvara să stea la iesle și să mănânce cele de acolo, așa nici mintea tânără nu poate răbda mult îngustimea rugăciunii, ci se bucură mai bine, ca și acela, să iasă la largul contemplației naturale, care se află în psalmodie și în cetire.

171. Precum viața făptuitoare își are puterile vitale încinse ca niște mijlocuri, cu post și cu priveghere, așa virtutea contemplativă își face puterile ei cunoscătoare, ca niște sfeșnice aprinse, prin tăcere și rugăciune. Cea dintâi le dă acelora gândul (raționamentul discursiv) ca pedagog, iar cealaltă dă puterilor ei rațiunea dinăuntru ca povățuitoare.

172. Mintea nedesăvârșită nu e lăsată să intre în via plină de rod a rugăciunii, ci numai și de abia la sunetele simple ale psalmilor, ca un sărac la frunze.⁶²

173. Precum nu toți cei ce ajung la convorbirea cu

împăratul pot să stea la masă cu el, așa nici cei ce ajung la întâlnirea cu rugăciunea nu se vor bucura toți de contemplația din ea.

174. Precum tăcerea la vreme este frâna mâniei, așa mâncarea cu măsură este frâna poftii, iar rugăciunea de un singur gând, a gândurilor neașezate.

175. Atât cel ce vrea să străbată în adâncul de jos (pe fundul oceanului) pentru mărgăritarul sensibil, cât și cel ce vrea să străbată în adâncul de sus pentru mărgăritarul inteligibil, ca să-l scoată la suprafață, de nu se vor dezbrăca, cel dintâi de haină, celălalt de simțire, nu vor izbuti în ceea ce caută.

176. Mintea care se află în vremea rugăciunii înăuntrul cugetării sale, se va afla ca mirele ce stă de vorbă cu mireasa în camera nunții. Iar cea care nu e lăsată să intre, stând afară, strigă cu suspine: "Cine mă va duce pe mine în cuprinsul cetății?"⁶³ Sau: "Cine mă va călăuzi până acolo, ca să nu mai privesc la deșertăciuni și nebulii mincinoase"⁶⁴ în vremea rugăciunii?

177. Rugăciunea fără străpungerea inimii e socotită de minte așa cum e socotită de gătlej mâncarea fără sare.

178. Sufletul care caută încă rugăciunea e asemenea femeii în durerile nașterii; iar cel care a ajuns-o e asemenea celeia care a născut și e plină de bucurie, pentru naștere.

179. Odinioară Amoreul care locuia în munte, năpustindu-se asupra celor ce se sileau să treacă, îi rănea;⁶⁵ acum uitarea cea rea alungă pe cei ce încearcă să suie la rugăciunea mai înaltă a simplității, înainte de curăție.

180. Dracii au multă dușmănie împotriva rugăciunii curate. Pe aceștia îi bate nu mulțimea psalmilor, ca o oaste pe dușmanii din afară, ci conglăsuirea celor trei: a minții cu rațiunea și a rațiunii cu simțirea.

181. Rugăciunea simplă se arată celor ce se roagă,⁶⁶ sprijinindu-i ca o pâine⁶⁷; cea împreunată cu vreo contemplație ca undelemnul care-i îngrașă⁶⁸; iar cea fără chip ca un vin cu bună mireasmă, de care, cei ce se împărtășesc nu se mai satură⁶⁹.

182. Se zice că asinul sălbatic râde de gloata orașului; iar rinocerul nu poate fi legat de nimenea⁷⁰. Tot așa mintea care împărătește peste fire și peste rațiunile firii râde de deșertăciunea gândurilor când se roagă, și nu poate fi luată în stăpânire de nimic din cele supuse simțurilor.

183. Cel ce clatină bățul împotriva câinilor îi întărită împotriva sa. La fel îi întărită pe draci cel ce se silește să se roage curat.

184. Cel ce se nevoiește trebuie să-și strângă simțirea la un singur fel de hrană; iar mintea la rugăciunea de un singur gând. Făcându-se astfel neatârnată de patimi, va ajunge acolo, ca să fie răpită la Domnul, în vremea rugăciunii.

185. Cei stăpâniți de patima plăcerii, fiind pământești, când se roagă au gândurile ca niște broaște, care îi fură. Cei cu patimile mai domolite au contemplațiile ca niște privighetori, care îi distrează prin zborul lor de pe-o creangă pe alta, adică de la o contemplație la alta. Iar cei nepătimitori au parte de tăcere și de liniște multă dinspre gânduri, în vremea rugăciunii.

186. Odinioară Maria, sora lui Moise, privind căderea dușmanilor, ridicându-și chimvalul, a condus cântarea de biruință a cântărețelor⁷¹. Iar acum cea mai mare dintre virtuți, dragostea, ridicându-se ca să laude sufletul care a biruit patimile, se folosește de contemplație ca de o chitară, și nu încetează să laude pe Dumnezeu, veselindu-se împreună cu cele din jurul ei.

187. Când cuvintele psalmilor sunt oprite în vremea rugăciunii din depănarea lor, în inima celui ce se roagă, atunci inima, ca un pământ bun, începe să arate roadele ei: vederea celor netrupești, asemenea unor roze; limpezimea trupurilor asemenea unor crini; felurimea judecăților dumnezeiești, anevoie de contemplat, asemenea unor viorele.

188. Flacăra înlănțuită în materie se face purtătoare de lumină, iar sufletul dezlegat din materie ajunge purtător de Dumnezeu. Acea crește până la ardere; iar acesta până la capătul dragostei dumnezeiești.

189. Sufletul care s-a lepădat cu desăvârșire de sine și s-a închinat în întregime rugăciunii nu mai vine jos când vrea, o dată ce se află deasupra zidirii, ci când va socoti că e drept Cel ce poartă toate ale noastre cu cum-pănă și cu măsură.

190. Când e alungată din suflet lenea și e scuturată din cuget viclenia, mintea ajunsă goală, prin simplitate și viață nemeșesugită, și nemaiaivând nici un acoperământ de rușine, "cântă cântare nouă lui Dumnezeu" și mulțumește cântând cu veselie, sărbătorind astfel dinainte începutul vieții viitoare.

191. Când sufletul care se roagă începe să se afle sub o lucrare mai dumnezeiască, grăiește și el, ca mireasa din Cântare către prietenele ei, unele ca acestea: "Frățiorul meu și-a trimis mâna prin fereastră și inima mea a tresărit de El"⁷².

192. Precum ostașul slobozit de la război se descarcă de povara armelor, așa făptuitorul se descarcă de gânduri, venind la contemplație. Căci nici acela nu are trebuință de arme decât în război, și nici acesta nu are trebuință de gânduri decât dacă se coboară la cele ce cad sub simțuri.

193. Făptuitorii privesc trupurile pentru a cunoaște locul lor; iar contemplativii pentru a cunoaște firea lor. Dar numai cei ce se îndeletnicesc cu cunoașterea (gnos-ticii) privesc rațiunile amândurora.

194. În rațiunile trupurilor se cunosc cele netrupești; iar în cele netrupești se cunoaște Cuvântul (Rațiunea) cel mai presus de ființă, spre care se grăbește orice suflet strădalnic să fie slobozit.

195. Rațiunile celor netrupești sunt ca oasele, acoperite de cele supuse simțurilor. Pe ele nu le vede nimenea, dacă nu a ajuns afară de împătımirea după cele sensibile.

196. Ostașul leapădă armele când părăsește războiul; iar contemplativul gândurile, când e slobozit spre Dnmul.

197. Generalul, dacă rămâne fără pradă în război, e nemulțumit. Tot așa făptuitorul, dacă rămâne în rugăciune fără vederea (contemplația) duhovnicească.

198. Cerbul aleargă la izvoarele apelor trupești, când e mușcat de o fiară; iar sufletul la razele celor netrupești, când e rănit de săgeata prea dulce a rugăciunii.

199. Nici ochiul trupesc nu poate vedea grăunțele de grâu, nici mintea făptuitoare nu-și poate vedea firea sa, de nu se vor dezbrăca acelea de hoaspe, iar aceasta de afecțiunea care o acoperă.

200. Precum se ascund stelele când răsare soarele, așa se sting gândurile când se întoarce mintea la împărăția sa.

201. După sfârșitul făptuirii, contemplațiile duhovnicești, revărsându-se peste minte ca niște raze ale soarelui, ce coboară din cer, parcă-i vin din afară, deși sunt ale sale; și o învăluiesc datorită curăției.

202. Mintea contemplativă, când coboară de sus din cer, adusă de trebuințele firii, poate grăi ca și acela care a zis: Ce este mai minunat decât frumusețea dumnezeiască? Ce gând umple de bucurie mai mult, decât acela al măreției de Dumnezeu? Ce dor este atât de puternic și de greu de purtat, ca acela care se naște de la Dumnezeu în sufletul curățit de tot păcatul și care strigă din adâncul său: "Sunt rănit de dragoste"⁷³?

203. Cel ce nu ostenește mergând pe urmele lui Dumnezeu prin rugăciune și nu dorește să vadă om poate să zică: "S-a aprins inima înăuntrul meu și foc va arde în cugetul meu".

204. Sufletul făptuitor să zică după lepădarea relor, ca mireasa din Cântare, către dracii și gândurile rele, care o silesc să privească iarăși la deșertăciuni și la

nebunii mincinoase: "Am dezbrăcat haina mea, cum o voi îmbrăca iarăși? Picioarele mi le-am spălat, cum le voi murdări din nou?"⁷⁴.

205. Suflul iubitor de Dumnezeu îndrăznește să-L întrebe: "Spune-mi, Păstorule cel bun, unde paști oile Tale și unde odihnești la amiezi miei Tăi? Ca urmând acestora, să nu rătăcesc de turmele prietenilor Tăi?"⁷⁵.

206. Suflul făptuitor, căutând să țină cuvântul rugăciunii și neputând, strigă și el, ca mireasa din Cântare: Noptile în pat l-am căutat pe iubitul meu; l-am căutat și nu l-am aflat"⁷⁶. L-am strigat pe El și nu m-a auzit. "Scula-mă-voi" prin rugăciune mai străduitoare "și cutreierând prin cetate, pe uliți, prin piețe, voi căuta pe cel ce-L iubesc"; poate Îl voi afla pe Cel ce este în toate cele de aici și afară de toate, și mă voi sătura când mi se va arăta slava Lui.

207. Când suflul începe să fie întreg numai lacrimi din bucuria rugăciunii, îndrăznind și el, strigă, asemenea miresei către mirele ei: "Să coboare frățiorul meu în grădina sa"; și să mănânce mângâierea muncită a lacrimilor mele, ca pe niște roade scumpe⁷⁷.

208. Când suflul făptuitor începe să cunoască, minunându-se, pe Făcător din măreția și frumusețea fapturilor și să se desfăteze de bucuria pricinuită de ele strigă și el plin de uimire: "Cât de frumos te-ai făcut mirele meu,⁷⁸ rai al Tatălui meu! Floare a câmpului și cedru ca cedrii Libanului! Sub umbra Lui m-am dorit și am șezut, și rodul s-a arătat dulce în gâttelejului meu"⁷⁹.

209. Dacă cel ce primește un împărat în casa sa e așa de mândru, de vestit și de plin de toată bucuria, cu cât

mai mult sufletul care primește, după ce s-a curățit, pe Împăratul Împărăților, potrivit cu făgăduința nemincinoasă a Aceluia⁸⁰. Dar un astfel de suflet e dator să se asigure cu evlavie, scoțând afară tot ce nu pare potrivit pentru odihna Aceluia și așezând înăuntru tot ce e spre plăcerea Lui.

210. Cel ce așteaptă ca să fie mâine chemat de împăratul, ce altă grijă va avea, decât să cugete la cuvintele care pot să fie pe placul aceluia? De aceasta grijindu-se sufletul, nu se va înfățișa nepregătit la judecata de acolo.

211. Fericit este sufletul care, așteptând pe Domnul său să vină mâine, nu ia în seamă osteneala zilei, nici a nopții, știind că dimineată i se va arăta.

212. Dumnezeu îi vede pe toți. Dar pe Dumnezeu îl văd numai cei ce nu contemplă nimic în vremea rugăciunii. Și câți îl văd pe Dumnezeu sunt și auziți de El; iar câți nu sunt auziți nu-L văd pe El. Dar fericit cel ce crede că e văzut de Dumnezeu. Picioarul lui nu se va clinti, silindu-se să-l placă Lui.

213. Bunătățile Împărăției, care este înăuntrul nostru, pe care ochiul iubitor de frumusețe nu le-a văzut și urechea iubitoare de cinste nu le-a auzit și la inima goală de Duhul Sfânt nu s-au suit⁸¹, sunt arvuna bogățiilor ce se vor da celor drepti în Împărăția viitoare de către Dumnezeu. Iar cel ce nu se desfătează cu acestea, care sunt roadele duhului, nu va putea ajunge să se bucure de acelea.

214. Gândurile celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea sunt asemenea căprioarelor. Căci precum acelea sunt

când sus în munți, de teama vânătorilor, când jos în văi, de dorul celor de acolo, așa și acestea nu pot să se afle totdeauna în contemplația duhovnicească, pentru puțînătatea lor, nici totdeauna în cea naturală, deoarece nu urmăresc pururea odihna. Dar ale celor contemplativi disprețuiesc vederile de jos (contemplațiile pedestre).

215. Picăturile de rouă îmbată brazdele pământului; iar suspinele înlăcrimate ce răsar din inimă îmbată simțămintele sufletului în rugăciune.

216. Nimenea nu va ajunge la contemplarea dumnezeirii cugetată în Treime, de nu se va ridica deasupra doimii materiale și a unității învecinate. Dar nu va ajunge mai sus de aceasta, dacă nu și-a făcut mintea sa unitară în cele cugetate.

217. Nu este așa de greu să fie oprit cursul râului ca să nu curgă în jos, cât e de greu celui ce se roagă să înfrâneze când vrea năvala minții, ca să nu se împrăștie în cele văzute, ci să se adune spre cele de sus și înrudite, măcar că acest lucru e potrivit cu firea, pe când celălalt e potrivit firii.

218. Cei ce s-au curățit, trimițându-și mintea înăuntrul celor văzute, se umplu de atâta uimire și bucurie, încât nu pot să încapă nimic din cele pământești, chiar dacă s-ar îngrămădi în jurul lor toate cele ce par vrednice de săvârșit.

219. Legile firii e destul să fie spuse numai pentru a ne face să ne minunăm foarte. Dar înțelese, sunt ca niște livezi înflorite ce scot din florile curate, ca dintr-un nectar ceresc, dulceața ospățului duhovnicesc.

220. Printre florile înrourate ale livezilor albinele zumzăie în jurul reginei roiului; iar puterile cugetătoare ale sufletului, ajuns la o neîncetată căință, înconjurându-l, ostenesc⁸² împreună cu el pentru cele dorite.

221. În lumea văzută se vede omul ca o altă lume, iar în cea cugetată (inteligibilă) gândul. Căci omul este vestitorul cerului și al pământului și al celor din mijloc; iar gândul este tălmăciul minții și al simțirii și al celor din jurul lor. Fără om și fără gând, amândouă lumile ar fi mute.

222. Cel dus în robie pentru o vreme nu se întoarce cu atâta bucurie când este slobozit, cum se întoarce mintea cu picioare vesele spre cele cerești, ca spre ale sale, când e slobozită din legăturile (afecțiunile) materiale.

223. Cel ce nu se roagă cu luare aminte, ci împrăștiat, socotește psalmul barbar,⁸³ dar și el e barbar pentru psalm; și amândoi sunt socotiți de draci nebuni.

224. Nu sunt una și aceeași cei cărora lumea li s-a răstignit și cei ce s-au răstignit lumii.⁸⁴ Celor dintâi le sunt cuie postul și privegherea; iar celorlalți neaverea și disprețuirea. Dar fără cele de al doilea, ostenelile pentru cele dintâi sunt fără folos.

225. Nimenea nu se poate ruga curat până e stăpânit de patima iubirii de frumusețe și a iubirii de cinste. Căci poftele (afecțiunile) și gândurile deșertăciunii, mișcându-se cu familiaritate în jurul acestora, îl înfășoară ca niște funii, trăgând, ca pe o vrabie legată, mintea ce încearcă să zboare în vremea rugăciunii.

226. Este cu neputință minții să aibă pace în vremea

rugăciunii, dacă nu și-a făcut prietene înfrânarea și dragostea. Căci cea dintâi luptă să risipească dușmănia trupului împotriva sufletului, iar cea de-a doua, cea împotriva aproapelui, de dragul lui Dumnezeu. De aceea venind Pacea, care covârșește orice minte⁸⁵, a făgăduit să-și facă locaș în cel ce a făcut pace în sine⁸⁶.

227. Cel ce se nevoiește să intre în Împărăția lui Dumnezeu trebuie să prisosească cu fapta dreptății în cele bune; în milostenii, dăruind din ceea ce îi lipsește; iar în ostenele pentru pace, furând răbdarea cea întru Domnul.

228. Nici cel ce e în lipsă cu virtutea, din negrijă, nici cel ce prisosește, din pricina părerii de sine, nu se vor afla înăuntrul limanului nepătimirii. Căci nici unul nu a ajuns să se împărtășească de bunătățile din dreptate, stând la mijloc între ei și acelea lipsa și prisosința.

229. Pământul, care nu dăruiește plugarului sămânța înmulțită, nu-l poate face pe acesta bogat, dându-i numai sămânța, sau și un mic adaos. La fel pe făptuitor nu-l poate face drept lucrul făcut, dacă nu-i va fi sânguința către Dumnezeu mai mare decât voia.

230. Nu toți cei ce nu iubesc pe aproapele îl pot și urî; nici cei ce nu-l urăsc îl pot și iubi. Și altceva este a pizmui sporul aceluia, și altceva a-i împiedica⁸⁷ sporirea. Dar cea mai de pe urmă treaptă a păcatului stă în a nu fi numai mușcat de darurile aceluia, ci în a și cleveti însușirile lui bune, că n-ar fi așa.

231. Altele sunt patimile trupești și altele cele sufletești; altele cele după fire și altele cele potrivnice firii. Cel ce le leapădă pe cele dintâi, dar nu are grijă de cele din

urmă, este asemenea omului care ridică îngrăditură înaltă și groasă împotriva fiarelor, dar se bucură de păsările care mănâncă strugurii viei raționale, cei cu adevărat frumoși.

232. Mai întâi sufletul își închipuiește răul, pe urmă îl poartă, apoi se pătrunde de plăcere sau de întristare, pe urmă îl vede cu simțurile și apoi intră în atingere văzută sau nevăzută cu el. Toate acestea sunt întovărite de gânduri, afară de prima mișcare, care dacă nu e primită, tot răul de după ea va rămâne nelucrat.

233. Cei ce s-au apropiat de nepătimire sunt clintii numai de năluciri; cei cu patimile domolite de poftă; cei stăpâniți de voluptate de afecțiuni. În simțirea răului se află cei ce abuzează de cele trebuincioase, dar cu întristare; iar în atingere cu el cei ce se însoțesc cu el fără întristare.

234. Plăcerea se sălășluiește în toate măduarele trupului. Dar nu tuturor se arată la fel de tulburătoare. Ci unele se tulbură mai mult de partea poftitoare a sufletului, altele de mânie și iarăși altele de cele care țin de cugetare. Cele dintâi sunt tulburate de lăcomia pântecele, cele de-al doilea de furie, iar cele de-al treilea de viclenie, pricina tuturor patimilor rele.

235. E de trebuință să se deschidă simțurile, asemenea porților cetății. Dar e de trebuință să nu se îngăduie să intre prin deschizătură, o dată cu cele de lipsă, și noroadele care vreau pe dușmani și se fac pricini de luptă.

236. Plăcerea este rodul poftii; furia al iuțimii; iar răutatea al pizmei. Dar nu poate ajunge la pace cu cele din urmă cel ce nu luptă împotriva căpeteniilor. Nici nu

poate intra în limanul domolirii patimilor cel ce împlinește poruncile de silă.

237. Cei ce resping atacurile nu lasă să intre gândurile la via rațională ca niște fiare și să facă pagubă în roadele ei. Iar cei ce se însoțesc fără să se îndulcească cu ele, le lasă simplu să intre, dar să nu se atingă nicidecum de roadele ei. Cei ce vorbesc dulce cu patimile prin gânduri, dar nu vin la încuviințare, se aseamănă cu cei ce lasă fiara să intre înăuntrul țarinii și a îngrăditurii, dar nu-i îngăduie să se sature din strugurii viei. Dar pe urmă o găsesc mai tare decât puterea lor, ajungând adeseori la încuviințarea patimilor.⁸⁸

238. Cel ce mai are lipsă de îngrijirea îngrăditurii prin înfrânare încă n-a ajuns la simplitate. Căci cel desăvârșit, zice, nu se înfrânează (ci cel ce se luptă încă)⁸⁹. El se aseamănă cu cel ce are vie, sau țarină, nu în mijlocul multor altor vie și locuri, ci undeva într-un colț. De aceea are lipsă de multă pază și trezvie. Dar via celui ce a ajuns la simplitate nu poate fi atinsă din nici o parte, întocmai ca a unui împărat sau a altui stăpânitor înfricoșat, care face să se cutremure hoții și trecătorii chiar și numai la auzul lui.

239. Mulți urcă pe crucea relei pătimiri, dar puțini primesc piroanele ei. Căci mulți se supun ostenețelor și necazurilor celor de bunăvoie, dar celor ce vin fără voie nu se supun decât cei ce au murit cu desăvârșire lumii acesteia și odihnei din ea.⁹⁰

240. Mulți au dezbrăcat toate hainele de piele. Dar pe cea din urmă, cea a slavei deșarte, numai cei ce au disprețuit pe maica ei, adică dorința de a-și plăcea lor.

241. Cel ce respinge și nu primește lauda oamenilor și odihna trupului s-a dezbrăcat și de ultima haină a slavei deșarte. Acesta s-a învrednicit să se îmbrace încă de aici în strălucirea locuinței din cer, căutată cu multe suspine.

242. Altceva este lucrarea și altceva lucrul săvârșit. Cel din urmă arată păcatul isprăvit; cea dintâi arată numai dulcea împătimire care se lucrează înăuntru, dar nu afară, ca cei ce nu s-au strămutat din pământul lor, dar plătesc bir stăpânitorilor gândurile lor.

243. Dacă gustul e stăpânit de plăceri, e cu neputință să nu-l urmeze și celelalte simțuri, chiar dacă cele de sub pânțec ale celor mai reci par să fie liniștite, ca și ale celor îmbătrâniți, care nu mai primesc înfocarea, din istorie veală. Dar stearpa care preacurvește nu va fi socotită neprihănită, prin aceea că nu naște. Ci zicem că e neprihănit acela care nu pătimește înăuntru și nu se rostogolește din pricina vederii.

244. Partea poftitoare a sufletului se vedește cum este, în mâncări, în înfățișări și în glas, în pornirile cu voia, sau altfel în gust, în vedere și în auz, după cum se folosește bine sau rău de ele, sau se află la mijloc între acestea două.

245. În cei ce nu sunt povățuiți de temere, gândurile sunt în mare împrăștiere, ca oile care n-au păstor⁹¹. Dar când sunt călăuzite, sau mânite din urmă de frică, gândurile se află în bună rânduială și înăuntrul ocolului.

246. Frica e fiica credinței și păzitoarea poruncilor. Cel ce n-a câștigat pe maica ei nu se va învrednici să fie

oaia păscută după voia Domnului.

247. Unii au numai începuturile bunătăților, alții și mijlocul lor, iar alții și sfârșiturile lor. Fără acestea, fiecare se va afla ca un ostaș simplu, sau ca un slujbaş fără plată. Și de aceea cel dintâi își păzește numai și de abia casa sa de cei ce încearcă să o prade, iar celălalt nu are cinstea cuvenită în cele ce le face.

248. Cei ce ne îndeamnă să ne învoim cu plăcerile gâtlejului, până ce suntem nedesăvârșiți, fac ceva asemănător cu cei ce ne poruncesc să zgâriem rănilor aproape de vindecare, sau să scărpinăm bubele pentru plăcerea ce ne-o fac, sau să mâncăm bucate care sporesc căldurile, sau să surpăm îngrăditura viei și să lăsăm să intre, ca o fiară, cugetul trupului, care să strice gândurile cele bune ca pe niște struguri. Acestora nu trebuie să le dăm ascultare, nici să nu ne plecăm la linguşirile fără rost ale oamenilor și ale patimilor. Ci mai degrabă să întărim îngrăditura înfrânării până ce vor înceta fiarele, adică patimile trupesti, să urle, sau gândurile deșarte să coboare ca niște păsări și să vatăme via, adică sufletul călăuzit de vederile cele în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia fie slava, în vecii vecilor, Amin.

Ticălosul monah pe nume Teofan Scară

înfățișez a dumnezeieștilor daruri,
care prin cercare
s-a cunoscut de purtătorii de Duh

Mai întâi, rugăciunea preacurată pornește,
Dintru care o anumită căldură se ivește.
După aceea, e străina și sfânta lucrare.
Apoi lacrima dumnezeiască a inimii izvorăște.
După ea, o pace dinspre mulțimea gândurilor toate,
Dintre care a minții curăție odrăsește,
Cu vederea tainelor celor prea-înalte.
Și-n negrăit chip, după aceasta, o strălucire străină.
Iar din ea, a inimii nedestăinuită lumină.
Și de aci, mai departe, desăvârșirea nesfârșită.
Că treapta aceasta are o lățime nețărnută,
Măcar că dintr-un stih e doar alcătuită.

Desăvârșirea	10
Luminarea inimii	9
Strălucirea străină	8
Contemplarea tainelor	7
Pacea gândurilor	6
Lacrimile inimii	5
Sfânta lucrare	4
Căldura inimii	3
Rugăciunea curată	2
Urcușul dumnezeiesc	1

Așa la începutul scării, pe cea mai de jos treaptă,
Numai curata rugăciune vedem că se arată.
Dar ea este de foarte multe feluri.
Și pe acestea toate de-ai vrea să le numeri
La mare lungime cuvântul s-ar întinde.
Același lucru să-l cugeți despre toate, iubite.
Dar dascăl în ele e numai cercarea mai sus de cuvinte.
Scara ce crește spre vârf, într-un chip atât de ciudat,
E o zecime de trepte, o înviorare a vieții în chip minunat,
O zecime de trepte ce vestejește viața din suflet.

Ca unul din purtătorii de Duh, zice nouă așa:
 Cel ce nu ostenește aci viața s-agonisească,
 Cu deșartă nădejde să nu se amăgească
 Pre sine, că pre aceasta dincolo o va lua.
 Zece trepte, filosofia-ndumnezeirii,
 Zece trepte, rodul scripturilor toate,
 Zece trepte, descoperirea desăvârșirii,
 Zece trepte, înspre ceruri urcate,
 Zece trepte ce fac să vedem pe Dumnezeu.
 Scara prea scurtă ne pare, luată întru lungul său.
 În inimă, însă, cu ea de va face omul cercare,
 O bogăție neîncăpută-n lume pentru el va afla,
 Un izvor dumnezeiesc, izvorând străină viață.
 Că scara aceasta ne este o învățătoare măreață.
 Bine e măsurile sale fiecare să-și vadă în gând,
 Scara cea cu zece daruri cu luare aminte privind.
 De socotești ca statornic stai și tu pe ea,
 Spune-ne pe care din trepte tu te descoperi a sta,
 Spre folosire și nouă celor ce suntem departe de ea.
 Însă, de vrei să înveți de preț despre acestea ceva,
 Lasă grija de lucrurile toate,
 De cele fără de rost, cât și de cele binecuvântate.
 Că fără lepădarea de grijă nimic nu poți învăța.
 Și doar din cercare, nu din vorbă vine această cunoștință.
 Iar pentru ținerea de minte îți dau acum spre știință
 Cuvântul acesta, păstrat de la Sfinții purtători de Dumnezeu,
 Deși el cu greu va pătrunde până întru auzul tău.
 Cel ce nu se află pe vreuna din treptele ce s-au amintit,
 Sau nu totdeauna spre aceasta cu gândul s-a străduit,
 În clipele morții lui și în cumpăna de răposare,
 Va fi de spaimă cuprins, cu tremur de-nfricoșare,
 Și străin nu va fi de groaza din urmă cea mare.

Stihurile mi s-au sfârșit într-un cuvânt înfricoșat.
 Dar e de mare folos dacă așa s-a întâmplat.
 Că cei ce nu se căiesc și nu fac cele bune,
 Dintre care primul sunt eu, sărman de mine,
 Pricină mare au să se teamă, precum se cuvine.
 Iar cel ce are urechi de auzit, să audă bine.
 Auzi și înțelege și tu, cel ce pe acestea le-ai scris.
 Cum de ai îndrăznit acestea de le-ai zis,
 Om care nu ai din ele nimică,
 Cum de nu te-ai temut să înveți despre ele fără frică?
 N-ai auzit oare de Zan și de cele ce el a pățit,
 Când a cutezat să ridice chivotul cel dumnezeiesc?
 Că nu spre învățătura altora în chipul acesta grăiesc,
 Ci ca pe mine însumi mai greu să mă osândesc,
 Cunoscând cununile înalte ale celor ce se nevoiesc
 Și cum numai eu, întru toate, singur de rod mă lipsesc.

Stihuirea românească
 de monahul Agaton

Prefață

Note

1. Ed. în Veneția la 1790, care cuprinde întâi cuvântările în trad. neogreacă a lui Dionisie Zagoreul, apoi 55 imne, editate de Nic.Glyki. Noi avem ediția a II-a din Siros, 1880.
2. O frumoasă expunere a ideilor din scrierea lui Talasie e cea a lui Th.M.Disdier, *Le témoignage spirituel de Thalassius le Lybien*, în *Etudes Byzantines*, tom.II, 1946, p. 79-118, cunoscută de noi după încheierea volumului de față.

TALASIE LIBIANUL

Note

3. Epist. 9 (P.G.91, 445); 20 (P.G.91, 616); 40-42 (P.G.91, 633-637).
4. *Aszese und Mystik in der Väterzeit*, Fr. i. Bf. 1939, p.244
5. P.G. 91, 29D, 449A
6. Un Talasie, egumen al mănăstirii zisă a Armenilor din Roma, înaintează la 649 Sinodului din Lateran, împreună cu alți egumeni și monahi din Răsărit, sosiți mai de mult și mai de curând la Roma, un memoriu cerând traducerea actelor Sinodului în limba greacă. Se prea poate să fie Talasie al nostru, care să fi venit împreună cu Sf. Maxim la Roma după ce pe la 640 Egiptul căzuase sub Arabi. (Mansi, *Amplissima coll. concil.* tom. 10, 1901, p. 904, 909).

TALASIE LIBIANUL

Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte

Note

1. Filocalia greacă, ed. II, vol. I, p. 328-341; P.G. 91, 1427-1470.
2. Ps. 67. 3.
3. Sunt cele două etape generale ale vieții duhovnicești.
4. Is. 45. 3.
5. E ideea Sf. Maxim. E vorba de înțelesurile sau de icoanele lucrurilor care nu mai sunt asociate cu patima.
6. Cap. 95-97 alcătuiesc un întreg.
7. Filocalia greacă.
8. Filocalia greacă.
9. Trupul trebuie să stea sub una din cele două robii: a minții sau a plăcerilor.
10. În Filocalia greacă: să slujești fără rânduială necurăției. *καρπόθειν* s-a născut probabil din transcrierea greșită a lui *καθεσθαι*.
11. Sufletul (*ψυχή*) în grecește e feminin, iar mintea (*νοῦς*) e masculin. O comparație apropiată găsim în Răsp. 25 către Talasie, Filocalia rom. III, pag. 81.
12. În grecește Ierusalimul e feminin.

Filocalia

349

13. Vezi și Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, P. G. 91, 1113.
14. Să se prefacă prin cunoștință.
15. Textul din Migne are *πελάσσει* = a apropia. Cel din Filocalia *ἀγέλασει* = a alunga. Sensul prim parcă ar fi mai solidar cu ideea din cap. 49.
16. După mod.
17. O bună definiție a nepătimirii: curăția sufletului. Iar dacă după toți Părinții nepătimirea e urmată de dragoste, se poate spune că dragostea e născută de curăția sufletului.
18. Fără durere, în Migne.
19. Sf. Maxim Mărturisitorul, cap. gnost. I 84-85, Filocalia II, p.159.
20. Acrostihul e un rezumat al răsp. 58 către Talasie, Filoc. III, p. 300 urm.
21. Filocalia greacă = de gândurile despre ele.
22. Migne = *ἐν τῷ αἰδίῳ φωτί*. Filocalia greacă = *ἐν τῷ ἰδίῳ φωτί*, în lumina sa.
23. Cel ce ține mereu același regim înfrânat, nu produce stări inegale în trup.
24. *Ψυλοῦνται* se poate traduce în două feluri: 1. sunt făcute simple, adică se desfac de latura pătimasă; 2. se subțiază, se slăbesc.
25. Romani 8, 35.26 Filocalia gr. = toate
27. Eva e simțirea; șarpele e diavolul.
28. De percepția prin simțire.
29. Mintea în grecește e de genul masculin.
30. Aceeași ordine a virtuților ca la Sf. Maxim, Cap. drag. I 2, Filoc. II, p. 37.
31. Cunoștința naturală e cea dobândită prin contemplarea naturii, din faza a doua a urcușului duhovnicesc. Mai sus decât ea este cunoștința lui Dumnezeu.
32. Filocalia greacă: cu privire la amenințări.
33. E un loc din Grigorie de Nazianz, Orat. I de Filio, cap. 2, comentat de Sf. Maxim Mărturisitorul în *Ambigua*, P. G. 91, 1036.
34. Romani 9, 36

ISIHIE SINAITUL

Note

1. *λόγος ψυχοφελής περί νήψεως καὶ ἀρετῆς*.
2. Isihie cap. I 55, 56, 57, 58, 59 = Mc. As. *Legea Duh.*, 115, 116-17, 101, 102, 103; Isihie I 79, 80, 81, 82 = Mc. As. *Despre cei ce-și închipuie* 2-3, 4-5, 6-7, 8.
3. Isihie I 99 = Scărarul P. G. 88, 1112.
4. Isihie I 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75 = Maxim Mărt., Cap. despre dragoste IV 58, 64, 65, 50, 51, 52, 64, 72.
5. Hausherr traduce expresiunea aceasta așa: "Une invocation toujours répétée Ô Jésus, le nom de Jésus". Dar cred că de la o vreme ea înseamnă și numai o repetare a gândului lui Iisus.
6. La prezentarea aceasta am folosit în mare măsură pe I. Hausherr, *La méthode d'oraison hésychaste*, în *Orientalia Christiana* 9, 2 (Nr.36) (1927), p. 138-140. Apoi pe Marcel Viller S. I. und Karl Rahner S.I., *Aszese und Mystik in der Väterzeit*, p. 164-166. În sfârșit pe A. Ehrhard la K. Krumbacher, *Geschichte der byz. Literatur* 2 (München 1897), p. 147. Că Isihie a fost la mănăstirea

Rugului, deci e altul decât Isichie din Ierusalim, a **dovedit-o** cel din urmă pe baza titlului ce-l poartă scrierea aceasta a lui Isihie în cod. Vallicell. E. 21, sec. XIV, f. 260 v. și în alți cod. manuscriși.

ISIHIE SINAITUL

Scurt cuvânt de folos sufletului și mântuitor
despre trezvie și virtute

Note

1. Filoc. gr. ed. II, vol. I, p. 82-91; P. G. 93, 148 = 1544. Între textul din Filoc. gr. și cel din P. G. sunt destul de multe deosebiri. Dar în general cel din Filoc. gr. este cu mult mai bun, dacă nu aproape perfect. De aceea noi ne-am ținut mai mult de el. De altfel din variantele marginale se vede că editorul a consultat mai mulți codici. Ciudat e că uneori traducerea latină din P. G. urmează un text asemănător celui din Filoc. gr. De pildă: II, 2, P. G.=103 Filoc. gr.; II, 21, P. G.=123 Filoc. gr. Dar de cele mai multe ori urmează textul din P. G. Numărătoarea capetelor este iarăși deosebită între cele două versiuni, începând de la I, 80. În textul din Filoc. gr. sunt 203 capete și de multe ori materia e parcă mai bine repartizată în ele. Totuși am luat numărătoarea în 200 capete a textului din P. G., pentru că citatele din ele, date în opere străine, pot fi mai ușor urmărite astfel, textul din P. G. fiind mai accesibil.
2. ἡ μονολόγητος ἐμφάνεια πράματος κωνηροῦ e o definiție a atacului, luată de la Marcul Ascetul "Despre Botez". Filoc. rom. vol. I, ed. II, p. 298. Sf. Marcul îi zicea μονολόγητος pentru că apare la început ca un gând simplu, inofensiv, la care nu ne-am lipit încă cu plăcerea trezită în noi. Isihie îi zice așa pentru că e primul ce apare în noi din altă parte, căruia urmează să-i răspundă gândurile noastre.
3. Mat. 7, 21.
4. Ps. 96, 10.
5. Imaginația.
6. Ps. 118, 42.
7. Ps. 61, 1.
8. Ps. 27, 9-10.
9. Ps. 93, 16.
10. Colos. 2, 3.
11. Ibid. 9.
12. I Cor. 12, 3.
13. Roaba e trupul (σάρξ), stăpâna e sufletul(ψυχή).
14. Rom. 8, 7.
15. Gal. 5, 17.
16. Rom. 8, 8.
17. Ps. 67, 35.
18. I Petru 5, 8.
19. E ordinea în care momeala devine păcat cu fapta.
20. Traducerea literală: "însoțirea sau gândurile noastre și ale dracilor vicleni devenite amestecate". E repetată ideea din cap. 43: "Și așa mintea amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavolești". Aceasta se produce prin "îndulcirea" (ἡδύεσσα)

noastră de momeală (cap. 44). Îndulcirea aceasta e un clei care face să se însoțească, să se lipească, să se unească (copulație, zice traducerea latinească) gândurile noastre cu gândul simplu (neîndulcit încă de aderența noastră) aruncat de Satana. Definiția momelii și ideea că transformarea ei în păcat se face prin aderarea gândurilor noastre la ea, e luată după Marcul Ascetul (Despre legea duhov. 140, Filoc. I 243; Despre Botez, Filoc. I, 285 ș. a.). Dar schema celor patru momente o găsim pentru prima dată la Isihie (momeală, însoțire, consimțire, faptă).

21. În faza "însoțirii" (συνδυασμός) răspund numai gândurile noastre momelii; în faza consimțirii ne dăm aprobarea și noi înșine, ca subiect al gândurilor (mintea), de a lua parte la sfatul păcătos al celor două feluri de gânduri.
22. Ps. 50, 8.
23. I Tes. 3, 17.
24. Ioan 15, 5.
25. Ibid. 6.
26. Ieșirea 5, 2.
27. Gal. 5, 16.
28. I Timotei 4, 8.
29. Mt. 5, 8.
30. Lc. 17, 10.
31. Mt. 25, 23.
32. Isaia 55, 1.
33. Ecl. 12, 13.
34. Ps. 39, 9.
35. Isaia 45, 7.
36. Ps. 91, 11.
37. θρησκευτικός. În P. G. e λακωνικός. Hausherr, neavând decât textul din P. G., îi zice "câine laconic". Op. c. p. 139.
38. Ps. 58, 10.
39. Așa e în P. G. În Filoc. gr. e liniștea din minte și inimă.
40. Ioan Scărarul, P. G. 88 1112.
41. "Și de toată viața ta", adaugă P. G.
42. Ps. 68, 4.
43. Luca 18, 8.
44. Evrei 7, 19.
45. Ce-i în paranteză numai în textul din Filoc. gr., care de astă dată e mai dezvoltat.
46. Iac. 3, 2.
47. Ps. 12, 1.
48. Iac. 4, 17.
49. Isaia 40, 3.
50. Luca 18, 8.
51. Textul din P. G. mai are câteva rânduri de explicare a cuvântului οἶμος = cale.
52. Psalm 36, 11.
53. Matei 13, 28.
54. Textul din P. G. mai are câteva rânduri, arătând că omul cunoaște atunci că Dumnezeu îl ajută.
55. Psalm 90, 8.

56. Galateni 4, 6.
57. Aici trezvia e identificată cu faza activă a vieții duhovnicești.
58. Ioan 11, 25.
59. Psalm 136, 12.
60. Ecclesiastul 8, 5.
61. Ioan 15, 5.
62. Luca 12, 47.
63. Asemănarea aceasta lipsește în Filocalia greacă.
64. Romani 7, 24.
65. I Corinteni 11, 31.
66. Deuteronom 10, 15.
67. Mateiu 25, 29.
68. Romani 8, 28.69 Ioan 15, 6-4.
70. Psalm 139, 14.
71. μονόλογτος εὐχῆ.
72. Mt. 15, 19, 20.
73. Ierem. 12, 2.
74. Ps. 84, 8.
75. Ibid.
76. Ps. 57, 11.
77. Ps. 63, 7-8.
78. Mt. 11, 29.
79. Lc. 18, 14.
80. Iac. 4, 6.
81. Înț. Sol. 3, 9.
82. Acest capitol lipsește în textul P. G.

FILOTEI SINAITUL

Note

1. Vezi la J. Hausherr, Op. c. p. 140 (44), unde dă titlul scrierilor lui Filotei din cod. Athous 38 (Spyridon et S. Eustratiades, Catalogue Nr. 1528,11). Tot așa i se zice lui Filotei și în titlul scrierilor sale din cod. Naniensis (venetian) 95 (Mignareli, Cat. codd. gr. Nan. p. 185), redat în Migne P. G. 98, 1369-70. Vezi și titlul din cod. 30 Moscova (Matthaeus, Not. codd. gr. Mosq, p. 317), redat în Migne P. G. 154, 717-718.
Manuscrisul Acad. Române Nr. 2012, care cuprinde în trăd. română "Capetele pentru trezvie și rugăciune", îi spune: "Filotei monahul, egumenul locașului Rugului Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu".
2. Cod. Athous cit. la f. 112a dă "Capetele" lui Filotei, iar la f. 114a "Capetele lui Isihie". Vezi la J. Hausherr, Op. 1. c.
3. În "Capete despre Isihie și despre cele două moduri ale rugăciunii", Filoc. gr. vol. II, ed. II, p. 271. - Confuzia aceasta o întâlnim și la Migne P. G. 154, 729-745, unde scrierea lui Filotei Sinaitul "Despre poruncile Domnului Iisus Hristos", e publicată între scrierile patriarhului Filotei, Ehrhard (la Krumbacher. O. c. p. 107-9) a lămurit însă lucrurile.
4. Νηπτικὰ κεφάλαια. În alți codici are însă alte titluri.
5. Περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Vezi și notița 20 din Migne P. G. 154, 717-718.

6. După J. Hausherr, Op. c. p. 140-142 (44-46), acestea două se află și la cod. Vatic. 730.
7. "Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν. Fragmentul e reprodus în Migne după Mignareli, Op. c. p. 185, din cod. Nan. 95, f. 93 a.
8. "...cei ce sapă aurul". P. G. 98, 1371-1372.
9. Aceste două scrieri (indicate la Migne după Mathaeus, Op. c.) se intitulază, prima: "Φιλοθέου, μοναχοῦ μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς βατοῦ ἐν Σινῶ, περὶ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς καὶ περὶ νήψεως καὶ εὐχῆς". Inc. "Ὁ μακάριος ὁ ἀπόστολος Παῦλος; a doua: "Περὶ τηρήσεως νοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης". Inc. Βλέπετε καὶ ὁρᾶτε, φησὶν ὁ κύριος, μήπως βαρυνθῶσιν. Dar începutul primei scrieri pare a coincide cu cap. 31, iar al celei de-a doua cu cap. 15 al scrierii din Filocalia.
10. Tot după Mignareli, Op. c. p. 185
11. J. Hausherr, Op. c. 141 (45).
12. Idem, Ibid.

FILOTEI SINAITUL

Capete despre trezvie

Note

1. Un război inteligibil, mai cumplit ca cel sensibil. În ms. 2012 al Acad. Rom. se zice; război gânditor și simțitor.
2. Sudorile inteligibile (luptele cugetării).
3. Ms. Acad.: gânditor.
4. De aici până la finele cap. lipsește în ms. Acad. Rom.
5. Ms. Acad. Rom.: "Cei ce cu partea gânditoare mulcomesc".
6. În ms. Acad. lipsește: "Ierusalimul mintal".
7. În ms. Acad. sfârșitul cap. e următorul: "Întrucât și cel ce întru prostime se supune întru Domnul, bine face. Iar arătați sunt cei ce dezgroapă aurul". Iar la marg. nota: "caută în cap. 144 a Avvei Macarie".
8. Ps. 1, 1.
9. E vorba de Ioan Scărarul P. G. 88, 1148 C. La fel Isaac Sirul, cuv. 55, Despre patimi, Operă ascetică, Atena 1895, p. 220.
10. Io. 15, 5.
11. Evr. 12, 14.
12. Geneza 3, 15.
13. Ef. 6, 12.
14. I Petru 5, 8-9.
15. Lc. 8, 12.
16. Rom. 7, 22-23.
17. Filip 3, 13-14.

IOAN CARPATIUL

Note

1. O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchi. Literatur, V Band, 1932, p. 83.
2. Ἰωάννης ἐλέη Θεοῦ ἐπίσκοπος τῆς Καρπαθίων νήσου ὀρίσας ὑπέγραψα. Mansi, Amplissima collectio conciliorum, 1901, t. 11, col. 653E, 693E.
3. Vol. I, ed. II, p. 165-181. Textul din Filocalia e reproduc în Migne P. G. 85, col. 1837-1860, adică la sfârșitul vol. 85, deoarece editorii acestei colecții nu au cunoscut Filocalia greacă numai după ce au fost pe isprăvite cu acest volum. Titlul în Filocalia și Migne e: Πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰνδία μοναχοὺς γράψαντας αὐτόν.
4. Fotie îi zice: Πρὸς τοὺς ἀπὸ Ἰνδίας προτρέψαντας μοναχοὺς παρακλητικὸς. (P. G. 103, 673 A). Ea a fost tradusă în latinește de Pontanus și publicată la Ingolstadt 1654, la finea operei Dioptra a lui Filip Solitarul. Textul acestei traduceri e reproduc în Migne 85, col. 791-826.
5. Th. Disdier, Jean le Carpathos. L'homme, l'oeuvre, la doctrine spirituelle, in Echos d'Orient, 1932, Iulie-Sept., p. 284-303. Disdier, combate părerea lui L. Petit (Dict. de Théol. cath. t. VII, Paris 1924, col. 753-4) că această piesă ar forma cap. 100 din scrierea lui Ioan Carpatiul. Petit și-a construit această părere prin deducții din textul latin al lui Pontanus din Migne. În acest text lipsesc cap. 3, 33, 58, 100, iar în cap. 18 (lat.) e concentrat 19 și 20 (gr.). La 95 capete, care au mai rămas, Pontanus a adăugat piesa în chestiune numerotată în 2 capete: 96 și 97. Așa i-a ieșit 97 capete. Dar spune și Pontanus într-o notă că textul grec al codicelui folosit de el (Monac. 498, sec. 10) are la începutul cap. 96-97 un titlu nou (P. G. 85, col. 810). Petit spusese inexact că din trad. lui lipsesc 4 capete și nu observase că cap. 19-20 sunt concentrate într-unul. Deci după el ieșeau 99 capete, așa că a putut spune că, cap. 96-97 ar întregi ca al 100-lea centuria.
Dacă în titlul acestei piese se spune că ea completează cele 100 capitole (συναποκλήρων, Filocalia greacă pg. 178), aceasta nu înseamnă numai decât că întregeste cele 100 capitole ca al 100-lea, ci că se adaugă la cele 100.
6. "Κεφάλαια θεολογικά τε καὶ γνωστικά". "Πρακτικά κεφάλαια". "Κεφάλαια περὶ ἀρεννότητος καὶ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ, φυσιολογία ἀσκητή." Cf. Th. Disdier, Op. c.
7. A fost publicată împreună cu prima scriere în aceeași Dioptra, Ingolstadt 1654, după ce-a fost publicată prima dată tot în Ingolstadt la 1603, împreună cu o trad. a 23 cuv. ale lui Simion Noul Teolog. Această traducere e reproducă în Migne P. G. 85, 811-826. Textul acesta cuprinde numai 97 numere, dar multe numere se repetă pentru alte capete.
8. Viller-Rahner, Op. c. p. 245.

Ale cuviosului Părintelui nostru

IOAN CARPATIUL

Una sută capete de mângâiere,
cătreg monahii din India care i-au scris

Note

1. Iob 28, 17.
2. Ioan 11, 25; Ezehiil 28, 10.
3. Ps. 17, 32.
4. I Cor. 15, 10.
5. Ps. 17, 52.
6. Ps. 26, 10.
7. Ps. 54, 6.
8. Ps. 17, 37.
9. Ps. 17, 43.
10. II Regi 22, 50.
11. După Maxim Mărt. Răsp. către Talasie 26, Filoc. rom. vol. III, p. 91.
12. Prov. 1, 31.
13. În trad. lat.: "ut scriptum est a Plutarcho" (P. G. 85, 793).
14. Cuvintele de la "însuși" se găsesc numai în trad. lat.
15. I Cor. 3, 19.
16. Lc. 2, 10.
17. Ps. 65, 3.
18. Ps. 9, 2.
19. Lc. 23, 44.
20. În Filoc. gr.: "întreg sămânță".
21. Lc. 7, 50.
22. Mt. 9, 29.
23. Tit 1, 16.
24. III Regi 20, 11.
25. II Cor. 12, 9.
26. Ps. 106, 27.
27. I Cor. 9, 27.
28. Cap. acesta înfățișează mai pe larg ideea din cap. II. 46 al lui Isihie. Tot la Isihie cap. I 26 mai găsim și asemănarea cu oxypterix, dar cu alt rost. Peste tot se vede o apropiere între Ioan Carpatiul și Isihie, dar nu știm care a folosit pe celalalt.
29. I Tes. 2, 18.
30. Jud. 6, 33.
31. Jud. 6, 15.
32. Jud. 7, 7.
33. Ps. 90, 13.
34. Lc. 14, 9.
35. Gal. 5, 25.
36. Ps. 102, 17.
37. I Cor. 4, 10.
38. Adausul de la "dar" e numai în P. G.
39. În textul lat. din P. G.: "nu sunt tulburați" (non expugnantur).

40. II Corinteni 5, 2.
41. I Corinteni 15, 54.
42. I Corinteni 9, 27.
43. I Corinteni 10, 12.
44. Galateni 6, 1.
45. Psalm 70, 10.
46. Matei 9, 9.
47. Psalm 62, 5.
48. Psalm 62, 6.
49. Matei 7, 11.
50. Luca 11, 13.
51. Matei 7, 11.
52. Ezechil 17, 24.
53. II Paralipomene 20, 21.
54. I Petru 5, 7.
55. Ps. 112, 5.
56. Ps. 103, 28.
57. Ioan 20, 27.
58. Fapte 2, 2.
59. II Regi 7, 27.
60. I Cor. 3, 16.
61. I. Cor. 1, 30.
62. Matei 11, 28.
63. Facere 24, 21.
64. Mc. 9, 28.
65. Ecl. 11, 14.
66. Ier. 31, 28.
67. Rom. 7, 24.
68. Jud. 18, 9.
69. Ps. 79, 19.
70. ὁ ὁνομαζόμενος – Dumnezeu.
71. Mintea fiind în gr. de genul masculin, e simbolizată de Iosif.
72. Aluzie la Facere cap. 40, unde se spune că paharnicul lui Faraon va fi înălțat iarăși la boieria dinainte, iar brutarul că va ridica trei coșuri de pâine.
73. Prefac mintea din trupească în netrupescă.
74. Iona 2, 3.
75. Ibid.
76. Ps. 56, 2-3.
77. În textul Filoc. gr. e ἀσθενείας neputințe. Dar la margine e nota: ἴσ ... Ἀθηνᾶς, iar textul latin din P. G. are tot Atena.
78. Ieșire 10, 17.
79. Lc. 8, 31-32.
80. Ioan 20, 29.
81. Ioan 1, 51.
82. Zah. 3, 1.
83. Ps. 6, 2.
84. I Regi 30, 21-24.
85. Ps. 9, 18.
86. II tes. 1, 5.

87. Is. 49, 18.
88. Lc. 1, 35.
89. Ps. 42, 3.
90. Ps. 42, 6.
91. Ps. 41 17.
92. Ps. 103, 31.
93. Prov. 24, 56.
94. Iac. 1, 19.
95. Iov 14, 13.
96. Is. 64, 5.
97. Ps. 44, 15.
98. Ps. 72, 17.
99. Ps. 61, 5.
100. Ps. 108, 3.
101. Ps. 108, 19.
102. A doua lege 25, 9.

Ale aceluiași între sfinți Părintele nostru

IOAN CARPATIUL

Cuvânt ascetic și foarte mângâietor, către monahii care l-au îndemnat din India, întregind numărul celor o sută de capete

Note

1. A doua lege 4, 20.
2. Maleachi 3, 13.
3. Maleachi 3, 15-16.
4. Ioan 16, 20.
5. Ioan 16, 22.
6. Ioan 16, 20.
7. Ioan 16, 22.
8. Psalm 83, 11.
9. Ieremia 30, 11.
10. Osea 2, 6.
11. Osea 13, 8.
12. Lc. 17, 10.
13. Is. 43, 25.
14. Ps. 102, 12, 13.
15. Fapte 10, 15.
16. Rom. 8, 33, 34.
17. I Tes. 5, 9, 10.
18. Is. 53, 5.
19. Osea 6, 2.
20. Is. 49, 15.

AVVA FILIMON

Note

1. Migne P. G., 66, 1615-1618, după Galland, Biblioth. Patrum. tom. VII, Prolog, p. 12.
2. Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια, tom. XIII, p. 370.

Despre

AVVA FILIMON

Cuvânt foarte folositor

Note

1. Filocalia gr. ed. II, vol I, p. 347 = 354.
2. A Grecilor.
3. τὴν ἄρρητον μυσταγωγίαν τελοῦμενος.
4. Poate e cunoștința ce corespunde firii ei, pe care o dobândește prin puterile ei naturale.
5. τὰς προσευχὰς καὶ τὰς λειτουργίας.
6. τὰς ψάλλας.
7. μίαν περικοπὴν τοῦ μεγαλείου.
8. I Tes. 5, 17.
9. Iov 41, 3, 9-12, 14, 21-22, 24.
10. În Constantinopol.
11. În pustia schetică din Egipt.
12. Cele trei faze ale urcușului duhovnicesc: curăția, contemplația naturală și teologia.
13. Schima monahală?

Sf. IOAN DAMASCHIN

Note

1. Migne P. G. 94, col. 1232-1420. Traduse în românește de D. Fecioru, București, 1935.
2. D. Fecioru, Introducere la "Dogmatica" Sf. Ioan Damaschin, București 1938, p. XXI.
3. Tradusă în românește de D. Fecioru, București 1938. Iar prima dată de Grigorie și Gherontie, tipărită la Iași în 1808, cu binecuvântarea mitropolitului Veniamin Costache.
4. Pentru notița aceasta privitoare la viața și scrisul Sf. Ioan Damaschin am folosit: D. Fecioru, Introducere la traducerea Dogmaticii, București, Edit. Librăriei teologice 1938, p. 17-30, unde se află și o listă a scrierilor Sf. Ioan Damaschin. Păr. D. Fecioru, adevărat specialist în Sf. Ioan Damaschin, are și un studiu mai larg despre Sf. Ioan Damaschin: Viața Sf. Ioan Damaschin, București 1935, - Amintim că datele lui O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur, Band V, Fr.

Filocalia

359

I. Br., Herder, 1932, p. 51-65, se deosebesc de unele date ale Păr. D. Fecioru. De pildă după Bardenhewer, Ioan Damaschin era la 726 încă tot în Damasc și abia la 732 s-a dus la mănăstirea Sf. Sava.

Al celui între sfinți Părintelui nostru

IOAN DAMASCHIN

Cuvânt minunat și de suflet folositor

Note

1. Filoc. gr. ed. II, vol. I, pg. 342-346. În Migne P. G. 95, col. 85-98 se intitulează: "A Sf. Ioan Damaschin, Despre virtuți și păcate, sufletești și trupești". Între cele două texte sunt unele mici deosebiri. Noi urmăm când pe unul când pe altul, după cum ni s-a părut că e mai bun unul sau altul.
2. Filocalia gr. are: Euharistie în loc de rugăciune.
3. După Marcu Ascetul, Epistola către Nicolae. Filocalia românească, vol. I, ed. II, p. 326.
4. Marcu Ascetul: Despre legea duhovnicească, cap. 105, Filocalia românească, vol. I, ed. II, p. 239.
5. Marcu Ascetul: Epistola către Nicolae, l. c.
6. Mt. 3, 4.
7. Gal. 5, 17.
8. Textul din P. G.
9. Ultimele două aliniate nu se află în textul din P. G.
10. Luca 6, 36.

TEODOR AL EDESEI

Note

1. "Viața" aceasta a fost publicată de J. Pomialovschij, "Viața Sfântului nostru Părinte Teodor, arhiepiscop de Edesa", Petersburg, 1892, p. XVIII-147, în 8 (text grec cu introd. rusească).
2. În studiul: Supercheries et méprises literaires. L'oeuvre de Saint Théodore d'Edesse, în Revue de Etudes byzantines, tome V, 1947.
3. Διδασκαλία περί πίστεως, în cod. Mosq. Typogr. 6 în 4, saec. 16.
4. Λόγος περί πίστεως καὶ διακρίσεως αἰρετικῶν, în cod. Sabba it 409, saec. 13, fol. 318-332.
5. J. Hausherr, Le traité de l'oraison d'Evagre le Pontique, Revue d'Ascèse et de Mystique, XV, 1930.

Ale Sf. și de Dumnezeu purtătorului Părintelui nostru

TEODOR

marele ascet și episcop al Edesei

Una sută capete foarte folositoare

Note

1. Filocalia greacă, ed. II, vol. I, p. 182-194.
2. Propoziția e luată aproape literal dela Evagrie P. G. 79, 1237 D.
3. La Evagrie P. G. 79, 1240 A, se spune: Nu izbăvește credința și blestemul de focul cel veșnic, fără faptele dreptății.
4. Ioan 14, 21.
5. Propoziția din urmă după Evagrie P. G. 79, 1240 B.
6. După Evagrie, P. G. 79, 1240 B.
7. După Evagrie, P. G. 79, 1240 B.
8. După Evagrie, P. G. 79, 1237 B.
9. Matei 21, 19.
10. Evagrie, col. 1237 A.
11. Evagrie, 1236 C.
12. Evagrie, 1236 C.
13. După Evagrie Ponticul, Capita practica, P. G. 40, col. 1128 C. cap. 23.
14. Idem, Op. cit., P. G. 40, col. 1224 A.
15. Evrei 12, 14.
16. După Evagrie, Op. cit., P. G. 40, col. 1228 D, cap. 26.
17. După Evagrie, Op. cit. P. G. 40, col. 1229 A. cap. 28.
18. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1245 cap. 48-49.
19. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1232, cap. 34.
20. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1233 A, cap. 46. 47.
21. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1233 A, cap. 48.
22. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1233 C, cap. 53.
23. După Evagrie Op. c. P. G. 40 col. 1233 C, cap. 54, 55.
24. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1233 D, 1235 A, cap. 58.
25. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1236 B-C, cap. 61.
26. După Evagrie, Sentintiae ad eos qui in coenobiis et xenodochiis habitat frattres, P. G. 40, 1273.
27. După Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1273.
28. După Evagrie, Ibidem.
29. După Evagrie, Op. cit. P. G. 40, 1279.
30. Evagrie, Ibid.
31. Ibid.
32. După Evagrie, Ibid.
33. După Evagrie, Ibid.
34. După Evagrie, Ibid.
35. După Evagrie, Ibidem. Să nu creștem în inimă sămânța gândurilor rele, ca să nu le naștem în dureri.
36. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1280.
37. După Evagrie, Ibidem.
38. După Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1281.
39. Vezi înainte cap. 21.
40. Ioan 4, 16.
41. II Tim. 2, 4; după Evagrie, Rerum monachiarum rationes, P. G. 40, 1253 ("Schia

Filocalia

361

monahicească" Filocalia rom. vol. I, p. 40).

42. Ibid.

43. După Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1255 (Filoc. I, 41).

44. Ps. 44, 8; După Evagrie, Op. c., 40, 1257 (Filoc. I, p. 43).

45. După Evagrie, Ibidem.

46. După Evagrie, op. c., P. G. 40, 1260 (Filoc. I, p. 43). Mt. 12, 50; Lc. 8, 29.

47. I Tim 5, 6. După Evagrie, Ibidem (Filoc. I, p. 44).

48. Prov. 24, 15.

49. Înțelep. Sol. 4, 12. După Evagrie. Ibid.

50. După Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1261 (Filoc. I, p. 45-46).

51. După Evagrie, Ibidem.

52. Ibidem.

53. Rom. 8, 14.

54. După Evagrie, Op. c. P. G. 40. 1261-1264 (Filoc. I, p. 46-47).

55. Evagrie, Capete despre diferite gânduri rele. P. G. 79, 1200 (Filoc. I, p. 49).

56. După Evagrie, Op. c., P. G. 79, 1201 (Filoc., I. c.).

57. După Evagrie, Capita Practica ad Anatolium, P. G. 40 1237, cap. 64.

58. Ioan 14, 21.

59. Gal. 5, 19, 22, 24.

60. Gal. 3, 20.

61. I Ioan 4, 8.

62. I Ioan 4, 20, 12.

63. I Ioan 3, 18-19.

64. Matei 25, 40.

65. Matei 5, 8.

66. Matei 5, 16.

67. Fapte 5, 41.

68. Ef. 4, 13.

69. Ieșire 12, 11.

70. Ecl. 12, 13.

Al aceluiași Cuvios Părinte al nostru

TEODOR

Cuvânt despre contemplație

1. Θεωρητικόν, în Filocalia greacă, ed. II, vol. I, p. 194-199.

TEOGNOST

Note

1. Filocalia gr., ed. II, vol. I, p. 355-365.
2. Migne, P. G. 103, col. 373-376.
3. A se vedea memoriul în Migne P. G. 105, 855-862.
4. P. G. 105, 849-856. Datele acestea le-am luat din P. G. 105, 843-848 și din notița din Krumbacher, Gesch. der byz. Lit., p. 78.

A cuviosului Părintelui nostru

TEOGNOST

Despre făptuire, contemplație și preoție

Note

1. Περὶ πράξεως καὶ θεωρίας καὶ περὶ ἱεροσύνης. Filocalia greacă, ed. II, vol. I, p. 355-365.
2. Filosofia e strădania de curățire prin fapte.
3. Până aici se vorbește în special despre preoție (cap. 13-21).
4. Ca și la Sf. Maxim Mărturisitorul și la Sf. Grigorie Palama, găsim și la Teognost ideea că gustarea din pomul cunoștinței n-a fost oprită pentru totdeauna, ci numai până la maturizarea morală a lui Adam.
5. ὁρθότομοι τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, după traducerea din Liturghierul românesc; drept îndreptează (cioplește) cuvântul adevărului. Și preotul are această datorie, nu numai episcopul.

ILIE ECDICUL

Note

1. Ed. I, Veneția 1782, p. 529-548; ed. II, vol. I, Atena 1893, p. 375-391.
2. Ἀνθολόγιον ἡνωτικὸν φιλοσόφων σπουδαίων, σπουδασθέν καὶ κωνηθέν ἡλία ἐλαχίστω πρεσβυτέρῳ καὶ ἐκδίκῳ.
3. Ἑτέρα κεφάλαια. Traducerea lui Pontanus e din 1603, când a fost publicată ca apendice la trad. operei Sf. Simion Noul Teolog (Ingolstadt, 1603) sub titlul: Ex Elie Presbyteri et defensoris sententiarum florilegium.
4. Elie L'Ecdicos et les ἑτέρα κεφάλαια, attribuées à saint Maxime le confesseur et à Jean de Carpathos, în Echos d'Orient 1932 (Jan-Mars, p. 17-51).
5. O știre că el a comentat Scara o avem în cod. Hierosolymitanus 66 din v. 12, la f. 162, într-o notiță din v. 14.
6. Textul din Filocalia greacă are pentru secțiunea III titlul: τοῦ αὐτοῦ ἡνωτικὰ = Al aceluiași, gnostic; iar pentru secțiunea patra: τοῦ αὐτοῦ, πρακτικὰ καὶ θεωρητικὰ = Al aceluiași, practice și contemplative.
7. Iată cum ajunge Disdier la această cifră: Prima secțiune are la Combefis 77 capitole, în Filocalia greacă 79. Dar o confruntare minuțioasă dă 79 capitole. Cap. II din Combefis formează cap. II și III din Filocalia greacă. Aici trebuie acceptată împărțirea Filocaliei, care are pentru ea și manuscrisul de la baza trad. lui Pontanus, ca și progresiunea de idei. Astfel coregem pe Combefis cap. II în cap. II și II bis. Cap. III din Combefis corespunde cu cap. IV, XI și XII din Filocalie. Dar aici e just Combefis, întărit de Pontanus și de cod. Atheniensis 517. Împrăștierea acestui cap. în Filocalia e illogică. Filocalia, la rândul ei, blochează în cap. V, cap. IV și V din Combefis; iar în cap. VII, cap. VII și VIII din Combefis. Aici iar e mai logic Combefis, întărit de Pontanus și Atheniensis. Combefis n-are cap. 76 al lui Nicodim. Aci e just Nicodim. Astfel 77 capitole Combefis II bis LXXVI Nicodim = 79 capitole. 79 cap. Nicodim-XI și XII-V bis și VII bis = 79 capitole. Secțiunea II are și la Nicodim și la Combefis 30 cap. în loc de 31 ca în majoritatea manuscriselor. Filocalia n-are cap. 83 al lui Combefis ἐξω μὲν ποιεῖται, dar în schimb împarte în două cap. 91 al lui Combefis, obținând cap. 92 și 93.

Filocalia

363

A treia secțiune are în Combefis 30 capitole (cu numerotare în continuare), în Filocalia 32 (începând numerotarea de la 1). Cifra din Filocalia e cea normală, fiind indicată de aproape toate manuscrisele. Deci trebuie să completăm pe Combefis cu Filocalia, intercalând între capitolele 125 și 126 ale lui Combefis, cap. 19 din Filocalia (ὁ ἐν ἡμῖν ἐγκρυμμένος) și între cap. 130-131, cap. 25 din Filocalia (ἐν τῇ δυαδικῇ).

A patra secțiune are la Combefis 106 capitole (cu numerotare în continuare), iar la Nicodim 107 (cu numerotare ce continuă cele 32 capitole ale secțiunii a treia). Se va completa Combefis, intercalându-se între cap. 153-154, cap. 49 al lui Nicodim (τῇ κατομένη).

Culegere din sentințele înțelepților strădalnici,
întocmită de strădania și osteneala
celui mai mic presbiter și avocat (ecdic)

ILIE

Note

1. Ps. 25, 2.
2. Ps. 17, 36.
3. Activitatea, făptuirea.
4. Propoziția aceasta e numai în P. G. 90. Dar se pare că trebuie să fie altfel: "pricina plăcerii e durerea". Numai așa e în acord cu ce urmează.
5. Cugetarea e la suprafață; inima e în adâncul ființei.
6. Mai. 18, 20.
7. Lucrurile în ele însele fiind necesare, nu sunt primejdioase sufletului, decât când se adaugă la ele gândurile aduse de draci.
8. Iacob 3, 2.
9. Cuvântul celui fără de păcat comunică cu al celui păcătos fără să comunice în păcat.
10. Lc. 21, 10.
11. Luca 14, 7; 20, 46.
12. II Timotei 2, 15.
13. Evrei 11, 1.
14. Psalm 120, 8.
15. Eclesiastul 11, 10.
16. P. G.: Cel ce nu rabdă cuvintele.
17. ἐμπάθεια.
18. ἡδυπάθεια.
19. προσπάθεια.
20. Prov. 6, 23; Cânt. 4, 11; Ioan 6, 69.
21. Filocalia gr.: dar de trupul păcatului, cei care s-a bucurat puțin de plăcerile vieții.
22. Isaia 51, 11.
23. Rom. 12, 12.
24. Cânt. 7, 13.
25. I Tim. 6, 8.
26. Lc. 18, 3.

27. Psalm 115, 17.
28. Cel concentrat adică.
29. Ieșire 14, 19.
30. Rom. 8, 26.
31. Înțelesurile (νοήματα) sunt intuițiile minții sau ale înțelegerii, iar gândurile (λογισμοί) sunt conceptele rațiunii formate discursiv. În celelalte scrieri ascetice, gândurile sunt cugetările pătimase.
32. Această caracterizare a înțelesului, a rațiunii și a percepției, n-am mai întâlnit-o.
33. P. G. 90: în cuvinte.
34. P. G. 90: să cugete.
35. Activul nu mai vrea să știe peste tot de lucruri, căci fiind nedesăvârșit ușor poate fi ispășit de ele. El nu mai cugetă. "Își supune mintea rugăciunii". Contemplativul poate iarăși cugeta, căci s-a eliberat de poftă. Dar întorcându-se la lucruri, nu se ocupă cu suprafețele lor, ci cu rațiunile lor. El nu renunță la cugetare pentru rugăciune, ci la rugăciunea în ajutorul unei cugetări curate. "Își supune rugăciunea minții".
36. Legile.
37. Psalm 18, 19.
38. Psalm 76, 4.
39. Ecclesiastul 7, 40.
40. II Corinteni 3, 18.
41. Psalm 9, 16.
42. Psalm 103, 34.
43. Deuteronom 2, 26; 31, 2; 34, 1.
44. Cea dintâi contemplație numai prin vedere, e curgătoare și trecătoare ca laptele. A doua prin posesiune, e consistentă ca mierea. Mai probabil însă că e vorba de rațiunile Providenței și ale Judecării, conform cap. 161.
45. Rom. 6, 4.
46. E mănecarea pentru trup, dăruită și ea de Dumnezeu și îngăduită numai în al doilea rând, după mănecarea minții.
47. Filocalia greacă: în cele dumnezeiești.
48. Gânduri fără patimă.
49. În text e: mult sfâșiat (τῇ ὁ πολυσχεδῆϊ ψυχῇ), dar poate că e o greșeală.
50. Ps. 17, 16. Ideea e din Sf. Maxim. Minți goale sunt Îngerii.
51. Conceptele, raționamentele.
52. II Cor. 5, 2.
53. Ps. 67, 14.
54. Ps. 84, 7.
55. Ieșire 22, 23, 25.
56. Filocalia: Uneltimile de la aproapele.
57. Ps. 49, 5; 22, 5.
58. II Cor. 3, 18.
59. Înțelep. Solom. 16, 20.
60. Ezech. 2, 10.
61. Filip. 1, 23.
62. Deuteronom 24, 21. Străinul e lăsat să intre în vie după ce stăpânul a cules-o, ca să mai adune ce găsește. Prin rugăciune se înțelege aici rugăciunea tăcută, de un singur gând; prin psalmi, psalmodierea sau rugăciunea citită și cântată.
63. Psalm 59, 11.

64. Psalm 39, 5.
65. Numeri 14, 45; Deuteronom 1, 44.
66. Filocalia: (τοῖς εὐχομένους). P. G. 90: (τοῖς ἀρχομένοις): celor începători.
67. Psalm 106, 5.
68. Psalm 12, 5.
69. II Corinteni 5, 13.
70. Iov 39, 5, 9.
71. Ieșire 15, 20.
72. Cântare 5, 4.
73. Cântare 2, 5; 5, 8.
74. Cântare 5, 3.
75. Cântare 1, 6.
76. Cântare 3, 1-2.
77. Cântare 4, 16.
78. Cântare 1, 15.
79. Cântare 2, 3.
80. Ioan 14, 23.
81. I Corinteni 2, 9.
82. P. G. 90: doresc.
83. I Cor. 14, 11: bolboroseală.
84. Galat. 4, 14.
85. Filip 4, 7.
86. Ioan 14, 23.
87. În text: a nu-i împiedeca.
88. Cele patru trepte ale lui Isihie: atac, însoțire, consimțire, faptă, devin aici cinci: atac, însoțire, convorbire, consimțire, faptă.
89. Ce-i în paranteză numai în Filoc. gr.
90. P. G. 90. În locul propoziției din urmă are: Mulți sunt robii ascultării de bunăvoie, dar ai rușinii fără de voce numai cei ce au stins iubirea de cinste.
91. III Regi 22, 17.

Cuprins

pagina

5 PREFAȚĂ TRADUCĂTORULUI

9 PREFAȚĂ

pagina

TALASIE LIBIANUL

13 Viața

15 Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte

pagina

ISIHIE SINAITUL

52 Viața

57 Cuvânt despre trezvie și virtute

pagina

FILOTEI SINAITUL

111 Viața

116 Capete despre trezvie

pagina

IOAN CARPATIUL

137 Viața

140 Una sută capete de mângâiere

172 Cuvânt ascetic

pagina

AVVA FILIMON

179 Viața

181 Despre Avva Filimon

pagina

SF. IOAN DAMASCHIN

200 Viața

204 Cuvânt de suflet folositor

Cuprins

pagina

TEODOR AL EDESEI

215 Viața

221 Una sută capete

253 Cuvânt despre contemplație

pagina

TEOGNOST

266 Viața

269 Despre făptuire, contemplație și preoție

pagina

ILIE ECDICUL

297 Viața

302 Culegere din sentințele înțelepților

pagina

TEOFAN MONAHUL

345 Scară

348 Note

366 Cuprins

